

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Кваліфікаційна наукова праця на
правах рукопису

СИДОРЕНКО СВІТЛАНА СТАНІСЛАВІВНА

УДК 37-056.2/.3(477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
БЕЗБАР'ЄРНОЇ СФЕРИ У ПРОСТОРІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

Галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів містить посилання на відповідне джерело.

_____ С.С. Сидоренко

Науковий керівник: І. А. Семенець-Орлова, доктор наук з державного управління, професор

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Сидоренко С.С. Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, 2024.

У дисертації обґрунтовано теоретичні засади механізмів публічного управління у сфері безбар'єрного простору закладів освіти України як виду соціального управління, можливості застосування сучасних теорій освітніх змін у стратегічному плануванні, програмуванні, моделюванні, проектуванні процесів освітньої реформи Нової української школи. Проаналізовано інституційний вплив механізмів публічного управління на процес реалізації освітніх змін з метою попередження проблемних ситуацій у системі управління освітою, забезпечення синхронності перетворень на різних ланках складної системи соціальної сфери, якою є безбар'єрна сфера освітньої галузі, мінімізації труднощів на шляху реалізації реформи Нова українська школа, відповідно до розпорядження розбудови освіти шляхом впровадження освітніх змін, збільшення їх корисної дії для осіб з особливими потребами.

Проаналізовано сутність безбар'єрного середовища, яке не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Можемо констатувати наявність проблем у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне несприйняття, бар'єри у доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не уможливорює точного визначення кількості людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів.

Концептуалізовано базове поняття розвитку освіти. Розкрито процедурні

аспекти механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі освіти України, обґрунтований об'єктивний характер змін в освіті, а, відтак, цілепокладання розвитку системи освіти, виходячи з актуальних і об'єктивних потреб суспільства

Досліджено предметне поле і категоріальний апарат механізмів публічного управління у безбар'єрній сфері простору закладів освіти з використанням синергетичного підходу.

Проаналізовано нормативно правову базу за темою дослідження, зокрема розпорядження Кабінету Міністрів Верховної ради України від 14 квітня 2021р. № 366-р. Київ «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», схарактеризовано Де Стратегію, основні положення якої визначено у документа щодо створення безбар'єрного простору, зокрема: Конвенції про права осіб з інвалідністю, ратифіковані Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, Європейська соціальна хартія (переглянута), ратифікована Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-V, Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, міжнародну ініціативу «Партнерство Біарріц».

Проаналізовано запропоновані Стратегією поняття та терміни, що вживаються у такому значенні: безбар'єрність - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності; гендерна рівність - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства; доступність - забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг, у міських, так і в сільських районах; об'єкти фізичного оточення - будівлі і споруди, об'єкти благоустрою та транспортної інфраструктури; стала мобільність - організація переміщення людей, що знижує рівень впливу на навколишнє середовище і передбачає розвиток інтегрованої системи громадського транспорту, мережі пішохідних та велосипедних шляхів;

універсальний дизайн - дизайн об'єктів фізичного оточення, програм та послуг, максимально придатний для використання всіма групами населення без необхідності додаткової адаптації чи спеціального дизайну. Універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно.

Поняття «маломобільні групи населення» вживається у значенні, наведеному у Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності», поняття «особа з інвалідністю» вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні».

Під час констатації та вивчення ініціатив було проаналізовано низку кращих міжнародних практик створення безбар'єрної сфери, зокрема країн Європейського Союзу, Франції, Канади, Сінгапуру, Японії, Великобританії, США.

Досліджено та проаналізовано положення Стратегії у яких враховано всього низку спрямованих раніше стратегічних документів в Україні, зокрема щодо створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, розвитку молоді, захисту прав людини, подолання нерівності (у тому числі гендерної).

Проаналізовано та розкрито суть і особливості філософсько-методологічних та теоретичних основ дослідження механізмів публічного управління розвитку безбар'єрної сфери простору закладів освіти України в контексті світових та національних процесів. Встановлено, що сучасним підходом до розвитку механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери освітнього простору є впровадження своєчасних і доцільних змін. У роботі обґрунтовується застосування гуманітарного підходу до впровадження механізмів публічного управління безбар'єрним простором України для становлення відкритого полісуб'єктного та полідіалогічного освітнього простору, в якому формується множина нових освітніх векторів, що виражають уявлення суспільства про якість освіти.

З'ясовано, що ефективність механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі освіти будь-якої країни слід розглядати за трьома рівнями: 1) на рівні особи, котра навчається (впровадження

індивідуалізованого підходу до вмотивованого навчання); 2) на рівні організації (забезпечення організаційного розвитку через безперервне навчання керівних і педагогічних кадрів, вибір моделі управлінсько-методичного супроводу моделі експертної оцінки готовності всіх суб'єктів закладу освіти до управління розвитком і впровадженням безбар'єрної сфери у простір закладу освіти, колективне стимулювання знань про технології його організації); 3) на рівні суспільства - створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики підтримка розбудови навколосвітнього довкілля у суспільстві знань, сприятливого до безперервного навчання осіб з інвалідністю .

Охарактеризовано особливі ознаки, функціональні можливості механізмів публічного управління освітніми змінами, визначено їх типології у сучасних теоретичних інтерпретаціях, якщо безбар'єрність стане наскрізним принципом державної політики та включатиметься до всіх довгострокових рішень і програм на національному та місцевому рівні; кошти державного та місцевих бюджетів спрямовуватимуться виключно на придбання товарів, робіт та послуг, що в розумінні Стратегії будуть доступними для кожного.

Сформульовано визначення механізмів публічного управління впровадженням і розвитком безбар'єрною сферою, що створюють контент як один із складних феноменів в освіті, що відображають трансформаційну динаміку різноспрямованих перетворень у освіті як цілісній системі, в її функціях і структурі, закладах та установах, статусах і ролях учасників відносин у просторі освіти, інших сферах, організаціях, де здійснюється освітня діяльність. Зазначено, що освітні зміни є видом соціальних змін мезорівня, що на рівні конкретних установ і організацій визначаються як організаційні зміни та пов'язані з організаційним управлінським супроводом.

У ході дослідження сформульовано рекомендації для органів управління освітою щодо досягнення цілей розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів

освіти України (оновлення нормативно-правової бази, підготовка педагогічного персоналу, розвиток інфраструктури, підтримка та супровід учнів з ООП, моніторинг та оцінка, підвищення обізнаності та інформування).

Для реалізації поставлених завдань запропоновано акмеологічну модель «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», який є інноваційним підходом до організації навчального процесу та підвищення кваліфікації спеціалістів у цій галузі. Дана модель спрямована на всебічний розвиток професійних компетенцій, особистісних якостей та створення умов для безперервного самовдосконалення.

Наголошено, що впровадження механізмів публічного управління у безбар'єрну сферу простору закладів освіти вимагає запланованих змін. Фундаментальні освітні зміни включають перебудови в освітніх ідеях, нормах, організаційних механізмах і рамках, які констатують освіту як соціальний інститут та сприяють виникненню нових механізмів публічного управління маркетинговий, логістичний, моніторинговий, здоров'язбережувальний контент освітніми установами для доповнення або заміни наявних закладів, установ.

Ключові слова: безбар'єрна сфера, простір освіти, система освіти, механізми публічного управління, розвиток публічного управління, розвиток освіти, освітні зміни НУШ, публічне управління та адміністрування, інноваційна діяльність, здоров'язбереження, здоров'язбережувальний простір.

ANNOTATION

Sydorenko S.S. Mechanisms of public management of the development of the barrier-free sphere in the space of educational institutions of Ukraine. On the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 281 - Public management and administration. – Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2024.

The dissertation substantiates the theoretical foundations of public management mechanisms in the field of barrier-free space in educational institutions of Ukraine. As a type of social management, the possibilities of applying modern theories of educational changes in strategic planning, programming, modeling, and designing processes of the educational reform of the new Ukrainian school of the National Academy of Sciences in the modernized education of Ukraine. The institutional influence of public management mechanisms on the process of implementing educational changes was analyzed with the aim of preventing problematic situations in the education management system, ensuring the synchronicity of transformations at various links of the complex system of the social sphere, which is the barrier-free sphere of the educational sector, and minimizing difficulties on the way to the implementation of the New Ukrainian School reform, in accordance with the order to develop education by implementing educational changes, increasing their usefulness for persons with special needs.

The essence of a barrier-free environment, which not only creates problems for millions of citizens, but also leads to a general deterioration of the well-being of every person, is analyzed. Problems exist in general access to infrastructure (both physical and digital), as well as in every sphere of human life, in particular, difficult access to public transport and objects of the physical environment, lack of adaptation of information, sites and applications for all citizens, public rejection, barriers in access to education, work. In addition, the insufficient level of provision of statistical data does not make it possible to accurately determine the number of people who face

certain barriers every day, and, as a result, complicates the process of forming and implementing state policies to eliminate these barriers.

The basic concept of education development is conceptualized. Procedural aspects of the mechanisms of public management of the development of the barrier-free sphere in the space of education of Ukraine are revealed, the objective nature of changes in education as a field with an international dimension is substantiated, and, therefore, the goal-setting of the development of the education system, based on the actual and objective needs of society

The subject field and categorical apparatus of public management mechanisms in the barrier-free sphere of the space of educational institutions were studied using a synergistic approach.

The Resolution of the Cabinet of Ministers of the Verkhovna Rada of Ukraine of April 14, 2021 No. 366-Kyiv "On the Approval of the National Strategy for the Creation of a Barrier-Free Space in Ukraine for the Period Until 2030" was analyzed, and the State Strategy, which focuses on the leading documents on the creation of barrier-free space, in particular: the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, ratified by the Law of Ukraine dated December 16, 2009 No. 1767-VI, the European Social Charter (revised), ratified by the Law of Ukraine dated September 14, 2006 No. 137-V, the Convention of the United Nations on the elimination of all forms of discrimination against women, the international initiative "Biarritz Partnership".

The concepts and terms proposed by the Strategy and used in the following sense were analyzed: barrier-free - a general approach to the formation and implementation of state policy to ensure unhindered access of all population groups to various spheres of life; gender equality - equal legal status of women and men and equal opportunities for its implementation, which allows persons of both sexes to participate equally in all spheres of society's life; accessibility - ensuring equal access for all population groups to the physical environment, transport, information and communication, information and communication technologies and systems, as well as to other facilities and services, in both urban and rural areas; objects of the physical environment - buildings and structures, objects of improvement and transport

infrastructure; permanent mobility - organization of movement of people, which reduces the level of impact on the environment and involves the development of an integrated system of public transport, a network of pedestrian and bicycle paths; universal design - the design of objects of the physical environment, programs and services, as much as possible for use by all groups of the population without the need for additional adaptation or special design. Universal design does not exclude assistive devices for specific groups of persons with disabilities where necessary.

The concept of «disabled population groups» is used in the sense given in the Law of Ukraine «On Regulation of Urban Planning Activities», the concept of «person with disabilities» is used in the sense given in the Law of Ukraine «On Rehabilitation of Persons with Disabilities in Ukraine».

During the determination and study of initiatives, a number of best international practices of creating a barrier-free sphere were analyzed, in particular, the countries of the European Union, France, Canada, Singapore, Japan, Great Britain, and the United States.

The Provisions of the Strategy, taking into account a number of previously directed strategic documents in Ukraine, were studied and analyzed, in particular, regarding the creation of a barrier-free environment for persons with disabilities, youth development, protection of human rights, overcoming inequality (including gender inequality).

The essence and peculiarities of the philosophical, methodological and theoretical foundations of the study of the mechanisms of public management of the development of the barrier-free sphere of the space of educational institutions of Ukraine in the context of world and national processes have been analyzed and revealed. It was established that the modern approach to the development of mechanisms of public management of the development of the barrier-free sphere of educational space is the introduction of timely and appropriate changes. The work substantiates the application of a humanitarian approach to the implementation of mechanisms of public management of the barrier-free space of Ukraine for the formation of an open multi-subject and multi-dialogic educational space, in which a

set of new educational vectors is formed, expressing society's perception of the quality of education.

It was found that the effectiveness of public management mechanisms for the development of a barrier-free sphere in the education space of any country should be considered at three levels: 1) at the level of the person studying (implementation of an individualized approach to motivated learning); 2) at the level of the organization (ensuring organizational development through continuous training of management and teaching staff, choosing a model of managerial and methodological support, a model of expert assessment of the readiness of all subjects of the educational institution to manage the development and introduction of a barrier-free sphere into the space of the educational institution, collective stimulation of knowledge about the technologies of its organization); 3) at the level of society - creating a barrier-free environment for all population groups, ensuring equal opportunities for each person to exercise their rights, receive services on a par with others by integrating physical, informational, digital, social and civil, economic and educational barrier-freeness into all spheres state policy support for the development of a global environment in the knowledge society, conducive to continuous education of persons with disabilities.

The special characteristics and functional capabilities of the mechanisms of public management of educational changes are characterized, their typologies are defined in modern theoretical interpretations, if barrier-freeness becomes an end-to-end principle of state policy and is included in all long-term decisions and programs at the national and local level; funds from the state and local budgets will be directed exclusively to the purchase of goods, works and services that, in the sense of the Strategy, will be available to everyone.

The definition of the mechanisms of public management of the implementation and development of the barrier-free sphere, which create content as one of the complex phenomena of all education, reflecting the transformational dynamics of multidirectional transformations in education as a whole system, in its functions and structure, institutions and institutions, statuses and roles of participants, is formulated relations in the space of education, other areas, organizations where educational activities are carried out. It is noted that educational changes are a type of meso-level

social changes that are defined as organizational changes at the level of specific institutions and organizations and are associated with organizational management support.

It was emphasized that the implementation of public management mechanisms in the barrier-free sphere of the space of educational institutions requires planned changes. Fundamental educational changes include restructuring of educational ideas, norms, organizational mechanisms and frameworks, which state education as a social institution and contribute to the emergence of new mechanisms of public management, marketing, logistics, monitoring, health-preserving content by educational institutions to supplement or replace existing institutions, institutions.

Key words: barrier-free sphere, education space, education system, mechanisms of public administration, development of public administration, development of education, educational changes of NUS, public management and administration, innovative activity, health care, health care space.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України з державного управління

1. Сидоренко С. Генеза публічного управління розвитком безбар'єрного простору у закладах освіти України. Публічне урядування: збірник. № 3 (31) жовтень 2022. Київ: ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 2022. С. 60-70.
2. Сидоренко С. Механізми публічного управління соціально-комунікативною адаптацією осіб з особливими потребами у безбар'єрній сфері освітнього простору України. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 2 (68). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. С. 127-130.
3. Сидоренко С. Безбар'єрна сфера спілкування в просторі закладу освіти: комунікативні вектори. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 4 (70). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. С. 132-140.
4. Сидоренко С. Індивідуалізація організації безбар'єрної сфери в закладах освіти як дидактична проблема. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 5 (71). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 148 с.

Статті у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus

5. Sydorenko, S., Akimova, O., Stechenko, O., Stanichenko, O., lievliev, O. (2024) The development of strategies and approaches to the successful implementation of inclusive education, Multidisciplinary Science Journal, 6.

Авторський внесок:

Сидоренко С. проаналізувала міжнародний досвід впровадження інклюзивної освіти та його застосування в Україні.

Акімова О. розробила стратегії залучення батьків та спільноти до процесу інклюзивної освіти.

Стеченко О. досліджувала методики адаптації навчальних програм для учнів з особливими освітніми потребами.

Станіченко О. провела емпіричне дослідження ефективності різних підходів до інклюзивного навчання.

Ільєвлієв О. запропонував моделі управління навчальними закладами в умовах інклюзивної освіти.

Тези конференцій

6. Сидоренко С. Вектори комунікативних процесів у безбар'єрній сфері простору закладів освіти. Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні: Матеріали X Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції, 27 квітня 2023 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. 176 с.

7. Сидоренко С. Механізми публічного управління соціально-комунікативною адаптацією осіб з особливими потребами у безбар'єрній сфері освітнього простору України. Матеріали п'ятого міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підростаючого покоління»: Зб. наук. Праць / За ред. Білик В.Г. Вип. 5. К.: Алатон, 2023. С. 101-103.

Інші видання

8. Горяна Л., Олексієнко О., Сидоренко С. та ін. Модель управління та адміністрування створенням здоров'язберезувального простору в сучасному закладі освіти. К.: Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2022. 334 с.

Авторський внесок:

Сидоренко С. обґрунтувала особливості інтеграції інклюзивної освіти в закладі освіти.

Горяна Л. теоретично обґрунтувала доцільність діяльності розробки програми управлінсько – методичного супроводу.

Олексієнко О. розробила орієнтовну модель управлінсько – методичного супроводу створення здоров'язберезувального середовища.

9. Сидоренко С. Механізми публічного управління профілактикою сколіозу в учнів з особливими потребами/поради керівникам і педагогічним кадрам сучасного закладу освіти/ К.: 2023. 28 С.

10. Сидоренко С., Семенець-Орлова І., Горяна Л., Олексієнко О. Методичне забезпечення публічного управління розвитком безбар'єрного простору в закладах освіти України: навч. посіб. / І. Семенець-Орлова, Л. Горяна, С. Сидоренко, О. Олексієнко. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 112 с.

Авторський внесок:

Сидоренко С. визначила основні поняття і терміни впровадження безбар'єрної сфери у середовище закладу освіти; розробила семінар – тренінг «Особистісно орієнтовний підхід до впровадження безбар'єрної сфери закладу освіти щодо організації пізнавальної діяльності учнів.

Семенець – Орлова І. описала класифікаційні параметри моделі технології формування методичної культури педагогічних працівників організації навчально – виховного процесу.

Горяна Л. розробила програму факультативу «Самоменеджмент учня».

Олексієнко О.М. обґрунтувала головні компоненти Концепції Нової Української школи.

11. Сидоренко С. Сучасні питання публічного управління в сфері інклюзивної освіти. 4. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2020. Вип. 1 (59). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2020. 70 с.

12. Сидоренко С., Олексієнко О. Функціонування механізмів державного управління в українській освітній системі. Управління розвитком інклюзивної освіти. (Олексієнко О., Броварський ліцей № 6, Сидоренко С., Броварський ліцей № 6). C91 Moderní aspekty vědy: XXVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2023. str. 607.

Авторський внесок:

Сидоренко С. дослідила та описала чинну нормативно-правову базу, що регулює інклюзивну освіту в Україні, висвітлила питання підготовки та підвищення кваліфікації педагогів, які працюють в умовах інклюзивної освіти

Олексієнко О. дослідила чинні закони та нормативні акти, які регулюють освітню систему України, висвітлила основні реформи в освітній системі України, їхні цілі, досягнення та недоліки.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	18
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РОЗВИТКУ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	35
1.1 Основні підходи до дослідження проблеми створення безбар'єрного простору освіти: зарубіжний науковий дискурс.....	35
1.2 Концептуальний аналіз публічного управління безбар'єрним простором освіти у працях вітчизняних вчених.....	47
Висновки до Розділу 1.....	51
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНЕ, ФІНАНСОВЕ ТА КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	57
2.1 Нормативно-правові засади розвитку освіти та безбар'єрного освітнього простору в сучасній Україні.....	57
2.1.1. Вектори розвитку безбар'єрної сфери в інноваційному просторі закладу освіти.....	63
2.2 Матеріально-технічний та фінансовий механізм управління закладами освіти для забезпечення розбудови безбар'єрного простору.....	68
2.3 Розвиток професійних компетентностей та готовності управлінських кадрів до впровадження підходу безбар'єрності у закладах освіти.....	88
Висновки до Розділу 2.....	112
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗБУДОВИ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ.....	116
3.1 Новітнє методичне забезпечення закладів освіти для розбудови безбар'єрного простору.....	116
3.2 Інструменти та технології забезпечення якості освітніх послуг в умовах безбар'єрного простору.....	129
3.3 Особливості технологізації діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери».....	148
Висновки до Розділу 3.....	170

ВИСНОВКИ.....	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	179
ДОДАТКИ.....	212

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БС	— багатогалузеве співробітництво
ВІЛ	— вірус імунодефіциту людини
ВООЗ	— Всесвітня організація охорони здоров'я
ГА ООН	— Генеральна Асамблея ООН
ЖН	— життєві навички
ЗСЖ	— здоровий спосіб життя
УСЗБПУ	— Управління створенням здоров'язбережувального простору України
ЗВО	— заклад вищої освіти
ЗЗБ	здоров'язбереження
ЗЗСО	— заклад загальної середньої освіти
ЗДВ	— здоров'я для всіх
МДУ	— механізми державного управління
ЗКБНЗ	— загальнонаціональна комплексна програма боротьби з неінфекційними захворюваннями
ЄМШСЗ	— Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю
МОН	— Міністерство освіти і науки
МОЗ	— Міністерство охорони здоров'я
Мінсім'ямолодьспор т	— іністерство сім'ї, молоді та спорту
НЗРЖН	— навчання на засадах розвитку життєвих

навичок

НКР	— національна координаційна рада
ОЗ	— основи здоров'я
ООН	— організація Об'єднаних Націй
ОДА	— обласна державна адміністрація
ОДВ	— освіта для всіх
ІППО	— інститут післядипломної педагогічної освіти
ОТЖ	— очікувана тривалість життя
РЄ	— рада Європи
СНІД	— синдром набутого імунodefіциту
ТЖЗЛ	— тривалість життя з урахуванням здорового стану людини
ТЖСІ	— тривалість життя скоригована на інвалідність
ШСЗ	— школа сприяння здоров'ю
ЮНЕСКО	— організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	— дитячий фонд Об'єднаних Націй
ЮНЕЙДС	— об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІ
ЗДО	— заклад дошкільної освіти
ЗПР	— затримка психічного розвитку
ІГП	— інклюзивна готовність педагога
ІКТ	— інформаційно-комунікативні технології
ІПР	— індивідуальна програма розвитку

ОМР	— обмежені можливості розвитку
ООП	— особливі освітні потреби
ОПП	— освітньо-професійна програма
ОПФР	обмежений психофізичний розвиток
ОРА	— опорно-руховий апарат
ППО	— післядипломна освіта

ВСТУП

Актуальність теми. Проголосивши курс на входження до європейської спільноти, Україна прагне подолати існуючі розбіжності у соціальній сфері та економіці порівняно з країнами Європейського Союзу, підтримати гідний рівень життя та соціального захисту своїх громадян.

Важливим напрямом соціальної політики будь-якої цивілізованої держави є безбар'єрний доступ громадян України до включення в суспільні відносини. Йдеться, перш за все, про запровадження дієвої моделі механізмів публічного управління системи безбар'єрної сфери у просторі освіти шляхом просування інноваційних процесів у заклади освіти.

Розвиток ринкової економіки, спрямованість України на демократичні перетворення, що зумовлює зміну пріоритетів соціального буття людини у сучасному суспільстві, вимагають наукового пошуку нових, ефективних, прикладних засад публічного управління, які сприяли б відповідним змінам суспільних відносин, розвиваючи вміння жити й орієнтуватися у постійно змінюваному середовищі існування людини.

Соціальна складова європейського вибору України передбачає формування власної моделі розвитку безбар'єрної сфери у системі освіти, заснованої на рівних можливостях громадян і верховенстві права, застосуванні ефективних механізмів публічного регулювання процесів, притаманних трансформаційному суспільству, задля задоволення потреб громадян у доступній та якісній освіті, що ґрунтується на принципах суспільної солідарності та соціальної справедливості.

У сучасних умовах розвитку суспільства переосмислюються ціннісні орієнтири та стратегії людського буття для подолання негативних наслідків дискримінаційних процесів у соціумі. Такі соціокультурні очікування суспільства безпосередньо віддзеркалюються у впровадженні механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти, що впливає на організацію, функціонування й розвиток системи освіти України, до якої кожному громадянину, незалежно від його соціального

статусу, стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має забезпечуватися рівний і справедливий доступ.

Кожна дитина і доросла людина унікальні та особливі по-своєму, у кожного є власні індивідуальні потреби. У сфері інклюзивної освіти правильно використовувати поняття «діти з особливими освітніми потребами». І це, до речі, єдиний випадок, коли коректно говорити «особливий».

Маємо акцентувати, що дитина з особливими освітніми потребами – це людина до 18 років, що потребує додаткової підтримки в освітньому процесі (діти з інвалідністю, діти з родин, що опинились у складних життєвих обставинах, безпритульні діти, діти, які живуть із ВІЛ/СНІД, діти-сироти, діти з дислексією (порушення, за якого людині важко читати), дисграфією (порушення, за якого людині складно писати) чи дискалькулією (порушення, виражене в нездатності людини до рахунку, розв'язання математичних задач); діти, позбавлені батьківського піклування та інші). Дитина, яка на деякий час випала з освітнього процесу через хворобу чи інші причини, теж стає дитиною з особливими освітніми потребами, бо може потребувати додаткового часу, аби наздогнати однолітків [223].

Виклики третього тисячоліття виявили необхідність забезпечити рівного доступу до якісної освіти усіх без винятку людей, незважаючи на расові, соціальні, психофізичні відмінності. Це визначає ефективність суспільного поступу Української держави у забезпеченні права кожного її громадянина на повагу, взаєморозуміння та самореалізацію в соціумі. На відміну від традиційної освітньої моделі, що базується на простому засвоєнні та відтворенні інформації, головною метою навчання у ХХІ столітті є розвиток кожної особистості як повноцінного учасника розбудови демократичного суспільства. З іншого боку, сьогодні розвиток суспільства й системи освіти відбувається під впливом світової тенденції до зростання кількості осіб з інвалідністю. За даними ООН, кожна десята людина (більше 650 млн. осіб) на планеті має фізичні, розумові чи сенсорні порушення, у 25 % всього населення є різні розлади здоров'я. Міністерством соціальної політики України вже зареєстровано близько 3 млн. людей з інвалідністю, зокрема 168 тис. дітей.

Крім того, збільшується їх кількість: щорічно реєструється 200 – 220 тис. осіб, на 450 тис. вагітностей народжується 150 тис. дітей з вродженими вадами, серед яких 20 тис. – із важкими порушеннями [68]. У результаті агресії збільшилась кількість молодих людей з інвалідністю, яких необхідно повернути до нормального життя, допомогти реабілітуватися в соціумі.

Значною мірою це зумовлено тим, що повноцінне існування та розвиток людини, зокрема осіб з особливими потребами, неможливі без здобуття якісної освіти, а професіоналізація та сприяння кар'єрному росту молоді з інвалідністю потребують розбудови такої системи освіти, де запроваджувалося б навчання студентів з різним станом здоров'я на паритетних засадах.

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що впродовж розвитку державотворення України багато вчених й дослідників, які аналізували проблеми публічного управління, у тому числі механізми публічного управління та впровадження змін в систему освіти, спиралися при цьому на різні аспекти аналізу проблеми освітніх змін та державного управління у сфері освіти. Наукові доробки на тему управління змінами в освіті, а саме механізми публічного управління розвитком безбар'єрною сферою у закладах освіти стали основою нашого дослідження. Інтегративний принцип впровадження механізмів публічного управління історично закладено ще у «Всесвітній декларації прав людини», ухваленій у 1948 році. Із того часу апробовано три моделі інклюзивної освіти – медичну, нормалізаційну та соціальну. У зв'язку з ратифікацією Україною «Конвенції ООН про права дитини» (1989) [116], «Всесвітньої декларації «Освіта для всіх» (1990) [39], «Саламанської Декларації» (1994) [225], «Дакарської Декларації» (2000) [59], безбар'єрна сфера у просторі закладів освіти набула загального визнання і поширення. Конвенція ООН «Про права інвалідів» (2006 р.) [117]. та ін.; Конституція України (1996 р.) [119]; Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991 р.) [97]; накази МОН України «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» (2005 р.) [148], «Концепція розвитку інклюзивної освіти» (2010 р.) [147] та ін. Як свідчить досвід багатьох країн, безбар'єрність інтеграції осіб з особливими

освітніми потребами відбувається в соціумі, зокрема в закладах освіти, які приймають усіх дітей за місцем їх проживання. Тобто, такі діти з інвалідністю можуть з'являтися в загальноосвітніх школах за умови реалізації механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної моделі закладів освіти, зорієнтованої на особистість, що заохочує вірити в свої сили, бути собою, спонукає до реалізації особистісних можливостей, широкого самовираження, внутрішньої активності.

Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери мають перспективи подальшого вдосконалення у нормативно-правовому, матеріально-технічному, ергономічному, психолого-, корекційно - педагогічному, лікувально - профілактичному, здоров'я - відновлювальному, здоров'язбережувальному, реабілітаційному, інформаційно - аналітичному, культурно - комунікаційному та кадрово - підготовчому напрямках розвитку інклюзивної освіти.

Таким чином, механізми публічного управління безбар'єрною сферою у галузі освіти розглядається як процес (не як результат) підходу до різних потреб усіх суб'єктів з особливими потребами, збільшення участі в освітніх процесах і скорочення винятків за межами й у межах закладів освіти. Зміна поглядів на процеси впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти зумовлена новим визначенням проблеми вдосконалення стратегій безбар'єрності у суспільстві. Наприклад, після розширення доступу до освіти дітей з особливими освітніми потребами ЮНЕСКО прагне вирішувати проблему спеціального обладнання, оточення й викладачів та їх кваліфікації, а також розробку методик і навчальних планів.

Отже, актуальною є проблема підготовки управлінських, керівних і педагогічних кадрів до професійної діяльності в умовах безбар'єрності у закладах освіти.

Нині в Україні склалися відповідні передумови для теоретичного і практичного розв'язання окресленої проблеми. Це підтверджується ґрунтовними науковими положеннями щодо підготовки фахівців на міжгалузевому рівні.

Визначення механізмів публічного управління, їх ідентифікація та

розроблення належать до актуальних наукових проблем і здійснюються дослідниками за багатьма підставами: структурний і системний підходи, «аспектний підхід» (адміністративні, економічні, інформаційно-психологічні), і в різних наукових галузях – у суспільствознавчих науках, у теорії публічного управління організаційними системами (механізми функціонування, управління, управління проектами), в економічній теорії (механізм як стратегічна гра між суб'єктами і центром), в організаційному дизайні (координаційні механізми), в економіко-технічних дисциплінах (механізми управління як процедури прийняття управлінських рішень). Зазначені наукові галузі постачають теорії публічного управління науково-методологічні та організаційно-правові основи формування та функціонування механізмів публічного управління безбар'єрною сферою у просторі закладів освіти, що потребують свого використання в практиці управління.

Теоретико-методологічне обґрунтування механізмів державного управління, функцій, структури, повноважень і особливостей органів державної влади усіх рівнів здійснюють такі вчені, як В. Авер'янов [1], В. Рижих [220], В. Тронь [133], та ін. Механізми публічного управління перебувають у центрі уваги Ю. Древалю [84], М. Лесечко [134], В. Трощинського [259], Ю. Сурміна [244], О. Федорчака [265], та ін., дослідження яких містять як концептуальний, так і галузевий підходи. Формування та реалізація державної політики у сфері освіти, окремі аспекти управління освітою висвітлені в працях Д. Дзвінчука [70], С. Крисюка [126;127], В. Лугового [137;138], Т. Лукіної [139], В. Огаренка [168], В. Паращенко [193], І. Семенець-Орлової [227;228], та ін. Незважаючи на значний науковий та практичний інтерес до окресленої предметної галузі, *невирішеною частиною проблеми є дослідження механізмів публічного управління у сфері розвитку безбар'єрного освітнього простору в Україні.*

Особливу увагу ми приділили аналізу філософсько-освітнього напрямку (В. Андрущенко [2;3;4], І. Зязюн [103], В. Кремень [132;133], В. Луговий [138], І. Семенець-Орлова [227;228;299]), професійно-педагогічного (Г. Дмитренко [72], М. Євтух [86], Н. Ничкало [160], Н. Терентьєва [251;252;253]), психолого-педагогічного (С. Болтівець [21], І. Бех [14], В. Биков [12], В. Семиченко [229],

О. Чебикін [242]), соціального (О. Глузман [58], А. Капська [114], В. Радул [220]), інклюзивного (І. Демченко [66], А. Колупаєва [123], С. Миронова [145], Т. Сак [226], О. Таранченко [246;247;248]) та корекційного (В. Бондар [14;15;16;17;18], Т. Дегтяренко [69], В. Засенко [104;105;106], В. Синьов [236], А. Шевцов [268], М. Шеремет [269]). Заслужують на увагу праці вітчизняних дослідників (О. Безпалько [9], та ін.) і зарубіжних (П. Бурдьє, Дж. Девіс [300], К. Дженкс, Х. Кербо, М. Крозьє, Ф. Кросбі, К. Тейлор та ін.) вчених з питань інтеграції осіб з вадами здоров'я засобами освіти та можливості доступу їх до освіти, зокрема вищої.

Окремі аспекти організації та здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей та молоді з обмеженими можливостями знайшли своє відображення у працях І. Іванової [109], В. Тесленка [250] та ін. Зміст здоров'язбережувального контенту публічного управління безбар'єрної сфери закладів освіти знаходимо у наукових розвідках Л. Горяної [44;45;46;47;48], О. Олексієнко [49;170;171;172], В. Єфімова [90;91], Г. Мешко [144], М. Співак [239], Н. Терентьєва [251;252;253]). У контексті до нашого дослідження нам імпонує класифікація механізмів публічного управління освітою І. Семенець-Орлової [301].

Правовому забезпеченню публічного управління освітою знаходимо в наукових працях О. Пархоменко-Куцевіл [194]. Державні кваліфікаційні рамки управління освітою на міждисциплінарному рівні розкриті в дослідженнях академіка В. Лугового [138]. Дослідниця Г. Кумаріна наголошує, що до освіти педагогіки увійшло нове поняття - «діти ризику шкільної дезадаптації». Дослідниця вказує на усвідомлення необхідності посилення ролі школи і педагогічних кадрів у збереженні здоров'я учасників освітнього простору закладів освіти. На цей же факт звертали увагу такі знані учені, як П. Блонський, Л. Виготський, В. Кащенко.

Підготовка управлінських кадрів в освіті висвітлена у дисертаціях на здобуття наукового ступеня доктора наук В. Олійника [165], З. Рябової [224], Т. Сорочан [238].

Різноманітні аспекти роботи з молоддю з особливими потребами розкрито в

наукових дослідженнях вітчизняних учених. Так, обґрунтовано концепції та моделі навчання осіб з функціональними обмеженнями здоров'я (Д. Дікова-Фаворська [71]); методики виховання духовних цінностей у молоді з особливими потребами (І. Сіданіч [237]); досліджено питання теорії та технологій розвитку соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти (О. Рассказова) та інтеграції молоді з функціональними обмеженнями (Г. Першко, О. Тарасова, С. Омельченко); педагогічні умови реабілітації студентів з особливими потребами (М. Роганова [218], А. Шевцов [268]); проаналізовано теоретичні та практичні аспекти соціально-педагогічної підтримки, інтеграції та соціально-психологічної адаптації молоді з обмеженими можливостями до навчання у ЗВО (Т. Комар [120], Т. Скрипник [241]); здійснено аналіз особливостей проектування й моделювання систем соціально-педагогічної роботи в безбар'єрній сфері закладах освіти (О. Безпалько, О. Караман, С. Савченко, С. Харченко); феномена освітнього простору (Л. Горяна [135], О. Олексієнко [177;178;179]).

Різні аспекти підготовки нової генерації управлінських, керівних і педагогічних кадрів засвідчили наукові розвідки В. Бондаря [18], А. Коломієць, Н. Кічук, О. Комар, М. Лещенко, С. Литвиненко, С. Маритиненко, О. Мельника, І. Осадченко, І. Пальшкової, Д. Пащенко, Л. Петухової, О. Олексієнко [183;184], Р. Пріми, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, Л. Хоружої, І. Шапошнікової та інших науковців.

Професійна діяльність управлінських, керівних і педагогічних кадрів в умовах безбар'єрної сфери закладів освіти має охоплювати комплексне виконання завдань щодо втілення теоретичних і практичних ідей, застосування нових методик і технологій навчання, виховання і корекції розвитку осіб з особливими освітніми потребами та без них (на міждисциплінарному рівні), що забезпечуватиме зв'язки між соціальними, психологічними та корекційно-педагогічними явищами тощо. Однак результати досліджень О. Вознесенської, Волкової, О. Демченко, Л. Терлецької П. Щербань та інших науковців, а також аналіз практичного досвіду засвідчують, що колективи закладів освіти не завжди готові до цього. Вищевказане зумовлено, насамперед, недосконалістю

галузевого стандарту вищої педагогічної освіти у якому не враховано розвиток безбар'єрної сфери у закладі освіти.

Відтак, у теорії публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти України формування професійної готовності керівних, педагогічних кадрів відчувається нестача необхідних напрацювань із проблеми розвитку компетентностей до якісного виконання професійних функцій в умовах роботи з молоддю з особливими потребами.

Малодослідженими залишаються найважливіші аспекти соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами: управлінські технології соціально-педагогічної роботи у безбар'єрній сфері закладу освіти; робота з обдарованою молоддю в умовах безбар'єрності освітнього простору, розвиток соціальної активності учнів підліткового віку та їхню інтеграцію в середовище закладу освіти, надання соціально-психологічної та інформаційно-консультативної допомоги педагогічним працівникам, які створюють умови для їх соціально-комунікативної адаптації.

Зазначене свідчить, що соціальна значущість досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю розв'язання низки *суперечностей*, які склались між:

- потребою в інтеграції у суспільство молоді з особливостями здоров'я, підвищенні рівня освіти, професіоналізації людей з обмеженими можливостями та недостатньою розробкою ефективних шляхів та механізмів включення інвалідизованої частки молоді до соціуму, особливо на інституційному рівні;

- детермінованою державним законодавством необхідністю поширення безбар'єрної сфери у заклади освіти на міждисциплінарному рівні освіти та недостатнім рівнем можливостей системи вищої освіти з її традиційною спрямованістю на надання диференційованих освітніх послуг майбутнім педагогічним працівникам з нормальним рівнем здоров'я та особам з особливими потребами;

- практичною потребою системи закладів освіти у створенні спільної безбар'єрної сфери з середовищем освіти для учнів з особливими потребами та здоровими однолітками та неготовністю до позитивного сприйняття один одного, незважаючи на їхні психофізичні відмінності;

- потребою молодшої людини в духовному становленні та недостатнім орієнтуванням закладів освіти на соціальне виховання осіб з інвалідністю;
- науково-практичною потребою у вдосконаленні механізмів публічного управління безбар'єрною сферою у закладах освіти у зв'язку з новими тенденціями в освіті та недостатньою розробленістю теоретичних засад та технологій соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами;
- необхідністю механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти є створення системи безперервної соціально-педагогічної підтримки, та неготовністю закладів освіти, громадських організацій та реабілітаційних установ до інтеграції зусиль у цьому напрямі.

Вирішення означених суперечностей зумовлює виникнення проблеми обґрунтування теоретичних основ та розробки рекомендацій для розбудови механізмів публічного управління безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у рамках теми науково-дослідної роботи ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на тему «Розвиток публічного управління та адміністрування в умовах системних галузевих реформ: соціальні, економічні, безпекові та культурні аспекти» (номер державної реєстрації 0119U100491). Внесок здобувача полягає у розробці концептуальних засад механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України.

Мета дисертаційної роботи - теоретико-методологічне обґрунтування розвитку механізмів публічного управління у сфері розбудови безбар'єрного простору закладів освіти України.

Авторський задум передбачає аналіз законодавчої бази вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження стратегій безбар'єрності; розроблення моделі експертної перевірки якості впровадження розвитку безбар'єрної сфери та методик професійної діяльності з урахуванням специфіки психологічної, теоретичної і практичної готовності до нових підходів в умовах закладу освіти управлінських, керівних і педагогічних кадрів; вдосконалення теоретичних

положень і розроблення сучасної системи механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України спрямованих на вдосконалення діяльності різних вертикалей влади, розробку моделі експертного забезпечення якості формування позитивної взаємодії усіх суб'єктів закладів освіти: керівних, педагогічних кадрів, батьків і учнів з особливими потребами, доведення ефективності досліджень.

Реалізація мети дослідження передбачає розв'язання таких завдань:

- ✓ дослідити предметне поле і категоріальний апарат управління освітніми змінами з використанням гуманітарного та синергетичного підходів, обґрунтувати теоретико-методичні засади розвитку механізмів публічного управління щодо створення безбар'єрного простору закладів освіти;
- ✓ проаналізувати сучасний стан механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти відповідно тенденціям освітніх змін в Україні та в контексті світових та національних суспільних процесів;
- ✓ розкрити зміст і специфіку механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі освіти в Україні як інструментальної бази (підсистеми) організаційного розвитку закладів, установ освіти;
- ✓ розробити інноваційні підходи до підготовки управлінських, керівних і педагогічних кадрів для їх ефективної професійної діяльності в умовах безбар'єрного простору закладу освіти;
- ✓ спроектувати й апробувати модель експертного оцінювання результативності публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері публічного управління розвитком освіти України в умовах сучасних викликів.

Предмет дослідження – механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери закладів освіти України.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертації становить сукупність методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких

об'єктивно обумовлено змістом поставлених завдань.

Методологічні засади дослідження склали загальнонауковий діалектичний метод в поєднанні з системно-логічним, формально-юридичним, історичним аналізом. Було застосовано аксіоматичний метод пізнання державно-правових явищ. У ході роботи використовувався метод узагальнення державно-правових основ інноваційного розвитку професіоналізму і компетентності державних службовців на підставі аналізу літератури з публічного управління, педагогіки, соціальних та поведінкових наук тощо.

Методологічну основу дослідження становлять: вітчизняні документи, що стосуються освіти, насамперед, закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір». Розпорядженні Кабінету міністрів Верховної ради України від 14 квітня 2021 р. № 366-р.Київ «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», водночас існуючий низький рівень розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти потребує вдосконалення механізмів розв'язання питань інтеграції населення, основою якої повинні слугувати сучасні технології впровадження сприяння збереженню, зміцненню та формуванню адаптації осіб з особливими потребами через освіту, які пропонуються ВООЗ у «Всесвітній декларації прав людини», ухваленій у 1948 році. Із того часу апробовано три моделі безбар'єрності в просторі освіти – медичну, нормалізаційну та соціальну. У зв'язку з ратифікацією Україною «Конвенції ООН про права дитини» (1989), «Всесвітньої декларації «Освіта для всіх»» (1990), «Саламанської Декларації» (1994), «Дакарської Декларації» (2000), безбар'єрна сфера у просторі закладів освіти набула загального визнання і поширення. Конвенція ООН «Про права інвалідів» (2006 р.) та ін.; Конституція України (1996 р.); Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991 р.); накази МОН України «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» (2005 р.), «Про організацію інтегрованого навчання інвалідів у вищих

навчальних закладах III – IV рівнів акредитації незалежно від форми власності і підпорядкування» (2009 р.), «Концепція розвитку інклюзивної освіти» (2010 р.) та ін. Як свідчить досвід багатьох країн, безбар'єрність інтеграції осіб з особливими освітніми потребами відбувається в соціумі закладів освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці шляхів удосконалення механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі освіти України. У роботі сформульовано сукупність теоретичних положень, що складають основні напрями розвитку публічної політики в означеному проблемному напрямку.

Уперше:

- для забезпечення високого рівня готовності управлінських, керівних і педагогічних кадрів до реалізації механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі освіти запропоновано структурно-функціональну модель міждисциплінарної експертизи управлінсько-методичного супроводу закладу освіти, що, між іншим, передбачає: підготовку керівних і педагогічних кадрів до впровадження технологій розвитку безбар'єрної освітньої сфери як процесу, спрямованого на вироблення у членів колективу закладу освіти свідомого, вмотивованого ставлення до розвитку безбар'єрного доступу осіб з обмеженнями до умов взаємодії з усіма суб'єктами освіти (керівними кадрами, педагогічними кадрами, тьюторами, учнями, батьками, працівниками їдальні, технічними працівниками тощо), розвиток практичних умінь і навичок оволодіння моделюванням і проектуванням середовища взаємодії.

Удосконалено:

- теоретико-методологічні основи, організаційні та процесуальні засади розвитку безбар'єрного доступу у закладі освіти, що включають взаємопов'язані структурні блоки (цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, діагностично-результативний), етапи (пропедевтичний, аналітико-практичний, корекційно-технологічний), форми (лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна й індивідуальна робота, педагогічна та виробнича практики, дистанційне навчання), методи (проблемне навчання; інтерактивні технології: ділові та рольові ігри, тренінги, мозковий

штурм; квазіпрофесійні технології: проектна діяльність, моделювання професійної управлінської діяльності) та засоби (медіаосвітні й інформаційно-комунікаційні управлінські технології, тестування); критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, процесуально-діяльнісний та особистісно-когнітивний), показники та рівні сформованості готовності резерву нової генерації керівних кадрів до використання технологій безбар'єрного доступу у професійній діяльності;

Набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо вдосконалення механізмів публічного управління щодо розвитку змісту, форм і методик безбар'єрного доступу осіб з обмеженими можливостями у просторі закладів освіти України;
- методичні засади підготовки керівних і педагогічних кадрів з урахуванням чинної в Україні нормативно-правової бази щодо розв'язання проблеми впровадження механізмів публічного управління безбар'єрного доступу всіх учасників освітнього процесу, а також узагальнення ефективних психолого-педагогічних підходів до практичного втілення провідних стратегій безбар'єрного доступу та ідей взаємодії всіх суб'єктів галузі освіти;
- положення про спрямованість публічного управління у сфері методичного супроводу освітнього процесу на переорієнтацію пріоритетів змісту освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію освітнього процесу, гуманістичні цінності й виміри, забезпечення належного довкілля освітнього процесу для усіх суб'єктів, працездатного дорослого населення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у: діяльності органів державної виконавчої влади; науково-дослідній роботі; освітньому процесі – у викладанні у закладах освіти дисциплін «Державне управління» і «Державна служба», підготовці навчальних посібників та підручників із зазначених дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Автором досліджено механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти України. Проаналізовано ступінь розробленості наукових підходів щодо модернізації управління освітою України. У результаті проведеного моніторингу отримано

дані щодо сформованості готовності управлінських кадрів різних рівнів управління до впровадження технологій розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти. У вступі опрацьовано та проаналізовано дисертації та публікації, які належать знаним ученим.

Робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням. Наукові результати, висновки та пропозиції, викладені в роботі, належать особисто автору, є його науковим доробком.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дослідження обговорювалися на методологічних семінарах і засіданнях кафедри публічного управління та адміністрування, на Всеукраїнському семінарі з міжнародною участю «Втілення Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору у закладах освіти для дітей з особливими потребами», який проходив у Броварському ліцеї № 6, 13 вересня 2023 року, на Всеукраїнському науково – практичному семінарі «Шлях до рівності: безбар'єрна початкова освіта», який проходив у Броварському ліцеї № 6, 28 березня 2024 року.

Міжрегіональної Академії управління персоналом,

Публікації. Основні наукові результати дисертації дістали відображення у 12 наукових публікаціях, з них 4 статті у фахових виданнях з публічного управління та 2 тез доповідей на конференціях, 1 стаття у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та 5 додаткових видань.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг рукопису дисертації становить 257 сторінок, з яких основний текст – 179 сторінок, список використаних джерел – 33 сторінки, додатки – 44 сторінки. Робота містить 6 таблиць і 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БЕЗБАР'ЄРНОЇ СФЕРИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

1.1 Основні підходи до дослідження проблеми створення безбар'єрного простору освіти: зарубіжний науковий дискурс

Освітнє реформування та модернізація у нашій країні відзеркалюють досягнення держави, яка стала на шлях соціально-економічних перетворень та зумовлюють впровадження освітніх інновацій у відповідності до сучасної світоглядної моделі соціального устрою. В основу цієї моделі покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини і, перш за все, передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти. Усунення соціальної стратифікації, нерівноправності можливостей здобуття освіти стало пріоритетним в соціальній та освітній політиці передових країн світу. Як зазначають дослідники проблеми соціальних відносин, починаючи з 70-років XX століття на тлі економічного зростання розвитку суспільних демократичних стосунків у розвинених країнах світу чітко визначилися анти дискримінаційні настрої за будь-якою ознакою: національною, етнічною, релігійною, станом психофізичного розвитку [213]. На зміну старої парадигми суспільно-державного усвідомлення «повноцінна більшість» – «неповноцінна меншість» приходить нова – «єдина спільнота, яка включає і людей з певними проблемами» (Л. Будяк, В. Засенко, А. Колупаєва, М. Малофєєв, П. Таланчук та ін.) [106; 107]. Передова світова спільнота змінює ідеологічні установки по відношенню до осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Саме в цей час розвінчується так звана, медична модель, що формувала суспільну думку стосовно осіб з порушеннями психофізичного розвитку. За цією моделлю, перш за все, медичні показники визначали стан та подальший психофізичний розвиток особи з порушеннями, зокрема, дитини. Передбачалось, що дитина, яка має вади, перш за все потребує коригуючого впливу фахівців: медиків, реабілітологів, корекційних педагогів тощо і,

відповідно, має перебувати у спеціально організованих умовах, які, на загал, мають бути сегрегативними, оскільки, як вважалось, сегрегативні осередки є найбільш відповідним природнім середовищем таких дітей, а суспільство, у свою чергу, забезпечивши медично-соціальне утримання, уникне небажаних асоціальних проявів, які можна було очікувати від них. Негативними наслідками перебування дитини у закладах сегрегативного типу є її відірваність від широких соціальних контактів, сім'ї, обмеженість кола міжособистісної взаємодії, недостатній освітній рівень, знижена конкурентоспроможність у майбутньому. Для визначення концептуальних принципів основних категорій у вітчизняному та зарубіжному дискурсі (етимологія терміну в зазначеному випадку утворюється коло міркування, бо предметом обговорення стають самі способи (методи) обґрунтування – ті найглибші («останні») засади, на які спираються докази. Семантика, якщо залишити осторонь використання слова «дискурс» як синоніма до слова «міркування», термін «дискурс у науці» зберігає особливий смисловий відтінок. Навіть письмове мовлення можна вважати дискурс у міру того, що дисертант як автор певного тексту явно чи неявно передбачає інших учасників розмови (читачів), які можуть заперечувати ті засади, на які спирається автор у спробі надати значущості сказаному ним. Це стосується також сучасного використання терміна «дискурс», як засади. Так сучасний літературний критик може вважати своє тлумачення певного тексту тільки одним із можливих, але водночас бути переконаним, що сказане ним зберігає загальну значущість, оскільки «розширює» смислові горизонти нашого дослідження. При цьому значущість сказаного ми обов'язково обґрунтовуємо посиленням на принципи власних наукових розвідок та з'ясовуємо сенси, загальну значущість яких підтверджується нашим - «власним досвідом» дослідника [64].

Загальновідомо, що обґрунтування та формування дефініції того чи іншого поняття, процесу, чи явища – одна з найскладніших процедур дослідження науки, в цілому Правильне розуміння наукових понять вирішує майже половину наукових завдань [64]. Тому як поняття та терміни мова науки.

Ретроспективний аналіз праць істориків, філософів виявив, що першими

серед тих, хто займався вивченням основ «правильного» мислення, доказів, формулювання понять та прийомів, підходів та законів, здобуваючи при цьому нові знання, були Платон і Арістотель (384–322 рр. до н.е.). Вчені поділяли думку про те, що шлях до розуміння сутності явища лежить через його визначення. Важливо зазначити, що існують деякі закони, що регулюють процес надання допомоги людям у стародавніх цивілізаціях. Наприклад, ще у стародавньому Вавилоні у Кодексі Хаммурапі (XVIII ст. до н.е.) було зазначено, отримає 10 шекелів срібла. Праці, які присвячені проблемам публічного (державного) управління, були надруковані у 90-х рр. XX ст. такими українськими науковцями, як: І. Акімова, В. Бакуменко, О. Валецький, О. Дем'янчук, О. Кілієвич, В. Ребкало, В. Романов, О. Сулема, В. Тертичка, та інші, які сформулювали та розробили фундаментальні наукові підходи до державної влади і методологічні основи прийняття громадських рішень і проаналізували середовище розробки та впровадження механізмів публічного управління.

За даними Інформаційної мережі європейської освіти Euridyce лише у школах Румунії ІКТ викладається як окремий предмет. У загальноосвітніх системах Швеції, Норвегії, Фінляндії, Ірландії, Німеччини, Данії, Франції, Люксембургу, Іспанії, Португалії, Мальти, Бельгії, Австрії, Словенії та Греції ІКТ використовуються як інструмент під час навчання інших предметів. У Великобританії, Польщі, Ісландії та Голландії практикуються обидва підходи до використання ІКТ у навчанні. В Італії, Словаччині, Чехії, Угорщині, Болгарії, Латвії та Литві ІКТ не містяться в освітній програмі. Серед європейських країн, які включили ІКТ до обов'язкової мінімальної освітньої програми, лише Іспанія, Люксембург і Фламандська спільнота Бельгії не виділяють конкретних інформаційно-комунікаційних компетентностей у навчанні учнів початкових класів. Компетентність «навички правильного використання прикладних програм» розглядається як ключова у більшості інших країн (крім Мальти та франкомовної спільноти Бельгії). Абсолютна більшість країн включили до освітніх програм компетентності «навички пошуку даних на компакт-дисках та в Інтернет» та «навички спілкування за

допомогою мережі»; останнє – за винятком Португалії. Компетентність «використання ІКТ для поглиблення знань з інших предметів» прийняли всі країни, крім Румунії. У той же час Румунія разом з Німеччиною, Грецією та Великобританією в освітньому стандарті початкової школи зосереджують увагу на компетентності «розвиток навичок програмування». Комп'ютер – засіб навчальної діяльності учня та дидактичний інструмент вчителя. США та Канада. Процес відтворення трудових ресурсів у конкретних історичних умовах капіталістичного способу виробництва, докладно розглянув К. Маркс у своїй роботі «Капітал». Згодом, К. Маркс зробить висновок про дві складові цієї економічної категорії: споживчої і мінової вартості робочої сили. Також, К. Маркс вважав, що для капіталізму властивий свій особливий закон перенаселення і народонаселення. Саме непостійність капіталу (то його збільшення, то скорочення) привертає та відвертає робочу силу, створюючи цим коливання попиту на працю. Скорочення попиту призводить до збільшення перенаселення людьми, які не знаходять собі заробітку. Критично оцінюючи теоретичні розробки К. Маркса, С. Булгаков стверджував, що надати детальну та остаточну формулу про характер відтворення населення, у період різних історичних епох, абсолютно неможливо, оскільки фактори, які впливають на процес відтворення, можуть відрізнятися у багатьох різних і протилежних напрямках і однаково можливі як для перенаселення, так і для низької кількості населення. Творчим доробком концепції А. Сміта, Д. Рікардо та інших представників класичної політекономії є теорія відтворення робочої сили К. Маркса. К. Маркс, подібно до класиків, трактував людину як основний капітал, приділяючи велику увагу значенню її розвитку, її виробничому досвіду, її накопиченій освіті і її витратам на організацію та проведення вільного часу. К. Маркс виділяє необхідність організації додаткової праці, як головного поняття його економічної теорії, яке може виявитися корисним під час аналізу як простого так і розширеного відтворення робочої сили окремої особи, чи населення, в цілому. Не всі школи, які розглядають постіндустріальне відтворення, визначають здоров'я як найважливіший фактор для розвитку цього процесу. На наш погляд, такий підхід до аналізу

репродуктивного процесу впливає з того, що тенденції перенаселення постіндустріальної епохи є домінуючими [29].

Ж. Кангіль дав пояснення категорії здоров'я не тільки як фізичної, а й соціальної норми і відмітив: «Для визначення, що є нормальним для певного організму, потрібно оглянутися, що є навколо». Дискус Т. Мальтус у своїй праці «Досвід про закон народонаселення» розглядає протиріччя між темпом зростання кількості населення і зростанням засобів його існування[]. Він зазначає, що профілактичні бар'єри – особлива здатність людини передбачати та оцінювати довгострокові результати. Через цю здатність можна уникнути розмноження. На його думку, існує ряд перешкод, які завдають шкоду здоров'ю та скорочують природну тривалість життя людини, серед них: важка, надмірна, чи шкідлива робота; надзвичайна бідність; голод; нездорові умови життя мають А. Колупаєва, Л. Шумна; соціально-педагогічні умови – П. Таланчук, М. Чайковський, Г. Нікуліна, С. Літовченко, В. Шнайдер, А. Шевцов, І. Ярмошук.

Дискусія щодо «нормального» та «патологічного» пов'язана з ім'ям Е. Дюркгейма, яким і був введений термін «соціальна патологія». Отже, хворобу та здоров'я почали визначати, виходячи з потреб та очікувань навколишнього середовища та готовності сім'ї, громади допомогти тим, хто має довгострокову втрату працездатності. Йдеться, також, про особисте усвідомлення ситуацій у дослідженнях науковців з медицини, освіти, та соціально-психологічних наук. У соціологічних категоріях – це аналіз соціальних станів, які вимагають, щоб операціоналізація відображалася у формі існуючих фіксованих «фактів» та «факторів». Калініченко І.О у своїх наукових розвідках зазначає, що у міжнародних правових документах, державних законодавчо-нормативних актах соціального спрямування в багатьох країнах загальноновживаним є термін «діти з особливими потребами» («Children with Special Needs» [286; 287].

Це термінологічно означає передбачення зміщення акцентів із недоліків і порушень у дітей, відхилень від норми до фіксації їхніх особливих потреб. Як зауважує А. Гордєєва: «Говорячи про особливості, ми відштовхуємося від

людини взагалі, а не від норми, від людини з певними особливостями, які притаманні лише їй. Особливість передбачає відмінність, несхожість, можливо, неповторність, індивідуальність, унікальність. Відповідно, до дітей з особливими потребами дослідниця зараховує дітей-інвалідів, дітей із незначними порушеннями здоров'я, соціальними проблемами, обдарованих дітей.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених раніше частин проблеми. Теоретико-методологічне обґрунтування механізмів публічного управління, функцій, структури, повноважень і особливостей органів державної влади усіх рівнів здійснюють такі вчені, як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Бодров, П. Надолішній, Н. Нижник, В. Рижих, І. Розпутенко, В. Тронь, В. Шамрай, О. Шапоренко та ін. Механізми публічного державного управління перебувають у центрі уваги Ю. Древалю, В. Князева, В. Кравченка, М. Лесечко, В. Трощинського, Ю. Сурміна, О. Федорчака, Л. Юзькова та ін., дослідження яких містять як концептуальний, так і галузевий підходи. Формування та реалізація державної політики у сфері освіти, окремі аспекти управління освітою висвітлені в працях Л. Гаєвської, Д. Дзвінчука, С. Крисюка, В. Лугового, Т. Лукіної, В. Огаренка, Н. Протасової, Паращенко В., Шилової та ін.

Розглядаючи механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти як умови залучення дітей з порушеннями психофізичного розвитку до загальноосвітнього простору ряд науковців вивчали досвід європейських країн. Наприклад, Д. Лупарт, зауважує, що соціально-економічні зміни в житті країни зумовлюють характер змін у розвитку канадської системи освіти.

На їх думку, випускник закладу освіти має бути підготовленим до того, аби виявляти активну позицію у процесі професійної та соціальної адаптації, реалізовувати власне «Я» на творчому рівні. Успішність реалізації таких завдань, що покладаються на загальноосвітню школу, залежить від знань особливостей розвитку учнів. З огляду на це, необхідною вбачається формування готовності управлінських, керівних і педагогічних кадрів у

загальноосвітніх (у тому числі і сільських) шкіл, що передбачає спеціальні професійні компетентності задля роботи з особливостями розвитку дітей. Незважаючи на значний науковий та практичний інтерес до окресленої предметної галузі, *невирішеною частиною проблеми є* дослідження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери простору закладу освіти в контексті здійснення реформи освіти в Україні поняття «механізми публічного управління загальною середньою освітою» в стратегічних документах щодо розвитку шкільної освіти та визначення сукупності механізмів публічного та адміністрування управління, що забезпечують розвиток безбар'єрної сфери в просторі закладів освіти. Соціальна заангажованість виникає тоді, коли людину називають пацієнтом, але медичні заклади не лише роблять оцінку меж лікарських засобів та призначених процедур, але й виходять за межі фізичного стану, торкаючись ідентичності кожної людини та посиляючись на певну існуючу позицію в суспільстві. Ще один аналізуючий підхід до соціального здоров'я можна зустріти у роботах Ж-Ф. Ніса, який розглядає його під кутом зору капіталу та ресурсів. Наголошуючи на складному характері обставин, за яких людина змушена жити, Ж-Ф. Ніс трактує здоров'я нації, з одного боку, як конвертований капітал із відповідною віддачею, а з іншого – як розвиток різних економічних та культурних інновацій, як активну та відповідальну поведінку самого громадянина, тому, що саме він повинен бути готовим до «напруг» та наслідків негативних станів екологічного та соціального середовищ.

У Європі сьогодні відбуваються активні інтеграційні процеси, і українська освіта також має адаптуватися до загальноцивілізаційних викликів у освіті й науці. Вони відкривають нові можливості для налагодження міжнародних зв'язків із партнерами близького і далекого зарубіжжя, вивчення провідного європейського досвіду, а також його застосування з метою реформування національної системи освіти та її інтеграції до міжнародного наукового й освітнього простору.

У 1991 році Г. Еспінг-Андерсен запропонував класифікувати моделі соціального захисту в залежності від типу державного устрою[217]. Він приділяв особливу увагу ліберальній системі державного устрою. На його

думку, формування цієї системи відбувалося ще за часів переважання ринкових відносин і панування приватної власності, під впливом ліберальної трудової етики. Характерною рисою цієї системи є прагнення держави до адресної допомоги, що призвело до відокремлення державної допомоги від вільного загального ринку освітніх послуг. Ліквідація бідності є головною метою такого підходу [217].

Окремі аспекти запровадження безбар'єрного навчання відображені у працях відомих французьких вчених Ф. Шапіро (F. Chapireau), М. Шов'єр (M. Chauvière), С. Еберсольд (S. Ebersold), М.-Ф. Крузьє (M.-F. Crouzier), М. Грен'є (M. Grenier), М. Мюссе (M. Musset), С. Томазе (S. Thomazet) та ін.

Проте питання едукативної, соціалізаційної, становлення особистості дитини в умовах інклюзивної освіти Франції залишаються малодослідженими, що й зумовило вибір теми дисертаційної роботи: великі міста; надмірність хвороб; війни тощо. Висновки зроблені Т. Мальтусом можна узагальнити наступним чином: існування неминуче обмежується кількістю народонаселення; 2) усюди, де зростають засоби існування, незмінно зростає народонаселення; 3) перешкоди, зупиняючи розвиток репродуктивних сил, повертають населення до рівня життя [58].

Варто зауважити, що, погоджуючись із вичерпаністю традиційних ресурсів і підтверджуючи факти переходу саме розвиненого суспільства до свого якісно нового стану, потрібно піклуватися про умови перебування кожної людини як носія властивостей продуктивного, трудового, інформаційного та інших ресурсів. Е. Чорнобой зробила аналітичний огляд ролі асистентів учителів, у якому висвітлила досвід канадських закладів освіти Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта [267].

В умовах проведення реформування системи національної освіти особливої актуальності набуває проблема ефективності загальної середньої освіти (ЗСО) через вдосконалення діючих та запровадження нових механізмів публічного управління. Однак в нормативно-правовій базі відсутнє визначення поняття «механізм публічного управління загальною середньою освітою», натомість термін вживається досить часто.

Визначення механізмів публічного управління (МДУ), їх ідентифікація та розроблення належать до актуальних наукових проблем та здійснюються дослідниками за багатьма підставами: «структурний» і «системний» підходи, аспектний підхід (адміністративні, економічні, інформаційно-психологічні), і в різних наукових галузях – у суспільствознавчих науках, у теорії управління організаційними системами (механізми функціонування, управління, управління проєктами), в економічній теорії (механізм як стратегічна гра між суб'єктами і центром), в організаційному дизайні (координаційні механізми), в економіко-технічних дисциплінах (механізми управління як процедури прийняття управлінських рішень). Ці наукові галузі постачають теорії державного управління науково-методологічні та організаційно-правові основи формування і функціонування механізмів публічного управління впровадженням, розвитком безбар'єрною сферою у просторі освіти управління загальною середньою освітою, які потребують свого використання в практиці публічного управління та адміністрування закладів освіти [195, 232].

Задля удосконалення, впровадження механізмів публічного управління та адміністрування безбар'єрної сфери у просторі України та формування готовності управлінських кадрів для впровадження, механізмів та розвитку безбар'єрної сфери у просторі освіти відповідно до розпорядження Кабінету міністрів Верховної ради України створені рівні можливості та вільний доступ до освіти, зокрема впровадження механізмів управління розвитком безбар'єрної сфери простору освіти України, а також освіти впродовж життя, а також здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опануванням додаткових компетентностей [233].

Запропоновані наступні напрямки модернізації вітчизняної системи освіти, які базуються насамперед на входженні України до світового освітянського простору та приєднання до інтеграції європейської освіти. Як засвідчують результати аналізу стратегічних документів щодо розвитку освіти, використання терміну «механізм» є епізодичним і не системним. Так, Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») 1993 р., окреслюючи завдання зі створення в Україні «нової системи управління освітою», серед

функцій публічного управління освітою визначила створення «системного механізму саморегуляції галузі освіти на загальнонаціональному, регіональному, місцевому рівнях та в навчально-виховних закладах і наукових установах освіти» [64]. Окрім цього загадкового «системного механізму саморегуляції галузі освіти» (невже тоді передбачалася всезагальна автономія освіти в суспільстві?), в Програмі йшлося про розроблення та запровадження механізму державної оцінки діяльності закладів освіти, якості підготовки фахівців через систему атестації та акредитації; механізмів державної підтримки талановитої молоді; механізму соціального захисту дітей, учнів, студентів та аспірантів, пільгового кредитування, додаткового фінансування для здобуття ними освіти; механізмів економічного стимулювання і пільгового оподаткування науково-дослідної роботи; вдосконалення механізмів фінансово-господарської діяльності місцевих органів державної влади та органів громадського самоврядування навчально-виховних закладів; вироблення ефективних механізмів входження до освітніх і наукових програм ЮНЕСКО, інших міжнародних організацій, фондів тощо [64].

У наступному документі – Національній доктрині розвитку освіти (2002) [154] поняття механізму взагалі згадується лише тричі. Вказано на необхідність «розроблення та запровадження механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання» і потребують «удосконалення механізму ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів». Проблемою, що потребує першочергового розв'язання, визнано запровадження «нових економічних та управлінських механізмів розвитку освіти» [3]. Про інші механізми в цих ключових документах освітньої політики в Україні мова не йде.

Новий документ, схвалений на III-му з'їзді працівників освіти України (2011) – «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки» провідним механізмом відтворення суспільного інтелекту, науки і культури визнає «систему освіти нового покоління». Створення такої системи освіти і проголошено одним із очікуваних результатів реалізації Національної стратегії «відповідно до вимог часу, що забезпечує повноту реалізації функції якісної

освіти, випереджаючого загальноцивілізаційного розвитку людини» [158]. Варто зазначити, що й цей документ не оперує поняттями ні «механізми державного управління ЗСО», ні «механізми державного управління у галузі шкільної освіти». Натомість використовується поняття «механізми реалізації публічної політики в галузі освіти» та «механізми реалізації Національної стратегії розвитку освіти».

Аналіз перспектив модернізації освіти України базуються на врахуванні позитивного надбання і в той же час у ній потрібно передбачити суттєві зміни, визначені сучасними тенденціями розвитку інноваційного суспільства та ринку праці.

Розвиток освіти передбачено здійснювати з урахуванням таких пріоритетів:

- ✓ орієнтованість регіональної освітянської політики на створення системи освіти, здатної забезпечити високу якість з максимально можливою доступністю;
- ✓ взаємодія державних та суспільних інститутів освітянської політики, професійних, творчих спілок та асоціацій, їх націленість на розвиток освіти з врахуванням регіональної специфіки та наявного потенціалу;
- ✓ упровадження інновацій в освіту як умови забезпечення її якості залежно від змін оточуючого середовища і впродовж усього життя людини;
- ✓ сприяння поширенню життєвої компетентності учнів, появи нових мотивів навчання, самоорганізації та самореалізації особистості;
- ✓ комплексна реалізація оздоровчої та культуротворчої функції освіти;
- ✓ створення високотехнологічної інформаційної системи освіти;
- ✓ інтеграція освіти та науки, сприяння інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації та форм власності[5].

Модернізація освіти повинна базуватися на врахуванні позитивного надбання регіональної системи освіти і в той же час у ній потрібно передбачити суттєві зміни, визначені сучасними тенденціями розвитку інноваційного суспільства та ринку праці.

Складовою комплексної системи освіти соціокультурного феномена повинна бути гуманістична тріада сучасної філософії освіти «людина-освіта-культура».

Базовими компонентами в реформуванні освіти постають такі механізми впровадження та розвиток безбар'єрної сфери у просторі освіти гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу. Без яких розвиток Нової української школи НУШ неможливо.

Нормативно-правовою основою модернізації освіти є такі державні документи: Конституція України [119], Національна доктрина розвитку освіти [154], закони України «Про освіту» [94], «Про загальну середню освіту» [93], «Про охорону дитинства» [97], «Про дошкільну освіту» [92], «Про позашкільну освіту» [51], «Про професійно-технічну освіту» [54], «Про вищу освіту» [95], «Про інтелектуальну власність» [55], «Про авторські та суміжні права» [56], Постанова Верховної Ради України «Про стан та перспективи розвитку середньої освіти в Україні» від 09.01.2007 за № 536-У [109], Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки [67], Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» від 04.07.2005 за № 1013/2005 [131], декларація «Групи восьми» на Петербурзькому саміті «Освіта для інноваційних суспільств у XXI столітті».

Отже, проаналізувавши наукові розвідки ряду вітчизняних учених розвиток і впровадження механізмів публічного управління модернізацією освіти передбачено здійснювати з урахуванням таких пріоритетів:

- ✓ орієнтованість національної освітянської політики на створення системи освіти, здатної забезпечити високу якість з максимально можливою доступністю;
- ✓ взаємодія державних та суспільних інститутів освітянської політики, професійних, творчих спілок та асоціацій, їх націленість на розвиток освіти з врахуванням української специфіки та наявного потенціалу;
- ✓ упровадження інновацій в освіту як умови забезпечення її якості залежно від змін оточуючого середовища і впродовж усього життя людини;
- ✓ сприяння поширенню життєвої компетентності учнів, появи нових мотивів навчання, самоорганізації та самореалізації особистості;
- ✓ комплексна реалізація оздоровчої та культуротворчої функції освіти;

- ✓ створення високотехнологічної інформаційної системи освіти;
- ✓ інтеграція освіти та науки, сприяння інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації та форм власності.

1.2 Концептуальний аналіз публічного управління безбар'єрним простором освіти у працях вітчизняних вчених

Для визначення концептуальних принципів наукової проблеми впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у простір освіти України удосконалення механізмів публічного управління що базуються, насамперед, на входженні України до світового освітянського простору та приєднання до інтеграції європейської освіти.

В Україні, за даними Центральної психолого-медико-педагогічної консультації, кількість дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, налічує 864 834 особи (2012 р.), що становить 10,9 % від загальної кількості дітей у країні. У Броварському районі – 18 % (2007 р.), а у 2022 році – 25,4 % дітей із обмеженими можливостями здоров'я. Усі ці маленькі українці мають життєво важливі потреби, які необхідно задовільнити для того, щоб вони мали відчуття власної реалізації. Такі основні потреби як їжа, вода й житло є необхідними для їхнього існування, але не менш важливим є право на якісну освіту за місцем проживання.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 р. № 1224 «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах» діти, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, можуть навчатися в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, які комплектуються відповідно до нормативів наповнюваності класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів).

У наказі Міністерства освіти і науки України засвідчено про те, що до 1 вересня 2010 року всі школи мають стати архітектурно доступними. Але, за

даними цього ж таки Міністерства, тільки 11 % від загальної кількості навчальних закладів (сюди входять дитячі садочки, школи, гімназії, ліцеї, інститути тощо) є повністю доступними для людей з інвалідністю, 39,2 % обладнані пандусами, з яких 23,1 % відповідають вимогам державних будівельних норм.

Спеціальних досліджень, присвячених вивченню тенденцій розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти, які частково виконують функції спеціальної школи у їх різноманітних проявах, не проводилося. Окрім того, розвиток та реструктуризація закладу освіти в контексті механізмів публічного управління безбар'єрної сфери модернізації освіти, в тому числі і спеціальної, цілісно не вивчалися.

Дослідження проблематики організації освіти дітей з особливими освітніми потребами охоплюють у безбар'єрній сфері такі аспекти:

- ✓ філософська концепція гуманізму, духовного та гуманістичного виховання (Ш. Амонашвілі, Є. Бондаревська, Б. Бітінас, Б. Гершунський, Є. Чирва.
- ✓ міжособистісне спілкування дітей з особливими освітніми потребами з іншими здоровими членами суспільства (Л. Борщевська, Е. Данієлс, І. Зверєва, О. Зотова, Ю. Івашина, Р. Кравченко, К. Стаффорд) .
- ✓ розвиток здібностей дитини з особливими освітніми потребами без відриву від сім'ї та при подальшому інтегруванні їх у сучасне середовище (В. Бондар, В. Ляшенко, А. Маллер, В. Синьов).
- ✓ зарубіжний досвід шляхів і засобів соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами (М. Айшервуд, М. Малофєєв, Г. Стангвік, Л. Шипіцина, Є. Ямбург).
- ✓ в соціальних факторів на розвиток дітей з особливими освітніми потребами (Ю. Александровський, Ф. Березін, Т. Бутенко, Т. Власова, Дж. Джонс; А. Колупаєва, Т. Лещинська, М. Певзнер).

Питанню інтегрованого навчання та виховання дітей із порушеннями психофізичного розвитку приділяли увагу численні фахівці в галузі соціальної, корекційної, спеціальної педагогіки та дефектології: В. Бондар, І. Бородуліна,

М. Буянов, М. Веденіна, Т. Власова, П. Горностай, М. Жигорєва; М. Певзнер, В. Синьов, О. Усанова.

В Україні окремі аспекти проблеми інтегрованого навчання висвітлюються в працях В. Засенко, А. Колупасової, М. Сварника, Н. Софій, В. Тарасун, П. Таланчук, О. Таранченко, А. Шевцова Б. Шеремета та ін [105].

Більшість учених вказують на необхідність впровадження нових форм публічного управління безбар'єрною сферою у просторі закладу освіти, які б сприяли інтеграції людей з особливими потребами в суспільство. Серед них особливої уваги заслуговують Національні Стратегії створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року Розпорядженні кабінету міністрів Верховної ради Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р.Київ «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року».

У цій Стратегії терміни вживаються в такому значенні: бар'єрність - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності; гендерна рівність - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства; доступність - забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг яку міських, так і в сільських районах; об'єкти фізичного оточення - будівлі і споруди, об'єкти благоустрою та транспортної інфраструктури; стала мобільність - організація переміщення людей, що знижує рівень впливу на навколишнє середовище і передбачає розвиток інтегрованої системи громадського транспорту, мережі пішохідних та велосипедних шляхів; універсальний дизайн - дизайн об'єктів фізичного оточення, програм та послуг, максимально придатний для використання всіма групами населення без необхідності додаткової адаптації чи спеціального дизайну. Універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно.

Очікуваним результатом реалізації Стратегії є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави у сфері створення безбар'єрного простору, послідовна реалізація якого дасть можливість кожній людині: отримати безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення; отримувати інформацію у найзручніший спосіб; отримати спрощений доступ до цифровізованих та аналогових державних та соціальних послуг; тримати рівні умови участі у всіх сферах життя суспільства; отримати умови та рівні можливості для занять фізичною культурою та спортом; отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, впровадження культурної діяльності; доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них; брати участь у політичних процесах та громадській діяльності; отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти; отримати рівні умови та можливості у сфері зайнятості, а також заняття підприємництвом.

Завдяки імплементації (етимологія імплементація (лат. *impleo* — «наповнюю», «виконую») сукупність цілеспрямованих організаційно- правових та інституційних заходів, що здійснюються державами індивідуально, колективно чи — здійснення, виконання державою міжнародних правових норм. Згідно Стратегії: безбар'єрність стане наскрізним принципом державної політики та включатиметься до всіх довгострокових рішень та програм на національному та місцевому рівні; кошти державного та місцевих бюджетів спрямовуватимуться виключно на придбання товарів, робіт та послуг, що в розумінні Стратегії будуть доступними для кожного; отримано актуальну інформацію про стан доступності будівель, інфраструктури, транспорту, інформації, цифрових послуг для планування програм та інвестицій у створення безперешкодного середовища; затверджені та запроваджуватимуться стандарти доступу до товарів та послуг, що пропонуються приватним сектором .

Поняття «маломобільні групи населення» вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності», поняття «особа з інвалідністю» вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні».

Одним з механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти є те, щоб кожен заклад був завчасно готовим прийняти осіб з особливими освітніми потребами.

У науковій літературі існують визначення безбар'єрна сфера закладу освіти, але більшість учених і практиків єдині у формулюванні її основоположних складових. Серед них: прийняття в навчальний заклад усіх дітей без винятку; залучення всіх дітей з особливими освітніми потребами до тих навчальних закладів, які б вони відвідували, не маючи обмежених можливостей (як діти з типовим рівнем розвитку); кількість дітей з особливими освітніми потребами в школах і класах має бути природно пропорційною їхній загальній кількості в місцевій громаді (населеному пункті, районі тощо); диференційовані підходи у викладанні; використання всіх можливих місцевих ресурсів для забезпечення різноманітних освітніх потреб учнів з особливими потребами.

При формулюванні поняття безбар'єрна сфера проаналізовані визначення, котрі містяться в головних міжнародних документах: Стандартних правилах урівняння можливостей інвалідів ООН, Конвенції ООН прав дитини, Саламанській декларації та Програмі дій із навчання осіб з особливими потребами міжнародних консультаціях із питань раннього навчання дітей з особливими освітніми потребами, а також у вітчизняних документах, Програмі науково-педагогічного експерименту «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх закладах», Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року № 872 розпорядження кабінету Міністрів України.

З метою розвитку спільного розуміння безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти пропонуємо такий термін, який базується на тлумаченні, викладеному в матеріалах Саламанської декларації та Програмі дій із навчання дітей з особливими освітніми потребами «Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в

умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних освітніх потреб і різних стилів навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивні освітні заклади повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей».

В умовах сьогодення актуалізується проблема входження України до спільного європейського простору; це стосується всіх сфер людського життя, а також різних галузей науки. Не оминула ця проблема і механізми публічного простору розвитком безбар'єрної сфери простору освіти України, особливо актуальною вона виявляється у рамках корекційної освіти, яка обґрунтовує особливості навчання, виховання, розвитку, соціалізації та професійної адаптації дітей з особливими потребами. Статистика доводить, що, на жаль, в умовах комфортного, відносно добре медично забезпеченого сучасного суспільства народжується усе більше дітей з особливими потребами. Різноманітні дослідження свідчать, що їхня кількість щороку зростає, з'являються нові, недостатньо діагностовані вади розвитку.

Сучасні освітні моделі скеровані на те, щоб дати молоді з особливими потребами певний обсяг знань, умінь, життєвих навичок, тобто пріоритетом визначено освітній компонент, однак для успішної соціалізації людини з особливими потребами цього недостатньо. Потрібно передовсім створити для неї можливості здійснювати соціальні контакти, досягати власних освітніх успіхів, бути впевненою у собі. Йдеться про посилення механізмів публічного управління впровадженням безбар'єрних умов інтеграції певних категорій молоді в освіту і, відповідно, у суспільство, а для цього потрібно трансформувати процес масової освіти як системи для забезпечення освітніх потреб усіх дітей [154].

На сьогодні державні органи недостатньо забезпечені повноцінною інформаційною доступністю, а тому необхідні зміни в наданні публічної інформації.

Робота органів державної влади і органів місцевого самоврядування та інструменти громадського контролю (публічна інформація, участь у громадських обговореннях, спостереження за засіданнями) недостатньо адаптовані для осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку, тобто зазначене потребує створення спеціального Центру експертної оцінки - моніторингового контролю за виконанням норм безбар'єрності на міжгалузевому рівні [226].

Через це не всі громадяни мають можливість отримати належну інформацію про механізми публічного управління діяльністю різних вертикалей органів державної влади та місцевого самоврядування, а також надати запити та отримати інформацію у зручному для них форматі.

Головними причинами цієї проблеми є недостатньо врегульована нормативна база щодо доступності публічної інформації про безбар'єрну сферу на міжгалузевому рівні, а також відсутність відповідних засобів масової інформації та у ВНЗ відсутні інститути або курси вдосконалення кваліфікації державних службовців.

Висновки до Розділу 1

Для визначення концептуальних принципів удосконалення механізмів публічного управління підготовкою управлінських, керівних, педагогічних кадрів на муніципальному, регіональному рівнях запропоновані такі напрямки модернізації механізмів публічного управління безбар'єрною сферою у просторі закладів освіти, які базуються, насамперед, на входженні України до світового освітянського простору та приєднання процесу інтеграції європейської освіти.

Аналіз стану досліджуваної проблеми в наукових джерелах міжнародного рівня і літературі дали змогу теоретично обґрунтувати механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України. А розглянутий зміст поняття особи з особливими потребами виявили та розкрили

сутність, багатогранність і неоднозначність у їхньому трактуванні зарубіжними та вітчизняними науковцями. Ґрунтовне вивчення різних визначень поняття особливі освітні потреби в умовах безбар'єрної сфери закладу освіти дало підстави прийняти такі визначення: «особи з особливими освітніми потребами» – *молодь* (від дитинства до юнацтва) які мають вади розумового та (або) фізичного розвитку та (або) інвалідність (в основі нашого дослідження безбар'єрна сфера у сучасному просторі закладів освіти, сприяє успішному навчанню та вихованню учнів, відповідає їхнім потребам і можливостям незалежно від тяжкості порушення психофізичного розвитку та здатності до засвоєння певного рівня освіти за рахунок структурно-функціональної, змістової та технологічної модернізації освітньої системи установи).

Механізми публічного управління безбар'єрної сфери у просторі освіти розглядаємо як сукупність інструментів для впровадження публічної політики у визначеній сфері. Серед управлінських технологій у обраному проблемному колі визначено: курикулум (адаптація та модифікація структури та змісту навчальних планів, диференціація в стилі, методах навчання та оцінювання); універсальний дизайн (архітектурна безбар'єрність: фізична доступність, безпека, інформативність, зручність); розвиток матеріально-технічної бази (навчально-матеріальна база: кабінети психологічного розвантаження; корекційної роботи з відповідним обладнанням, різні технічні засоби навчання, включаючи комп'ютер та відеотехніку, засоби наочності для дітей із різними видами порушень психофізичного розвитку) та управлінсько-методичний супровід, комплект (навчально-методична література з нозологій, шкільні методично правильно створені підручники, навчальними програмами комп'ютерної підтримки навчання, дидактичне забезпечення атласи, плакати, кінофрагменти й кінофільми, відеозаписи, друкований роздатковий матеріал відповідно до виду порушення психофізичного розвитку дитини); людський фактор (емпатія в стосунках учителя з учнями з особливими освітніми потребами та їхніми батьками, толерантні та доброзичливі взаємостосунки в дитячому колективі).

Механізми публічного управління безбар'єрною сферою закладів освіти

передбачають освітній вплив на осіб з особливими освітніми потребами як цілеспрямовану, індивідуалізовану та систематичну допомогу учням щодо вибору професії, підготовки до створення власної сім'ї, формування соціальної активності та визначення громадянської позиції. Цей процес зорієнтований на сильні сторони розвитку та компенсаторні можливості учнівської молоді з особливими освітніми потребами й має індивідуальний підхід, бо в цьому віці в кожному учневі дуже яскраво виявляються індивідуальність, відображення його духовних потреб особистого інтересу.

Наявність у підлітка з особливими освітніми потребами психофізичних порушень не може суттєво змінювати загальну спрямованість виховної роботи з ним. Тому до основних принципів освітнього впливу враховано такі:

- ✓ гуманістичної орієнтації (шанобливе й толерантне ставлення до кожного учня з особливими освітніми потребами);
- ✓ соціальної адекватності (виховання зорієнтоване на реальні соціально-економічні умови й передбачає формування в молоді прогностичної готовності до реалізації різноманітних соціальних завдань, незважаючи на наявність певних порушень психофізичного розвитку);
- ✓ індивідуалізації (методи та форми виховання пристосовуються до індивідуально-психофізіологічних особливостей дітей);
- ✓ соціального загартування (включення вихованців у ситуації, що вимагають вольового зусилля для подолання негативного впливу соціуму, який часто пов'язаний із наявністю порушення в підлітка з особливими освітніми потребами);
- ✓ створення виховного середовища (забезпечення взаємної відповідальності учасників педагогічного процесу, співпереживання, взаємодопомога, здатність разом із підлітком долати труднощі з урахуванням його порушення та вторинних відхилень).

Окрім теоретичних джерел, що висвітлюють механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери закладу освіти, проаналізовані також тенденції, що виникають у практичному досвіді. На практиці переконалися, що процес виховання цієї категорії дітей має свої особливості. Зокрема необхідний

індивідуальний, особистісно зорієнтований підхід, усебічне вивчення й урахування особливостей дитини з обмеженими можливостями, викликаних дефектом, і на цій основі – розроблення шляхів корекції та розвитку, необхідних для їхньої максимальної адаптації та повноцінної соціалізації, створення сприятливого психологічного клімату в учнівських колективах, формування позитивного ставлення до учнів з особливими освітніми потребами.

Механізми публічного управління безбар'єрною сферою передбачають своєчасну і доцільну підготовку управлінських, керівних і педагогічних кадрів, які займаються вихованням такої дитини, повинні володіти спеціальними професійними компетентностями з психології, фізіології, медицини, корекційної та реабілітаційної педагогіки. Розглянуті в цій частині роботи теоретичні положення лягли в основу розроблення спеціальної експертної оцінки дотримання повноцінного управління створенням безбар'єрної сфери у закладі освіти.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНЕ, ФІНАНСОВЕ ТА КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.1 Нормативно-правові засади розвитку освіти та безбар'єрного освітнього простору в сучасній Україні

Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України, а саме створення безбар'єрного середовища в Україні у нашому дослідженні традиційно розглядаються у контексті інтеграції людей з інвалідністю, представників маломобільних груп, з особливими потребами тощо. Проте, як свідчить зарубіжний досвід, такий методологічний підхід є дещо звуженим і не характерний для сучасної європейської та світової практики.

Цивілізаційні зміни у розвитку суспільства на початку III тисячоліття спричинили відчутні кроки, що актуалізували необхідність об'єднання зусиль різних держав для надання адекватної відповіді глобальним викликам сьогодення. Україна успішно здійснила низку активних і послідовних дій щодо створення та розвитку безбар'єрної сфери в просторі освіти в європейську спільноту. Це відкриває для нашої держави нові можливості в розвитку всіх сфер суспільного життя.

Основні напрями міжнародного співробітництва в освітній галузі знайшли відображення в Середньостроковій стратегії ЮНЕСКО на 2014–2021 рр. (Документ 37 С/4) [6] і Проекті програми та бюджету на 2014–2017 рр. (Документ 37 С/5 – II том Рішення 190 ЕХ/19) [160]. Вказані документи спрямовано на реалізацію глобальної ініціативи Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна «Освіта в першу чергу» («ГІОП»). У них передбачено розроблення і виконання Великої (Крупної) програми І. «Освіта в інтересах миру й сталого розвитку» (при збереженні пріоритетності програми «Освіта для всіх» («ОДВ»,

Документ 34 С/4 яку, за визнанням самих представників ЮНЕСКО, не вдалося виконати в 2008–2013 рр., оскільки в світі так і не зникла безграмотність. Першою стратегічною метою Програми «Освіта в першу чергу» («ГІОП») визначено розвиток системи освіти в цілях розширення можливостей якісного навчання для усіх людей упродовж життя [252].

Розвинені держави вважають продуктивнішими ширші напрями розвитку безбар'єрної сфери в просторі освіти, тобто до цільових груп залучають не тільки осіб з функціональними порушеннями працездатності та інвалідністю, а й людей старшого віку, матерів з дітьми до 6 років, дітей, що залишилися без батьківського піклування, та молодь з адиктивною поведінкою. Вказане створює ширші можливості для залучення різних груп громадян до соціальних процесів. Застосовуються спеціальні підходи щодо інтеграції національних меншин, міграційних спільнот. Дослідження проведене в межах ініціативи першої леді України Олени Зеленської «Без бар'єрів» Національним інститутом стратегічних досліджень[159].

Механізми публічного управління в широкому розумінні представляють собою засоби вирішення конфліктів та проблем в сфері публічного управління. Це систематичне втілення заходів, що ґрунтуються на основних принципах, мають визначену мету та орієнтацію, функціональні характеристики та використовують відповідні форми і методи управлінської діяльності. Такий підхід до механізмів публічного управління передбачає послідовну реалізацію дій з метою ефективного управління відповідно до визначених принципів та цілей, використовуючи відповідні форми і методи для досягнення поставлених завдань [195]. Склад елементів і порядок функціонування МПУ визначається метою, засобами впливу на об'єкт, зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів та можливостей конкретної ситуації. Обов'язковими складовими є: цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби [195]. Важливою для нашого дослідження є позиція Л. Приходченко, яка структуру механізму публічного управління визначає як сукупність цільового, нормативно-правового, організаційного, економічного та інформаційного компонентів [199]. Зasadничою складовою у цьому процесі

також є забезпечення протидії дискримінації меншин, досягнення реальної рівності представників різних груп у різних сферах суспільно-політичного, економічного життя [51].

Комплексні підходи до подолання обмежень у суспільстві включають у себе різноманітні стратегії та програми суспільної інтеграції, спрямовані на зменшення соціальних бар'єрів. Зарубіжний досвід у цьому напрямку підкреслює необхідність створення гідних умов для участі окремих осіб і соціальних груп у житті громад. Це включає надання можливостей для їхнього активного участі у культурному розвитку, забезпечення дозвілля та життєвого середовища для самовиявлення, а також забезпечення рівних можливостей та доступу до освіти на протязі життя.

Особливо важливою є інтеграція військових із інвалідністю та надання додаткової освіти для воїнів-інвалідів. Безбар'єрність грає ключову роль у сприянні соціальній згуртованості в громадах, яка визначається як здатність забезпечувати загальний добробут, мінімізувати нерівності та уникати маргіналізації.

Важливість цього аспекту підкреслена у стратегії та плані дій Ради Європи щодо соціальної згуртованості, що були ухвалені ще у 2010 році. Ці документи передбачали імплементацію спеціалізованим міжурядовим органом - Європейським комітетом із соціальної згуртованості. Останнім часом зростає роль місцевих стратегій і планів дій у цьому напрямку, що свідчить про розширення ролі громад у забезпеченні соціальної згуртованості, зокрема у країнах, таких як Сполучене Королівство [246]. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змогу точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів [226]. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі - Стратегія) спрямована на визначення ключових проблем та формування рішень для їх розв'язання/мінімізації[.]. Під час розроблення ініціатив було проведено аналіз кращих міжнародних практик створення безбар'єрного середовища, включаючи країни

Європейського Союзу, Канаду, Сінгапур, Японію, Великобританію та США. У Стратегії враховано ряд раніше розроблених стратегічних документів в Україні, щодо створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, розвитку молоді, захисту прав людини та подолання нерівностей, включаючи гендерні.

Згідно з Конституцією України, життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю в країні. Ці цінності можуть бути постійними або тимчасовими, враховуючи зміни в часі, наприклад, при одужанні від хвороби.

У Концепції Нової української школи, затвердженій рішенням Колегії МОН 27.10.2016, визначено, що особиста реалізація учасників навчального процесу повинна забезпечити ключові компетентності, включаючи інформаційно-комунікаційну компетентність і громадянські та соціальні навички. Це пов'язано з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, а також усвідомленням рівних прав і можливостей.

Отже, впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти передбачає створення умов для спільного навчання учнів з особливими освітніми потребами та їх однолітків, з урахуванням вікових особливостей фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей [154].

Порядок механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти щодо організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872, визначає вимоги до організації безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти передбачає навчання у загальноосвітніх навчальних закладах з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, залучення батьків до участі у навчально-виховному процесі.

З висвітлених під час аналізу напрямів ми логічно пов'язуємо з іншими підходами з метою забезпечення максимального системного впливу на цільовий простір закладів освіти. Прикладом, механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в освітньому просторі є програми щодо освіти

впродовж життя, мовної та цифрової компетентності органічно пов'язані з програмами розширення доступу до працевлаштування, а проєкти щодо універсального дизайну середовищ та товарів пов'язані з інфраструктурними проєктами, недостатньо розвинуті задля розвитку електронних сервісів та супутніх товарів для осіб з інвалідністю.

Крім того, передбачені заходи у безбар'єрній сфері, мають, як правило, міжвідомчий або міжгалузевий характер: при їх реалізації задіюється не лише профільне міністерство, відповідальне за соціальну політику, а й інші міністерства. На рівні ЄС з темою усунення перешкод, застосування безбар'єрності не завжди узгоджуються між собою. Якщо Директиви ЄС: Про реалізацію принципу рівного ставлення та заборону дискримінації, булінгу за ознакою раси та етнічного походження у сфері зайнятості для різних груп громадян; Про рівний доступ до системи добробуту, соціального захисту, товарів та послуг; Про гендерну рівність, основних індикаторів рівня соціального розвитку, чимало держав у своїх практиках щодо соціальної безбар'єрності акцентують увагу на навчанні впродовж життя (life long learning – LLL), що справедливо вважається основою успішного втілення багатьох випадках. Пропонований перелік не вичерпує документів у сфері запровадження ініціатив стосовно усунення перешкод зазначене виявляється особливо у безбар'єрності в освіті України. Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти України недостатньо приділяють увагу галузі шкільного підручникотворення, забезпеченню спеціальними меблями, засобами навчання, відповідними до вікових дидактичних вимог, а саме головне керівні та педагогічні кадри не завжди готові методично правильно організовувати процес соціально-комунікативної адаптації учнів з особливими потребами.

Пропозиції для України в контексті поточних реалій включають в себе вивчення та впровадження зарубіжних практик у сфері безбар'єрності у чотирьох ключових аспектах:

1. Соціальна безбар'єрність:

- ✓ Впровадження соціальних практик, що сприяють включенню осіб з особливими потребами у всі сфери суспільства.
- ✓ Розвиток системи соціалізації та взаємодії між людьми з обмеженими можливостями, педагогами та іншими соціальними групами.

2. Економічна безбар'єрність:

- ✓ Створення умов для доступу осіб з обмеженими можливостями до різних сфер економіки.
- ✓ Застосування універсального дизайну в економічних секторах для полегшення взаємодії з різними групами населення.

3. Громадянська безбар'єрність:

- ✓ Вдосконалення концепції безбар'єрного підходу до навчальних закладів.
- ✓ Підтримка інноваційних освітніх тенденцій, що задовольняють потреби кожної особи.

4. Фізична та цифрова безбар'єрність:

- ✓ Розвиток інфраструктури з урахуванням потреб осіб із обмеженими можливостями.
- ✓ Забезпечення доступу до цифрових технологій та електронних сервісів для всіх груп населення.

Врахування принципів багатоманітності, поваги до індивідуальних відмінностей та гармонізації відносин між різними соціальними групами є ключовими факторами для створення безбар'єрного та включаючого суспільства в Україні. Нормативно-правові акти в Україні, спрямовані на впровадження принципів безбар'єрності оточуючого середовища відповідно до міжнародних зобов'язань, включають Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю (2006). Згідно зі статтею 9 цієї Конвенції, держави-учасниці, зокрема Україна, зобов'язані приймати належні заходи для забезпечення особам з інвалідністю рівного доступу до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, включаючи інформаційно-комунікаційні технології, а також до інших об'єктів і послуг.

Ліцензовані заклади освіти, згідно із законодавством, повинні забезпечувати відкритий доступ до інформації про доступність закладу освіти для осіб з особливими освітніми потребами на своїх веб-сайтах.

Будівельні норми (ДБН) та державні стандарти (ДСТУ) визначають вимоги до інклюзивності будівель та споруд. Маломобільні групи населення (МГН), включаючи осіб з інвалідністю, людей з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітних жінок, літніх осіб та батьків з дитячими колясками, повинні мати можливість незалежного користування оточуючим середовищем.

Зазначено, що МГН можуть відчувати труднощі при переміщенні та потребують соціальної підтримки. Їх ризик дискримінації підкреслює важливість створення середовища, що враховує їхні потреби, використовуючи принципи універсального дизайну.

Державні стандарти освіти враховують потреби учнів з особливими освітніми потребами, включаючи порушення зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку тощо. Заклади освіти повинні забезпечувати безперешкодний доступ та необхідні засоби для навчання цих учнів.

Положення про інклюзивно-ресурсні центри, затверджене урядовою постановою, визначає вимоги до приміщень цих центрів, які повинні бути пристосовані для дітей з особливими освітніми потребами відповідно до законодавства та будівельних норм [8].

2.1.1 Вектори розвитку безбар'єрної сфери в інноваційному просторі закладу освіти

Поняття «механізми державного управління» можна розглядати у широкому змісті як «засоби вирішення конфліктів або протиріч у сфері державного управління, систематичне втілення дій, що ґрунтуються на основних принципах, мають цільову спрямованість та включають функціональну діяльність, використовуючи при цьому відповідні форми і методи управління». Це визначення взятє з «Енциклопедичного словника з державного управління,

2010» [195]. У нашому дослідженні вказується також, що «склад елементів та порядок функціонування МПУ визначається метою, засобами впливу на об'єкт, зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів та можливостей конкретної ситуації. Обов'язковими складовими є: цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби» [195]. Відповідно до цього бачення є позиція Л. Приходченко, Н. Вдовенко, що структуру механізму державного управління слід визначати як сукупність цільового, нормативно-правового, організаційного, економічного та інформаційного компонентів. В Німеччині система освіти впродовж життя тісно пов'язана з вимогами ринку праці. Недавно був прийнятий Закон про кваліфікаційні можливості, який розширює доступ до навчання для працівників, що вивчаються через структурні трансформації. Закон надає грошову допомогу незалежно від кваліфікації, віку та розміру компанії. Фінансування також доступне для тих, хто хоче змінити свою спеціалізацію.

У Сполученому Королівстві також приділяється велика увага освіті впродовж життя, розглядаючи її як ключ до подолання нерівностей у кар'єрному зростанні. Економічна безбар'єрність створює умови для працевлаштування та отримання ресурсів для підприємництва різних груп населення, таких як молодь, жінки з дітьми, літні люди та особи з інвалідністю.

ФРН та скандинавські країни мають комплексний досвід у цій області. У ФРН реалізація інклюзивного доступу до праці передбачає підвищення кваліфікації та обізнаності, а також вдосконалення нормативно-правової бази. Зусилля направлені на поліпшення взаємодії різних суб'єктів на ринку праці та надання більше можливостей громадянам, які менше представлені на ринку праці.

Національний план дій 2.0 в Німеччині стосовно імплементації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю включає різні сфери, такі як робота, освіта, реабілітація, сім'я, культура та інші, з метою забезпечення більше можливостей для різних груп населення [118].

Теорія та практика впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти, виклики суспільства

в Україні та перебіг трансформаційних процесів в освіті, науці, політиці, економіці держави актуалізують проблему забезпечення рівних прав і свобод усіх категорій населення. Уваги потребують діти з особливими освітніми потребами, оскільки вони й досі залишаються найдискримінованішою та найізолюванішою від суспільства групою [40]. Певні соціальні процеси, що виникають у нових соціально-економічних умовах, відображають нові підходи та спонукають до створення нових соціальних систем. Саме тому, перспективним напрямом у сфері освіти є інтеграція осіб з особливими потребами у систему освіти, бо їх соціальна ізоляція не лише впливає на усі сфери життя, а й не дає можливості реалізувати здібності та таланти. Впровадження безбар'єрної сфери у простір закладів освіти має забезпечення прав на якісну освіту всім без винятку громадянам, у тому числі особам з особливими потребами. Інтеграція теорії та практики розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти є предметом особливої уваги та потребує більш детального розгляду [67].

Безбар'єрна сфера у просторі закладів освіти це гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання (у разі потреби) відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним і психолого-педагогічним супроводом [72]. Система спеціальної освіти в Україні має вертикальну та горизонтальну структуру, орієнтовану на вікові та психофізичні особливості учнів. Вертикальна структура розподілена за віковими періодами: раннє дитинство (0-3 роки), дошкільний вік (3-6/7 років), і період шкільного та професійного навчання (6/7-16/21 років). Горизонтальна структура враховує психофізичний розвиток, пізнавальну діяльність та характер порушень. Українська система спеціальної освіти включає 8 типів закладів, спрямованих на різні види порушень, такі як слуху, зору, мовлення, опорно-рухового апарату, а також для розумово відсталих чи тих, хто має затримку психічного розвитку [245].

Реалізація механізмів публічного управління розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти як однієї з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку

національної системи освіти жодною мірою не означає згортання існуючої диференційованої системи спеціальної освіти. Ефективне інтегрування можливе лише в умовах постійного удосконалення систем загальної та спеціальної освіти, ліквідації наявних кордонів між ними. Принципово важливою є продумане публічне управління та адміністрування а державна політика, яка має базуватися на оптимізації процесу інтегрування учнів з особливими потребами у загальноосвітній простір та враховувати науково-методичні підходи впровадження безбар'єрної сфери у закладі освіти. Безбар'єрна сфера у закладі освіти полягає в тому, щоб кожен навчальний заклад був завчасно готовим прийняти дітей з особливими освітніми потребами. Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти як сучасна інноваційна тенденція сьогодні широко обговорюється у наукових колах теоретиками та практиками: медиками, психологами, логопедами, дефектологами, реабілітологами, корекційними педагогами та іншими фахівцями спеціальної педагогіки, батьками та громадськістю. Це пов'язано з тим, що останнім часом спостерігається збільшення кількості дітей з різними порушеннями розвитку, а також зі зміною ціннісних орієнтацій в освіті, зміною освітньої парадигми на гуманістичну («освіта для всіх», «школа для всіх») [15].

До основних здобутків в теорії та практиці публічного управління розвитком безбар'єрною сферою у закладах освіти варто віднести: активне залучення осіб з особливими потребами у соціум, їх адаптацію, соціалізацію, навчання, виховання та розвиток на благо суспільства. Важливим аспектом розвитку безбар'єрної сфери є забезпечення ефективності та якості навчання, застосування форм, методів та технологій, які враховують індивідуальні особливості осіб з особливими потребами [14].

Розвиток безбар'єрної сфери в навчальних закладах є довгостроковою стратегією, яка включає інтеграцію в освітньому середовищі та суспільстві. Механізми публічного управління у цій сфері намагаються розвивати свою філософію, теорію та методологію, впроваджуючи нові підходи до навчально-виховного процесу, використовуючи спеціальні корекційні засоби та удосконалюючи зміст, форм та технологій навчання. Проте існують

суперечності та проблеми в цій сфері, серед яких можна виділити такі аспекти.

1. **Побудова ефективної системи безбар'єрної сфери в Україні:** Це можливо шляхом взаємодії різних векторів, зокрема, збільшення фінансування освіти, поліпшення нормативно-правового забезпечення, а також покращення методичного та кадрового забезпечення безбар'єрності.
2. **Відповідність міжнародним нормам:** Україна повинна синхронізувати свої закони, зокрема, «Про основи соціальної інклюзії» із вимогами конвенцій ООН про права дитини та права людей з інвалідністю. Це також включає підготовку педагогічних працівників та надання індивідуальної підтримки дітям з урахуванням їх потреб та особливостей захворювань.
3. **Забезпечення інклюзивної моделі освіти:** Згідно зі статтею 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, держава повинна забезпечити реалізацію інклюзивної моделі освіти, яка враховує потреби всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Україна вже ратифікувала основні міжнародні документи щодо прав дітей та прав людей з інвалідністю, але важливо продовжувати працювати над вдосконаленням системи освіти та соціальної інклюзії відповідно до світових стандартів.

Наша модель інклюзивної освіти в закладі передбачає отримання освіти учнями з інвалідністю та учнями з особливими освітніми потребами, в умовах, коли вони навчаються разом з іншими учнями в звичайному освітньому середовищі, біля місця їх проживання. Це становить альтернативу інтернатній системі, де вони відокремлені від інших дітей, або системі домашнього та індивідуального навчання.

Переваги авторської інклюзивної моделі в освітньому закладі включають в себе:

- 1) подолання бар'єрів у системі освіти та підтримки дітей з особливими потребами.
- 2) залучення батьків до процесу навчання.
- 3) надання дітям з особливими освітніми потребами можливості для нормальної соціалізації, розвитку їх сильних сторін та талантів, а також

інтеграції в суспільство і вищі навчальні заклади.

- 4) розвиток соціальної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами для успішного взаємодії з ровесниками в школі та поза нею.
- 5) створення атмосфери прийняття та поваги до різниць між людьми. Реалізація прав дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти передбачає забезпечення безбар'єрного доступу до освітніх закладів та створення безпечного інклюзивного навчального середовища.

2.2 Матеріально-технічний та фінансовий механізм управління закладами освіти для забезпечення розбудови безбар'єрного простору

Нормативно-правові акти щодо забезпечення безбар'єрного доступу до простору закладів освіти та розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти потребують ретельного вивчення та аналізування з боку управлінських, керівних і педагогічних кадрів, а також вивчення та визначення основних механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти [163].

Нормативно-правові акти в рамках міжнародних зобов'язань України, зокрема Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, та національні регулятивні документи, такі як Регламент ЄС № 305/2011 та внутрішні законодавчі акти, встановлюють вимоги до забезпечення безбар'єрності оточуючого середовища. Згідно з цими нормами, держави повинні приймати відповідні заходи для забезпечення доступу осіб з інвалідністю до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, включаючи інформаційно-комунікаційні технології.

Національний регуляторний акт, зокрема про основні вимоги до будівель та споруд, встановлює, що споруди мають бути спроектовані та побудовані з урахуванням доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп

населення. Це також включає в себе вимоги до безбар'єрності оточуючого середовища.

Законодавство в сфері освіти визначає безбар'єрну сферу як умови для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти, з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Важливими принципами є розумне пристосування та універсальний дизайн, які сприяють реалізації конституційного права на освіту для всіх громадян, включаючи осіб із особливими освітніми потребами. Закон також забезпечує рівний доступ до освіти та розвиток безбар'єрної сфери в закладах освіти, що є найбільш доступними для осіб із специфічними освітніми потребами [160]. Наголошуючи на важливості забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти, законодавство передбачає, що обов'язок створення та утримання мережі закладів освіти і їхніх філій лежить на органах місцевого самоврядування. Механізми публічного управління та адміністрування навчання осіб з особливими освітніми потребами регулюються за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та місцевих бюджетів та інших джерел.

Для забезпечення доступності освіти особам з особливими освітніми потребами, заклади освіти можуть створювати спеціальні групи і класи, де надаються умови для навчання відповідно до індивідуальних програм розвитку. Перевезення до закладів освіти та назад, включаючи вартість транспорту для осіб з обмеженими можливостями, фінансується з місцевих бюджетів.

Однак, визнаючи проблеми в безбар'єрному доступі до освіти та інфраструктури загалом, уряд України приймає національну стратегію на період до 2030 року для створення безбар'єрного простору. Ця стратегія має на меті визначити ключові проблеми та розробити рішення для їх вирішення чи мінімізації.

Важливо враховувати, що відсутність безбар'єрної інфраструктури може суттєво ускладнювати життя громадян, зокрема осіб з обмеженими можливостями. Тому вироблення та реалізація ефективної державної політики для усунення цих бар'єрів є важливим завданням для покращення якості життя всієї нації [8]. Закон вимагає, щоб на веб-сайтах закладів освіти була доступна

інформація про умови доступності для осіб з особливими освітніми потребами. Відповідно до Державних будівельних норм України і стандартів, маломобільні групи населення (МГН) включають людей з труднощами в пересуванні, таких як особи з інвалідністю, тимчасовим порушенням здоров'я, вагітні жінки, літні люди та ті, хто супроводжує маленьких дітей.

Основні ознаки маломобільних груп населення включають труднощі в пересуванні через функціональні порушення, потребу у допоміжних засобах, необхідність соціальної підтримки та підвищений ризик дискримінації в громадських місцях. Організація оточуючого середовища повинна забезпечити умови для незалежного користування всіма членами суспільства, у тому числі і МГН [9].

Ця проблема в основному виникає через непристосованість оточуючого середовища. Наприклад, часто спостерігається роздратування через те, що люди з обмеженою мобільністю можуть спричиняти затримки у транспорті або створювати незручності, хоча при належному плануванні з урахуванням потреб всіх користувачів, застосовуючи принципи універсального дизайну, всі можуть відчувати себе комфортно. Обмеження мобільності може бути пов'язане з фізичними особливостями, такими як інвалідність, вік, або тимчасовими станами, такими як вагітність, стрес чи травми.

У Концепції Нової української школи, затвердженій рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2016 року, визначено, що незалежно від рівня мобільності, особиста реалізація учасників навчального процесу повинна гарантувати ключові компетентності, які передбачені новим Законом «Про освіту». Це включає інформаційно-комунікаційну компетентність та громадянські та соціальні компетентності, пов'язані із засадами демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей [154]. Механізми публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти передбачає створення умов для навчання учнів з особливими освітніми потребами спільно з однолітками, врахування вікових особливостей фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей [13].

Вимоги до організації частини безбар'єрної сфери - інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, залучення батьків до участі у навчально-виховному процесі [12].

Для того, щоб з'ясувати обізнаність керівників закладів освіти щодо розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти ми провели анкетування. Метою анкетування було з'ясувати вміння керівних кадрів пояснювати поняття «безбар'єрна сфера у просторі закладу освіти». Завданням було визначити вміння пояснювати семантику - зміст поняття рівень знання своїх досягнень безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти щодо поставленого питання: на рівні знайомства чи не знайомства, на рівні використання.

Опитування здійснювалось під час Всеукраїнського семінару у м. Бровари (Додаток В).

Таблиця 2.1

Уміння пояснити семантику поняття безбар'єрна сфера у просторі закладу освіти (50 осіб)

№ з/п	Нормативно-правові документи, що регулюють розвиток безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти (за змістом)	Характеристики знань, умінь, навичок керівників закладів освіт					
		Не знайоми	Знайоми	Користуються	Відповідальність за порушення	Оцінка результатів	
						Задовольняє	Потребує вивчення
1	2	3	4	5	6	7	8
	Результати опитування	6	6	8	16	14	35

Авторська розробка.

Як свідчать результати таблиці 2.1, опитування чітко пояснити семантику-зміст поняття - безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти знань щодо поставленого питання: на рівні знайомства чи не знайомства та на рівні використання керівниками закладів освіти виявили недостатній рівень обізнаності. Зазначене дослідження засвідчило, що під курсової підготовки в ІППО та у міжкурсовий період не приділяється достатньої уваги формуванню знань механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти. Зазначимо, що у ході здійснення нашого дослідження виявилось, дисертаційних досліджень з механізмів публічного управління створення безбар'єрної сфери у закладах освіти не знайдено. Більшість дисертаційних досліджень з педагогічної тематики, і тільки у деяких по одному, два речення присвячені безбар'єрності.

Аналіз стратегічних документів з бар'єрної сфери у просторі закладів освіти на різних гілках влади та чітко не визначено сукупність механізмів публічного управління безбар'єрною сферою у просторі закладів освіти в Україні.

Однак, однозначне встановлення структури механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти не є можливим доти, допоки не буде ідентифіковано об'єкт, тобто поки не буде встановлено, що ми називаємо механізмом[195]. Як свідчать дослідження ряду знаних учених, поняття «механізми державного управління у галузі шкільної освіти» впроваджений лише в «Енциклопедичному словнику з державного управління» (2010) і більше в довідковій літературі не представлений. В. Кравченко в статті з цього словника механізмами державного управління у галузі шкільної освіти називає «практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких реалізуються державно-управлінські впливи на галузь шкільної освіти» і виділяє такі основні групи цих механізмів: правові; організаційні; фінансово-економічні; кадрові; соціальні; мотиваційні; матеріально-технічні; інформаційні; управління інноваційним розвитком; управління якістю освіти [85]. Таким чином ретроспективний аналіз державних документів засвідчив, що формування громадянського суспільства в Україні та перебіг трансформаційних процесів в освіті, науці, політиці, економіці держави актуалізують проблему

забезпечення рівних прав і свобод усіх категорій населення. Пильної уваги потребують діти з особливими освітніми потребами, оскільки вони й досі залишаються найдискримінованішою та найізольованішою від суспільства групою. Виходячи з виключної важливості ролі механізмів публічного управління в розвитку безбар'єрної сфери в просторі закладів освіти, підкреслимо, що перешкоди макрорівня мають найбільше вагоме значення у процесі гальмування розвитку безбар'єрної сфери в просторі закладів освіти в Україні. Основними перешкодами цього рівня є: недосконалість чинного законодавства щодо дітей з інвалідністю; невідповідність його міжнародним нормам; відсутність закону про спеціальну освіту, в якому б чітко визначалися правові основи та принципи механізму створення економічних умов для реалізації розвитку безбар'єрної сфери в просторі закладів освіти, інклюзивних підходів до освіти осіб з особливими освітніми потребами [44].

На захист прав дітей з особливими потребами спрямовані ряд правових норм в Україні, такі як Конституція, Закони «Про освіту» і «Про охорону дитинства», Конвенція ООН про права інвалідів, Концепція розвитку інклюзивної освіти, Постанова Кабінету Міністрів та наказ Міністерства освіти і науки. Основне завдання сучасних загальноосвітніх шкіл - створення умов для повноцінного розвитку та самореалізації дітей з особливими освітніми потребами у суспільстві. За статистикою на початок 2015 року в Україні було близько 151,1 тисячі дітей-інвалідів. Експерти вказують, що кількість дітей із фізичними та/або розумовими вадами зростає. Процес створення безбар'єрного середовища в освітніх закладах стикається із рядом викликів, таких як культурні стереотипи, неготовність освітньої системи відповідати індивідуальним потребам дітей, відсутність стандартів і програм для осіб із спеціальними освітніми потребами та відсутність законодавчо закріпленої можливості навчання «особливих» учнів за індивідуальним планом.

Брак умов для пересування в громадському транспорті, в'їзду та виїзду в будівлі та навчальні заклади для інвалідних колясок, а також відсутність спеціальних програм навчання та обладнання, адаптованого для осіб із обмеженими можливостями, ускладнюють реалізацію права на отримання

освіти для осіб із інвалідністю. Також відзначається відсутність системи обліку дітей із вадами та інвалідностями в Україні.

Дошкільна освіта, як основа загальної освіти, отримала численні інновації в Україні, зокрема, у затвердженій у 2011 році Державній цільовій соціальній програмі розвитку дошкільної освіти до 2017 року. Програма передбачає розширення мережі навчальних закладів, поліпшення їхньої матеріально-технічної бази та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року також має на меті вирішення проблем і формування рішень для забезпечення доступу осіб із обмеженими можливостями до освіти та інших сфер життя. Стратегія орієнтується на провідні документи щодо створення безбар'єрного простору, зокрема, Конвенцію про права осіб з інвалідністю, ратифіковану Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, Європейську соціальну хартію (переглянуту), ратифіковану Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-V, Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, міжнародну ініціативу «Партнерство Біарріц».

Положення Стратегії враховують весь ряд напрацьованих раніше стратегічних документів в Україні, зокрема щодо створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, розвитку молоді, захисту прав людини, подолання нерівності (у тому числі гендерної) [119].

Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти передбачають, що управлінські, керівні та педагогічні кадри закладів освіти, інших навчально-виховних установ, підприємств та інших організацій, зобов'язані забезпечити в їх діяльності виконання правил техніки безпеки, виробничої санітарії та інших вимог щодо охорони праці, передбачених законодавством про працю, тощо не допускати шкідливого впливу на здоров'я дітей та дорослих людей і навколишнє середовище. Держава сприяє утвердженню здорового способу життя населення шляхом поширення наукових знань з питань охорони здоров'я, організації медичного, екологічного і фізичного виховання, здійснення заходів, спрямованих на формування життєвих навичок.

Економічна безбар'єрність забезпечує умови та можливості для працевлаштування, отримання фінансових та інших ресурсів для підприємництва таких суспільних груп, як молодь, жінки з дітьми до 6 років, літні люди, особи з інвалідністю [51].

Досвід країн ЄС з угодами з Службою демонструє важливість підтримки для осіб з інвалідністю на робочому місці. Це включає особисту підтримку, фінансову компенсацію для роботодавців, які працевлаштовують інвалідів, і надання літератури та перекладача для людей з вадами зору або слуху. Схожі заходи існують в Данії.

У Польщі роботодавці сплачують спеціальний внесок у Фонд реабілітації осіб з інвалідністю, що використовується для створення робочих місць та витрат, пов'язаних з інвалідністю. Крім того, держава надає різні пільги і дотації для таких підприємств в області оподаткування.

У Сполученому Королівстві існує портал для роботодавців з інформацією про працевлаштування осіб з інвалідністю. На відміну від України, у Польщі внесок у Фонд реабілітації не є адміністративним штрафом.

Загальний європейський підхід підкреслює позитивне стимулювання для роботодавців та партнерства між бізнесом, владою і громадськими організаціями. Державна підтримка для створення робочих місць доступна всім підприємствам в ЄС, відзначаючи відмінність від українського підходу.

У перехідний період до економіки знань, Фінляндія та Норвегія активно вдосконалюють кваліфікації працівників, зберігаючи їхню заробітну плату. Це відповідає рекомендаціям Європейської Комісії та сприяє конкретним робочим та перехідним навичкам. Підвищення привабливості робочих спеціальностей та якості системи професійно-технічної освіти також є пріоритетом.

У Канаді велика увага приділяється створенню правової та організаційно-методичної бази для забезпечення безбар'єрності в сфері зайнятості. Закон про рівність у працевлаштуванні встановлює зобов'язання роботодавців впроваджувати політику рівності та передбачає відповідальність за порушення, включаючи штрафи. Створено Спільну робочу групу з різноманітності та інклюзії в публічній службі для визначення термінології та розробки концепцій.

Особлива увага приділяється полегшенню доступу до роботи для людей з інвалідністю в Канаді. Існують програми професійного навчання, фінансовані Асоціацією з управління Фондом соціалізації осіб з інвалідністю. У Франції діє дві програми професійного навчання на робочому місці.

У нормативно-правовій сфері проводяться заходи для покращення взаємодії різних суб'єктів на ринку праці з метою надання більших можливостей громадянам, які менше представлені на ринку праці. Національний план дій 2.0 для імплементації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю включає зусилля різних федеральних міністерств у різних сферах, таких як праця та працевлаштування, освіта, охорона здоров'я та інші. Законом визначено, що будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартам. При цьому освітній заклад повинен буде готовий до дообладнання та створення, в разі необхідності, спеціального підрозділу для осіб з особливими освітніми потребами, ліцензовані заклади освіти. Разом з тим перед багатьма громадянами України стоїть ряд бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні доступу до публічних послуг та повноцінної участі у культурному, політичному та суспільному житті. Ці бар'єри наявні у різних сферах - від доступності до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя. В Україні механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти люди з тимчасовим порушенням здоров'я, – вагітні жінки, – літні люди, – люди з дитячими колясками. Основні спільні ознаки маломобільних груп населення (далі МГН): 1) Труднощі при переміщенні. Функціональні порушення, зокрема зору, слуху, опорно-рухового апарату, вимагають застосування допоміжних засобів що ускладнює пересування. Погане самопочуття, хворобливий стан, стрес призводить до того, що людина стає неуважною. Також труднощі в пересуванні відчувають вагітні жінки на останніх місяцях вагітності, ті, хто супроводжує маленьких дітей. Незручне взуття, високі та тонкі підбори також можуть бути причиною труднощів у переміщенні. 2) Необхідність соціальної підтримки. Маломобільні групи населення є вразливішими у порівнянні з іншими людьми, адже складнощі, які

вони відчують у зв'язку із своїм станом та незручним середовищем, дуже часто роблять їх залежними від допомоги або терпимості оточуючих. Саме тому, все має бути організовано таким чином, щоб забезпечити умови для незалежного користування всіма. 3) Підвищений ризик дискримінації. Часто в громадських місцях можна стати свідком нетерпимості до людей з ознаками маломобільності. Причинами цього переважно є непристосованість середовища. Під час наукових спостережень ми помітили роздратування викликане тим, що люди з обмеженою мобільністю затримують транспорт або створюють там незручності, хоча, при правильному плануванні, з врахуванням потреб всіх користувачів, а саме застосуванні принципів універсального дизайну, всі можуть почуватися комфортно. Обмеження мобільності МГН або функціональні обмеження можуть бути пов'язані з фізичними особливостями людини - інвалідністю, дитячим чи літнім віком, а можуть бути пов'язані з тимчасовими станами - вагітність, стрес, хвороба, травма. Українські нормативні документи, такі як ДБН (Державні будівельні норми) і ДСТУ (Державні стандарти України), є обов'язковими при реалізації механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в закладах освіти. Ці документи встановлюють стандарти та вимоги для розроблення проектно-кошторисної документації та проведення будівельних робіт, реконструкції, капітального ремонту або технічного переоснащення об'єктів архітектури відповідно до сучасних стандартів.

Згідно із Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», введення продукції на ринок або в експлуатацію повинно відповідати усім чинним технічним регламентам. Невиконання вимог щодо доступності закладів освіти розцінюється як порушення обов'язкових регламентних вимог і може становити небезпеку для користувачів послуг цих закладів.

Закон «Про архітектурну діяльність» дає замовникам можливість визначити в завданні на проєктування рішення щодо планування, архітектурних, інженерних та технологічних аспектів об'єкта архітектури, але при цьому не допускає суперечень вимогам законодавства України та інших нормативних

актів.

Закон «Про будівельні норми» визначає ДБН як обов'язковий акт, що містить вимоги для всіх суб'єктів господарювання, які здійснюють будівельну, містобудівну та архітектурну діяльність.

Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності встановлюють вимоги щодо доступності в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, включаючи контроль термінів звітування та вимоги до доступності для маломобільних груп населення.

Технічний регламент для будівельних виробів, будівель і споруд встановлює обов'язкові вимоги, включаючи пожежну безпеку, безпеку людини та захист навколишнього середовища.

Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів актуалізує санітарно-гігієнічні вимоги і сприяє забезпеченню сучасного рівня санітарно-гігієнічних стандартів.

ДБН В.2.2-40-2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Універсальний дизайн у сфері освіти» визначає обов'язкові вимоги для забезпечення рівних прав на використання будівель і споруд різними верствами населення, включаючи осіб з інвалідністю.

ДБН В.2.2-3:2018 і ДБН В.2.2-4:2018 містять конкретні вказівки щодо забезпечення доступності та організації інклюзивного навчання в закладах освіти, зокрема в дошкільних навчальних закладах.

ДБН В.2.2-9-2009 «Будинки і споруди». В основних положеннях сформульовано вимоги до вузлів та комунікацій, спеціальних ліфтів і підйомників, шляхів евакуації, наводяться вимоги до параметрів зон, просторів та елементів будинків і приміщень. ДБН В.2.2-13-2003.

«Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди» Вимоги для організації доступності земельних ділянок відкритих спортивних споруд, місць для глядачів у відкритих і критих спортивних спорудах. У додатку «Г» наведені необхідні параметри зон, просторів та елементів будинків, споруд і приміщень для МГН. ДБН В.2.3-4:2015 «Автомобільні дороги. Споруди транспорту»¹⁵ Вимоги до пішохідних доріжок, можливості руху по них крісел колісних. ДБН

В.2.3-5:2018 «Вулиці та дороги населених пунктів»¹⁶ Надаються вимоги до пішохідних доріжок і тротуарів для руху МГН. ДСТУ Б ISO 21542:2013 «Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища»¹⁷ (ISO 21542:2011, IDT) Містить міжнародні вимоги щодо доступності життєвого середовища, ототожнює досвід забезпечення безбар'єрності в більшості розвинутих країн. Має статус добровільного нормативного документа. ДСТУ-Н Б В.2.2-31:2011 «Настанова з облаштування будинків і споруд цивільного призначення елементами доступності для осіб з вадами зору та слуху». Поширюється на проектування та реконструкцію будинків і споруд громадського призначення з урахуванням потреб осіб з порушенням зору та слуху, облаштування тактильних наземних та підлогових показників, інформаційне та інженерне обладнання для осіб з порушеннями слуху [106].

Порядком, визначено вимоги щодо: - забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень такого закладу дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема тих, що пересуваються на візках, та дітей з порушеннями зору; - забезпечення необхідними навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними технічними засобами навчання. Положення про інклюзивно-ресурсний центр Положенням про інклюзивно-ресурсний центр, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. №545, визначено порядок утворення та припинення, основні засади діяльності, а також правовий статус інклюзивно-ресурсного центру. В п.6. Положення зазначено, що інклюзивно-ресурсні центри повинні мати приміщення, пристосовані для дітей з особливими освітніми потребами відповідно до вимог законодавства, у тому числі державних санітарних норм і правил та державних будівельних норм [8].

Багато громадян України мають проблеми з реалізацією своїх прав та отриманням доступу до публічних послуг у різних сферах життя. Ці проблеми включають в себе обмежений доступ до громадських та житлових будівель, ускладнений процес працевлаштування та участі в культурному, політичному та суспільному житті. Безбар'єрність в освітній сфері є ключовою, оскільки її

відсутність не лише ускладнює життя мільйонам громадян, але й призводить до загального погіршення їхнього добробуту. Проблеми також існують у доступі до інфраструктури, включаючи фізичну та цифрову, транспортної системи та об'єктів фізичного оточення. Недостатність статистичних даних ускладнює визначення обсягу проблем та спрощує розробку ефективної державної політики для їх вирішення.

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі Стратегія) спрямована на визначення ключових проблем та формування рішень для їх розв'язання/мінімізації [161].

У листі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012р. «Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» зазначається, що Індивідуальний навчальний план визначає перелік навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета за роками навчання, та тижневу кількість годин. У плані враховуються додаткові години на індивідуальні та групові заняття, курси за вибором, факультативи тощо.

Для реалізації диференційованого викладання та здійснення адаптації та модифікації курикулуму (плану) необхідне забезпечення матеріально-технічними ресурсами, а саме: спеціальні технічні засоби; комп'ютеризація кабінету психолога, формування бібліотеки діагностично-розвивальних програм; обладнання кабінету сурдопедагогів слуховими тренажерами з набором реабілітаційних програм («Живий звук»); обладнання класів мобільними звукопідсилювачами – FM-система; обладнання класів мультимедійними дошками та іншими технічними засобами; створення спеціальних робочих місць для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату.

Однією з найважливіших умов впровадження механізмів публічного правління розвитком безбар'єрної сфери закладів освіти є відповідна організація фізичного простору в приміщеннях шкіл та класів. Помітний вплив на розвиток безбар'єрного дизайну спричиняють зміни в трактуванні інвалідності не з огляду певних обмежень людини (фізичних чи психічних), а з

позицій соціального потенціалу кожної особи, на заваді реалізації якого стають певні перешкоди. Ці зміни зумовили нові підходи до філософії дизайну, у яких від самого початку процесу проектування враховувалися потреби користувачів. Така філософія дизайну із часом набула міжнародного визнання й закріпилася як концепція «універсального дизайну».

Універсальний дизайн — це такий дизайн безбар'єрного простору закладу освіти, будівель, предметів, а також послуг і програм, яким можуть користуватись абсолютно всі без якоїсь особливої адаптації. При цьому універсальний дизайн не виключає використання розумного пристосування. Останнє може застосовуватися, коли в особи виникає певна ситуація, що потребує втручання. Один із принципів універсального дизайну — рівність у його використанні. Тобто плаский вхід у будівлю й відсутність сходинок оцінять і люди з інвалідністю, котрі пересуваються у кріслі колісному, і батьки з дитячими візочками, і люди, які подорожують і можуть користуватися важкими валізами. Інший приклад — це субтитри до відео, які дозволяють отримувати інформацію як людям із порушенням слуху, так і людям, які краще сприймають інформацію візуально або не мають можливості вмикати звук у певний момент [10].

Принципи універсального дизайну сьогодні покладені в основу створення «універсального дизайну для навчання» й використовуються навчальними закладами багатьох країн. Універсальний дизайн включає в себе наявність пандусів, зручних дверних прорізів, відповідну висоту парт та стільців, відповідне освітлення та зручну оглядовість навчальних предметів. Безперешкодне інфраструктурне середовище – формування та імплементація підходів до універсального дизайну в публічному просторі. Відповідні кроки у цьому напрямі передбачають розвиток транспортної інфраструктури та громадського середовища взагалі. Вивчення потреб представників вразливих категорій населення (маломобільних груп, осіб з інвалідністю, зокрема з вадами слуху та зору), їх залучення до ухвалення рішень (зокрема на місцевому рівні), визначення програм поліпшення публічного простору та оцінки чинних програм стосовно формування безбар'єрного публічного середовища .

Отже, універсальний дизайн (UNIVERSAL DESIGN) – це основа для розробки чи проектування навколишнього середовища, громадських будинків і споруд, транспортних засобів загального користування, речей, технологій, будь-яких інформаційних видань чи подачі інформації та комунікацій у такий спосіб, щоб ними могли користуватися найширші верстви населення, незважаючи на наявні в них чи можливі функціональні обмеження.

Вимоги для організації доступності земельних ділянок відкритих спортивних споруд, місць для глядачів у відкритих і критих спортивних спорудах. У додатку «М» наведені необхідні параметри зон, просторів та елементів будинків, споруд і приміщень для МГН. ДБН В.2.3-4:2015 «Автомобільні дороги. Споруди транспорту». Вимоги до пішохідних доріжок, можливості руху по них крісел колісних. ДБН В.2.3-5:2018 «Вулиці та дороги населених пунктів». Надаються вимоги до пішохідних доріжок і тротуарів для руху МГН. ДСТУ Б ISO 21542:2013 «Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища»¹⁷ (ISO 21542:2011, IDT) Містить міжнародні вимоги щодо доступності життєвого середовища, ототожнює досвід забезпечення безбар'єрності в більшості розвинутих країн. Має статус добровільного нормативного документа. ДСТУ-Н Б В.2.2-31:2011 «Настанова з облаштування будинків і споруд цивільного призначення елементами доступності для осіб з вадами зору та слуху»¹⁸ Поширюється на проектування та реконструкцію будинків і споруд громадського призначення з урахуванням потреб осіб з порушенням зору та слуху, облаштування тактильних наземних та підлогових покажчиків, інформаційне та інженерне обладнання для осіб з порушеннями слуху.

Державні стандарти базової і повної загальної середньої освіти, затверджені Постановою КМУ від 23.11.2011 № 1392, передбачають заходи для учнів з особливими освітніми потребами, такими як порушення зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку, тяжкі порушення мовлення, затримка психічного розвитку. Врахування цих особливостей є обов'язковим при формуванні заходів для створення безбар'єрної сфери в закладі освіти.

Наприклад, у країнах ЄС людей з особливими потребами супроводжують

протягом усього їхнього життя. Це включає індивідуально адаптовану допомогу під час подання заяви на роботу, особисту підтримку на робочому місці або під час навчання, фінансову компенсацію за спеціальні умови на роботі, надання літератури та перекладача для осіб з вадами зору або слуху. Також існують субсидії, субвенції та фіскальні преференції для роботодавців, які працевлаштовують людей з інвалідністю.

У контексті переходу від промислової економіки до економіки знань, низький рівень освіти стає одним із головних бар'єрів для доступу до працевлаштування. Уряди Фінляндії та Норвегії акцентують увагу на активних кваліфікаційних заходах для працюючих осіб та тих, хто шукає роботу. Ці заходи включають збереження заробітної плати для тих, хто навчається або підвищує кваліфікацію. Ці практики відповідають рекомендаціям Європейської Комісії щодо новітніх навичок для Європи щодо професійної освіти та навчання.

Важливий аспект - це заходи для підвищення привабливості робочих спеціальностей та якості системи професійно-технічної освіти, спільно з роботодавцями та з урахуванням їхніх потреб .

Таким чином, адаптація – змінює характер подачі матеріалу, не змінюючи змісту або не спрощуючи навчального завдання. Зокрема, можуть використовуватись такі види адаптацій: пристосування середовища (збільшення інтенсивності освітлення в класних кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в класі, де навчається слабочуюча дитина, забезпечення її слуховим апаратом; створення відокремленого блоку в приміщенні школи для учнів початкової ланки); адаптація навчальних підходів (використання навчальних завдань різного рівня складності; збільшення часу на виконання, зміна темпу занять, чергування видів діяльності); адаптація матеріалів (адаптація навчальних посібників, наочних та інших матеріалів; використання друкованих текстів із різним розміром шрифтів та на різних фонах, картки-підказки тощо) [11].

Природно, що найбільше уваги на державному рівні приділяється полегшенню доступу до роботи найвразливішої категорії – людей з інвалідністю. Так, у Франції існують дві програми професійного навчання на

робочому місці: Центр підготовки працівників – ЦПП та Центр підготовки фахівців – ЦПФ. Діяльність цих організацій фінансує Асоціація з управління Фондом соціалізації осіб з інвалідністю і спрямована на працевлаштування людей з інвалідністю, підвищення їх затребуваності на ринку праці. Роботодавець отримує одноразову грошову суму в розмірі 1527 євро на рік за контракт на навчання на робочому місці [20].

Вагоме місце у вихованні дітей з особливими освітніми потребами належить їхній колективній діяльності. Ще Л. Виготський наголошував на її плідності й корекційній значущості: «З колективної поведінки, з співробітництва дитини з оточуючими людьми, з її соціального досвіду виникають і формуються вищі функції її інтелектуальної діяльності». Наводимо стандарти архітектурної доступності у закладі освіти для дітей з різними особливими потребами.

Таблиця 2.2

**Стандарти архітектурної доступності безбар'єрної сфери у просторі
закладу освіти для дітей з особливими потребами**

Нозологія	Умови доступності
дитина з порушеннями опорно-рухового апарату (користується інвалідним візком, милицями, палицею)	Наявність пандуса (кут нахилу 10–12°, ширина не менше 90 см). Ширина дверного прорізу – 80–85 см. Таблички, що інформують про призначення кімнати (номер), повинні перебувати на рівні очей між 1,40 м і 1,60 м. Поручні сходів розташовувати на висоті 0,9 м. Прохід в їдальні між столами – до 1,1 м. Спеціальна кабінка в туалеті (ширина – 1,65 м, глибина – 1,8 м). Мінімальний розмір зони робочого місця дитини в класі на інвалідному візку (1000–1500 мм)

Дитина з порушенням слуху	У приміщеннях необхідно встановити системи звукового оповіщення з можливістю візуального дублювання (світлові індикатори, текстові повідомлення). Інформаційні таблички та покажчики повинні містити текстову інформацію у поєднанні з графічними символами та бути розташовані на висоті між 1,40 м і 1,60 м. Необхідне використання звукоізоляційних матеріалів для запобігання утворенню відлуння та поліпшення якості звуку в приміщеннях.
Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку	Просторове планування повинно бути логічним та простим для розуміння. Позначення кабінетів та зон слід виконувати у простій, зрозумілій формі з використанням кольорових кодів та зрозумілих символів. Наявність сенсорних кімнат для зняття емоційного напруження та проведення релаксації. Спеціально облаштовані зони для відпочинку та зниження рівня стресу.
Дитина з аутичними розладами	Виділення зон з мінімальним шумом та можливістю регулювання освітлення. Приміщення та кабінети повинні мати чітке функціональне зонування, що допомагає дитині орієнтуватися та знижує рівень тривожності. Інформаційні таблички та розклади мають бути чітко позначені та зрозумілі для дітей з аутизмом.

Дитина з розладами мови	Використання візуальних матеріалів, таких як малюнки, символи та фотографії, для підтримки комунікації. Наявність спеціальних засобів для альтернативної комунікації (таблиці символів, пристрої для текстового введення).
Дитина з порушеннями зору	Крайні східці біля сходів до школи для орієнтації дитини з ослабленим зором необхідно пофарбувати в контрастні кольори (жовтий). Обов'язково потрібні поручні по обидва боки сходів на висоті 70 і 90 см. Відповідні позначення повинні виконуватися в співвідношенні ширини та висоти букв, цифр і символів у межах 3:5 і 1:1. Поручні вздовж шкільних коридорів. Належне освітлення робочого місця дитини

Джерело: на основі [82].

Загалом врахування європейського досвіду свідчить, що головним принципом має бути позитивне стимулювання, мотивація роботодавця, налагодження партнерства між бізнесом, владою і громадськими організаціями, а не санкції. Так, в ЄС усі підприємства, а не тільки засновані громадськими організаціями людей із інвалідністю, можуть одержати державну допомогу на створення робочих місць для осіб з інвалідністю. Саме загальнодоступність державної підтримки у цій царині є принциповою відмінністю європейського підходу від українського.

В умовах продовжуючого військового конфлікту в Україні важливо забезпечити максимальну доступність, зокрема в освіті та працевлаштуванні, а також забезпечити доступ до базових соціальних послуг та інклюзивність для внутрішньо переміщених осіб (за даними Агенції ООН з прав біженців, станом на 2020 р., їх кількість становить близько 1,5 млн осіб), а також для мешканців, насамперед дітей та молоді, тимчасово окупованих територій Донеччини,

Луганщини та АР Крим.

Є загальні та інтегровані напрями політики, спрямовані на усунення бар'єрів в Україні в різних сферах. У соціально-економічній сфері та розвитку ринку праці Вдовенко Н. стверджує, що необхідно створити сприятливі можливості для працевлаштування різних груп громадян, таких як особи з інвалідністю, представники маломобільних груп, молодь, жінки з дітьми до 6 років та люди похилого віку. Важливо вживати комплексні заходи, такі як освітні програми, адаптація пошукових систем з працевлаштування для літніх людей, програмне забезпечення для людей з інвалідністю та інноваційні підходи до бізнесу. Зокрема, необхідно розвивати законодавство у сфері запобігання дискримінації та надавати посилену підтримку різним групам громадян.

Заходи також включають збільшення державного фінансування на інклюзивні програми у сфері освіти. У 2017 році було виділено 210 млн гривень цільових субвенцій для дітей з особливими потребами, що дозволяє кожній такій дитині отримувати підтримку на гаряче харчування у школі, транспорт, додаткове вивчення шкільних предметів та участь у творчих гуртках.

Ключовим документом для створення безбар'єрного середовища в закладах освіти в Україні є концепція «Нової української школи», яку затвердила Національна Рада Реформ у квітні реформування освіти до 2029 року.

За даними Міністерства соціальної політики, кількість людей з інвалідністю в Україні збільшилась удвічі порівняно з 1990 роком. Зараз більше 165 тисяч дітей і майже 80% інвалідів є працездатного віку. Однією з головних проблем для цієї категорії населення є рівний доступ до всіх можливостей, включаючи вільне пересування, освіту та працевлаштування. Особливий акцент слід зробити на освіті для молодих учасників бойових дій, які отримали інвалідність унаслідок поранень, щоб їх повернути до нормального життя [152].

Отже, найактуальнішою проблемою в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є організація навчання таких дітей, формування у них важливих життєвих компетентностей. Звичайно, у цій проблемі мають місце завдання, які носять характер політичний, економічний, правовий, філософський, психологічний, соціологічний. Утім основне завдання механізмів

публічного управління покладається на створення та розвиток безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Особлива складність полягає в тому, що вона стосується поєднання досвіду та досягнень галузей: педагогіки, педагогічної та вікової психології, дефектології, медицини, а відтак двох систем шкіл – масових і спеціалізованих закладів освіти.

2.3 Розвиток професійних компетентностей та готовності управлінських кадрів до впровадження підходу безбар'єрності у закладах освіти

Першою стратегічною метою Програми «Освіта в першу чергу» («ГІОП») визначено розвиток систем освіти в цілях розширення можливостей якісного навчання для усіх людей упродовж життя. Для реалізації цієї мети пропонується ключова стратегія підвищення якості освіти, спрямована на розв'язання проблеми гострої нехватки кваліфікованих викладачів, підвищення якісного рівня їх навчання й моніторинг його результатів з метою отримання більшого обсягу даних щодо того, як здійснюється це навчання і яке значення воно має для вдосконалення навчальних програм та освіти взагалі. Нажаль, маємо констатувати, що державна освітня політика України практично не охоплює сферу післядипломної освіти. Наша держава значно відстає від країн Західної Європи за чисельністю інтерактивних підручників, програм, телеканалів не лише для дітей. Освітніх каналів для дорослих, як таких, не існує взагалі. Хіба що сотня програм з кулінарного мистецтва. Загальна ж кількість освітніх телеканалів у країнах ЄС – близько 130.

Посилення інтеграції й мультикультурності в освіті, її стандартизацію, формування єдиного освітнього простору, утвердження в ньому спільної системи освітніх цінностей і освітніх пріоритетів [59].

Глобалізація актуалізувала такі проблеми механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти: підвищення кваліфікації, перекваліфікація й перепідготовка зовнішніх і внутрішніх (що особливо актуально для України) мігрантів; розвиток іншомовної

комунікативної компетентності особистості; гендерні проблеми в освіті; проблеми громадянського, національного, патріотичного виховання та розвитку толерантності суб'єктів освітнього процесу; посилення міжнародної співпраці українських і зарубіжних навчальних закладів (укладання угод про науково-освітнє співробітництво, провадження освітньої діяльності спільно з іноземними навчальними закладами за узгодженими освітніми програмами з виданням подвійних дипломів та ін.

Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти завдяки комунікаційним технологіям, підготовку їх до життя у суспільстві знань, побудованому на основі принципу людиноцентризму, згідно з яким головною цінністю цього суспільства є не саме по собі знання, а людина як його виробник, споживач і носій, тобто людський капітал. Адже основа добробуту кожної держави – це її громадяни, які є основною продуктивною силою суспільства. Успішний розвиток держави можливий за наявності двох умов: перша – достатня кількість населення, друга – наявність у населення трудоресурсного, інтелектуального, компетентнісного, знаннєвого потенціалу, виробничої, духовної, правової та громадянської культури [59].

На думку В. Панка для вирішення цієї проблеми потрібні неупереджені підходи [193]. Реформується освіта, яка стає дедалі мобільнішою, відкритішою до світового досвіду й переосмислення власного [193].

Міністерство освіти і науки України розглядає питання внесення змін до штатних розкладів навчальних закладів у зв'язку з введенням нових спеціальностей, зокрема асистента вчителя. Також, вони розглядають питання розвитку безбар'єрної сфери в закладах освіти, забезпечення навчально-методичною літературою з урахуванням різних потреб дітей, а також стикаються з психологічною неготовністю керівного та педагогічного персоналу.

Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в закладах освіти можуть бути успішно апробовані в Україні при відповідній адаптації. Наукову та теоретичну базу розробки цих механізмів створює Інститут спеціальної педагогіки, що є складовою Національної академії педагогічних

наук України.

На жаль, в Україні лише 1518 шкіл із 17337 практикують інклюзивне навчання, що становить лише 15%. Це велика відмінність в порівнянні з іншими країнами, такими як Литва (90%), Польща (42%), Словаччина (42%), Угорщина (57%), Італія (99%), Норвегія (90%), та Франція (25%). При цьому, зовнішні вимоги, які відрізняються від внутрішніх мотивів, стають необхідною складовою самотворення людини і організації, де вона працює. З іншого боку, держава і суспільство, що висувають зовнішні вимоги, також вбачають засоби власного самотворення в урахуванні внутрішніх потреб людини і коригують відповідно до цього свої вимоги.

Акцент управлінської діяльності переводиться з підлеглих на удосконалення особистої діяльності та створення умов для самоорганізації діяльності учнів, вчителів, працівників адміністрації, спеціалістів рай(міськ)ВО, управління освіти тощо.

Здійснюється поступовий перехід від домінуючого оперативного до стратегічного цільового процесуального управління через узгодження власних функцій з функціями підлеглих, внаслідок чого забезпечується мотиваційний характер праці.

Управлінська діяльність на всіх рівнях організації загальної середньої освіти (в школі, районі, місті, регіоні) набуває рефлексійного характеру, внаслідок створення спеціального моніторингового механізму управління.

Діяльність керівника в перехідний період ґрунтується на теорії нестабільності і синергетичному підході до аналізу ситуацій і до процедури прийняття управлінського рішення.

Нині виділяється три різних погляди на механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери закладу освіти, які відповідають етапам його еволюції [235].

1. Керівник закладу не здатний впроваджувати «цільовий процес» ані власноруч, ані через організовану волонтерську діяльність інших осіб. Він вдається до використання сили влади, втілюючи примусові механізми публічного управління розвитком доступної сфери у відповідному

навчальному закладі. При цьому влада контролює як його самого, так і його підлеглих (ретроспективний погляд, що відповідає першій парадигмі).

2. Керівник закладу особисто не бере участі в реалізації «цільового процесу», але організовує інших для його виконання. Участь, кваліфікація, ефективність та інші якості підлеглих є визначальними та принциповими (сучасний погляд, відповідає другій парадигмі).
3. Керівництво закладу та адміністрація власноруч реалізують «цільовий процес». Участь інших осіб не є принциповою і визначальною (перспективний погляд, що відповідає третій парадигмі) [235].

Ми висуваємо ще одну парадигму управління розвитком безбар'єрної сфери, зокрема закладом освіти, конструктивний погляд, займає місце між другою і третьою парадигмами). Вона наголошує пріоритет спільної дії першої особи і підлеглих. Рушійним фактором розвитку такої управлінської системи є баланс інтересів усіх її учасників і підструктур. Такий підхід передбачає врахування природовідповідної самоорганізації суб'єкта та об'єкта управління. При цьому цільові функції управлінських структур і об'єктів управління сполучаються через процеси діалогічної адаптації, що здійснюються внаслідок регулювання (взаємоприспосовування) цих функцій у ході супровідного освітнього моніторингу.

Наведені аспекти сприяють поступовій трансформації світоглядних позицій управлінських, керівних і педагогічних кадрів, а також сприяють створенню мотиваційного середовища для всіх учасників організації та реалізації розвитку доступного освітнього процесу. Це також сприяє поступовому переходу до демократичних принципів управління, зокрема в освітніх закладах.

Але результати наукових досліджень, зокрема виконаних О. Вознесенською, О. Демченком, Л. Терлецькою, П. Щербанем та іншими дослідниками, а також аналіз практичного досвіду свідчать про те, що педагогічні працівники - практики не завжди готові до цього. Це обумовлено, перш за все, недостатньою розробкою Галузевого стандарту післядипломної освіти, який мав би сприяти вдосконаленню професійної компетентності працівників освітніх закладів,

таких як керівники, педагогічні працівники, психологи, дефектологи і т.д.

Зміст і організаційні вектори побудови моделі безбар'єрної сфери в просторі закладу освіти ми пропонуємо розробляти на основі певних векторів, які наведені в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

**Вектори побудови моделі управління розвитком безбар'єрної
сфери в просторі закладу освіти**

Вектори	Зміст
Природовідповідності	Впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери щодо виховання дитини з особливими освітніми потребами відбувається згідно зі статтю, віком та індивідуальними особливостями школярів і формує в них відповідальність за розвиток самих себе, своєї поведінки й наслідків своїх дій на стан суспільства й природи в цілому. Цей вектор означає природовідповідність освітніх завдань та методів навчання й виховання як можливостям дитини з порушеннями психофізичного розвитку, так і загальному розвитку людини
Доступності	Управління створенням належних умов для задоволення освітніх потреб кожної дитини
Діяльності та творчості	Передбачає управління створенням необхідних умов для свободи творчості, самовиховання, саморозвитку, самовдосконалення дитини. Цей вектор передбачає таку організацію в рамках виховного простору, за якої кожен його суб'єкт, вибравши вид діяльності, що відповідає його здібностям і потребам, зможе проявити кращі якості своєї особистості

Свободи вибору	Кожен учасник безбар'єрної сфери навчально-виховного процесу має можливість проявити свій вільний вибір (змісту, форм, способів, видів діяльності), розробити освітній маршрут, стати суб'єктом свого розвитку через варіативну та багаторівневу структуру розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти
---------------------------	--

Авторська розробка.

Тобто наша модель управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти включає в себе мету, основні вектори, особливості взаємодії управлінських, керівних і педагогічних кадрів, яке здійснюється задля дітей з особливими освітніми потребами, та результат, який вимірюється в рівнях готовності всіх суб'єктів закладу освіти до роботи в умовах та рівнях вихованості зазначеної категорії дітей (див рис. 2.1).

Таким чином, у теорії механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери простору закладу освіти постає важливий вектор професійної підготовки: а) майбутніх фахівців; б) фахівців -практиків; підготовки не тільки вказівок, а саме методичних рекомендацій, тож, сьогодні відчувається нестача необхідних напрацювань із проблеми формування його готовності до якісного виконання професійних функцій в безбар'єрній сфері простору закладу освіти.

У дослідженнях І. Дмитрієвої, М. Супруна, О. Таранченко, В. Тарасун, С. Яковлевої та інших вчених у галузі корекційної педагогіки, а також у роботах О. Баранової щодо підготовки до попереджувально-корекційної роботи з учнями, а також використання інформаційно-комунікативних технологій у безбар'єрній сфері, виявляється значимість вивчення теоретичних аспектів сутності та специфіки механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в освітньому просторі. Дослідження І. Калініченка, Т. Скрипник, О. Чеботарьової та інших науковців щодо модифікації навчального середовища та організації взаємодії з батьками та фахівцями в цьому контексті є прогресивним кроком.

Дослідження з питань навчання, виховання, та корекції розвитку дітей із особливими освітніми потребами (К. Косова), розвитку інтелектуальної

обдарованості (Ю. Клименюк), формування гуманістичних відносин (І. Бужина) та педагогічної взаємодії з батьками, зокрема, в контексті вдосконалення практики, вказують на необхідність модифікації навчального середовища для досягнення кращих результатів у навчанні та вихованні дітей з різними освітніми потребами.

Для подальшого розвитку теорії і методики підготовки школи значну цінність мають наукові праці, у яких досліджено проблему формування професійних управлінських компетенстей вияляються у працях Л. Ляховської, Л. Горяної, Є Чернишової, З. Рябової [234].

Професійна діяльність управлінських, керівних і педагогічних кадрів в умовах безбар'єрності у просторі закладів освіти повинна включати комплексне виконання завдань механізмів публічного управління, реалізацію теоретичних і практичних ідей, застосування нових методик і технологій навчання, виховання і корекції розвитку дітей з особливими освітніми потребами та без них. Також важливо забезпечувати зв'язки між соціальними, психологічними та корекційно-педагогічними явищами.

Наявна наукова література свідчить про окремі спроби вивчення проблеми підготовки керівних і педагогічних кадрів до професійної діяльності в умовах розвитку безбар'єрної сфери освіти. Однак в Україні відсутнє комплексне вирішення цього питання, що свідчить про невирішені суперечності.

Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в закладі освіти спрямовані на усунення негативних стереотипів та установок серед управлінських, керівних і педагогічних кадрів, які заважають бачити дитину з особливими освітніми потребами як повноцінну особистість, частину суспільства.

У сучасній теорії та практиці публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в корекційній діяльності виникає питання про вплив не лише якості корекційно-методичних засобів, але й стану внутрішнього світу дитини, відкритості чи замкненості відносно соціального оточення, а також від суперечностей, які призводять до відчуття неповноцінності. Тому управління корекційно-виховним процесом часто залежить від підготовки керівних і

педагогічних кадрів, що передбачає сформованість не лише знань, але і вмінь встановлювати правильні взаємини, досягати соціально важливої позиції та розвивати суб'єктність, а не обмежуватися роллю споживача.

Механізми публічного управління підготовкою до корекційно-розвивальної роботи керівних і педагогічних кадрів, психологів, дефектологів спрямовані на коригування і розвиток всіх аспектів дефекту, включаючи пізнавальну, мовленнєву, навчально-практичну, емоційну і вольову сфери. Також вони ставлять перед собою завдання формування особистісних утворень, які мають адаптаційне значення, таких як характерологічні риси, розвиток задатків, нахилів, інтересів та мотиваційної сфери.

Отже, поряд з позитивними тенденціями в розвитку безбар'єрної сфери у просторі освіти актуальним залишається питання об'єднання зусиль і створення умов для погодження дій усіх спеціалістів (медиків, педагогів, психологів, соціальних працівників), готових до активної взаємодії, розроблення додаткових освітніх програм, з урахуванням інтелектуальних та фізичних можливостей дітей.

Серед опитаних не було виявлено високого рівня готовності, що, на наш погляд, свідчить про відсутність в учбових закладах належної уваги до особливостей дітей із обмеженими можливостями здоров'я під час їхнього виховання. Наші спостереження та розмови з випускниками загальноосвітніх шкіл, які мають особливі освітні потреби, підтверджують результати опитування.

Також результати використання Методики вивчення задоволеності батьків від роботи освітніх установ підтверджують те, що педагогічні працівники не повністю відповідають критеріям знань, умінь і відносин, які були визначені. Майже 60% батьків дітей з особливими освітніми потребами вказали на те, що школа не достатньо враховує індивідуальні особливості їхніх дітей, відсутнє взаєморозуміння при спілкуванні з адміністрацією та педагогами, а учнівський колектив не є дружелюбним та доброзичливим до дітей із особливими освітніми потребами.

Важливо відзначити, що у педагогічних працівників закладів освіти відсутні

навички розробки індивідуальних програм розвитку та навчальних планів, а також використання диференційованого підходу до навчання та оцінювання дітей із особливими освітніми потребами.

Отже, результати дослідження показали, що на практиці керівні та педагогічні кадри часто виявляються не підготовленими до роботи в безбар'єрній сфері, не мають навичок діагностування та організації роботи з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку. Хоча знання фізіологічних, психологічних особливостей таких дітей та індивідуальний підхід до них є однією з найважливіших умов у цьому процесі.

Керівним і педагогічним кадрам було запропоновано тематику спецкурсу з вивчення проблем дітей із порушеннями психофізичного розвитку. На основі аналізу потреб та додаткових пропозицій, що надійшли від учителів, нами у міжкурсовий період розроблена програма спецкурсу «Теоретико-методичні аспекти організації безбар'єрної сфери у закладі освіти».

Наше дослідження проводилося в природних умовах навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи, тому спеціальна додаткова підготовка велася в рамках педагогічної ради, де планувався, аналізувався хід і результати проведених заходів[236]. На першому етапі відбувалися шкільні конференції, де проводилося колективне обговорення й освоєння базових теоретичних положень із питань, пов'язаних із розумінням основних положень розвитку безбар'єрної сфери у закладі освіти, рівнем підготовленості сучасного суспільства до взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами. Ознайомлення з зарубіжним досвідом обговорилося про необхідність зміни суспільної свідомості: визнання неподільності суспільства на «повноцінних» і «неповноцінних», усвідомлення єдиної спільноти, що складається з різних людей з особливими потребами.

На другому етапі, коли підвищився інтерес учителів до цієї проблеми, сформувалися зовнішні мотиви, робота з педагогами проводилася за допомогою організації проблемно-тематичних семінарів-тренінгів, на засіданнях методичних об'єднань, у спеціально створених творчих групах, безпосередньо на засіданнях педагогічних рад. На частину питань знаходили відповідь у фахівців через індивідуальні консультації. Випускалися інформаційні листівки, де пропонувалася

інформація із загальних питань надання допомоги та підтримки дітям з особливими освітніми потребами.

У виборі змісту під час підготовки вчителів ми виходили з характеру тієї діяльності, яку їм належало виконувати в процесі роботи в класі, де є діти з особливими освітніми потребами.

Центральним моментом педагогічного керівництва за такого підходу, на думку ряду дослідників, є допомога, підтримка, соціально-педагогічний захист, розвиток вихованця. Головним принципом взаємовідносин у сім'ї та школі має стати довіра до дитини з особливими освітніми потребами в поєднанні з адекватною вимогливістю до неї. Практичні заняття проводилися шляхом освоєння нетрадиційних керівних і педагогічних кадрів організувати процес удосконалення кваліфікації. Відповідно до гуманістичних ідей заняття з членами колективу проводилися не як організований вплив на них, а як процес організації спілкування, співробітництва й співтворчості вихованців і наставників.

У процесі підготовки до занять у творчих групах ми виходили з того, якими якостями повинен володіти вчитель під час спілкування з дитиною з особливими освітніми потребами, з одного боку, і які особливості, пов'язані з дефектом, він урахує при цьому, з іншого боку. Такий підхід дозволив:

- ✓ створювати позитивну установку на особистість дитини з особливими освітніми потребами;
- ✓ організувати умови для формування професійно значущих якостей, що виражаються в умінні управляти своїм емоційним станом, не концентрувати увагу на дефекті дитини;
- ✓ формувати оперативні професійні вміння.

Нестандартні форми навчання в першому випадку ставили вчителя в позицію режисера, у другому – у позицію дитини з порушеннями психофізичного розвитку. І чим різноманітніші виконувані вчителем ролі та займана ним у діяльності позиція, тим більш різнобічно розвивається особистість педагога, виробляється гнучкість мислення й дій.

Так, «пантоміми» ми використовували для формування в учителів знань і навичок невербального спілкування й здатності розуміти людей. Ми пропонували

в класі, де є діти з порушеннями слуху, поспостерігати за виразом обличчя дитини (замислений, переляканий, радісний). Звернути увагу на труднощі, викликані безпосередньо дефектом. На занятті в групі вчителю необхідно було перевтілитися в цю дитину, уявити себе на її місці (у момент спостереження) і розповісти, що вона думає, що відчуває, про що переживає, причому намагатися передати це словами дитини.

Основні труднощі впровадження механізмів публічного управління у безбар'єрну сферу освіти, зазначені керівними та педагогічними кадрами (вихователями та психологами), включають відсутність необхідної матеріально-технічної бази та відповідного фінансування у навчальних закладах (36,8%), невідповідність педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та відсутність фахівців із спеціальної педагогіки (12,7%), а також бюрократичні перешкоди (28%) і невідповідність громадськості до інтеграції дітей із специфічними потребами (32,5%).

Аналіз інформаційного забезпечення керівників та педагогічних працівників освітніх закладів, таких як вихователі, щодо інтегрованого навчання вказує на те, що лише кожен третій-четвертий респондент (27,8%) ознайомлений із нормативно-правовою та науково-методичною базою інклюзивного навчання. Лише 5,8% педагогів та вихователів вважають себе достатньо теоретично підготовленими для впровадження інклюзивної освіти, в той час як 83,1% визнали свій рівень знань недостатнім, і 14,6% визнали, що не володіють необхідною інформацією з цього питання.

Щодо джерел інформації, в основному, працівники освітніх закладів спираються на Інтернет-ресурси (67,3%), а також використовують друковану науково-методичну літературу (31,6%). Деякі також звертаються до консультацій методистів чи колег, або поповнюють свої знання на курсах підвищення кваліфікації. Основними формами підготовки педагогічних працівників до впровадження безбар'єрної сфери в освітні заклади є опрацювання науково-методичної літератури (16,4%) і участь у тренінгах, семінарах, курсах підвищення кваліфікації та онлайн-курсах (36,2%).

Аналіз форм методичної роботи, які необхідно впровадити в освітні заклади

при підготовці педагогічних працівників до реалізації наші респонденти виділили такі: надання індивідуальних консультацій, організація стажування, створення творчих груп, проведення семінарів-практикумів.

Важливими важелями є використання можливостей колективно-договірного регулювання соціально-трудових відносин з метою створення матеріальних стимулів для педагогів, які працюють з дітьми з особливими потребами; застосування новітніх технологій навчання для дітей з особливими потребами; інформування колективу навчального закладу про успіхи його працівників у процесі впровадження інклюзивної освіти.

Здійснивши теоретичний аналіз функціональної компетентності керівника закладу освіти та розкривши особливості механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладі освіти ми визначили роль компетентного менеджменту. Ми визначили ключові фактори, що складають основу розвитку закладу освіти, передусім, наявність стратегії його інноваційного розвитку, готовність керівних та педагогічних кадрів щодо інноваційної діяльності, показавши сприятливі соціально-психологічні умови для інноваційних змін, функціональну ефективність усіх суб'єктів освітнього процесу, ресурсне забезпечення інноваційних змін. Аналіз типів ідеологій публічного управління безбар'єрною сферою у просторі закладу освіти та моделі управління професійним розвитком. Виокремили загальні напрями підвищення кваліфікації керівників освіти та педагогічних працівників у сфері розвитку безбар'єрної сфери, які представлені двома ступенями компетентності керівника та педагогічного працівника відповідно до рамкових рекомендацій ЮНЕСКО. Звернувши увагу на концептуальний підхід до визначення і структуризації змісту компетентності керівників навчальних закладів.

Відповідно оновлення сучасного навчального закладу потребує значних зусиль як з боку педагогічного колективу в цілому, так і керівництва навчальним закладом зокрема. Одним із шляхів досягнення позитивних змін у вітчизняній освіті є активне застосування компетентнісного підходу в усіх її складових, зокрема і в управлінській підсистемі.

За своєю природою діяльність керівника закладу освіти поліфункціональна. Він виступає в ролі організатора, адміністратора, дослідника, психолога, господарника, громадського діяча. Його завданням є забезпечення керівництва і координації діяльності учасників педагогічного процесу з досягнення соціально- та індивідуально-значущих результатів у навчанні, вихованні, розвитку того, хто навчається. Управління освітньою установою набуває сенс тоді, коли наповнюється реальним педагогічним змістом. Отже, діяльність керівника освіти за своїм змістом є управлінсько-педагогічною.

У складному світі освіти, який постійно розвивається, багато альтернатив знаходяться в розпорядженні керівника освіти. Аналіз практики управління освітою дозволяє виділити такі типи та рівні прийняття управлінських рішень:

- ✓ стандартизований – звичайні повсякденні проблеми вирішує керівник освіти стандартним способом. Його завдання полягає в тому, щоб «відчути» проблему, ідентифікувати її і взяти на себе відповідальність за початок дій;
- ✓ ситуативний – ініціатива та свобода дій керівника освіти, але в певних межах. На цьому рівні керівник освіти оцінює ціле коло можливих рішень і вибирає найбільш раціональні;
- ✓ ініціативний – керівник освіти творчо вирішує проблеми на основі сучасних наукових підходів;
- ✓ інноваційний – найбільш складний тип управління освітою, при якому керівник освіти знаходить новий спосіб розуміння непередбачуваних проблем, вирішення яких вимагає від нього нового мислення.

Осмислення названих вище типів і рівнів прийняття управлінських рішень дає підставу стверджувати про необхідність вирішення проблеми змісту і структури професійної компетентності керівника освіти нового відкритого інформаційного суспільства.

У теорії освітнього менеджменту існують різні підходи до конструювання моделей компетентності. У найзагальнішому вигляді компетентність – це здатність і готовність до виконання завдання. Вона може включати знання, вміння, розуміння і волю. Компетентність є складовою професійної культури,

багато в чому перетинається з професійними цінностями. Компетентний менеджмент повинен включати індивідуальні та організаційні цінності.

Аналіз наукових джерел дає змогу стверджувати, що компетентнісний підхід визначає одну з важливих складових якості сучасної освіти [294]. На думку Л. Фішмана, традиційне уявлення про управління в навчальному закладі розкривалося в таких характеристиках, як цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт управління; вплив керуючої системи на керовану для переведення останньої в якісно новий стан; впровадження елементів наукової організації педагогічної праці та ін. Сьогодні на зміну філософії «впливу» в управлінні навчальним закладом йде філософія «взаємодії», «співпраці», «рефлексивного управління». Теорія управління навчальним закладом істотно доповнюється теорією менеджменту, яка приваблює, насамперед, своєю особистісною спрямованістю, коли діяльність менеджера (керівника, управлінця) будується на основі справжньої поваги, довіри до своїх співробітників, створення для них ситуації успіху. А шкільні підручники, дидактичні матеріали, комп'ютерні навчальні програми, дитяча література не відповідають дидактичним принципам доступності до вікових особливостей учнів. Шкільні підручники, дидактичні матеріали, комп'ютерні навчальні програми, дитяча література не відповідають дидактичним принципам доступності до вікових особливостей учнів.

Окрім того, нині можна виділити три типи ідеологій управління у сфері освіти: 1) як нормативне керівництво; 2) як сервіс (ключові слова – допомагати, не протидіяти, не заважати), коли управління розуміється як менеджмент; 3) як випереджальна зміна рамок, освітня політика, управління розвитком, нарешті, інноваційний менеджмент. Самовизначення сьогоденних керівників освітніх установ пов'язано в кращому випадку з переходом від першого типу ідеології управління до другого. Необхідність переходу до третього типу управлінської ідеології сучасними менеджерами освіти практично не осмислюється. Очевидно, що в зв'язку зі змінами в освіті, що відбуваються сьогодні, повинні змінюватися цілі, зміст і способи підготовки керівників освіти з точки зору їх нової місії.

Сутність сучасних моделей управління професійним розвитком керівників освіти визначається філософією індивідуального вибору життєвого шляху, ціннісною орієнтацією на вільне самовизначення в інноваційному освітньому просторі, ідеєю варіативності змістовного наповнення, форм, способів підвищення кваліфікації, принциповою установкою на розвиток творчого потенціалу, становлення його стратегічного мислення [299].

Тому поняття «компетентність в управлінні навчальним закладом» розглядається науковцями як високий рівень знань, умінь та здатностей керівника освіти за допомогою функціональних можливостей управлінської підсистеми забезпечувати ефективне управління освітньою організацією. На думку В. Мельник, важливою ознакою компетентнісного управління є здатність керівника згуртовувати педагогічний колектив, реалізовувати особистісно зорієнтований підхід до кожного учасника освітнього процесу, сприяти гармонізації міжособистісних стосунків. Зазначимо, що така спроможність до ефективного керівництва педагогічним колективом набувається через розвиток людинознавчої компетентності керівника освіти.

У науковий обіг поняття «людинознавча компетентність» керівника освіти ввів науковець В. Шепель. Автор зауважує, якщо термін «компетентність» охоплює наявність знань, досвіду та вмінь, які необхідні для професійного виконання посадових повноважень, то поняття «людинознавча компетентність» набагато ширше.

Це поняття більше характеризує теоретико-прикладну підготовку керівника освіти до використання систематизованих та адаптованих до управлінської діяльності знань. Діапазон користі людинознавчої компетентності, на думку автора, визначається й тим, що завдяки їй можлива повноцінна самореалізація менеджером своїх особистісно-ділових якостей та досягнення найкращих професійних результатів. Відповідно до вищезазначеного, основу людинознавчої компетентності складають уміння працювати з людьми, добре розбиратися у формальних і неформальних відносинах, створювати позитивний морально-психологічний клімат, поважати людську гідність.

Допомагають реалізувати людинознавчу компетентність соціально-

психологічні методи управління. Серед них дослідники виділяють не тільки матеріальні, а й стимульно-мотиваційні, такі як: схвалення роботи та підтримка ініціатив творчих педагогів, забезпечення можливості професійного зростання освітян, надання свободи у виборі тих чи інших форм і методів навчання та інше. Дослідження практики управління навчальними закладами переконує, що принципи партнерства, взаємодії, діалогу, толерантності, спільних ціннісних орієнтирів, виважених цілей сприяє уникненню кризових явищ в управлінні та забезпечує прогресивний розвиток освітньої організації.

Уміння створювати команду також сприяє розвитку лідерства. Серед важливих факторів створення команди виділяють: наявність у претендентів стійких життєвих принципів, орієнтації на успіх, позитивного мислення, здатності відшукувати однодумців. У роботі з педагогічним (науково-педагогічним) колективом слід також дотримуватися відомих правил: зрозумій педагога, довіряй та підтримай його.

У відкритому інформаційному суспільстві однією з характерних ознак професійної компетентності є демократизація основ управлінської праці. Насамперед це стосується гнучкості освітніх організаційних структур, відмовою від жорсткого адміністрування, делегуванням окремих управлінських повноважень освітнім органам самоврядування, переходом на демократичні принципи в керівництві навчальними закладами, командним стилем управлінської діяльності та залучення громадськості до управління навчальним закладом.

Зазначимо, що важливу роль у становленні людинознавчої компетентності керівника навчального закладу відіграють світогляд, орієнтація на духовні цінності, моральність, що складають стрижневі цінності управління і характеризують нову концепцію управління навчальним закладом. При цьому суттєве значення має моральність, яку розуміють і як особистісні якості керівника (гідність, щирість, совість, чесність), і як його професійну етику (справедливість по відношенню до себе та оточуючих, відповідальність, толерантність, доброзичливість). Вивчення практики управління сучасним навчальним закладом переконує, що духовні цінності, моральні якості

керівника, його світоглядні позиції впливають на зміст управлінської діяльності і визначають його орієнтири у виборі стратегії розвитку навчального закладу [3].

Аналіз наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених дає змогу стверджувати, що стиль управління є одним з важливих показників професійної компетентності керівника освіти, оскільки впливає на прийняття управлінського рішення [10]. У контексті нашого дослідження стиль управління визначає не тільки рівень культури управлінця, а й через управлінське рішення характеризує людинознавчу компетентність керівника освіти. Проте аналіз практики управління навчальними закладами свідчить, що в значній кількості керівників переважає авторитарний стиль управління, що негативно впливає на інноваційні зміни в сучасних освітніх закладах: гальмуються нововведення, переважає одноосібне управління з жорстким адмініструванням.

На таку важливу професійну рису управлінця, як інноваційний потенціал, звертає увагу Л. Ващенко [26]. Дослідниця зауважує, що керівник закладу освіти має бути інноваційною особистістю, що насамперед передбачає наявність інноваційного потенціалу керівника. У поняття «інноваційний потенціал» учений вкладає цілий комплекс професійно-особистісних здібностей управлінця. Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери передбачає вміння генерувати ідеї, адекватно й мобільно реагувати на наслідки змін та пошук нових рішень щодо поставлених перед навчальним закладом освітніх завдань. Ряд учених, наголошують, що особливе значення для ефективного управління навчальним закладом має наявність інноваційного потенціалу керівника навчального закладу. Такий потенціал проявляється через відповідну інноваційну позицію керівника, основу якої складають позитивне ставлення до нововведень, упевненість у досягненні мети. З точки зору людинознавчої компетентності, інноваційний потенціал керівника має базуватися на принципах толерантності, розумного поєднання прагматизму з відповідальністю за інноваційні зміни. Серед важливих професійно значущих якостей, які необхідні керівникові в управлінні інноваціями, вчені визначають гнучкість, адаптивність, здатність оцінювати і прогнозувати ситуації, бути

зорієнтованим на інновації.

Отже, до основних ознак професійної компетентності керівника освіти можна віднести:

- ✓ знання та розуміння природи управлінської праці та процесів менеджменту, посадових та функціональних обов'язків керівника освіти;
- ✓ вміння використовувати ІКТ та інші засоби комунікацій, необхідні у процесі управлінської праці;
- ✓ людинознавча компетентність;
- ✓ володіння мистецтвом налагодження зовнішніх зв'язків;
- ✓ здатність до самооцінки, вміння робити правильні висновки, автодидактика.

Необхідно зазначити, що професійна компетентність керівника освіти значно впливає на інноваційний розвиток освітнього простору навчального закладу. Про це свідчить і практика управління сучасним навчальним закладом, і наукові дослідження в сфері освітнього менеджменту [32].

Серед важливих факторів, які складають основу розвитку навчального закладу, дослідники виділяють наявність стратегії інноваційного розвитку, готовність керівника та педагога до інноваційної діяльності, сприятливі соціально-психологічні умови для інноваційних змін, функціональну ефективність усіх суб'єктів навчально-виховного процесу, ресурсне забезпечення інноваційних змін.

Здатність до бачення й аналізу діяльності навчального закладу як синтетичного цілого (системи) і динамічних процесів, що відбуваються в його структурних складових, є важливим і головним завданням суб'єктів формування компетентності та підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів.

Демократизація та гуманізація всіх сфер життя нашого суспільства передбачає зростання вимог до професіоналізму та компетентності кадрів. У таких умовах забезпечення необхідного рівня професійної та особистісної компетентності стає одним з основних завдань системи професійної освіти, підвищення кваліфікації зокрема. Новою технологією роботи з педагогами в

міжкурсовий період став *проект професійного розвитку*. Ми розробили такі типи проєктів професійного розвитку:

- ✓ методичний (для методистів МК, керівників МО); функціональний (для тренерів, тьюторів, експертів, консультантів); рівневий (за рівнями диференціації педагогічних кадрів); тематичний (за запитами і замовленнями педагогів); самоосвітній (для науково-методичного супроводу самоосвіти); організаційний (для розвитку шкільної організації); управлінський (для керівників ЗНЗ).

Таблиця 2.4

Планування підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів щодо створення та розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти м.

Бровари у міжкурсовий період на 2023 рік

№ з/п	Напрями діяльності слухачів	Кількість осіб
1.	Працівники органів публічного управління, місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій галузі знань «Публічне управління» (за професійними програмами підвищення 5 кваліфікації державних службовців V–VII категорії посад)	34
2.	Керівники закладів освіти «Психологія. Дефектологія»: керівні кадри закладів освіти	25
3.	Керівні та педагогічні кадри закладів освіти	20
4.	Керівні кадри районних закладів освіти установ	15
5.	Керівні кадри дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних закладів освіти	50
6.	Керівні кадри професійно-технічних навчальних закладів	17
7.	Керівники методичних служб	30
	Усього	160

Авторська розробка.

Без перебільшення можна вважати, що від професіоналізму роботи цих людей, рівня підготовки, кваліфікації та моральних установок керівника закладу освіти багато в чому залежить доля суспільства, нашої держави, сьогодення та майбутнє України.

Від наслідків формування системного мислення керівників освіти, на думку професора В. Маслова, багато в чому залежить їхня управлінська культура і результати посадово-функціональної діяльності. Розуміння навчального закладу як системи, що має складну структуру (підсистеми різного рівня), ієрархічне підпорядкування і вплив однієї підсистеми на іншу, прагнення до ентропії і необхідність її попередження, стабілізації та спрямовування системи на основі управління – це об'єктивно необхідна конкретна філософська складова управлінської діяльності, що спрямована на свідому ефективну працю керівників навчальних закладів [49].

Тенденції, закономірності та принципи управління навчальними закладами становлять теоретичну основу для компетентного керівництва, яке вимагає уваги від суб'єктів при визначенні змісту та обсягу основних знань, необхідних менеджерам у галузі освіти. Тенденції і закономірності, хоча є результатом спостережень і аналізу практичних процесів, є суттєвими теоретичними концепціями. Керівники навчальних закладів вивчають їх у формі, сформованій вченими на цьому етапі розвитку науки. Проте, важливо, щоб суб'єкти формування компетентності сприймали їх не як догматичні константи, а як усвідомлене розуміння причинно-наслідкових зв'язків, особливостей та результатів управлінських процесів у навчальних закладах.

Закономірності управління як теоретичні концепції передаються керівникам навчальних закладів під час лекцій, семінарських занять та під час самостійної самоосвіти. Однак рівень усвідомлення та глибина розуміння можуть бути визначені не лише через екзаменаційні оцінки, а також через розв'язання практичних завдань. Ці завдання вимагають від керівників складного методичного підходу, і тому вони рідко використовуються викладачами в навчальному процесі.

Кожна закономірність управління навчальним закладом може бути

предметом конкретних лекцій і семінарських занять, а в окремих випадках - предметом самостійної практичної роботи. Такий підхід сприяє більш глибокому розумінню і внутрішній осмисленості теоретичних концепцій управління навчальними закладами [61].

Однією з ключових теоретичних складових формування компетентності керівників навчальних закладів є впровадження принципів управління. Ці принципи, відмінно від тенденцій і закономірностей, необхідно розглядати у контексті формування у керівників технологій, засобів і розуміння умов практичного застосування.

Будь-який з цих принципів вимагає не лише освоєння теоретичного базису та його взаємодії з тенденціями і закономірностями, але і володіння технологіями для практичної реалізації в управлінській діяльності для досягнення більшої ефективності навчальних закладів.

Наприклад, принцип інформаційного забезпечення передбачає не лише розуміння видів інформації та їх класифікації, але і розвиток у керівників навичок самостійної систематизації інформації за джерелами, змістом та призначенням для подальшого використання. Аналіз сутності і трансформація в конкретні методи і прийоми діяльності також важливі.

Те саме стосується інших принципів управління, таких як прогностичне планування, моделювання, зворотний зв'язок, управління персоналом, економічне господарювання, персональна відповідальність та колегіальність, гуманізація і психологізація. Кожен принцип має бути розглянутий теоретично на лекціях, закріплений на семінарах і відпрацьований на практичних заняттях через розв'язання конкретних завдань або ситуацій.

Важливо розуміти, що кожен принцип функціонує і реалізується взаємодією з іншими. Роль кожного принципу може бути домінуючою в конкретних випадках залежно від мети і завдань. Реалізація конкретного принципу повинна відбуватися за допомогою методів, адекватних його суті.

Технологічні функції управління в освітньому процесі, спрямованому на розвиток посадово-функціональної компетентності керівників навчальних закладів, мають теоретичний підґрунтя, що включає закономірності та

принципи управління. Вивчення досвіду післядипломної педагогічної освіти підтверджує, що оптимальне співвідношення теорії і практичних технологій повинно бути близько 70% до 30%.

Методологічні складові управління навчальними закладами, такі як філософська, конкретно теоретична і технологічна, є інтегрованою основою для аналізу посадово-функціональної діяльності керівників. В. Маслов вказує на необхідність включення соціально-психологічних, фінансово-економічних і правових аспектів в зміст формування компетентності керівників.

Структурування і систематизація цього змісту можуть варіюватися в залежності від концептуального підходу, будь то фундаментальні теоретичні положення менеджменту чи сучасні технології, включаючи різні методи впливу на людей. Концепція В.Маслова стосовно формування компетентності в системі післядипломної освіти визначає підготовку керівних кадрів з урахуванням різних аспектів, включаючи психологічні, економічні та юридичні.

В основу концептуального підходу В.Маслова покладені такі принципові положення:

- ✓ міст формування компетентності кожної категорії керівників визначається на основі системного аналізу змісту основних напрямів посадово-функціональних обов'язків, умов і особливостей їхньої практичної діяльності та існуючої законодавчо-нормативної основи;
- ✓ систематизація та структурування теоретичних знань і практичних умінь проводиться окремо для кожної цільової функції, яка має інтегративний характер, тобто відображає певний узагальнений напрям роботи навчального закладу, наприклад, управління навчально-виховною роботою, керівництво науково-дослідною роботою (для ВНЗ), робота з кадрами, фінансово-господарська робота тощо;
- ✓ відповідно до кожної цільової функції (залежно від суб'єкта керівництва) визначаються філософська, нормативна, теоретична і технологічна основа, яка необхідна для забезпечення ефективної діяльності керівника;
- ✓ у межах кожної з функцій керівника філософська, законодавчо-нормативна, загальнотеоретична, конкретно-теоретична і методична

складові є структурною основою систематизації визначеної інформації, тобто знань, які об'єктивно необхідні для здійснення посадово-функціональних обов'язків, якими має оволодіти керівник залежно від типу навчального закладу і рівня його акредитації;

- ✓ технологічна складова має універсальну, тобто логічну послідовність етапів і операцій практичної діяльності на кожному з них, які здійснюються у процесі управління (універсальний управлінський цикл). Структурування наукового підґрунтя, методів і прийомів практичного здійснення функцій відбувається для кожної з них окремо, залежно від їх мети і специфіки (прийняття рішення, моделювання, прогнозування, організація, зворотний зв'язок, регулювання і корекція та ін.);
- ✓ кількість, назва, змістовна теоретична і практична основа кожної функції обумовлена компетенцією та реаліями посадової діяльності кожного керівника, але спільним для них усіх є методологія управлінської діяльності. Звичайно, в кожному конкретному випадку під час визначення і структурування змісту компетентності конкретного керівника або категорії керівників може бути і більш деталізована структуризація функцій, ніж та, що запропонована у цій концепції. Але логіка визначення інформації та її систематизація базуватиметься на обов'язковій логіці послідовності дій в процесі управління та ієрархічності цільових функцій.

Запропонований В. Масловим концептуальний підхід до визначення і структуризації змісту компетентності керівників навчальних закладів уможливорює розроблення науково обґрунтованих моделей компетентності керівників освіти, без яких неможливе цілеспрямоване здійснення їхнього навчання, тобто формування компетентності як головної складової управлінської культури.

Однією зі складових професійної компетентності керівника навчального закладу, важливість якої обумовлена сьогодні змінами в освіті, викликаними розвитком інформаційних технологій, є компетентність у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

ІКТ-компетентність керівника навчального закладу, що визначає його

готовність до роботи в нових умовах інформатизації освіти, а саме:

- ✓ здатність вирішувати професійні завдання з використанням сучасних засобів і методів інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій;
- ✓ його особистісна якість, характеристика, що відображає реально досягнутий рівень підготовки в галузі використання засобів ІКТ у професійній діяльності;
- ✓ особливий тип організації предметно-спеціальних знань, що дозволяють правильно оцінювати ситуацію і приймати ефективні рішення в професійно-педагогічній діяльності, використовуючи ІКТ. Зазначимо, що ІКТ-компетентність керівника навчального закладу пронизує всі види його професійної діяльності та має «надпредметний», «загальнонавчальний», «загальноінтелектуальний» характер.

Пов'язано це, в першу чергу, з необхідністю і готовністю працювати в новому інформаційному освітньому середовищі (ІОС), принципова відмінність якого від традиційного полягає в специфіці технологічної підсистеми. Адже інтеграція ІКТ в освітній процес будь-якого освітнього закладу супроводжується радикальними змінами в усіх інших підсистемах (дидактичної, організаційної, економічної, теоретико-методологічної) освітньої системи.

Але для ефективного використання можливостей ІОС керівник навчального закладу для того, щоб чітко розуміти, знати і аналізувати педагогічну діяльність працівників закладу освіти активне використання ними інформаційних технологій в освітньому процесі, сам повинен володіти повним набором користувацьких, орієнтовних, інструментальних компетенцій. Будучи учасником єдиного ІОС, освітнього середовища навчального закладу, керівник сам повинен уміти формувати локальне освітнє середовище, передусім, на своєму навчальному занятті.

Аналізуючи професійні програми підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти у безбар'єрній сфері закладу освіти, можна констатувати:

досить типовим для системи підвищення кваліфікації керівників освіти є підхід,

коли в роботі реалізуються програми початкової комп'ютерної підготовки в галузі мережових технологій і використання інтернет-ресурсів в освіті для слухачів, які володіють офісними технологіями; у професійній програмі підвищення кваліфікації керівних кадрів у міжкурсовий період недостатньо повно представлені модулі фундаментальної підготовки в галузі інформатики, без яких неможлива реалізація потенціалу засобів ІКТ в освітніх цілях; для підвищення ефективності процесу підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти недостатньо використовуються сучасні апаратні засоби ІКТ та сучасне програмне забезпечення.

На наш погляд, в умовах розвитку відкритого інформаційного суспільства в Україні використання традиційних підходів для формування ІКТ-компетентностей керівника освіти недостатньо.

Висновки до Розділу 2

Незважаючи на певні позитивні результати, треба зазначити, що впровадження безбар'єрної сфери у заклади освіти у нашій країні має ще багато проблем. Розвиток безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти нагально потребує подальшого вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення в школах сприятливого середовища, формування матеріально-технічної бази, методичного і кадрового забезпечення, подолання соціальних та професійних стереотипів.

Наукове абстрагування впровадження механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти методологічних засад готовності управлінських, керівних і педагогічних кадрів до професійної діяльності в умовах безбар'єрної сфери у освіті дає змогу зробити відповідні висновки.

На підставі розуміння поняття концепції як цілісного теоретико-практичного конструкту та відповідних філософських, антропологічних, психологічних і дидактичних положень провідною ідеєю підготовки управлінських, керівних і

педагогічних кадрів до професійної діяльності в умовах безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти визначено моделювання такої управлінської системи, функціонування якої дало б змогу цілевідповідно, методологічно й освітньо-процесуально забезпечити якість і результативність впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти як основу її наукового аргументування яку становлять методологічний, теоретичний та методичний концепти.

У межах методологічного концепту обґрунтовано такі механізми публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти наукові підходи до підготовки управлінських, керівних і педагогічних працівників до професійної діяльності, як системний, аксіологічний, суб'єктний, компетентнісний, контекстний та акмеологічний. Методичним концептом передбачено, що підвищення ефективності підготовки управлінських, керівних і педагогічних кадрів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти детермінується тими освітніми інноваціями та педагогічними умовами, що забезпечують досягнення успіху в оволодінні студентами методичними знаннями і навичками.

Розглядаючи проблеми розвитку післядипломної освіти в сучасній Україні, необхідно окреслити їх зв'язок також з:

- ✓ необхідністю подолання формалізму та інертності у здобутті педагогічними працівниками післядипломної педагогічної освіти, коли їх головною метою виступає не поповнення й оновлення професійних знань, умінь і навичок, вдосконалення професійних компетентностей, а лише отримання свідоцтва чи сертифікату про підвищення кваліфікації;
- ✓ зміною підходів до фінансування різних форм післядипломної освіти педагогічних і науково-педагогічних працівників (впровадження принципу «гроші за здобувачем освіти»);
- ✓ посиленням конкуренції в системі післядипломної педагогічної освіти (ППО) внаслідок здобуття відповідно до Закону України «Про вищу освіту» вищими, професійно-технічними навчальними закладами, науковими і навчально-науковими установами права на здійснення

підвищення кваліфікації, перепідготовки, навчання за спеціалізацією та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників на базі цих закладів або їх структурних підрозділів [1]. За цих умов педагогічний (науково-педагогічний) працівник отримує право самостійно обирати інституцію, яка має відповідні акредитовані освітні програми та надає відповідні послуги. Отже, інститути післядипломної педагогічної освіти опиняються в ситуації жорсткої конкурентної боротьби за споживачів освітніх послуг із іншими навчальними закладами та установами, передусім з ВНЗ, які активно прагнуть перебрати на себе функцію післядипломної освіти фахівців різних спеціальностей, зокрема й педагогічних працівників.

У зв'язку з цим, до основних напрямів реформування системи післядипломної педагогічної освіти (ППО) в Україні відносимо, перш за все, приведення її сутності і змісту у відповідність до сучасних світових тенденцій її розвитку, зумовлених цивілізаційними змінами і викликами, а також набуття нею спроможності давати на них адекватні відповіді.

Можливою моделлю вирішення цього завдання може бути: *цивілізаційна зміна – освітня проблема – пошук шляхів і розроблення програми її вирішення – відображення їх у змісті і формах ППО – акредитація і реалізація відповідних варіативних, диверсифікованих за профілями освітніх програм – моніторинг якості їх реалізації*.

Як сказав свого часу Соїчіро Хонда: «Теорія без практики – порожня, практика без теорії – сліпа». Ось так, поєднуючи і переплітаючи теоретичну і практичну складові післядипломної педагогічної освіти, ми і зможемо створити необхідну основу для професійного вдосконалення наших національних педагогічних кадрів, здатних до створення тієї необхідної кількості ендогенних низових інновацій, які і є причиною та джерелом матеріального процвітання розвинених країн. У теорії освітнього менеджменту існують різні підходи до конструювання моделей компетентності. У найзагальнішому вигляді компетентність – це здатність і готовність до виконання завдання. Вона може включати знання, вміння, розуміння і волю. Компетентність є складовою

професійної культури, багато в чому перетинається з професійними цінностями. Компетентний менеджмент повинен включати індивідуальні та організаційні цінності. Механізми публічного управління та адміністрування створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти базується на демократичних стосунках і вимагають від управлінських, керівних, педагогічних кадрів, психологів, дефектологів умінь аналізувати оточуюче середовище, внутрішню ситуацію, встановлювати системні зв'язки між фактами, явищами, бачити перспективи розвитку, брати на себе відповідальність шляхом прийняття своєчасних, доцільних рішень тощо.

На думку Г. Єльнікової впровадження таких умінь сприяє наскрізно-адаптивна система управління, яка є перехідною формою від командно-адміністративного до демократичного управління закладом освіти [86]. У системі механізмів публічного управління, як і в інших, загальна управлінська структура має статичну та динамічну підструктури.

Статична підструктура подана субординаційним ланцюжком часткових управлінських структур, що діють на різних рівнях організації розвитком безбар'єрної сфери закладу освіти, починаючи з учня і закінчуючи в регіоні обласним управлінням освіти. У цій підструктурі учень з особливими потребами розглядається як найпростіша управлінська структура (суб'єкт управління власною пізнавальною діяльністю).

Динамічну підструктуру складають цільові функції управлінських структур усіх рівнів організації створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Саме ця підструктура зазнає в перехідний період значних змін. Зміна поглядів на сутність управління в оновлюваному суспільстві змінює цілі і завдання цієї форми людської діяльності та відповідно до цього цільові функції.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗБУДОВИ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

3.1 Новітнє методичне забезпечення закладів освіти для розбудови безбар'єрного простору

Для ефективного впровадження механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти у дослідженні було зроблено спробу створити стратегічну модель системи впровадження механізмів публічного управління безбар'єрною сферою у просторі закладів освіти. Проаналізуємо етимологію та семантику поняття «система». Вікіпедія дає таке семантичне пояснення: соціальна система – цілісна єдність, основним елементом якої є люди, їх взаємодії, відносини та зв'язки. Зазначені зв'язки, взаємодії і відносини носять стійкий характер і відтворюються в історичному процесі, на основі спільної діяльності колективу закладу освіти, переходячи з покоління в покоління.

Крім довільних (емпіричних) підходів до класифікації системи публічного управління та адміністрування створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти ми врахували дидактичні принципи та логіко-теоретичний підходи, за якими ознаки (підстави) розподілу намагались логічно увести визначення поняття «система». У зазначених підходах безліч виділених типів систем потенційно необмежено, породжуючи питання про те, яким є об'єктивний критерій для виділення з нескінченної кількості можливостей найбільш підходящих типів систем[228]. Наприклад, виконання вимог, визначених у Наказі Міністерства освіти і науки України від 02.12.2005 р. № 691, який заявив про створення останніх умов для забезпечення права на отримання освіти особами з інвалідністю та інші подібні документи. У зв'язку з цим сучасні освітні установи повинні забезпечувати створення умов, які сприяють оптимальному середовищу яке б забезпечувало розвиток і становлення особистості дитини з особливими освітніми потребами, її соціо-комунікативну адаптацію, самореалізацію в соціумі [236].

Без роз'яснення етимології (походження) та полісемантичного пояснення змісту з'ясувати сутність поняття «система» неможливо (др.-греч. σύστημα «складене; складання», далі із σύν (варіант: σύμ; першочергово ξύν) «с, разом, сумісно» + ἵστημι «ставити», далі із європ. *sta- «стояти». Досвід ряду європейських мов від лат. Systema - організована, упорядкована сукупність об'єктів і взаємодія між ними), для публічного управління соціальною системою - простору закладів освіти (явищ і процесів) притаманні цілісність та системний характер. Розглядаючи основні принципи створення підходу, впровадження технологій у механізми публічного управління створенням та розвитком безбар'єрної сфери в межах навчального закладу розглядається як складна відкрита система. У цій управлінській парадигмі всі елементи взаємодіють та взаємопов'язані як у просторі конкретного освітнього закладу, так і в ширшому контексті системи освіти взагалі [233]. Багато дослідників вивчають можливості використання системного підходу в дослідженнях теорії публічного управління. Вони розглядають важливі компоненти та структуру системи, які залишаються сталими під час її функціонування і випускають її створення та основні властивості. Структура включає організованість системи, стійку в часі впорядкованість її елементів і зв'язків. Готовність до управлінської діяльності важливо на ефективність та результативність управлінської праці керівників навчальних закладів. Т. Сорочан, І. Семенець-Орлова визначили окремі рівні готовності управлінських і керівних кадрів до управлінської діяльності. Аналіз їх засвідчив, що надана характеристика рівнів готовності управлінських і керівних кадрів до управлінської діяльності стала доречною у наших дослідженнях з деяким доопрацюванням: **інформаційний** – керівник закладу освіти обмежується збиранням інформації щодо питань управління і повідомленням суб'єктам колективу цієї інформації, тобто передає без відпрацювання, без особливого осмислення й аналізу, **репродуктивний стиль**: керівник передає інформацію колективу без відпрацювання чи аналізу, обмежуючись відтворенням отриманої інформації, **адаптивний стиль**: керівник виявляє здатність виділяти суттєві моменти, концентрує увагу колективу на них, трансформує інформацію в контексті свого закладу,

враховуючи індивідуальні особливості працівників, **локально-моделюючий стиль:** керівник може моделювати і працювати з колективом лише в обмежених аспектах, зокрема в питаннях методики, дидактики та управління, вирішуючи локальні питання освітнього процесу, **системно-моделюючий стиль:** керівник виявляє здатність моделювати системний розвиток безбар'єрної сфери в освітньому закладі, керуючись концепцією та програмою, виявляючи актуальні питання функціонування та розвитку, **екстраполяційний стиль:** керівник вміє висувати перед колективом моделі перспективного розвитку закладу, керує цим розвитком на основі вивчення тенденцій суспільного розвитку, випереджаючи події.

За останні роки в теорії та практиці публічного управління обґрунтовується актуальна потреба практики у становленні нової генерації управлінських і керівних кадрів. Для чіткого визначення ключових характеристик та вимог до професійної діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу розробляються професіограми на теоретичних засадах управління. Ці професіограми моделюють типовий образ керівника школи, враховуючи сучасні соціальні вимоги до його особистості та роботи. Отже, професіограма змінюється залежно від соціальних умов. Ми адаптували професіограму Т. Сорочан серед основних загальних вимог до професіограми відзначали: чіткість у виділенні предмета й основних результатів праці; спрямованість праці на благо конкретної людини; виділення не окремих компонентів і сторін професії, а опис її цілісно в системі характеристик, які особливо підкреслюють пріоритетні складові механізмів публічного управління створенням і розвитком системи безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти; демонстрування можливих ліній розвитку людини засобами професії; демонстрування перспектив зміни власне професії, спрямованість на вирішення практичних задач (професійне навчання, професійний добір та інші); формування необхідних психологічних професійних якостей, а також психологічних властивостей людини, які хоч і відсутні у неї, але можуть бути компенсовані.

В. Кричевський розробив професіограму, спрямовану на аналіз механізмів публічного управління та адміністрування для створення та розвитку

безбар'єрної сфери в просторі навчального закладу. Ця професіограма ґрунтується на діяльнісному підході та включає такі аспекти:

1. Вимоги до керівника як до громадянина.
2. Посадові обов'язки керівника закладу освіти.
3. Особистісні якості, які має мати керівник закладу освіти.
4. Структура діяльності керівника закладу освіти.
5. Знання та уміння, необхідні для успішної роботи, включаючи керівництво вчителями, учнями, обслуговуючим персоналом, заступниками та помічниками, а також взаємодію з батьками, виробничими підприємствами та громадськістю.

До вищезгаданого слід додати особливості сформованості в управлінських, керівних і педагогічних кадрів глибоких моральних переконань; готовність до подолання життєвих випробувань; уміння адекватно використовувати власні психічні ресурси, ініціативність; позитивний вектор ставлення до життя. Ми врахували та адаптували системний, комплексний підхід до особистості й діяльності керівника закладу освіти відзначається професіограма, яку розробила Т. Шамова. Згадані автори схарактеризували політичні, ділові, морально-психологічні якості управлінських, керівних і педагогічних кадрів, подана модель особистісних якостей, а також структура й зміст управлінської діяльності. Але ніхто з них не врахував створення безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Відштовхуючись від наукових розвідок знаних вітчизняних науковців ми до структури професіограми та іміджу управлінських і керівних працівників включили характеристику інтелектуального рівня, перелік професійних знань, управлінських компетентностей педагогічних здібностей, організаторських здібностей і навичок, наявність особистісних якостей, серед яких виокремили лідерські якості. Механізми публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі освіти передбачає акмеологічний (найвищий) портрет управлінських кадрів, який включає набір особистісних якостей управлінця, на думку ряду вчених, містить увесь спектр якостей, які роблять імідж керівника привабливим в очах інших людей, викликають до неї довіру, повагу, готовність до співробітництва, до

визнання її лідером. Наприклад, від керівника очікують бажання й уміння проникнути у внутрішній світ підлеглого, зрозуміти його тимчасовий психічний стан, сподіваються на доброзичливе ставлення.

Методом ранжування ми визначили основні аспекти управлінської діяльності керівників закладів, включаючи формування та керівництво педагогічним і учнівським колективами, викладацьку та господарську сфери. Однак порядок пріоритетів не відображає фактичний час, витрачений на ці види діяльності. Під час анкетування керівники вказали, що вони витрачають найбільше часу на контрольно-аналітичну та менеджерську діяльність. У цьому контексті менеджери розглядали менеджерську діяльність переважно як виконання представницьких функцій. Л. Калініна наголошує, що керівник-менеджер, перш за все, є професійним управлінцем, і якщо досвід для управління недостатній, важливим є наявність теоретичних знань. Ми погоджуємося з цим підходом, проте вважаємо за потрібне подальше опрацювання професіограми керівника закладу освіти, зокрема, детальну розробку її структури, чітке визначення змісту за кожним напрямком діяльності, врахування того, що управлінську діяльність здійснюють не тільки керівники закладу освіти, а й адміністрація закладу та колектив.

Поняття «система» використовується залежно від контексту, галузі знань і мети дослідження і може мати різні визначення. Це визначення визначається подвійністю поняття «система». З одного боку, воно служить для опису об'єктивно існуючих явищ, а з іншого боку виступає як метод вивчення та моделювання цих явищ.

З погляду об'єктивно існуючих феноменів, «система» може вказувати на комплекс взаємозалежних елементів, які працюють разом для виконання певної функції чи досягнення певної мети. Це може бути все, від фізичних об'єктів до соціальних груп.

З іншого боку, як метод вивчення та моделювання, «система» вказує на підхід, коли об'єкт або явище розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, взаємодія яких визначає його поведінку. Цей підхід дозволяє спрощено розуміти та аналізувати складні системи.

Отже, «система» може виступати як об'єктивна реальність, що існує незалежно від спостерігача, або як суб'єктивна модель, створена для кращого розуміння та пояснення цієї реальності [238]. При розробці системи нашого дослідження, враховуючи вказану двоїстість визначень ми намагалися вирішити два різні завдання: (1) як об'єктивно відрізнити «систему» від «не системи» і (2) як виділити деяку систему з довкілля. На основі першого підходу давалося дескриптивне (описове) визначення нашої системи, на основі другого - конструктивне, котрі іноді поєднуються. Враховуючи ретроспективний аналіз тлумачення ряду вчених поняття «система» висвітлив дескриптивні визначення характерні для певного періоду системної науки, при якому в них включали тільки елементи і зв'язку. Далі, у процесі розвитку уявлень про систему, стали враховувати її мету (функцію), а в подальшому завдяки спостереженням (особа, яка приймає рішення, дослідника, проєктувальника і т.п.) встановлювали мету. Сьогодні існують такі форми відображення маркетингової інформації: факти, оцінки, прогнози, узагальнені зв'язки та конфіденційна інформація. Розглянемо їх характеристики та деякі аспекти використання.

У наші часи модернізація державного управління вітчизняною системою освіти передбачає впровадженням механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України. Вказане вимагає застосування новітніх стратегій менеджменту і логістики у розвитку системи професійної діяльності управлінських, керівних і педагогічних кадрів різних категорій, вказане також є механізмами публічного управління та адміністрування. Зазначимо, що механізмами публічного регулювання управлінням впровадженням безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти є система засобів, важелів, методів і стимулів, за допомогою яких держава регулює функціонування і розвиток освіти, що виключає пряме адміністрування.

Відсутність регуляторного акту або відсутність чіткої законодавчої позиції щодо суспільних відносин, пов'язаних з отриманням емоцій та позитивного іміджу неперешкодженої сфери освіти, включаючи використання та взаємодію, є проблемою. Основні аспекти формування системи підготовки кадрів для

індустрії освітніх послуг передбачають створення галузевоцентрованої системи, яка враховує потреби сучасного освітнього середовища [237].

Механізми публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України спрямовані на основні аспекти формування галузевоцентрованої системи підготовки кадрів індустрії освітніх послуг ресурсами, зумовлює відсутністю прозорих інструментів регулювання функціональних обов'язків персоналу сектору освітніх послуг для безбар'єрної сфери закладів освіти, але недостатній рівень підготовки галузевих фахівців, як наслідок, не завжди мають задовільну якість освітніх послуг у цілому. Необхідність формування окремих векторів освітньої траєкторії та освітньо-наукових програм, які відповідатимуть чинному законодавству, що регулює порядок впровадження механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України сприятимуть підготовки фахівців у сфері надання освітніх послуг усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, це надасть змогу сформулювати чіткі та прозорі вимоги до фахівців під час прийняття на роботу дотримання прав працівників у разі незаконного звільнення, а також недопущення зловживань з боку недобросовісних робітників через колізійність чинних законодавчих вимог [303]. Д.-Уілсон, Д. Праудфуд і Д. Валачич вказують, що, дивлячись на погляди Пен С. Чана та Бреда Уелебіра, вони акцентують значущість розширення освітніх інструментів через розвиток онлайн освіти. Це призводить до збільшення охоплення споживачами освітніх послуг зі сторони навчальних закладів і залучення фахівців-практиків у навчальний процес. Проте вони також наголошують, що без значущого перегляду адміністративно-організаційних аспектів діяльності освітніх установ, відповідний формат навчання може не досягти успіху [300].

У теорії і практиці впровадження механізмів публічно-адміністративного управління зазвичай виокремлюють дві категорії: одиничні факти і систему, яка представляє собою групу фактів, пов'язаних з певним питанням. Спеціальним видом фактів є статистичні факти (від лат. *factum* – зроблене) – це поняття, яке має виражену суб'єкт-об'єктну природу, оскільки вони фіксують реальну подію

або результат діяльності. Термін «факт» використовується для позначення суджень або, іншим чином, зафіксованих реальних подій [227].

У Комюніке Всесвітньої конференції з вищої освіти у Парижі (2009 рік) наголошено, що вища освіта має виступати провідною силою суспільства у формуванні глобальних знань для вирішення глобальних проблем, зокрема щодо здоров'я населення [238]. Такі зауваження по суті характерні для всіх довільних класифікацій [238]. Ми враховували, що поняття, котрі характеризують функціонування та розвиток системи механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти. Таким чином, сучасне уявлення про систему механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти має на увазі наявність функції, або цілі системи з точки зору спостерігача або дослідника, які при цьому явно або неявно вводяться у визначення. За походженням виділяють штучні, природні та змішані системи управління. За ступенем організованості механізми публічного управління створенням безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти виділяють тип добре організованих, тип погано організованих (дифузних) систем і тип, який розвивається (самоорганізується). При розподілі систем, під час здійснення публічного управління на прості і складні спостерігається найбільша розбіжність точок зору, проте найчастіше складність нашої системи надають такі характеристики як велике число елементів, різноманіття можливих форм їх зв'язку, множинність цілей, різноманіття природи елементів, мінливість складу і структури і тому подібне. Проте, складні науково-теоретичні та практичні проблеми публічно- адміністративного кадрового, фінансового й матеріально-технічного забезпечення ускладнюють умови діяльності й розвиток навчальних закладів різного рівня. Нинішній етап розвитку системи механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери якість управлінської діяльності залежить від застосування нових теоретичних. методичних підходів і прикладного інструментарію, що зменшить невизначеність впливу динамічного ринкового середовища та забезпечить своєчасну адаптацію до цих змін і забезпечуватиме їх конкурентоспроможність, якісно розвиватиме соціально-

трудо́ві, профе́сійні мате́ріально-техні́чні, структурно-функціона́льні, маркетинго́ві техноло́гій, ло́гістику та інші елементи їх потенціалу. У нашому дослідженні теорії і практики впровадження механізмів публічного управління та адміністрування створенням і розвитком безбар'єрної сфери у закладі освіти ми адаптували термінологію Г. Єльнікової, Г. Тимошко, Є. Чернишової, що було необхідним задля визначення наявності істотних управлінських стійких зв'язків (відносин) між елементами або їх властивостями, що перевершують за потужністю (си́лі) зв'язку (відносини) цих елементів з елементами, що не входять в дану систему [244]. Системоутворюючі, системозбережувальні фактори механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти при цьому називають інтеграційними.

Управлінські, керівні та педагогічні кадри, котрі працюють із досліджуваною категорією дітей, гостро потребують методичної допомоги в організації безбар'єрної сфери відповідно до потреб національної самосвідомості, духовно-моральної культури, основних засад і потреби свідомого вибору професії. Адже сьогодні теорія і практика публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у системі освіти для категорії здобувачів освіти з особливими потребами зорієнтована винятково на специфіку психофізичного порушення та їхню навчальну, життєву і трудову адаптацію. Світоглядна трансформація впровадження сучасних механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти призведе до докорінних змін у життєдіяльності суспільства. Але модус комфорту, благополуччя, здоров'я будь-якої людини залишається єдиною і неминущою цінністю. Вимога повноцінної життєдіяльності інваріантна, постійно «присутня» в буденній свідомості людини і спонукає до пошуків її втілення в соціальну реальність. Духовно і матеріально багата, спроможна особистість може вести повноцінне й активне життя та може бути лише соціально-адаптована людина. Тому створення міжгалузевих, міждисциплінарних, міжпредметних умов для публічного управління та адміністрування створенням і розвитком безбар'єрною сферою у просторі життя та праці людей завжди має бути в центрі уваги держави, її соціальної політики. Таким чином, людський

фактор державотворення був і залишається визначальним. Очікуваними перспективними та результатами реалізації стратегії у напрямі розвитку доступної безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти, зокрема освіти впродовж життя та здобуття професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових професійних компетентностей. Нагадаємо, для удосконалення механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у закладі освіти з метою приведення її у відповідність до Закону України «Про освіту», Урядом був погоджений відповідний законопроект [94]. Таким чином, система державних механізмів публічного управління та адмініструванням створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти полягає в тому, щоб кожен навчальний заклад був завчасно готовим прийняти осіб з особливими потребами.

У попередньому розділі нашого дослідження ми висвітлили, що аналіз наукової літератури ще недостатньо засвідчує визначення поняття «безбар'єрна сфера». Проте вчені та практики збігаються у формулюванні основних принципів інклюзивної освіти. Серед цих принципів важливість прийняття всіх дітей у навчальний заклад без винятку, залучення дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітніх шкіл без обмежень, а також дотримання природної пропорційності кількості дітей з особливими потребами у школах та класах до їхньої загальної кількості в місцевій громаді. Також важливими аспектами є застосування диференційованих методів навчання та максимальне використання доступних місцевих ресурсів для задоволення різноманітних освітніх потреб учнів. Характеристикою системи механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери якість управлінської діяльності бажано розуміти не як міру «нормальності» чи «хворобливості» суб'єктів простору закладу та окремих індивідів, а як показник їхнього благополуччя (об'єктивного та суб'єктивного), особливостей індивідуального розвитку толерантності в стосунках з оточуючими. А. Маслоу, Ф. Перлс, К. Хорні вказують на такі показники, як здатність індивіда до саморозвитку, спроможність реалізувати актуальні потреби, розвиток корисних знань і навичок; позитивне ставлення до навчальної діяльності; наявність позитивно

орієнтованих життєвих планів; прояви колективізму; адекватне ставлення до педагогічних впливів; критичність, здатність належним чином оцінювати інших; самокритичність, самоконтроль, самоаналіз; здатність до співчуття, емпатія; вольові якості; зовнішня культура поведінки; відмова від шкідливих звичок [175]. Сучасне суспільство характеризується наростанням постійних змін і соціальними трансформаціями, які часто іменують «суспільною турбулентністю». У таких умовах зростає роль публічного управління як виду професійної компетентності. У світлі наявних тенденцій суспільного розвитку – глобалізації, демократизації, інформатизації / технологізації та піднесення ролі особистості – механізми публічного управління безбар'єрною сферою закладів освіти набувають нового контексту. Зважаючи на те, що якість управлінської діяльності впливає на якість публічного управління, а останнє – на якість суспільного розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України та життєдіяльності людей з особливими потребами, що вимагає усвідомлення та обґрунтування. Домінуюча нині освітня парадигма підготовки менеджерів не завжди забезпечує ефективність суспільного розвитку, про що свідчать наукові дослідження ряду учених і реалії життєдіяльності суспільства. Відтак постає потреба реновації професійної компетентності управлінців у контексті створення і розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти, починаючи з переосмислення місії такої підготовки, її змісту методик навчання задля розвитку управлінських компетентностей [176].

Основною метою впровадження стратегії у сфері публічного управління є формування та розвиток доступних освітніх, технічних і виробничих можливостей. Також важливо розробити та впровадити ефективний механізм для стимулювання інноваційної діяльності у закладах освіти. Це включає активізацію державно-приватного партнерства для створення місцевих науково-освітніх інноваційних центрів, зокрема через впровадження програм спільного фінансування для розвитку технопарків, індустріальних парків, наукових парків, інноваційних центрів та бізнес-інкубаторів. Науково-освітні інноваційні центри можна підтримувати шляхом створення інноваційних фондів, таких як венчурні фонди, через застосування механізмів державно-приватного

партнерства та залучення фінансових ресурсів як з державних, так і приватних джерел. Важливим етапом може бути створення Агентства державно-приватного партнерства в Україні.

Сучасні механізми управління розвитком безбар'єрної освіти повинні бути адаптовані до сучасних викликів, таких як потреба у висококваліфікованому персоналі, інтеграція інформаційних та комунікаційних технологій для підвищення ефективності науково-освітньої діяльності, створення сприятливого середовища для бізнесу у безбар'єрній сфері, а також покращення навчання та підвищення кваліфікації управлінських, керівних і педагогічних кадрів.

Застосування загально-методологічного підходу до визначення розвитку соціально-економічної системи свідчить про необхідність «випереджальної інноваційності, заснованої на знаннях» для України, переходу від групи країн, що рухаються за рахунок продуктивності, до групи інноваційно-орієнтованих країн.

Проблеми ефективності, результативності та якості управління впливають на потребу у вдосконаленні або впровадженні нових моделей управління. Актуальність професійної підготовки управлінців підтверджується стратегіями, концепціями та програмами реформування державного управління та освіти в Україні.

Отже, вирішення проблем еволюційного розвитку науки та практики управління у безбар'єрній освіті та потреб суспільства у керівниках вимагає цілеспрямованої професійної підготовки, яка враховує сучасні вимоги та виклики цієї сфери. Сутність маркетингового дослідження визначено Ф. Котлером як систематичного визначення кола даних, що стоять перед фірмою у зв'язку з маркетинговою ситуацією, їх збір, аналіз і звіт про результати. За Д. Пармерле – це процес накопичення інформації, необхідної для прийняття рішень.

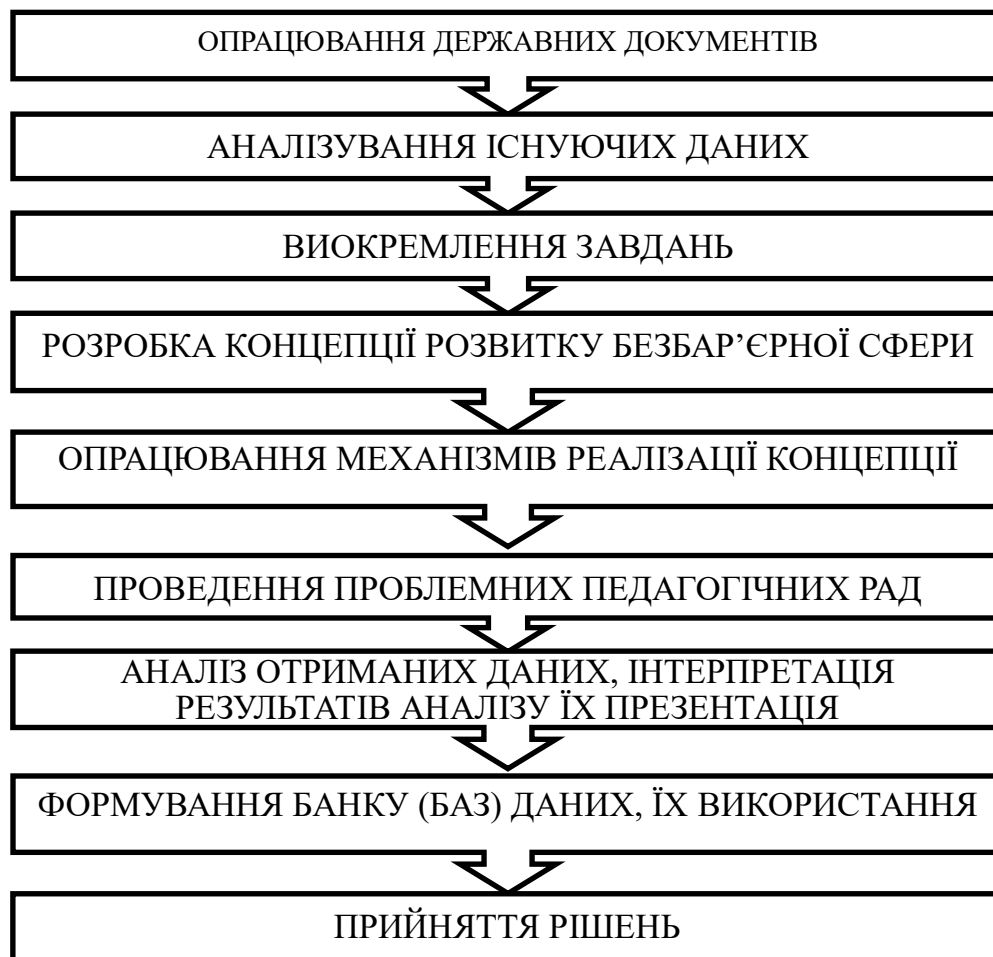

Рис. 3.1 **Схема використання маркетингу в освіті**

Авторська розробка.

Але, в системі освіти він має деяке інше призначення. Основним: призначенням маркетингу в освіті є вивчення існуючого ринку освітніх послуг, його обслуговування, аналіз та прогнозування (створення) освітнього ринку завтрашнього дня. В основі такого ринку покладено вивчення та формування запитів на освітні послуги з метою розвитку особистості їх споживача та піднесення освіти як соціальної цінності. На підставі аналізу наукових джерел з питань організації маркетингових досліджень в області надання освітніх послуг можна виділити основні поетапні завдання використання маркетингу в діяльності навчального закладу. Розв'язання зазначених завдань сприятиме налагодженню раціональної системи наближення освітніх послуг до їхніх споживачів, що створить зазначену систему актуальною та затребуваною. Здійснений аналіз наукових праць у галузі публічного управління, педагогіки, психології, філософії, бізнес-управління, державного управління освітою тощо

підтвердив актуальність проблеми вдосконалення професійної підготовки управлінців різних гілок влади , а також засвідчив, що вітчизняними вченими (В. Берека, Л. Ващенко, Д. Галіцина, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, О. Ельбрехт, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Л. Карамушка, Н. Клокар, Л. Кравченко, В. Кремень, С. Крисюк, В. Луговий, В. Майборода, В. Маслов, І.Семенець-Орлова, Т. Сорочан та ін.) досліджується широкий спектр питань професійного розвитку управлінських кадрів. Поряд із цим, проблема виявлення теоретико-методологічних засад професійної підготовки управлінців до якісного впровадження Стратегій безбар'єрності у простір освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій в Україні залишається недостатньо розв'язаною.

Таким чином, дослідники виділяють такі загальні етапи інноваційної управлінсько-адміністративної діяльності: а) усвідомлення необхідності у змінах; б) аналіз поточного стану системи; в) проектування змін, г) реалізація проекту; д) зміни; ж) трансформація інновації у традицію. Разом з тим, у сучасних дослідженнях механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у закладах освіти недостатньо висвітлено питання взаємозв'язку трансляції інноваційних освітніх практик і вирішення завдань модернізації освіти на муніципальному рівні. Це викликано тим, що, дослідники виділяють наступні загальні етапи інноваційної управлінської педагогічної діяльності: усвідомлення необхідності у змінах, аналіз поточного стану системи проектування змін, реалізація проекту змін, трансформація інновацій у традицію. Наприклад, аналіз демографічного стану висвітлює динаміку природного приросту населення. Аналізуються такі показники як демографічний стан, аналіз, характер народжуваності, типовий склад родин також суттєво впливають на ситуацію в навчальному закладі. Це пов'язано із контингентом учнів: або його відсутністю, або браком учнівських місць. Тобто, з демографічним станом тісно зв'язані такі показники розвитку навчального закладу, як наповнюваність класів, кількість педагогічних працівників та інше.

3.2 Інструменти та технології забезпечення якості освітніх послуг в умовах безбар'єрного простору

У ХХІ ст. у галузі публічного управління та адміністрування засвідчують формування нової управлінської парадигми, яка проявляється через утвердження нових організаційних структур, моделей поведінки, процедур, принципів і цінностей як основи управлінської діяльності. Результатом актуалізації та зростання суспільного попиту на керівників нової генерації, що породжує завдання модернізації параметрів сучасної професійної готовності управлінських кадрів до своєчасного та доцільного прийняття мобільних управлінських рішень. У своїх дослідженнях ми відштовхувались від визначення надійних критеріїв оцінювання, найбільш значущими з яких є особисті властивості індивіда, його соціально-психологічна адаптація, показники творчих досягнень [168]. Ряд вітчизняних учених указують на такі показники, як здатність управлінських, керівних і педагогічних працівників до саморозвитку, спроможність реалізувати актуальні потреби, розвиток корисних знань і навичок; позитивне ставлення до навчальної діяльності; наявність позитивно -орієнтованих на виконання життєвих і професійних планів; прояви колективізму; адекватне ставлення до педагогічних впливів; критичність, здатність належним чином оцінювати інших; самокритичність, самоконтроль, самоаналіз; здатність до співчуття, емпатія; вольові якості; зовнішня культура поведінки; відмова від шкідливих звичок [161].

Не остання роль у розвитку безбар'єрної сфери належить формуванню навичкам PEST-аналізу, самоконтролю. Представлення маркетингової інформації у різних форматах, таких як текст, таблиці, матриці, діаграми та статистичні ряди, сприяє формуванню позитивного іміджу організації, визнанню на ринку та підвищенню її ефективності. Важливо враховувати, що ці різні типи інформації утворюють взаємопов'язану систему. Сама інформація, хоча і утворює базу даних, сама по собі не забезпечує процесу прийняття рішень чи планування.

У таблиці 3.1 наводимо частину кваліметричного розрахунку (факторно-критеріальної) моделі готовності керівника навчального закладу до маркетингового управління.

Таблиця 3.1

Частина кваліметричного розрахунку моделі готовності керівника маркетингового управління безбар'єрною сферою у просторі закладу освіти

№	Фактор	Вагомість – m	Критерії	Вагомість – v	Коефіцієнт відповідності -K	Значення коефіцієнта відповідності	Часткова оцінка критеріїв	Часткова оцінка факторів
1	Мотивація $\Phi_1 = m_1 \cdot (V_1 \cdot K_1 + V_2 \cdot K_2 + V_3 \cdot K_3)$	0,19	1.Визнання необхідності проведення маркетингових досліджень в управлінні закладом освіти;	0,33	K ₁		0,00	0,00
			2.Уміння вивчення ринку та динаміки розвитку безбар'єрної сфери попиту на освітні послуги;	0,33	K ₂		0,00	
			3.Уміння зв'язувати планування діяльності закладу освіти на основі результатів маркетингових досліджень.	0,34	K ₃		0,00	
2	Цілепокладання $\Phi_2 = m_2 \cdot (V_4 \cdot K_4 + V_5 \cdot K_5 + V_6 \cdot K_6)$	0,17	4.Уміння формулювати місію діяльності « Експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери “ закладу освіти;	0,33	K ₄		0,00	0,00
			5.Уміння визначити реальну мету діяльності навчального закладу;	0,33	K ₅		0,00	
			6.Уміння проводити SMART-аналіз мети діяльності закладу освіти;	0,34	K ₆		0,00	

Авторська розробка.

Визначення стану готовності керівника навчального закладу до маркетингового управління відбувалося впродовж проведення впровадження нашого спостереження. Зазначимо, що невеликий обсяг навчального предмету не дозволяє надавати конче потрібні в XXI сторіччі знання та виявляється штучним тому в сучасних навчальних планах, підручниках зазначеному контенту приділяється недостатньо уваги життєвим навичкам, а саме: формуванню життєвих навичок самозбереження під час природних і техногенних надзвичайних ситуацій, поведіння у натовпі, у транспорті, дорозі, поведіння з газом у побуті, поведіння на відпочинку, з незнайомими людьми, не вміння приймати своєчасні рішення виходу з небезпечних ситуацій. Сьогодні у воєнний час діти не вміють поводитись під час пожежі, з незнайомими речами, у натовпі, а потім попадають у групу дітей з особливими потребами. Часто навесні ми бачимо неорганізовані групи дітей з сірниками та сигаретами. Сьогодні ці негативні явища зустрічаються дуже часто. А свідченням ряду учених, розподілення провідних факторів впливу на виникнення особливих станів, які вимагають особливого поведіння з дітьми з особливими потребами: бездоглядність, діабет, епілепсія, сколіоз, ожиріння, травмування, необережне вживання ліків, повний алкоголізм, наркоманія, ранні статеві стосунки. За даними Головного статистичного управління у шкільному віці негативно впливають: 19,1% – фактори навчання; 32,7% – біологічні та екологічні фактори; 48,2% – супутній вплив факторів способу життя, гігієнічного виховання в школі і сім'ї.

Більшість дослідників указують, що на фоні погіршення стану здоров'я школярів, із класу в клас зростає кількість дітей та підлітків з порушенням фізичного розвитку. За даними Р. Аветисян серед школярів молодшого та середнього віку від 46,1 до 51,9% мають різні відхилення функціонального характеру та фізичного розвитку. Близько 28% школярів при цьому мали дисгармонійний фізичний розвиток за морфологічними ознаками. На думку ряду вітчизняних авторів, не дотримання режиму дня спостерігаються у 60 – 80% школярів, спосіб життя яких в результаті не можна назвати здоровим. За даними досліджень, проведених А. Беседіною, Р. Поташнюк та інших

дослідників, близько 50 – 60% школярів постійно недосипають, а як відомо, доведення до норми лише тривалості сну дітей та підлітків на 25% покращує здоров'я. Від 17,8 до 42,5% у школярів тривалість виконання домашніх завдань перевищують фізіологічно обґрунтовані нормативи, що значно зменшує активний відпочинок дітей. Більша частина (50 – 60%) дітей шкільного віку недостатньо бувають на свіжому повітрі, надають перевагу не рухливим, а пасивним формам відпочинку, витрачаючи значну частину вільного часу на перегляд телепередач, комп'ютерним іграм. Разом із тим результати дослідження засвідчили, що в 56,0% випадків діти учнівського віку не використовують загартування, а лише 16% українських школярів займаються фізкультурою і спортом постійно. Аналіз анонімного анкетування засвідчив: 20% хлопчиків й 6% дівчаток 7-х класів признаються, що вони курять. При цьому від 62 до 89% учнів в різних вікових групах указують на негативні наслідки куріння. В 28 – 51,0% випадків в українських школярів спостерігались порушення режиму харчування, діти їдять не своєчасно, часто замінюючи повноцінне харчування фаст-фудами (солодощами, цукерками, сухариками, бутербродами, пиріжками). Близько 12% дітей, котрі навчаються в закладі освіти знайомі з елементами авторитарного стилю — педагогічного булінгу з боку педагогічних працівників або з боку адміністрації, також процвітає у закладах освіти. Для досягнення поставленої мети впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти здійснення спостереження в закладі освіти задля конкретизації стану здобувачів освіти з ОПП у просторі закладу освіти, під час організації методичної роботи та розв'язання поставлених завдань, а саме: для досягнення мети необхідно було виконати наступні завдання: зорієнтувати колектив закладу освіти на поглиблення та здобуття знань з ключових змістовних компетентностей, які входять до механізмів публічного управління та адміністрування професійних компетентностей та їх апробацію в умовах безбар'єрної сфери в просторі закладу освіти; формувати вміння описувати, пояснювати, прогнозувати проблемні ситуації, які виникають під час створення і розвитку безбар'єрної сфери в просторі закладу освіти, набувати досвіду їх аналізу та вирішення;

набувати здатності конструктивного безбар'єрного спілкування в умовах, які модулюють професійну діяльність під час безбар'єрної сфери в просторі закладу освіти, приймати індивідуальні та колективні рішення; отримати вміння рефлексувати власну співпрацю з учнями з особливими освітніми потребами. Для реалізації поставлених завдань запропонували акмеологічну модель «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», котрий передбачає використання в ході нарад, семінарів, практичних занять за інтерактивними методиками: неімітаційних – проблемні фахові наради, і семінари, дискусія, завдання дослідницького характеру, а також імітаційних – аналіз конкретних ситуацій і вирішення педагогічних завдань; ділові (ситуативні і рольові) ігри. У діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» педагогічним колективом закладу освіти з боку керівника та адміністративного апарату ми застосовували методики і засоби, що сприяли найбільш оптимальній і ефективній роботі з розвитку безбар'єрної сфери у закладі фактично серед усіх учнів базового закладу освіти.. При організації нашого експериментального майданчика у ліцеї № 6 м. Бровари керівництва, адміністрації, дефектологів, психологів спрямовувалось на формування у педагогічних працівників готовності до організаційних та технологічних змін, формування та використання потенційних професійних можливостей шкільного трикутника «колектив закладу-учні та їхні батьки», така організація моделі Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери у системи механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери задля підвищення якості виконання управлінських рішень сприяло гармонізації професійної діяльності педагогів - предметників, забезпечувало результативне формування кадрового потенціалу з урахуванням історичних і національних особливостей, дало змогу використати переваги сучасної системи міжкурсового етапу підвищення кваліфікації, створювало можливості для навчання керівних і методичних кадрів.

Тож, в акмеологічній моделі створення «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», стали види діяльності всіх суб'єктів науково-педагогічних, педагогічних працівників різних категорій; адаптація фахівців до

умов впровадження механізмів публічної управлінсько-адміністративної діяльності у просторі закладу освіти . Наша компетентнісна частина моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» освіти на перше місце висуває процесуальну складову, як результат виражений у термінах професійних компетентностей суб'єктів закладу освіти, і такий, що піддається оцінюванню за концепцією вимірюваної маркетингової якості. До маркетингово-педагогічного обігу ввійшли такі поняття, як освітні послуги, якість освіти, конкуренція між навчальними закладами. Керівник загальноосвітнього навчального закладу мав володіти технологіями менеджменту та маркетингу в освіті, оскільки він сам стає менеджером, адже він управляє педагогічною системою школи, її розвитком, організовує і стимулює професійну діяльність підлеглих, сприяє формуванню культури організації, вивчає попит на освітні послуги, забезпечує їхню якість. Отже, управлінська діяльність керівника закладу освіти поступово набувала ознак механізмів публічного професійного управління, що зумовлене підвищенням складності завдань, які стоять перед сучасною освітою, провідною роллю управлінських і керівних кадрів у їх вирішенні. Проте існуюча практика їх призначення показує, що цю посаду обіймають спеціалісти, які на достатньо високому рівні здійснюють педагогічну діяльність, але переважна більшість із них не має спеціальної підготовки до управлінської діяльності. У запропонованій моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми врахували, що досвід більшості європейських країн прийняли здатність до розробки інформаційно-методичної форми та методи виховання відповідального та бережливого ставлення до свого здоров'я та життя інших; володіння культурою критичного мислення; контролювання власного психологічного стану, додання психічної напруги й агресивності в освітніх установах; готовність до впровадження психолого-педагогічного захисту, прийомів саморегуляції, стійкості (мотиваційної, емоційної, ціннісної); сформованості демократичного інтерактивного (діалогового) спілкування з аудиторією педагогів, батьків, учнів; впровадження технологій безбар'єрності відповідно до загальних цілей навчання в закладі освіти. За допомогою

вказаного забезпечується загалом становлення учня як особистості, закладається фундамент для успішної самореалізації людини впродовж життя. Впровадженням механізмів публічного управління ми намагались утвердити в суб'єктах закладу освіти нові методологічні засади створення і розвиток безбар'єрної сфери. Наше бачення організації моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», полягало у здійсненні модернізованого моніторингу, вивчення стану впровадження Стратегій безбар'єрності, тобто виконував би функції: моніторингу, контролю за доцільністю виконання управлінських рішень, сприяло б вдосконаленню професійної компетентності управлінських, керівних і педагогічних кадрів і всіх фахівців, які причетні до роботи з учнями з особливими потребами. Забезпечувало б управлінсько-методичний супровід моніторингу якості впровадження механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти, спрямованого на посилення адміністративно-процесуального впливу на роботу керівних, педагогічних працівників, успішності й ефективності проведених навчально-виховних, корекційно-розвивальних та публічних (виступи на методичних і педагогічних радах, батьківських зборах) заходів. Ефективне управління якістю освіти, якісного створення та розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти, що уможливлювало за умови здійснення налагодження системи моніторингу. Головна мета системи моніторингу «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» це: збирання, оцінювання, та аналіз якісних показників на всіх рівнях функціонування, поширення та доступ до цієї інформації громадськості, різних користувачів освітніх послуг, зокрема педагогічних, психологічних, професійного дефектолога, медичних працівників, працівників господарчої групи, їдальні, а також уміння заключати договори з приватними установами, лікарнями тощо. Нами було проведено аналіз навчальних планів і рівнів функціонування системи безбар'єрної сфери завдяки моніторингу виявлено, що державні навчальні засоби недостатньо враховують міжпредметні і міждисциплінарні зв'язки. Завдяки моніторингу включені також заходи стимулювання (мотивації): надання пільг з навантаження, розвантаження учасників, які вели

спостереження; виявлення системи цінностей педагогічних працівників у рамках безбар'єрної сфери та задоволення їх у міру можливостей; спонукання усіх суб'єктів в навчально-виховного процесу до впровадження методик і технологій (науково-методичної роботи) у рамках проблеми безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти; переконання педагогічних працівників у необхідності розв'язання завдань безбар'єрної сфери закладу освіти; формування морально - ціннісного ставлення до свого здоров'я та здоров'я вихованців; мотивування на підвищення кваліфікації у рамках впровадження завдань безбар'єрної сфери закладу освіти; досягнення поставлених завдань, а також ефективної організації та здійснення процесу управлінсько-методичної роботи з боку керівництва також потрібний контроль, який сприяв більш оптимальній методичній роботі кожного педагогічного працівника. Контроль, який здійснюється адміністративним апаратом закладу освіти, підрозділявся на три види: а) попередній; б) поточний; в) заключний. Отже, загальне розуміння потреби у діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» нині ми трактуємо як конкретну необхідність, що вимагає задоволення; того, без чого не можна обійтись; умови, необхідні для усіх суб'єктів; вимоги, які необхідно задовольнити; задовольняти (задовольнити) потребу (потреби) – забезпечувати необхідним, вдовольняти бажання, прагнення. У теорії та практиці публічного управління та адміністрування головне місце займає освітня потреба дитини – це така особливість стану особистості, саме «Центром експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» визначався рівень готовності та можливості її адаптації, навчання, і залежність від організаційних і психолого-педагогічних умов освітнього процесу, що спонукало її до виконання триєдиних завдань, потреби зумовлюють спрямованість індивіда, його ставлення до дійсності та власних обов'язків і вибору способів життя й діяльності. Мотивація досягнення (успіху, мети) завдяки діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» виявлялась у прагненні до покращення своїх результатів, наполегливості у досягненні своїх цілей, що якісно впливало на професійне становлення і розвиток особистості учасників створення безбар'єрної сфери та її життя в цілому. стимулювало до формування

вмінь планувати, організовувати й проводити навчально-виховну, діагностичну та корекційно-розвивальну роботу з учнями, які мають різний рівень психофізичного розвитку; опитувальник, розроблений автором підтвердив свою ефективність при доборі кадрів, оцінюванні мотивації праці, діагностиці важливих для керівника якостей. Відповідно до набраних балів під час анкетування респондентів було розподілено за рівнями вираженості ступеня мотивації. До високого рівня потреби в досягненнях зазначили респондентів, які набрали від 19 до 23 балів. При цьому варто відзначити, що особи з високим рівнем потреби відрізняються наполегливістю в досягненні своїх цілей; постійним прагненням виконати щось краще, ніж раніше; схильністю до зацікавленості роботою; прагненням за будь-яких умов відчувати успіх; нездатністю до ледарювання; виявленням схильностей до пошуку нових прийомів роботи при виконанні звичайних справ; бажанням, щоб разом із ними пережили успіх і досягли результату інші; не шукати легких шляхів до успіху; готовністю прийняти допомогу й допомагати іншим при вирішенні складних завдань, щоб спільно розподілити радість успіху з іншими. Результати діагностики ціннісно-мотиваційного критерію за показником «Мотивація на створення ситуації успіху» представлені на рис. 3.2, довели, що більшість респондентів перебувають на середньому й низькому рівнях.

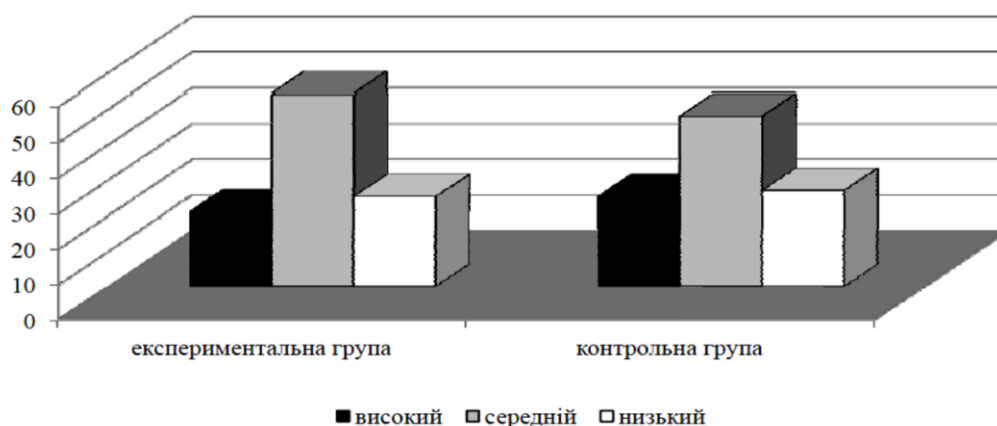

Рис. 3.2 Результати діагностики ціннісно-мотиваційного критерію за показником «Мотивація на створення ситуації успіху»

Адаптовано та впроваджено автором.

У роботі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» важливим показником ціннісно-мотиваційного критерію був наявний рівень толерантності, що має особливе значення при визначенні стану готовності педагогів до роботи в умовах безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Рівень толерантності усіх суб'єктів закладу освіти ми визначали за допомогою експрес-опитувальника «Індекс толерантності», основою якого є досвід Г. Солдатової, Л. Шайгерової [239]. Проблема визначення змісту освіти та оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями опорно-рухового апарату при інклюзивній формі навчання. Організуючи «Центр експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», ми дослідили, враховували та склали перелік особливих освітніх потреб учнів, відповідно до Міжнародній класифікації стандартів освіти (International Standard Classification of Education). Задля задоволення організаційних потреб ми запропонували додаткові послуги та ресурси: персоналу (для надання допомоги у процесі навчання); матеріалів (різноманітні засоби навчання, у тому числі допоміжні та корекційні); фінансових витрат (бюджетні асигнування для одержання додаткових спеціальних послуг), психолого-педагогічного та корекційно-розвивального методичного супроводу процесів розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Різноманітні потреби учнів здійснювались шляхом надання їм якісних освітніх послуг, що охоплюють сукупність навчально-виховних процесів для набуття особою системи знань і вмінь для їх подальшого застосування в забезпеченні власного соціального або економічного добробуту. Індивідуально-типологічні особливості зумовлювали їхні освітні потреби у пізнанні, самоствердженні, дружбі, навчальній і дозвільній діяльності все вказане ми теж врахували організуючи діяльність «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери». Ми відштовхувались від власних спостережень і психологічних досліджень І. Беха, С. Болтівця, Г. Костюка, В. Крутецького та інших учених. Знання про них є передумовою ефективної організації безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти, вибору раціональних змісту та методів навчання.

На сьогодні в Україні відсутня єдина офіційна термінологія для опису та класифікації дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Аналізуючи думку А. Колупаєвої, можна погодитися з тим, що до цієї групи входять обдаровані діти, діти з інвалідністю та ті, у кого є незначні порушення здоров'я чи соціальні проблеми [134].

Освітні потреби цих дітей охоплюють різні аспекти життєвої компетентності, такі як знання, уміння, навички, досвід, емоції, почуття, спілкування та творчі якості. Ці аспекти формуються у процесі фізичного, когнітивного, мовленнєвого, психологічного, соціального, сенсорного та інтелектуального розвитку та реалізуються у різних сферах навчально-виховної, суспільно-побутової та інших діяльностей, які відбуваються як у школі, так і за її межами.

Важливо відзначити, що багато характеристик психофізичного розвитку дітей з ООП є спільними для всіх категорій. На увазі слід мати, що більшість дітей має нормальні або типові показники розвитку, які визначаються їх готовністю до шкільного навчання через свідоме виконання правил, орієнтацію в системі вимог, уважне слухання та самостійне виконання завдань. Отже, психофізичний розвиток дитини повинен досягти певного рівня, щоб її навчальні показники вважалися типовими, тобто відповідати умовній нормі.

Нетиповість дитини з особливими освітніми потребами як стан соціальної дезінтеграції та дезідентифікації, за яких вона виявляється нездатною повною мірою відповідати заданим державним стандартам. У наслідок відбувалось її усунення від існуючих суспільних інтеракцій, а нормативні рольові функції або істотно видозмінювалось, або в ситуації тривалого виключення повністю зникали, якщо будь-яка нетипова дитина була неспроможна конструктивним чином інтеріоризувати нагромаджені в результаті життєдіяльності знання, уміння та навички. Тобто нетиповість дитини слід розглядати як наявність у неї певних відхилень. Під час організації діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми в враховували наукові розвідки ряду учених, які стверджують, що навчання таких дітей потребує додаткових ресурсів і відповідних освітніх умов ми ознайомлювали педагогічний колектив закладу. Однак у сучасних наукових публікаціях найчастіше під терміном

«особи з особливими освітніми потребами» позначено лише категорію дітей із порушеннями психофізичного розвитку, що лише частково розкриває сутність цього поняття. У роботі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» урахувуючи це, на державному рівні розроблено стратегічні підходи до організації навчально-виховного процесу з обдарованими дітьми, що задекларовано в низці таких документів, як Укази Президента України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» та «Про вдосконалення роботи щодо виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді», Постанова Кабінету Міністрів України «Про комплексні заходи щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо підтримки діяльності молодіжних громадських організацій і творчої обдарованої молоді», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» [158]. Отже, обдаровані учні в умовах розвитку безбар'єрної сфери набувають статусу дітей із нетиповим розвитком, які потребують не лише спеціальної освітньої траєкторії, але й психолого-педагогічної підтримки керівними, педагогічними працівниками, психолога, соціального педагога, батьків, однокласників. Одна з основних категорій обдарованих дітей відрізняється високою активністю розуму, підвищеним інтересом до конкретної діяльності, оригінальністю та тягарем до творчості. Тобто, обдарованими вважають дітей, які проявляють високий рівень розвитку здібностей і досягають значних успіхів у певних сферах. Олена Кульчицька вважає, що реалізація обдарованості можлива лише за наявності спеціально створених умов, які враховують загальну обдарованість або її частковий прояв у конкретній сфері.

Для навчання обдарованих дітей важливо розробляти спеціальні програми та гнучкі освітні стратегії, такі як поглиблене, збагачене, проблемне, евристичне навчання та інші.

Незважаючи на позитивні аспекти обдарованості, можуть виникати складні соціально-психологічні проблеми. Це включає формування деструктивної поведінки на основі гіперздібностей та високої самовпевненості, перфекціонізм, що призводить до постійного невдоволення собою, а також

високий ступінь егоцентризму, що може призводити до непорозумінь та конфліктів з оточуючими.

Гармонійний розвиток психіки у обдарованих дітей рідко відзначається. Зазвичай спостерігається дисинхронія, тобто нерівномірний розвиток різних психічних процесів, який може включати прискорений розвиток одних аспектів, і затримку інших, таких як інтелектуальний, емоційний та руховий розвиток [1].

У роботі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми зосереджувалися на врахуванні освітніх потреб обдарованих дітей, зокрема тих, чий розвиткові особливості вимагають специфічного підходу до організації їх навчання, виховання і розвитку. У випадку дітей, які відстають у розвитку, освітні потреби набувають конкретних ознак через порушення психофізичного розвитку, такі як сенсорні, мовленнєві, інтелектуальні або опорно-рухові проблеми, або через складні життєві обставини, що призводять до нестандартних форм поведінки.

До цієї категорії молодших школярів із особливостями розвитку віднесено дітей із фізичними, мовленнєвими або інтелектуальними вадами, а також тих, хто пережив складні життєві ситуації або потрапив у соціальне та/або педагогічне занедбання. Дозвольте коротко охарактеризувати освітні потреби цих груп дітей.

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», інвалід - це особа із стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмами або вродженими дефектами, що призводить до обмеження її життєдіяльності та потреби у соціальній допомозі та захисті. Згідно із Законом України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», дитина із інвалідністю - це особа до 18 років із стійким порушенням функцій організму, що обмежує її життєдіяльність та перешкоджає самостійному задоволенню життєвих потреб.

Розроблення концептуальної моделі здійснювалося на основі аналізу наукових праць з теорії управління й логічного аналізу маркетингово-орієнтованого управлінського процесу. Для теоретичного обґрунтування моделі необхідно розглянути поняття класичного управління, соціального управління,

загального маркетингового управління та маркетингового управління освітою, навчальним закладом, навчальною діяльністю закладу післядипломної педагогічної освіти, якості надання освітніх послуг, сутності концептуальної моделі тощо. Спираючись на роботи О. Василенка, Ю. Васильєва, Б. Гаєвського, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, Ю. Конаржевського, В. Маслова, В. Новака, В. Олійника, Г. Щокіна та інших, можна визначити суть процесу управління в соціальних системах як впорядкування керованої підсистеми. Основним його завданням є забезпечення цілеспрямованості, узгодженості функціонування й розвитку керованої підсистеми. Г. Щокін зазначає таку структуру управління соціальними системами: механізм управління, структура управління, об'єкти управління, функції управління, кадри управління, процес управління, механізм розвитку системи управління [27].

Діяльність «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми розпочали з попереднього контролю, котрий здійснювався на першому етапі організації управлінсько-методичної роботи, що сприяло виявленню стану досліджуваної проблеми, а також грамотного проведення планування та організації усіх заходів у рамках методичної роботи з проблем розвитку безбар'єрної сфери на цьому етапі виявлялись ті моменти, яким було приділено більше часу, уваги і сил з боку всіх суб'єктів закладу освіти. Організуючи діяльність «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» особливу увагу ми приділяли підготовці управлінських, керівних і педагогічних кадрів до роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, що спрямовувалась на розробку індивідуальної програми розвитку здобувача освіти з особливими освітніми потребами. Інструментами підготовки було включено такі етапи: проведення діагностики; оцінка компенсаторних можливостей дитини; визначення виховного потенціалу сім'ї, яка виховує таку дитину; визначення зони найближчого розвитку дитини, що дозволяють їй відновити порушені або компенсувати втрачені здібності до виконання навчально-пізнавальної діяльності, включитися в активну творчу діяльність з урахуванням її вікових особливостей [38]. Пильну увагу в ході індивідуальних консультацій і на засіданнях педагогічних рад ми приділяли психолого-педагогічній

діагностиці. Як кваліфікований лікар не може почати надавати пацієнту допомогу, поки не виявить причину захворювання, так і педагог у своїх діях повинен виходити не стільки з суб'єктивної думки, інтуїції, припущень, скільки з аналізу об'єктивної та всебічної інформації про дитину. Поточний контроль здійснювався впродовж усього навчального року у вигляді контрольних, опитування, бесід з педагогічними працівниками, асистентами вчителя, і тьюторами учнів, відвідувались уроки і позакласні заходи представниками адміністрації закладу освіти, таких, які проводились педагогічними працівниками, а також проведення проблемних педагогічних рад, звітів про роботу за певний період, моніторинг стану здоров'я та навченості учнів, виступи на семінарах і конференціях, конкурсах-змаганнях. За підсумками цього контролю вносились необхідні корективи в роботу методичних об'єднань закладу та роботу окремих педагогічних працівників, господарської групи, працівників їдальні, шкільної бібліотеки.

Ми розглянули класичні етапи проведення експертного оцінювання. В умовах сьогодення зазначені етапи можна оптимізувати й проводити за такою схемою (рис. 3.3).

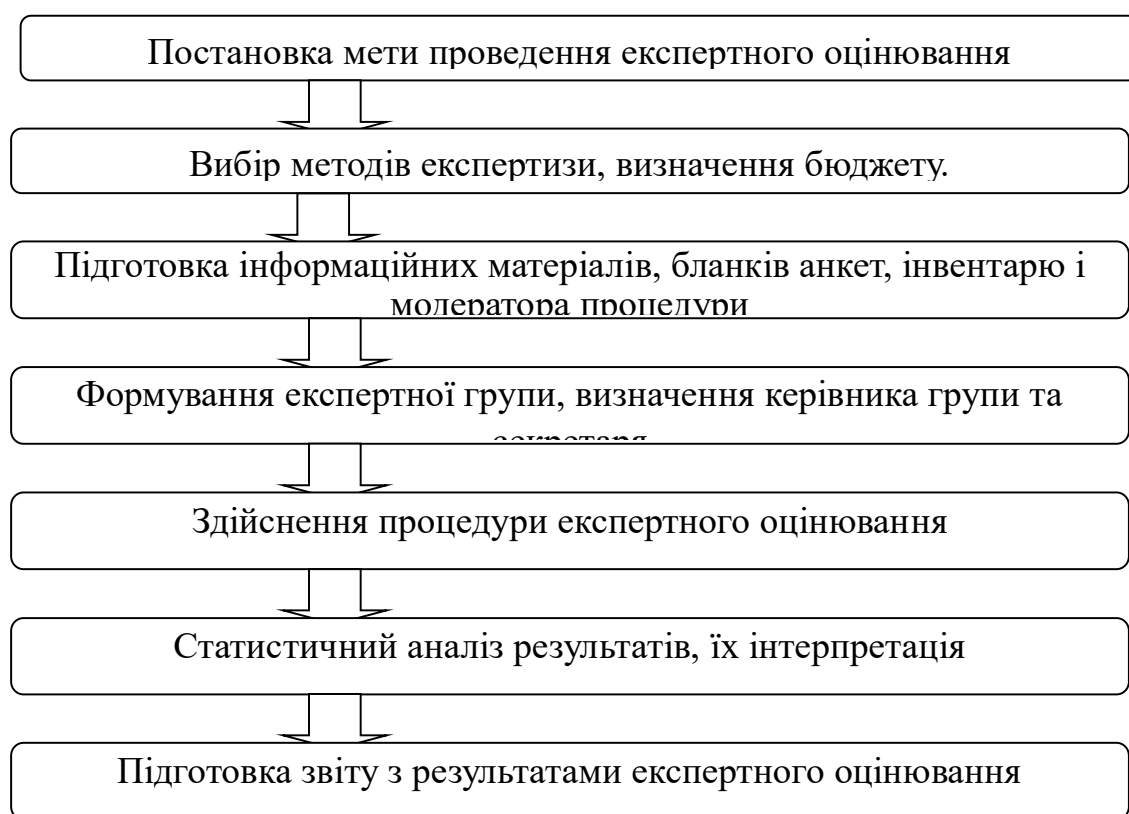

Рис. 3.3 Класичні етапи проведення експертного оцінювання

Авторська розробка.

Розглянемо детальніше кожний етап проведення експертного оцінювання. Першим кроком є формулювання мети експертного оцінювання. Перед початком експертного оцінювання необхідно чітко визначити його мету і сформулювати відповідні питання для експертів.

Першим кроком є формулювання мети експертного оцінювання. Перед початком експертного оцінювання необхідно чітко визначити його мету і сформулювати відповідні питання для експертів. Управлінсько-адміністративна діяльність «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми організовували як систему різних цілеспрямованих дій на цілісний навчально-виховний процес створення та розвитку безбар'єрної сфери, організований освітньою установою для медико- психолого-педагогічної профілактики та корекції негативних психофізіологічних вад осіб з ООП. Завершальний контроль здійснювався на момент закінчення навчального року або завершення розробленої програми методичної роботи закладу. На підставі результатів цього контролю проводились коригувальні та координаційні заходи, вироблялись плани та розроблялись програми подальшої роботи у рамках розвитку безбар'єрної сфери щодо особистісно-орієнтувальних технологій у закладі освіти.

Розглядаючи адміністративну роботу моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», яка якнайповніше відповідала б вимогам формування готовності всіх суб'єктів закладу до розвитку безбар'єрної сфери. Цей вид роботи, не можна обійти увагою і її форми, сприяють підвищенню рівня цього виду готовності. Усе різноманіття організаційних форм методичної роботи закладу освіти можна представити у вигляді трьох взаємозв'язаних груп: а) загальношкільні форми (психолого-педагогічні семінари, практикуми, науково-практичні конференції, флешмоби (сертифікат та ін.); б) групові форми (методичні об'єднання, творчі мікрогрупи педагогічних працівників, закладу освіти, впровадження передового досвіду та ін.); в) індивідуальні форми. При цьому треба мати на увазі, що у середині

загальношкільних форм діяльності можлива робота і групового, й індивідуального характеру, тому різницю між вищеназваними групами не слід абсолютизувати згадані групи організаційних форм методоб'єднань педагогічних працівників. У діяльності нашої моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми виділили управлінські, адміністративні та дидактичні форми управлінсько-методичної роботи як от:

1. Адміністративні форми:
 - 1.1. Навчально-освітні об'єднання.
 - 1.2. Асоціація (педагогічних працівників з проблем досліджень).
 - 1.3. Асоціація (педагогічних працівників з навчальних дисциплін).
 - 1.4. Науково-методична кафедра (з освітньої галузі).
 - 1.5. Методичне об'єднання (з освітньої галузі).
 - 1.6. Методична секція (з навчальних дисциплін).
 - 1.7. Індивідуальна професійно-педагогічна самоосвіта.
2. Дидактичні форми:
 - 2.1. Проблемні семінари.
 - 2.2. Проблемно-проектні семінари.
 - 2.3. Організаційно-діяльнісні ігри.
 - 2.4. Репродуктивно-евристичні (колоквіуми, педагогічні читання; науково-практичні конференції).
 - 2.5. Евристично-продуктивні (фестивалі педагогічних ідей, соціально-педагогічні ініціативи, проєкти; конкурси професійної майстерності).
 - 2.6. Продуктивні (наукові конференції; теоретичні (методологічні) семінари; підвищення кваліфікації за індивідуальним планом; участь у ВТК; творчі відпустки; наукове стажування).
 - 2.7. Репродуктивні на муніципальному, районному рівні, безпосередньо у просторі закладу освіти (екстернат; практикум; науково-практичні семінари; педагогічні майстерні; семінари-практикуми; тренінги).

Таким чином, виходячи з вищесказаного, прогнозувалась і вибудовувалась організована система управлінської та методичної роботи «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», зорієнтована на формування готовності управлінських, керівних і педагогічних працівників до здійснення розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Вибудовування діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», є доцільним з точки зору методологічних підстав нашого експерименту, одним з яких є заявлений системний підхід. Він дає можливість цілісного розгляду тих або інших механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти в

широкому сенсі, реалізація яких в освітніх процесах, так чи інакше, сприяє розвитку необхідної нам властивості особи без збитку для інших властивостей і характеристик. Безумовно, систематизація відповідних засобів була значущою з точки зору безбар'єрності, оскільки вона сприяє виникненню нової якості, недосяжної у рамках використання тих або інших засобів окремо. Таким чином, системний підхід став методологічною основою побудови методичної роботи у закладі освіти – головним було орієнтація на формування готовності педагогічних працівників до організації безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Завдяки аналізу системного підходу, розкритих у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників (Колупаєвої, І.І. Демченко) ми розробили свою систему публічного управління адміністративно-методичної роботи «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» впровадженням системного підходу до створення та розвитку безбар'єрності в просторі закладу освіти ми розглядали особливий спосіб сприйняття дійсності, котрий виходить із складної організації всіх суб'єктів навчального простору, представлення їх як окремих об'єднаних підсистем. Отже, під розвитком безбар'єрної сфери слід розуміти систему заходів, спрямовану на скорочення втрат благополуччя, комфорту, здоров'я шляхом виключення чинників ризику у життєвому просторі закладу освіти. У змісті адміністративно-методичної системи безбар'єрності в просторі закладу освіти виділяються дві взаємозв'язані, але відносно самостійні підсистеми: 1) освітня підсистема, що реалізовується як навчально-виховний процес; 2) служба сприяння комунікативної адаптації як підсистема супроводу учнів з особливими потребами. Системотворча роль в цій системі модельної діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» належить компоненту публічного управління, який включає науково-методичну систему сприяння створенню комфортних умов для учнів з особливими потребами і адміністративна підтримка щодо стратегії та тактики сприяння розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу. «Центр експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» представлені компонентами, які є інтегральними і включають такі елементи: медичний, психолого-педагогічний, соціально-педагогічний і фізкультурний – оздоровчий. Взаємодія цих

компонентів організовується за принципами інтеграції і синхронізації. Це означає, що діяльність служби здоров'я носить цілісний характер, а основу її повинні складати технології комплексної профілактики шкідливих звичок, захворювань, корекції і реабілітації здоров'я тощо. Філософські, зокрема діалектичні, закони впровадження технологій розвитку безбар'єрної сфери цілковито обумовлюють процеси, виступаючи методологічною основою технологізації механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Перспективними є визначення потреб і пріоритетів педагогічного ринку праці, активне поширення інноваційних технологій механізмів публічного управління, створення науково-методичного супроводу професійного самовдосконалення організації «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» суб'єктів закладів освіти на основі впровадження практико-орієнтованих програм розвитку ключових професійних компетентностей, методичної культури, а також саморозвитку й самореалізації.

3.3 Особливості технологізації діяльності «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери»

Механізми публічного управління створенням і розвитком доступної освітньої сфери вимагають комплексного підходу і розглядаються з різних точок зору. В контексті наукової атестації, закономірність розглядається як постійно повторюваний об'єктивний зв'язок між об'єктивними і суб'єктивними явищами у сфері навчання та виховання.

Інформатизація навчального процесу включає в себе впровадження активних методів навчання, використання інформаційно-комунікаційних технологій для маркетингу та моніторингу якості знань, розробку та апробацію нових методик тестування, створення автоматизованих онлайн-курсів, їх розповсюдження і супроводження, а також формування медіацентру та відеотеки для самостійного

навчання. Додатково, акцентується на створенні інноваційної атмосфери, впровадженні прогресивних форм менеджменту інноваційної діяльності.

Щодо інтенсифікації педагогічних інновацій, наголошується на зміні стилю професійного управління та педагогічного мислення, а також на здатності генерувати нестандартні ідеї для вирішення управлінських і професійних завдань. У сфері міжнародного співробітництва вказується на поглиблення інтеграції в європейський освітній простір, активізацію міжнародної науково-педагогічної співпраці та організацію заходів для забезпечення мобільності усіх учасників освітнього процесу.

Додаткові заходи включають удосконалення системи рейтингування кадрів, проведення професійних конкурсів, а також розгляд нормативних документів щодо системи оплати праці, стимулювання та визначення критеріїв для нагородження працівників заслугами та почесними званнями.

Розглянемо детальніше технологію маркетингового управління та розкриємо її впливи на публічне управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Аналіз факторів зовнішнього впливу на життєдіяльність закладу освіти відбувалось шляхом проведення PEST-аналізу. Це такий вид аналізу, за допомогою якого здійснювалось оцінювання політичних, економічних, соціально-культурних і технологічних чинників, що впливають на розвиток навчального закладу [239]. Здійснюючи PEST-аналіз ми таким чином: аналізували фактори управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери закладу освіти [244].

Економічний фактор – дозволив визначити механізм розподілу фінансування галузі в основному на рівні держави, але можливо зробити аналіз і на рівні регіону. Для навчальних закладів це є одним із напрямів механізмів публічного управління створенням і активного розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Соціальний фактор – ми пов'язували із з'ясуванням споживчих уподобань населення. Ним визначається поінформованість суспільства відносно якості освіти, рівня розвитку підрастаючого покоління, і в цьому зв'язку відбувається формування нового комплексу освітніх послуг, які може у перспективі надавати навчальний заклад. За результатами технології SWOT-

аналізу визначалась мета й завдання діяльності навчального закладу, формулюється місія та розробляється стратегія його діяльності. Політичний (правовий) фактор – досліджується для того, щоб мати уявлення про розвиток державної політики в галузі освіти. Технологічний фактор – дозволив нам проаналізувати рівень механізмів публічного управління технологічного прогресу та застосування технологій у навчальному процесі, з метою своєчасної модернізації системи надання освітніх послуг. Необхідно зазначити, що функціонування та розвиток навчального закладу відбувається в умовах нестабільності, на його життєдіяльність здійснюється вплив багатьох факторів (чинників). Зазначені впливи відбуваються за рахунок перетворень в оточуючому середовищі. Наприклад, як маркетингова стратегія розвитку навчального закладу, останнім часом, виступає ефективним механізмом успішного позиціонування закладу як на ринку освітніх послуг так і на ринку праці. Саме маркетингова стратегія забезпечує конкурентоспроможність навчального закладу шляхом забезпечення якості надання освітніх послуг, що надає заклад й формуванню його позитивного іміджу закладу освіти. Стратегія (дав.-гр. *στρατηγία*, мистецтво полководця), за словником, це загальний, не деталізований план певної діяльності, який охоплює тривалий період, спосіб досягнення складної цілі [26]. За сутністю, це поняття ми розкривали у моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери», як довгостроковий, послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план, який супроводжується постійним аналізом та моніторингом у процесі реалізації та спрямований за певною метою на досягнення успіху в кінцевому результаті освітня технологія, це особлива інновація навчального закладу, яка є результатом механізмів публічного управління процесами створення безбар'єрної сфери способом осучаснення (модернізації) освітньої галузі, інтеграції спеціалізованих методик у заклади освіти, перенесення тенденцій безбар'єрності у кола всіх суб'єктів закладу освіти. Зазначене розвивається у тісному взаємозв'язку із розвитком суспільства та, водночас є навчальною новацією та продуктом певної історичної епохи. Найважливіші суспільні події

(техногенні, терористичні агресії, екологічні, політичні кризи) вимагають від публічного управління оперативного втручання, нових підходів до формування гігієнічної культури), сприйняття європейського способу життя стали відправною крапкою вираження у концептуальній основі згаданих технологій.

Вітчизняними та зарубіжними дослідниками відстежено взаємний вплив освітніх методик впровадженням технологій публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у простір закладів освіти України різного типу. Наукові розвідки ряду вітчизняних учених у дослідженні зазначеного питання (В. Кучма і М. Степанова), щодо управлінських технологій, які засновані на: а) вікових особливостях пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами; б) навчанні на оптимальному рівні складнощів; варіативності методів і форм навчання; в) оптимальному поєднанні рухових і статичних навантажень; г) навчанні в малих групах; д) використанні наочності та поєднанні різних форм надання інформації; ж) створенні емоційно сприятливої атмосфери серед суб'єктів закладу освіти; з) формуванні позитивної мотивації до навчання. За визначенням Л. Горяної, В. Ковалько, О. Олексієнко (2022) поняття «освітня технологія» - це процес відтворення педагогічних дій за арсеналом педагогічного та методичного інструментарію в рамках шкільного трикутника зв'язку: «педагог – учень – батьки», здійснюваних за допомогою системного використання форм, засобів і конкретних методик, які забезпечують досягнення запланованих результатів з урахуванням цілей і завдань впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Згідно до згаданого, мета освітніх технологій навчання – забезпечення здобувачам освіти з інвалідністю можливості адаптуватись, зберегти здоров'я під час навчання у закладі освіти, адаптуватись у суспільстві; формування в них необхідних життєвих навичок, знань, умінь і навичок щодо самозбереження здоров'я упродовж усього життя, навчання використовувати одержані знання в повсякденному житті, опанування прийомами критичного мислення (уміння оцінювати життєві ситуації та вміння приймати своєчасні та доцільні рішення виходу із життєвих негараздів) [188]. «Центр експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми впроваджували технології

індивідуалізації навчання у різнорівневих класах, пропонуючи педагогічним працівникам диференціювати завдання для різних груп здобувачів освіти, відповідно до їх навчальних можливостей та здібностей. Для сучасної моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» НУШ ми врахували маркетинг-мікс (англ. marketing-mix) включає сім чинників. У попередніх підрозділах цього розділу нами зазначалося, що традиційно виділяються чотири основні чинники в структурі маркетингової суміші (маркетинг-мікс). Це чинники, що визначають політику щодо освітніх послуг, цін, комунікацій і будівництво, дизайн [8]. Для закладів освіти маркетинг-мікс (англ. marketing-mix) включає сім чинників: програми, ціну, місце, дизайн, тактильні доріжки (розміщення й зручність під'їзду до закладу), просування (у тому числі й реклама, зв'язки з громадськістю, особистісні контакти тощо), процеси, обладнання і людей. Навчальний заклад обирає суміш, яка буде підтримувати оцінювати обрану ним конкурентну позицію. Для моделі нашого «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» полягатиме у тому, що вони повинна працюватиме над створенням високопрофесійного педагогічного колективу, розповсюджуватимуть інформацію про програми (послуги), які є провідними у закладі, працюватимуть над створенням і поширенням серед потенційних споживачів освітніх послуг. Сьогодні маркетинг стає провідною управлінською функцією, яка визначає технічну, виробничу політику навчального закладу, стиль і характер управління ним. Разом із тим, для успішної діяльності навчального закладу необхідно створити певну маркетингову службу. Ми узагальнили та адаптували викладене, можна виділити такі основні функції використання маркетингової стратегії щодо розвитку навчального закладу та формування його конкурентоспроможності як зазначено на рисунку 3.4.

Рис. 3.4 Функції використання маркетингової стратегії щодо розвитку безбар'єрної сфери закладу освіти та формування його конкурентоспроможності

Адаптовано та впроваджено автором.

Наводимо приклад заповнення матриці технології SWOT – аналізу якості публічного управління та адміністрування створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти.

Таблиця 3.3

Приклад заповнення матриці технології SWOT – аналізу якості публічного управління та адміністрування створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти

	Позитивний вплив	Негативний вплив
--	------------------	------------------

	STRENGTHS (сильні сторони): Сильний, згуртований колектив. Бажання навчати. Достатня матеріально-технічна база? задоволеність учасників навчально-виховного процесу. Високий рівень навчальних досягнень учнів. Достатня успішність участі у професійних конкурсах тощо.	WEAKNESSES (слабкі сторони): Невисокий рівень позиціонування навчального закладу. Слабкий імідж навчального закладу. Відсутність презентаційної діяльності. Недостатній рівень професійної компетентності педагогічного колективу. Слабке стратегічне планування. Низька мотивація співробітників тощо.
	OPPORTUNITIES (можливості): Поява нових освітніх потреб безбар'єрної сфери Використання нових технологій розвитку безбар'єрної сфери Запровадження додаткових послуг; Налагодження зв'язку з іншими освітніми організаціями, громад кістю тощо.	THREATS (загрози): Нове нормативно-правове законодавство про стратегії розвитку безбар'єрної сфери Економічний спад. Відсутність фінансування. Слабка фандрайзингова діяльність. Зростання зовнішніх вимог до якості освіти тощо.

Авторська розробка.

При здійсненні технологій даного аналізу необхідно дотримуватися таких положень: 1. SWOT-аналіз – це аналітично-технологічний інструментарій для визначення стратегії розвитку навчального закладу. 2. Він є суб'єктивним, проте він не потребує ускладнення, а лише необхідно виділення об'єктивно головних тенденцій. 3. При здійсненні аналізу доцільно враховувати ключові механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери (фактори успіху і можливі напрями розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. 4. Для здійснення SWOT-аналізу необхідно вибрати основні тенденції (показники), які суттєво впливають на розвиток безбар'єрної сфери у просторі закладу і створення його позитивного іміджу. Розглядаються основні можливості і загрози. 5. Механізми публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі Оцінювання діяльності навчального закладу за виділеними показниками (факторами) здійснюється тільки у порівнянні з очікуваннями споживачів освітніх послуг. 6. Оцінювання можливостей і загроз відбувається на основі ступеня їх впливу та взаємовпливу механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. 7. Обов'язкове проведення ранжування і відповідність механізмам публічного управління створенням і розвитком створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти (факторів). 8. Усі виділенні показники (фактори) необхідно оформити у таблицю (табл. 3.3.).

Найчастіше при здійсненні SWOT-аналізу проблемними моментами ми враховували не визначення фактору, а віднесення його чи то до зовнішнього, чи до внутрішнього середовища. За рекомендаціями фахівців, ці труднощі можна подолати шляхом відповіді на запитання: чи може навчальний заклад його (фактор) контролювати? Якщо так, то його відносять до внутрішніх показників (факторів), якщо ні – до зовнішніх. Інші труднощі – це віднесення показника (фактора) або до сильної, або до слабкої сторони. Один і той же показник може виступати як сильним, так і слабким. Саме тому необхідно проводити деталізацію (декомпозицію) показника (фактора).

В основу полісенсорної технології покладена теорія множинного інтелекту. Впровадження зазначеної технології в безбар'єрну сферу закладу освіти має важливе значення зокрема, для навчання дітей з особливими потребами. Методикою під час роботи з дітьми з особливими потребами є вміння впливати на їх почуття, викликаючи увагу, співчуття, радість, позитивні емоції. Нейрофізіологічні дослідження свідчать про те, що діти засвоюють інформацію, «вмикаючи» всі чуттєві канали сприймання. Інформації це коли все, що надходить ззовні, діти засвоюють через багатоканальну систему сприймання, яку умовно можна назвати «Чую, бачу, доторкаюсь, роблю». Існує величезна користь від навчання, яке є кінестетичним або тактильним (дотиковим). Включивши кілька органів чуття, учні мають змогу засвоїти матеріал більш ніж одним способом. Є більший шанс, що учні не тільки зрозуміють матеріал, але й збережуть його на майбутнє. Механізми публічного управління та адміністрування у процесі створення безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти передбачає впровадження релаксопедичної технології вимагає спеціальної підготовки педагога, який повинен мати певні психічні якості. Але цей метод дає можливість будь-якому педагогу-предметнику опанувати прийоми психорегуляції. Отже, дотримання неподільної єдності цих трьох принципів сугестопедії як запоруки її ефективності досягається використанням трьох категорій засобів мистецтва: дидактичних, психологічних та художніх. Використання дидактичних засобів пов'язано з переглядом змісту освіти: збільшуються дидактичні одиниці за рахунок активнішого використання синтетичних(багатоцільових) картин, схем і планів, перегрупується загальне надання їх (основну частину курсу становлять загальні закономірності певного розділу). Це в сукупності дає учням змогу легше зрозуміти й засвоїти основні ознаки предмета навчання. Доцільною є методика «Навчи іншого». Діти допомагають один одному засвоїти навчальний матеріал. У разі залучення засобів мистецтва педагогічний працівник повинен досконально знати методи розвитку мотивації учнів, створення необхідних умов для підтримання оптимістичної атмосфери в навчальній аудиторії та виявлення приховуваних можливостей учня в процесі навчання (йдеться, насамперед, про опанування

вчителем основ полегшувального впливу на учнів, а також спеціальними методами виправлення помилок учнів з метою запобігати виниканню в них невротичних і преневротичних станів — психологічного джерела шкільної психологічної дезадаптації. Механізми публічного управління створенням і розвитком моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» ми запропонували технологію аутотренінгу, котрий розглядався як внутрішня (психологічна) гімнастика, яка фактично не має протипоказань і може знайти широке застосування не лише в медицині, а й в освіті. Його як обов'язкового елемента навчання, знаходять активніший вираз. Участь свідомих і позасвідомих функцій у цьому процесі стає організованішою: широко використовуються можливості людини не лише до активної, а й до пасивної уваги й особливо її здатність до позасвідомої периферійної перцепції. Упродовж досліджень були проведені спостереження з метою виявлення впливу музичного фонду на засвоєння навчальної інформації. Висновки виявились однозначними — музика сприятливо впливає на засвоєння навчального матеріалу. Таким чином, модельна діяльність «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» залежно від посадових функцій педагогічних працівників, які брали участь в експерименті контролювались адміністрацією школи, вони носили циклічний характер, з усіма впливаючими наслідками (проведення тих же заходів, про які говорилося вище, але на більш високому рівні). Зазначимо, що, безбар'єрна сфера у просторі закладу освіти - комплексна системна діяльність щодо застосування в практиці освіти різних методик, технологій з метою мінімізації дій основних шкільних чинників ризику щодо порушення здоров'я дітей і підлітків. Програма роботи стала основною умовою ефективності релаксопедичної технології навчання для цього кожен працівник повинен був пройти тренінгове навчання. Коли спеціальна підготовка педагога, котрий повинен мати певні особистісні якості. Але цей метод дає можливості будь-якому педагогічному працівнику опанувати прийоми психорегуляції. Педагоги-новатори, часто-густо використовують згадані засоби сугестії і стверджують, що бачать їх ефективність. Наукове пояснення подібних випадків вивів на нас теорію сугестопедії. Історія її виникнення пов'язана зі створенням

у 1966 році в Болгарії науково-дослідного інституту сугестопедії, який очолив учений-психотерапевт Г. Лозанов . Подібні дослідження були проведені і в Україні в кінці 80-х років минулого століття академіком АМН Г. Ситіним, який розробив методику словесно- образного навчання “складена для кожного віку, за індивідуалізованим підходом, за доцільними сугестопедичними методиками. Сугестопедагогіка (від лат. *suggestio* — навіювання) — це психотерапевтичний напрям у педагогіці, який цілеспрямовано з навчально-виховною метою використовує засоби навіювання в свою чергу, поділяється на, релаксопедичну та сугестопедичну технології. Ми в роботі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар’єрної сфери» пропонували застосовувати різноманітні засоби навіювання, які у всі часи широко використовувалися талановитими педагогами у всі історичні часи. Упродовж розвитку сугестопедагогіки доведено, що раціональне використання згаданих засобів допомагає педагогам розкривати так званий резервний комплекс учня. А це не тільки розширює обсяг та підвищує рівень засвоєння навчального матеріалу, а й викликає почуття задоволення зростаючими власними можливостями, впевненості у своїх силах, враження легкості і приємності в навчанні, що благотворно впливає як на здоров'я учня, так і самого педагога. У моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар’єрної сфери» ми враховували наукою доведені факти, що характерними ознаками процесу пізнання є синергізм мислення і почуття, раціональне та ірраціональне, свідоме та парасвідоме. Характерною ознакою сугестивної технології є її ефективність, яка перевищує інші відомі системи навчання у безбар’єрній сфері. Висока ефективність сугестивного навчання поєднується з яскраво вираженими психотерапевтичним, психогігієнічним і психопрофілактичним ефектами, які мають великі внутрішні резерви свого розвитку. Психологічні та педагогічні тренінги у роботі передбачають настанови, що мають декілька завдань, проте вони повинні бути спрямовані на усвідомлення мети, її постановку і формування готовності до її досягнення. Сугестологія — це механізм публічного управління створенням і розвитком безбар’єрною сферою система управління навчанням здобувачів освіти з особливими потребами, яка сприяє створенню в учня внутрішнього відчуття

свободи та розвитку самодисципліни. Сугестопедична технологія навчання серед учнів з особливими потребами поширилась та продовжує поширюватися в багатьох країнах світу, насамперед у США, Японії, Канаді, Німеччині, Австрії, Бельгії, Угорщині. Таким чином, уже на основ аналізу основних напрямів сугестопедичні технології можна зробити висновок, що сугестопедичні технології — не випадкове і не тимчасове явище у світовій освіті XXI століття, котре називають століттям біоенергетики, висуває все складніші завдання перед людством, їх стає дедалі важче розв'язувати засобами традиційної так і нетрадиційної системи навчання у безбар'єрній сфері у просторі закладів освіти. Тому цікавість до нетрадиційних методів, форм та засобів навчання постійно зростає. Але вводячи у діяльність «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» виявились деякі недоліки. Однак, із часом релаксопедія виявила свою певну обмеженість. Дорогоцінний навчальний час необхідно було використовувати на психічну саморегуляцію. А вона неможлива без настійливого бажання самого учня, а цього не завжди можна було досягнути. Педагогічним працівникам ми рекомендували вводити елементи сугестопедичних технологій. Певну проблему становили важконавіювані учні з затримкою розвитку, які запізнювалися з уходженням у стан релаксації порівняно з легконавіюваними. Релаксопедичні заняття протипоказані учням, і педагогам з психічними захворюваннями. Критичні наслідки можливі також і у випадку, коли сам педагог має схильність до певного психічного захворювання. Подібні застереження відлякували і досі відлякують багатьох прихильників сугестивних методів навчання. Для цього вона використовує у звичайному стані свідомості впливи за рахунок відповідної інтонації, ритміки, пауз, виразу обличчя, поглядом та поведінкою педагога, тобто усім тим, що повсякденно має місце у щоденному житті освітнього закладу. У моделі «Центру експертної оцінки розвитку безбар'єрної сфери» виділяються наступні напрями діяльності: 1) діагностика стану здоров'я учнів; 2) оздоровча діяльність; 3) здоров'язбережувальна просвітницько-виховна діяльність і формування навичок здорового способу життя; 4) формування здорового освітнього середовища; 5) раціональна організація навчально- виховного процесу; 6)

організація раціонального шкільного харчування; 7) фізкультурно-спортивна діяльність. 8) моніторинг стану здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу в закладах освіти; 9) робота з батьківським колективом. Механізми публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери фізкультурно-спортивна діяльність у просторі закладу освіти займає особливе місце. Стратегічною метою організації фізкультурно-спортивної діяльності в закладі освіти виступає формування фізичної культури учнів. Зміст фізкультурно-спортивної діяльності визначається не лише з урахуванням вимог Держстандарту, здібностей та інтересів усіх учасників навчального простору, але і відповідно до провідних принципів фізичного виховання, яким належить принцип оздоровчої спрямованості. Реалізація цього механізму забезпечується через дотримання наступних педагогічних умов: застосування тільки тих засобів і методів фізичного виховання оздоровче значення яких науково доведене; відповідність фізичних навантажень індивідуальним можливостям учнів. Для досягнення мети створення моделі «Центр експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» нами послідовно вирішувалися ряд таких завдань:

- ✓ дати загальну характеристику стану здоров'я учасників безбар'єрної сфери досліджуваного закладу освіти;
- ✓ провести порівняльний аналіз зарубіжних і вітчизняних досліджень з проблеми створення і розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти;
- ✓ розробити й апробувати модель організації «Центру експертного оцінювання безбар'єрної сфери досліджуваного закладу освіти;
- ✓ визначити зміст організації розвитку безбар'єрної сфери;

Вважаючи експертно-функціональний підхід ключовим у здійсненні в закладах учасниках експерименту на основі здоров'ятворчої управлінської діяльності, ми детально зупинились на його утриманні та методиці реалізації. Було здійснено експертизу програм, технологій, навчального процесу з кута зору їх впливу на здоров'я учнів. Нині в у закладах освіти реалізується велика кількість різноманітних навчальних програм, які впроваджують нові технології.

Зусилля з їх впровадження, навіть самих передових профілактичних і медичних технологій залишатимуться безрезультатними, якщо здобувачі освіти переобтяжуватимуться великим обсягом домашніх завдань, якщо з великим перевантаженням вони навчатимуться в школі. Зміст і форми навчально-пізнавальної діяльності серйозно впливають (позитивно чи негативно) на стан і перспективи розвитку здоров'я учнівської молоді. Очевидно, що предмети, включені в навчальні плани, не повинні підривати здоров'я дітей, а технології повинні забезпечити таку організацію простору закладів освіти, щоб під час навчання успішно відбувалась адаптація серед однолітків. Ми розуміємо концепцією як систему ідей, що включає діагностично задані цілі освіти XXI століття зумовлені ними принципи, які, у свою чергу, реалізуються в змісті, методиках і організаційних формах підготовки педагогічних працівників різних категорій до використання технологій безбар'єрності у професійній діяльності. Але якщо розглядати перелічені права як складові системи здоров'я людини, то стає очевидною потреба саме у системоутворюючій категорії – право на безбар'єрне отримання освіти [4]. Поділяючи позицію щодо необхідності введення поняття «право на здоров'я», зазначає, що доцільність введення саме цього поняття та оперування ним обґрунтовується, на його думку, трьома основними постулатами, а саме: 1) цей термін є найкращим з точки зору відповідності міжнародним документам та угодам; 2) він взагалі найбільш часто використовується на міжнародному рівні; 3) він дає змогу усвідомити, що йдеться не лише про охорону здоров'я, а й про право на низку умов, без яких створення безбар'єрної сфери неможливо. Суспільно-політичні та соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, суттєво впливають на існуючу систему освіти. Формується нова ідеологія та практика життєдіяльності сучасного навчального закладу як соціально педагогічної системи. Система методичних знань є самостійною керованою цілісністю, що розвивається, і функціонування котрої спрямоване на досягнення цілей, обумовлених потребами суспільства. Функціонування системи методичних знань можливе при відповідних соціально-педагогічних умовах, які забезпечують належний рівень досягнутих результатів. Тому педагогічним працівникам бажано

орієнтуватися в різноманітності сучасних управлінських ідей, вивчати й успішно застосовувати досягнення науки, інноваційних управлінських технологій, орієнтуючись на освітні потреби громадян, суспільства, держави. Звище зазначеного впливає, що поняття «управління» та «регулювання» не є тотожними; регулювання – одна із функцій управління – організація, координація діяльності в певному напрямі. Термін «регулювання» у західній економічній літературі має два значення. У широкому розумінні слова він ототожнюється з державним втручанням взагалі, у вузькому – здебільшого з адміністративно- правовою регламентацією будь-якої діяльності. Під дією більш або менш інтенсивної зміни системи цінностей змінюється вплив свободи вибору на рівень суб'єктивного контролю, який, у свою чергу змінює характер формування суб'єктивного стану безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти. Очевидно, сила статистичної детермінації впливу зміни суспільних цінностей й життєвих стратегій нівелює статистичну різницю між вказаними змінними, через що у моделі фіксується тільки безпосередній вплив ціннісних орієнтацій як на свободу вибору, так і на рівень суб'єктивного контролю. Отримані результати ми адаптували та впровадили як частковий випадок теоретичної моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» та здійснили контроль щодо переконань стосовно безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти здоров'я для транзитивних соціумів.

Результати аналізу даних попереднього контролю показали, що педагоги-предметники, які мають низький рівень готовності до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, склали 62 %. До них були віднесені педагоги, які не знають психофізіологічних особливостей дітей із порушеннями психофізичного розвитку, не володіють методами виявлення відхилень у розвитку, пов'язаних зі структурою дефекту, які не вважають себе зобов'язаними проводити індивідуальну роботу з виховання таких дітей. Цим, на їхню думку, повинна займатися сім'я й громадські організації. Середній рівень становили 38% педагогів. До цього рівня ми зарахували тих, хто розуміє необхідність проведення індивідуальної виховної роботи з дітьми з обмеженими

можливостями здоров'я, може визначити деякі труднощі такого контингенту учнів, але не проводить з ними систематичної виховної роботи на діагностичній основі. Рівень готовності серед опитаних ніхто не виявив, це означає, на наш погляд, що в закладах освіти в процесі виховання відсутня посилена увага на особливості дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Не виявлено у педагогів, які на рівні знань, умінь, відносин відповідали заданим критеріям повною мірою (рис. 3.4)

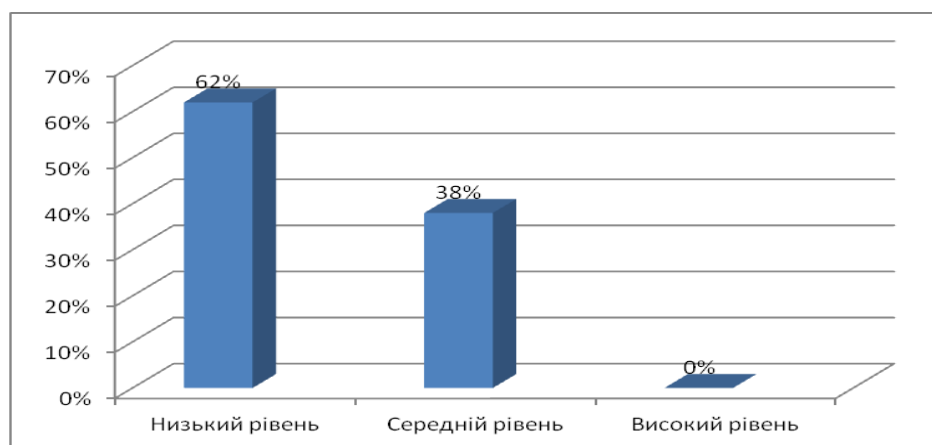

Рис. 3.4 Стан поточного контролю рівня готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (у %)

Авторська розробка.

Підтвердженням результатів цього опитування є наші спостереження та бесіди з випускниками закладу, які мають особливі освітні потреби. Так, колишні учні закладу освіти для учнів з недоліками психофізичного розвитку, аналізуючи роки перебування в школі, висловлювали думку про те, що найчастіше вчителі відверталися від них, намагалися не помічати особливостей зовнішності. Дані результати вказують на те, що педагогічні працівники не проявляють готовності працювати з дітьми з особливими освітніми потребами. Застосування методики вивчення задоволеності батьків роботою освітніх установ виявило, що практично 60% батьків дітей з особливими освітніми потребами відзначають такі проблеми, як недостатня увага до індивідуальних особливостей їхніх дітей, відсутність взаєморозуміння у взаємодії з адміністрацією та педагогами, а також невідповідна атмосфера в учнівському колективі для дітей з особливими освітніми потребами. Додатковий аналіз

показав, що педагоги не володіють навичками розробки індивідуальних програм розвитку та навчальних планів, не впроваджують диференційовані підходи до викладання та оцінювання для цієї категорії дітей. Під час аналізу навчально-тематичні планів міжкурсової підготовки. Підготовка керівних і педагогічних кадрів, вчителів до роботи в умовах безбар'єрної сфери у більшості закладів освіти не проводиться.

Отже, результати дослідження показали, що на практиці педагоги часто виявляються не підготовленими до діагностування та організації навчально виховної роботи з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку. Хоча знання фізіологічних, психологічних особливостей таких дітей та індивідуальний підхід до них є однією з найважливіших умов у цьому процесі. У межах нашого дослідження у рамках «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» щодо переконань стосовно безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти для транзитивних соціумів ми організували спеціальну міжкурсову підготовку керівних і педагогічних кадрів «Педагогіка позитиву» щодо переконань стосовно безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти для транзитивних соціумів та інших суб'єктів, хто має відношення до безбар'єрної сфери з урахуванням особливостей розвитку особистості дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Мета підготовки – формування в фахівців закладу освіти установки на розуміння сутності безбар'єрної сфери дитини з особливими освітніми потребами й готовності надання допомоги в навчально-виховному процесі педагогічними засобами. Згідно із цими напрямками вибудовувалася структура і визначався зміст підготовки керівних і педагогічних кадрів в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Педагогам було запропоновано тематику спецкурсу з вивчення проблем дітей із порушеннями психофізичного розвитку. На основі аналізу потреб та додаткових пропозицій, що надійшли від суб'єктів закладу освіти учителів, нами розроблена програма спецкурсу «Теоретико-методологічні аспекти розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти» Перед початком курсів ми проводили анкетування (Додаток Г).

На першому етапі нашого дослідження проводилися заходи в умовах природного навчально-виховного процесу в освітньому закладі. Спеціальна підготовка проводилася в рамках педагогічної ради, де обговорювалися, планувалися та аналізувалися хід і результати наших заходів. Шкільні конференції відбувалися на цьому етапі, спільно обговорювалися та освоювалися основні теоретичні аспекти, пов'язані з розумінням ключових положень «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» та рівня підготовленості сучасного суспільства до взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами.

На цьому етапі акцентувалася увага на необхідності зміни суспільної свідомості. Наголошувалося на важливості визнання неподільності суспільства на «повноцінних» та «неповноцінних», а взамін - усвідомлення єдиної спільноти, що складається з різних індивідів з особливими потребами. Підкреслювалася потреба усвідомлення спільності, яка значно збільшує різноманітність індивідів із широкими потребами в освіті.

На другому етапі, коли зафіксувалося підвищення інтересу керівництва та педагогічних працівників до цієї проблеми, були визначені зовнішні мотиви. Взаємодія з вчителями проходила через проведення проблемно-тематичних семінарів-тренінгів, засідань методичних об'єднань, роботи у спеціально створених творчих групах і прямо на педагогічних радах. Деякі аспекти обговорювалися з фахівцями під час індивідуальних консультацій. Також були розроблені інформаційні листи, які містять загальну інформацію про надання допомоги та підтримку дітей з особливими освітніми потребами.

Під час підготовки вчителів враховувалися характеристики діяльності, які вони повинні були виконати в класі з урахуванням присутності дітей з особливими освітніми потребами. Особливу увагу в процесі підготовки педагогічних працівників на особистісно орієнтований підхід у виховному процесі, який, як зазначає Є. Бондаревська, орієнтований «...на дитину й шукає шляхи, як найкращим чином задовольнити пізнавальні потреби зростаючої людини, як проблему проблеми розвитку та підтримки дитини». Особистісно-орієнтоване виховання, на її думку, реалізується як процес педагогічної допомоги дитині у

становленні її суб'єктності, культурної ідентифікації, соціалізації, у життєвому самовизначенні.

Враховуючи позитивної оцінки методичних напрацювань Л. Будяк, Л. Вавіної, І. Калініченко, Т. Скрипник, О. Чеботарьової та ін. із питань модифікації навчального простору в організації роботи з батьками і фахівцями для вдосконалення практики навчання, виховання та корекції розвитку дітей із особливими освітніми потребами та без них: тенденцією до управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери в соціумі безбар'єрної сфери у системі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» закладу освіти, та недостатнім урахуванням цього факту в процесі професійної методичної підготовки майбутніх управлінських, керівних і педагогічних кадрів; висунутими державними інституціями вимогами щодо нагального впровадження управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти та їх фрагментарним виконанням через нестачу відповідно підготовлених висококваліфікованих педагогічних кадрів; потребою працівників закладів освіти, здатних якісно виконувати професійні функції навчання, виховання і корекції розвитку учнів із особливими освітніми потребами й без них, та неготовністю нинішніх випускників педагогічних факультетів ВНЗ до професійної діяльності в умовах безбар'єрної сфери; об'єктивною необхідністю створення у ВНЗ інноваційної системи підготовки управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери педагогічних працівників-практиків до професійної діяльності в умовах НУШ і забезпечення її ефективного функціонування та нерозробленістю належних науково-теоретичних і практичних основ організації цього процесу; наявним потенціалом значної кількості дисциплін професійної підготовки майбутнього педагогічних працівників нової генерації щодо підвищення рівня їх готовності до професійної діяльності в умовах управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі освіти та невідповідності цьому їх змісту, форм і методики викладання згідно постанови Кабінету Міністрів України, «Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших

маломобільних груп населення на 2009–2015 роки «Безбар'єрна Україна». Отже, розв'язання порушеної проблеми на соціальному, професійно-освітньому, науково-теоретичному, практично-педагогічному та діалектичному рівнях механізмів управління створенням та розвитком безбар'єрної сфери у закладі освіти залишається досить актуальною.

В Україні модель управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери освіти, запропонована В. Бондарем, визнається як доречна та ефективна в умовах складнощів розвитку. Ця модель обґрунтовується на використанні системи диференційованих груп для школярів, що включає основну групу (діти з нормальним і прискореним розвитком), інклюзивну групу (діти з незначними порушеннями у розвитку) та компенсаторну групу (діти з відчутними порушеннями у розвитку). Для дітей із важкими психофізичними вадами пропонують освіту в спеціальних навчальних закладах.

У сучасних умовах в Україні процес створення безбар'єрної сфери освіти залишається переважно стихійним через ряд причин, таких як поява спеціалізованих навчальних закладів, територіальна віддаленість таких закладів від місця проживання дитини, а також проблеми з діагностикою або взагалі виникають діагностичні заходи.

До того ж, інші труднощі в розширених моделях через небажання батьків навчати дітей у спеціальних закладах та зацікавленість загальноосвітніх шкіл у прийомі будь-якої категорії учнів, особливо в умовах демографічної кризи в країні.

Намагаючись розширити цю модель через діяльність «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери освіти», виникли труднощі через вищезазначені причини, а також відображають підтримку держави, ресурсів та відповідної нормативно-правової бази.

Апріорно можна стверджувати, що тривале включення дітей з обмеженими можливостями здоров'я в звичайну школу без належних умов та підходів до їхнього навчання, виховання і корекції розвитку може викликати вторинні психофізичні порушення, педагогічну занедбаність і стійке негативне ставлення до навчання. Для запобігання таким наслідкам у початковій школі необхідно

усунути всі перешкоди на шляху впровадження інклюзивної освіти, серед яких можна виділити: недостатній психолого-медико-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами; нестача та невідповідність кадрових ресурсів, включаючи співпрацю з керівництвом, педагогічним персоналом та фахівцями (психологами, логопедами, сурдопедагогами, тифлопедагогами, учителями-дефектологами, медичними працівниками); відсутність адаптивного освітнього середовища (приміщення, зони відпочинку та оздоровлення), недостатнє матеріально-технічне та програмно-методичне забезпечення шкіл; свідчить нормативно-правова база та механізми публічного управління для створення та розвитку інклюзивної освіти, з урахуванням особливостей конкретного регіону.

Ми намагались подолати основні суперечності у створенні і розвитку безбар'єрної сфери завдяки ефективності доведених обраних критеріям і показникам, за якими спостерігали суттєве підвищення рівня готовності керівних і педагогічних кадрів зростання рівня сформованості соціальної активності, самостійності, самооцінки; прагнення до саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення без контролю з боку інших; сформувалася здатність долати негативні емоції. Вивчення рівня готовності керівних і педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами проводилося нами методом інтерв'ювання, бесід із педагогами, анкетування, спостереження. Це показало нам, якою мірою здійснюється індивідуальний особистісно -зорієнтований підхід до дітей із порушеннями психофізичного розвитку, які навчаються в певній школі. При цьому враховувалося знання вчителем особливостей розвитку дітей зазначеної категорії, уміння виявляти негативний вплив дефекту на психіку дитини, ставлення до дітей з особливими освітніми потребами та бажання проводити з ними індивідуалізовану виховну роботу. Зазначені результати свідчать про результативність і доцільність упровадження механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти, комплексу педагогічних умов, ефективності створенню акмеологічної моделі «Центру експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти доведена

завдяки обраним критеріям і показникам, за якими спостерігалось суттєве підвищення рівня вихованості в експериментальних групах порівняно з контрольними: в учнів з особливими освітніми потребами, зросли рівні сформованості соціальної активності, самостійності, самооцінки; розвинулося прагнення до саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення без контролю з боку інших; сформувалася здатність долати негативні емоції у школярів, які поряд. У закладі освіти, наприклад у практиці у початковій школі є те, що більшість батьків цілком здорових дітей проти того, щоб вони навчалися разом з однолітками, які мають певні аномалії. Для переконання їх у позитивних ефектах наших спостережень довели завдяки обраним критеріям і показникам, за якими спостерігається суттєве підвищення рівня готовності керівних і педагогічних кадрів зростання рівня сформованості соціальної активності, самостійності, самооцінки; розвинулося прагнення до саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення без контролю з боку інших; сформувалася здатність долати негативні емоції.

Для злагодженої діяльності безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти ми організували «Школу батьківського здоров'я», котра допомагала цілеспрямовано здійснювати діяльність батьківського об'єднання, відкриття й функціонування районних психолого-медико-педагогічних центрів (як обласних філій), які б проводили не лише діагностику розвитку дітей, а й семінари, майстер-класи, конференції, консультації для батьків, педагогів і керівників закладів освіти. У свою чергу публічне управління, механізми публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери на рівні муніципальної психолого-медико-педагогічна комісії як соціальна інституція допомагала, найбільшому поширенню формами індивідуальної роботи з батьками проводились бесіди і консультації психологів, дефектолога у закладі освіти чи під час відвідуванні сім'ї учня. Класний керівник проводить і групову роботу. До групи ми підбирали батьків схожих родин. Зокрема, це були неповні сім'ї, сім'ї, де батькам бракує певних педагогічних знань, родини із стійкими сімейними конфліктами, сім'ї, батьки в яких дуже суворі й надмірно вимогливі, або такі, де немає єдиних вимог з боку батька й матері, тощо. З такими

родинами розробляється конкретна програма усунення прорахунків перетворившись зі своєрідного селективного органу в справжнього посередника між батьками з їхніми нездоровими дітьми та колективом закладу освіти, допомагаючи тим і іншим вибрати й забезпечити найкращий освітній маршрут для кожної дитини з урахуванням її особливих освітніх потреб. Також ефективним стало створення й функціонування на громадських засадах «Ресурсного центру розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти» в регіоні на базі існуючих спеціальних (корекційних) шкіл, у яких нагромаджено багатющий досвід та унікальні технології роботи з учнями, які мають психофізичні вади. Завдяки цьому є змога уникнути фіктивної, формальної й тотальної інклюзії. Ми намагались запрошувати батьків на уроки, залучати їх до підготовки і проведення ранків, політінформацій, виховних годин тощо. Все це сприяє кращому взаєморозумінню між вчителями і батьками, дітьми і дорослими, формує єдину спільну шкільно-сімейну систему впливу на дитину. Виконання батьками громадських доручень з виховання дітей у закладі освіти або за місцем проживання - найбільш перспективна форма підвищення педагогічної культури батьків, озброєння їх педагогічними знаннями і досвідом. Таким чином, індивідуальні форми роботи з суб'єктами закладу освіти дозволили встановити особистий контакт керівних і педагогічних працівників з усіма батьками, з'ясувати сутність педагогічної позиції сім'ї, тактовно допомогти батькам зрозуміти і виправити помилки, якщо вони є, або використати, зробити надбанням усіх кращий досвід сімейного виховання, або вжити рішучих заходів щодо оздоровлення виховної ситуації в сім'ї.

Висновки до Розділу 3

Доведено, що механізми публічного управління створенням безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти є системою, яка вимагає від управлінських, керівних і педагогічних кадрів володіння процедурами отримання інформації від фахівців, її аналіз і узагальнення, прогнозування діяльності усіх суб'єктів

закладу, отримання висновку про стан проблеми й визначення можливих шляхів розвитку прогнозованого процесу або об'єкта, один із яких є оптимальним.

Визначено, що створення акмеологічної моделі «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти – це процедура отримання оцінки проблеми на основі думки фахівців (експертів) з метою подальшого прийняття управлінського рішення (вибору). У наукових джерелах виділяють декілька факторів експертних оцінок: індивідуальні оцінки, які засновані на використанні думки окремих експертів, незалежних один від одного; колективні оцінки засновані на використанні колективної думки експертів.

Напрямок діяльності моделі «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти у педагогіці називається педагогічною експертизою. Він виявляється у виведенні заключного колективного судження про педагогічний об'єкт.

Аналіз наукових джерел підтверджує, що провідними завданнями механізмів публічного управління створенням безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти є залучення можливих інвестицій, отримання даних про їх ефективність, кількісної оцінки якості й отримання колективної думки про педагогічний об'єкт, явище чи процес; підтримка педагогічної ініціативи, діяльності, проєкту; вирізнення й спільної організації різних освітніх практик; виокремлення оригінальності інноваційних механізмів публічного управління розвитком моделі освіти через «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти; підтримка експериментального проєкту, його спільного аналізу експертом, автором, інвестором.

Аналіз наукової літератури дозволив виділити стадії проведення експертного оцінювання: постановка мети проведення експертного оцінювання; вибір методів експертизи, визначення бюджету; підготовка інформаційних матеріалів, бланків анкет, інвентарю і модератора процедури; формування експертної групи, визначення керівника; здійснення процедури експертного оцінювання; статистичний аналіз результатів, їх інтерпретація; підготовка звіту з результатами експертного оцінювання.

Експертне оцінювання моделі публічного маркетингового управління закладом освіти у діяльності «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти; проводилося експертами із обласних інститутів ППО в Україні.

Відповідно до виділених етапів «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти; проведення експертного оцінювання було визначено його мету та ідентифіковано її об'єкти. А саме: метою проведення експертного оцінювання є визначення якості запропонованих об'єктів експертизи та підтвердження правильності виокремлення структурних компонентів об'єктів експертизи.

Діяльність «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти здійснювалася перевірка узгодженості їх думок. Вона характеризується зміщеною або незміщеною оцінкою дисперсії відліку. Ступінь узгодженості думок була проаналізована на основі позицій п'яти експертів, яким було запропоновано для оцінювання сім об'єктів експертизи. Експертам необхідно було провести ранжування об'єктів експертизи (використовувався метод Дельфі). Результати були обраховані. Проведені обчислення дозволили отримати коефіцієнт конкордації. А саме: $W=0,8$. Аналізуючи отриманий показник (0 – повна не узгодженість, 1 – повна узгодженість думок експертів) можна зазначити, що ступінь узгодженості думок експертів є задовільною. Це дозволило зробити висновок, що команда експертів, яку було сформовано для проведення експертизи є компетентною та їх думки мають майже повне узгодження.

З метою аналізу та інтерпретації результатів експертного оцінювання нами було проведено узагальнення результатів останніх об'єктів експертизи.

Інтерпретація результатів експертного оцінювання, який є майже останнім етапом експертного оцінювання, дозволяє стверджувати, що запропонований для оцінки пакет документів отримав високий рівень схвалення. Такий висновок було зроблено у зв'язку з отриманням індексної оцінки -0,77. Це вказує на те, що об'єкт експертизи є системним, існує певна логіка його побудови, але змістове наповнення потребує певного втручання.

Розроблені продукти дослідження мали певний вплив на розвиток маркетингового управління освітньою діяльністю. Провідним впливом є використання технології визначення рівня професійної компетентності педагогів, яка забезпечує позитивний цілеспрямований вплив на її розвиток, а саме:

- ✓ створенню умови для системної самоосвіти упродовж усього міжкурсового (міжтестастійного) періоду;
- ✓ забезпеченню безперервності фахового зростання та високого рівня професіоналізму майже кожного управлінського керівного та педагогічного працівника.

Механізми державного управління освітою України покликані забезпечити особистісну векторну траєкторію людського розвитку на інтелектуальних, духовних і моральних засадах, а відповідальність за наслідки власних дій є визначальним фактором у прийнятті управлінських рішень.

Перспективи: державна підтримка є визначальним фактором у розвитку механізмів публічного управління безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти та системи освіти загалом. Це гарантує збереження національної самоідентичності та самоідентифікації в умовах інтеграційних змін.

ВИСНОВКИ

У дослідженні розглянуто питання теоретико-методологічного обґрунтування механізмів публічного управління розвитком безбар'єрного простору в закладах освіти України, зокрема, в контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Виявлено, що сучасні механізми потребують комплексної модернізації, яка включає правові, організаційні та методичні аспекти.

1. Теоретико-методичні засади:

Аналіз наукових джерел різного рівня дозволив теоретично обґрунтувати механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в освітніх закладах України. Розгляд поняття "особи з особливими освітніми потребами" виявив його багатогранність та неоднозначність в трактуванні науковцями, і дефініцій, що безбар'єрна сфера повинна сприяти успішному навчанню та вихованню учнів незалежно від їхніх потреб і можливостей.

Механізми публічного управління в безбар'єрній сфері освіти розглядаються як сукупність структурних компонентів, включаючи курикулум, універсальний дизайн, матеріально-технічну базу та управлінсько-методичний супровід. Важливими елементами є людський фактор та виховання осіб з особливими освітніми потребами, орієнтоване на індивідуальний підхід та розвиток їхніх сильних сторін.

2. Аналіз сучасного стану:

Визначено, що механізми публічного управління безбар'єрною сферою в освіті України стикаються з численними проблемами, включаючи законодавчі, фінансові та соціальні бар'єри.

Наголошено на необхідності оновлення нормативно-правової бази, яка регулює доступність закладів освіти та створення сприятливого освітнього середовища.

3. Зміст і специфіка механізмів:

Окрім теоретичних аспектів, робота враховує практичний досвід, вказуючи на необхідність індивідуалізованого підходу до виховання дітей з особливими

освітніми потребами. Принципи виховання включають гуманістичну орієнтацію, соціальну адекватність, індивідуалізацію, соціальне загартування та створення сприятливого середовища.

Зазначено, що механізми публічного управління безбар'єрною сферою в освіті передбачають підготовку управлінських, керівних та педагогічних кадрів з необхідними спеціальними компетентностями. Також наголошено на важливості створення сприятливих умов для максимальної адаптації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, навіть при наявності певних позитивних результатів, впровадження безбар'єрної сфери у заклади освіти в Україні стикається з численними проблемами. Розвиток цієї сфери вимагає подальшого вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення сприятливого середовища в школах, розвитку матеріально-технічної бази, а також методичного і кадрового забезпечення, подолання соціальних та професійних стереотипів.

Наукове узагальнення впровадження механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери в освітніх закладах дозволяє зробити висновки щодо готовності управлінських, керівних і педагогічних кадрів до професійної діяльності в умовах безбар'єрної освітньої сфери.

4. Інноваційні підходи до підготовки кадрів:

Розуміння концепції як цілісного теоретико-практичного конструкту визначає моделювання управлінської системи, яка б забезпечила якісне і результативне впровадження механізмів публічного управління розвитком безбар'єрної сфери в закладах освіти. Основними принципами підготовки кадрів в цьому контексті є системний, аксіологічний, суб'єктний, компетентнісний, контекстний та акмеологічний підходи. Методичний концепт визначає, що ефективність підготовки кадрів залежить від освітніх інновацій і педагогічних умов, спрямованих на успішне засвоєння фахівцями методичних знань і навичок в умовах інклюзивної освіти.

Розглянуто сучасні національні практики щодо безбар'єрності та соціальної інклюзії в деяких країнах світу. Надано коротку характеристику відповідних

програмних документів, визначено загальну методологію та взаємозв'язок із європейськими та міжнародними стандартами. Проведено аналіз заходів у сферах соціальної, економічної, громадянської, фізичної та цифрової безбар'єрності, а також універсального дизайну інфраструктури, який може бути використаний в Україні.

Отже, безбар'єрність визначає обов'язкові вимоги для забезпечення рівних прав на використання будівель та споруд різними верствами населення, включаючи осіб з інвалідністю, при проектуванні, будівництві, реконструкції, реставрації, капітальному ремонті та технічному переоснащенні існуючих цивільних об'єктів. Нормативно-правове забезпечення вміщує вимоги які необхідно враховувати при забезпеченні доступності (ДБН В.2.2-3:2018 «Будинки та споруди. Заклади освіти» та ДБН В.2.2-4:2018 «Будинки і споруди»). Аналіз і формулювання вимог до вузлів та комунікацій, спеціальних ліфтів і підйомників, шляхів евакуації, а також параметрів зон, просторів і елементів будівель і приміщень проведено за допомогою ДБН В.2.2-13-2003 «Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди».

5. Модель експертного оцінювання:

Зазначені проблеми розвитку безбар'єрної сфери визначають необхідність перегляду сутності, структури, місії, мети та завдань післядипломної педагогічної освіти в Україні. Новий підхід передбачає глибинні зміни у стратегіях підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів на основі соціального партнерства. Мета модернізації полягає в підготовці педагогічних працівників до роботи в глобальному суспільстві, що вимагає від них високого рівня компетентності та інноваційного підходу для конкуренції на міжнародному рівні. Державна політика в цій сфері має сприяти цілям сучасності, не виключаючи можливість отримання задоволення від процесу освіти.

Доведено, що механізми управління створенням безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти є складною системою, яка вимагає від управлінських, керівних і педагогічних кадрів володіння процедурами, спрямованими на

отримання інформації від фахівців, її аналіз та узагальнення, а також прогнозування діяльності усіх суб'єктів закладу.

Також визначено, що створення акмеологічної моделі «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти полягає у процедурі отримання оцінки проблеми на основі думки фахівців з метою подальшого управлінського рішення.

Напрямок діяльності моделі «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти у науці називається педагогічною експертизою, що виявляється у формуванні заключного колективного судження про педагогічний об'єкт.

Аналіз наукових джерел підтверджує, що провідні завдання механізмів управління створенням безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти включають отримання інвестиційних даних, оцінку якості та отримання колективної думки про педагогічний об'єкт.

Експертне оцінювання моделі публічного управління закладом освіти на засадах маркетингових технологій у діяльності «Центру експертного оцінювання створення безбар'єрної сфери» у просторі закладу освіти проводилося експертами з обласних інститутів ППО в Україні. Визначено мету та об'єкти проведення експертного оцінювання, яке включало у себе перевірку узгодженості думок експертів. Ступінь узгодженості думок виявився задовільним з коефіцієнтом конкордації $W=0,8$. Аналіз інтерпретації результатів експертного оцінювання підтверджує високий рівень схвалення для об'єкта експертизи, проте вказує на необхідність втручання для поліпшення його змістовного наповнення.

Продукти дослідження вплинули на розвиток маркетингового управління навчальною діяльністю, зокрема, використання технології визначення рівня професійної компетентності педагогів. Механізми публічного управління освітою України мають важливе значення у забезпеченні особистісної траєкторії людського розвитку на інтелектуальних, духовних і моральних засадах, з врахуванням відповідальності за наслідки власних дій у прийнятті управлінських рішень у сфері освіти.

6. Практичні рекомендації:

Для досягнення цілей розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України необхідно провести ревізію та актуалізацію існуючих законів і підзаконних актів, зокрема Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту» та інших нормативних документів, забезпечивши їх відповідність сучасним вимогам безбар'єрності. Важливо розробити нові регламенти і стандарти, які регулюють фізичну доступність освітніх закладів, навчальних матеріалів та організації навчального процесу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Крім того, необхідно включити до навчальних програм педагогічних вузів курси з інклюзивної освіти та роботи з дітьми з ООП, а для діючих педагогів організувати регулярні курси підвищення кваліфікації з акцентом на інклюзивні практики та технології. Важливо заснувати ресурсні центри на базі вищих навчальних закладів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, які забезпечуватимуть педагогів необхідними матеріалами, консультаціями та методичними рекомендаціями.

Для забезпечення фізичної доступності освітніх закладів необхідно інвестувати у встановлення пандусів, ліфтів, спеціально обладнаних туалетів, тактильних покажчиків та іншого необхідного обладнання. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) також є важливим, зокрема адаптація навчальних матеріалів для електронного використання та створення мультимедійних продуктів, що враховують потреби дітей з порушеннями зору, слуху тощо.

Необхідно розробити та впровадити індивідуальні навчальні плани для учнів з ООП, які враховують їхні потреби та можливості, а також забезпечити кожний заклад освіти фахівцями, які надають психолого-педагогічну допомогу дітям з ООП та їхнім сім'ям. Це включає роботу психологів, логопедів, спеціальних педагогів та інших спеціалістів.

Регулярний моніторинг та оцінка ефективності реалізації безбар'єрних умов у закладах освіти, включаючи використання інструментів зворотного зв'язку від батьків, учнів та педагогів, а також періодичні аудити фізичної та інформаційної

доступності незалежними експертами, сприятимуть постійному вдосконаленню процесів.

Організація інформаційних кампаній для підвищення обізнаності суспільства про важливість інклюзивної освіти та створення безбар'єрного середовища, а також активна взаємодія з громадськими організаціями, що займаються питаннями інклюзії, сприятиме поширенню успішних практик та залученню додаткових ресурсів. Реалізація цих рекомендацій сприятиме створенню ефективного та інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечить рівні можливості для всіх дітей незалежно від їхніх потреб та можливостей. Результати дослідження показують, що створення безбар'єрного простору в освітніх закладах України є багатогранним процесом, який потребує інтеграції теоретичних знань, законодавчих ініціатив та практичних заходів. Основними принципами є гуманістична орієнтація, індивідуальний підхід та соціальна адекватність, що сприяють розвитку особистісної траєкторії кожного учня. Для досягнення ефективних результатів необхідно здійснити комплексну модернізацію системи публічного управління, підготовки педагогічних кадрів та створення сприятливих умов для навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б. Концептуальні засади реформування органів виконавчої влади України з урахуванням європейських принципів та стандартів належного урядування («Good Governance») [Електронний ресурс]/ В.Б. Авер'янов, В.А. Дерещ, А.А. Пухтецька. Форум права. 2006. № 2. Режим доступу до журн: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06avbsnu.pdf>
2. Андрущенко В. Майбутнє університетів у ХХІ столітті: спроба прогностичного аналізу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5566/1/andr_maib.pdf.
3. Андрущенко В. П. Освітня політика (огляд порядку денного)/ В. П. Андрущенко, В. Л. Савельєв. К.: МП «Леся», 2010. 368 с.
4. Андрущенко В.П. Інноваційний розвиток вищої освіти в стратегії «українського прориву». Вища освіта України . 2008. № 2. С. 10-17.
5. Андрущенко Т. Здоров'язбережувальні технології як засіб формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, 2012, № 27. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2308-5126/article/view/6-10>.
6. Апанасенко Г.А., Богущ С.А, Тросцінська Н.Н., Шевчук М.Г., Шевчук І.М. Підручник для медичних училищ. К.: Здоров'я, 1994. 493 с.
7. Архітектурна доступність шкіл: навч.-метод. посіб. / за заг. ред.: Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. К, 2012. 88 с.
8. Байди, О. В. Архітектурна доступність шкіл: навч.-метод. посіб. / за заг. ред.: Л. Ю. Брасюкової-Еннс. К, 2012. 88 с.
9. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка та соціальна робота у сучасному освітологічному просторі / О. В. Безпалько // *Освітологічний дискурс*. 2011. № 1. С. 103-111.
10. Бех І.Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. Режим доступу : <http://www.ipv.org.ua/component/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01html>.

- 11.Беседа Н. А. Упровадження здоров'язберезувальних технологій у шкільну практику: методичний аспект / Н. А. Беседа // Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: всеукр. наук.-практ. конф., 20 квітня 2011 р.: зб. матеріалів. К., 2011. С. 28 – 30.
- 12.Биков, В. Ю. (2006). «Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем». Журнал «Інформаційні технології і засоби навчання», том 1(1). Видавництво: ІТЗН НАПН України.
- 13.Бойчук Ю. Д. Професіограма вчителя в умовах упровадження інклюзивної моделі навчання / Юрій Бойчук // Імідж сучасного педагога. 2012. № 10. С. 57–59.
- 14.Бондар В. Інтерпретація еволюції спеціальної освіти: зародження, становлення, розвиток (до десятиріччя ін-ту спец. педагогіки АПН України) / В. Бондар, В. Золотоверх // Дефектологія. 2004. № 1. С. 2–10.
- 15.Бондар В. Освіта дітей з особливими потребами: пошуки та перспективи // Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-канадський досвід): матеріали Міжнар. конф., Київ, 25–26 травня 2004 р. / за ред.: В. Бондаря, Р. Петришина. К.: Наук. світ, 2004. 200 с.
- 16.Бондар В. Трудове виховання учнів допоміжної школи / В. Бондар. К.: Рад. школа, 1984. С. 6-16.
- 17.Бондар Є. О. Виховання осіб з психофізичними вадами як соціальна проблема [Електронний ресурс]: Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць / Є. О. Бондар. К.: Університет «Україна», 2004 Режим доступу: <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/psicho/bond/print>.
- 18.Бондар В. І. Особливості розвитку дефектологічної науки та практики на ранніх етапах її виникнення / В. І. Бондар // Дефектологія. 2001. № 4. С. 27–31.
- 19.Борщевська Л. В. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами / Борщевська Л. В., Зіборова Л. В., Іванова І. Б. К.: [б. в.], 1999. 79 с.

- 20.Богданов Сергій, Мойса Богдан. Пропозиції до політики щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2017.
URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/DisabledPolicy>.
- 21.Болтівець С. Психофізіологія мовчання, говоріння і співу в регуляції навчання учнів / С. Болтівець // Психологія і суспільство. 2016. № 4. С. 104-120. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2016_4_12.
- 22.Ващенко Григорій // Універсальний словник-енциклопедія. 4-те вид. К.: Тека, 2006.
- 23.Вакуленко О.В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості у підлітковому віці: Автореф. дис. канд. пед. наук. К.: 2004.
- 24.Валевський О. Соціологічний вимір деяких макрополітичних тенденцій у громадській думці та аналіз їхнього впливу на політичну ситуацію // Стратегічна панорама.1999. №1/2. С.69-76.
- 25.Васильєва К. І., Бойчук Ю. Д. Особливості здоров'язбереження та соціалізації дітей з психофізичними вадами в умовах традиційного спеціального та інклюзивного навчання / К. І Васильєва, Ю. Д Бойчук // Формування здоров'я особистості в умовах навчального закладу: навч. посіб. / [за заг. ред. Єрмакова С. С.]. Харків: ХДАДМ, 2012. С. 38–59.
- 26.Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія / Л. М. Ващенко. К. : Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. 380 с.
- 27.Василенко О.М. Здоров'язбережувальні технології у виховному процесі дошкільного навчального закладу. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Випуск XXXVII. С. 87-96
- 28.Вдовенко Н.М. Результати всеукраїнського опитування в рамках програми досліджень «Пульс кризи». Шостий етап. 100, с. 4 [Електронний ресурс] / Київський інститут проблем управління імені Горшеніна. Режим доступу: http://www.kipu.org.ua/Sotsyolog_research_call_puls_krizi_6.html].
- 29.Вдовенко Н., Інноваційні освітні технології в підготовці фахівців з

управління: досвід країн ЄС. 2022.

30. Вільчинська Н. Ю. Освітня політика Європейського Союзу: особливості формування та реалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси»/ Н. Ю. Вільчинська. К., 2012. 20 с.
31. Войчук В. О. Формування готовності керівників до програмно-цільового управління розвитком позашкільного навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. О. Войчук. К., 2001. 22 с.
32. Вознюк В. С. Маркетинг освітніх послуг : [навч. посіб.] / Василь Вознюк. Луцьк : Волинська книга, 2007. 64 с
33. Вища освіта України в умовах глобалізації суспільства: монограф. / редкол. : Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О.; за наук. ред. М. Б. Євтуха. К. : Агроосвіта, 2015. 300 с.
34. Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору / Ін-т вищої освіти АПН України; редкол. В. Андрущенко, В. Бабак, В. Бакіров, І. Вакарчук, І. Євтух, М. Згуровський та ін. К.: Гнозис, 2006. С.135.
35. Вознюк Л. Роль менеджера освіти в оновленні сучасної школи // Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 8 (Ч. 1).2013. С. 180–185.
36. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.: Ірпінь; ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
37. Ветлянська О., Ульяновцева Н. Творчість В. Сухомлинського як основа особистісно орієнтованого підходу / О. Ветлянська, Н. Ульяновцева // Дефектолог. 2010. № 9. 44 с.
38. Висоцька А. Вивчення особливостей корекційно-виховного процесу у спеціальних школах-інтернатах / Алла Висоцька // Дефектологія. 2001. №2 (20). С. 13–17.
39. Всесвітня декларація «Освіта для всіх». (1990). Всесвітня конференція з освіти для всіх: задоволення базових потреб у навчанні, Джомтєн, Таїланд, 5-9 березня 1990 року.

Доступно на: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127583>

40. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень / С. У. Гончаренко // Вісник АПН України. 2003. 323 с.
41. Говорко О. В. Демографічні процеси в системі охорони здоров'я населення / О. В. Говорко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 13(1). с. 61.
42. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. Київ: Либідь, 1997. 379 с.
43. Горностай П. П. Теория и практика психологического консультирования / П. П. Горностай, С. В. Васьковская. Киев, 1995. 128 с.
44. Горяна Л. Г. Теоретичні засади впровадження здоров'язберезувальних технологій у системі післядипломної педагогічної освіти. Актуальні проблеми здоров'язбереження в молодіжному середовищі ХХІ століття : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15–16 листопада 2013 року, м. Київ) / упор. Л. Г. Горяна, Н. О. Терентьєва. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.В., 2013. С.45–47.
45. Горяна Л.Г. Захід з профілактики шкідливих звичок. / Безпека життєдіяльності . Київ.: 2004. № 5. С.35-37.
46. Горяна Л.Г. Теоретичне обґрунтування методики вдосконалення підходів до профілактики ВІЛ/СНІДу та попередження шкідливих звичок /Основи здоров'я та фізична культура/ № 9, Київ, 2006. С. 17-21.
47. Горяна Л. Г. Здоров'я дітей –здоров'я Нації /Методичні рекомендації. К.: Фенікс. 2002. 36 с.
48. Горяна Л, Кіриченко М. Здоров'язберезувальний контент формування професійного іміджу педагогічних працівників у вітчизняному освітньому просторі. Професійний успіх у контексті стратегій сталого розвитку освіта, економіка, екологія: монограф. упорядники Н.О Н.О. Терентьєва, Л.Г. Горяна.- Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2018, 410с. С.122-123.
49. Горяна Л., Олексієнко О. Педагогічне дискурсивне поле підготовки

управлінських кадрів до створення здоров'язбережувального простору в закладах освіти України. Здоров'язбережувальний контент життєдіяльного середовища особистості: монограф. / за наук. та загальною редакцією Н.О. Терентьєвої. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2020, 294 с, С 4-5.

50. Горяна Л. Готовність педагогічних працівників до впровадження здоров'язбережувальних технологій серед усіх учасників навчально-виховного процесу у закладах освіти України (теоретико-методичні засади). Київ: ТОВ Вітас. 2013. 64 с.
51. Горяна Л., Вдовенко Н., Дмитришин Р., Коробова Н. Механізми управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку самоврядування. Економічний аналіз. 2022. № 2.
52. Горяна Л. Глобалізаційні тенденції підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій в закладах післядипломної педагогічної освіти. Вища освіта України в умовах глобалізації суспільства: монограф. / редкол.: Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О.; за наук. ред. Євтуха М.Б. Київ: Агроосвіта, 2015. С. 54-79.
53. Горяна Л. Глобалізаційні тенденції підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій в закладах післядипломної педагогічної освіти. Вища освіта України в умовах глобалізації суспільства: монограф. / редкол.: Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О.; за наук. ред. Євтуха М.Б. Київ: Агроосвіта, 2015. С. 54-79.
54. Горяна Л. Особливості впровадження здоров'язбережувальних технологій в шкільний простір (Поради щодо організації роботи експериментального майданчика). Київ: БТОВ «Вітас ЛТД», 2012. 80 с.
55. Горяна Л. Науково-педагогічні основи модернізації впровадження здоров'язбережувальних технологій у шкільні дисципліни. URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19898-naukovo-pedagogichni->

osnovi-modernizacii-vprovadzhennya-zdorov-yazberezhuvalniy-texnologij-u-shkilni-disciplini.html6.

- 56.Горяна Л., Олексієнко О., Царик Н. Управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у закладах нового типу (з досвіду роботи). Київ: ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2014. 94 с.
- 57.Горяна Л.Г. Олексієнко О.М. Пріоритетні напрями підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій / Л.Г. Горяна, О.М. Олексієнко // Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Чернігів, 2020. с.22 – 26.
- 58.Глузман О. В. Історичні передумови становлення університетської педагогічної освіти у світовому і національному контексті / О. В. Глузман // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Педагогіка. 2011. Т. 153, Вип. 141. С. 12-15.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2011_153_141_4.
- 59.Дакарська декларація та Рамки дій «Освіта для всіх: виконання наших спільних зобов'язань». (2000). Всесвітня конференція з питань освіти, Дакар, Сенегал, 26-28 квітня 2000 року. ЮНЕСКО. Доступно на: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121147>
- 60.Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: монографія/ Л. І. Даниленко. 2-е вид. К.: Логос, 2002. 140 с.
- 61.Даніелс Елен Р. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів / Е.Даніелс, К. Стаффорд. Л.: ТОВ «Надія», 2000. 256 с.
- 62.Держстандарт України «Охорона праці. Терміни та визначення». (ДСТУ 2293-99). К.: Держстандарт України, 1999.20 с.
- 63.Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття): Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада

1993 р. № 896. К.: Райдуга, 1994. 61 с.

- 64.Державне управління: основи теорії, історія і практика : навч. посіб. / [В.Д. Бакуменко, П.І. Надолішній, М.М. Іжа, Г.І. Арабаджі]; за заг. ред. Надолішнього П.І., Бакуменка В.Д. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. 394 с.
- 65.Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: моногр. / [В.М. Князєв, І.Ф. Надольний, М.І. Мельник, В.Д. Бакуменко та ін.] ; за ред. В.М. Князєва. К. : Вид-во НАДУ, Міленіум, 2003. 320 с.
- 66.Демченко, І. І. (2015). Підготовка вчителя до роботи в інклюзивній початковій школі: монографія.
- 67.Декларація про права інвалідів, 1975 р. [Електронний ресурс]: Міжнародний документ. Режим доступу: <http://www.zakony.com.ua>.
- 68.Дефектологічний словник: навчальний посібник / [за редакцією В. І. Бондаря, В. М. Синьова]. К.: «МП Леся», 2011. 88 с.
- 69.Дегтяренко Т. В. Психофізіологічні аспекти феноменології материнства / Т. В. Дегтяренко, М. Г. Буряк // Інтегративна антропологія. 2016. № 1. С. 69-73.
- 70.Дзвінчук Д.І. Засади управління і вибір цілей діяльності освітньої системи в контексті європейського виміру. Вища освіта України. 2006. № 2. С. 20.
- 71.Дікова-Фаворська, О. М. (2009). Креативний метод освіти осіб з обмеженими функціональними обмеженнями здоров'я. Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Зб. наук. праць ДонДУУ, 116.
- 72.Дмитренко Г.А., Головач Н. В. Ідеологічні та управлінські можливості підвищення якості державного управління в сучасній Україні. Проблеми модернізації України : зб. матер. V міжнар. наук.-практич. конф. [«Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів»], (Київ, МАУП, 19 березня 2020 р.) К.: «Видавничий дім «Персонал», Вип. 10. 2020. С. 34-37.
- 73.Домбровська С. М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін : Монографія / С. М. Домбровська. Х.: Оберіг,

2010. 176 с.

74. Довідник гарантій соціального захисту інвалідів / перелік пільг, передбачених для інвалідів. К., 1999. 68 с.
75. Домбровська С.М. Деякі аспекти державного регулювання якісного розвитку системи освіти України / С.М. Домбровська // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. Х.: Магістр, 2010. Вип. 3. С. 225–230.
76. Домбровська С.М. Трансформація державного управління освітньої політики України в контексті подальшого реформування та стабілізації / С.М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. Х. : Магістр, 2010. Вип. 1. С. 293–298.
77. Домбровська С.М. Удосконалення механізмів державного управління в сфері реформування вищої освіти як одна з запорук якості навчання / С.М. Домбровська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. Запоріжжя, 2010. №. 3. С. 137–141.
78. Домбровська С.М. Формування механізмів демократизації вищої освіти і автономії вищих навчальних закладів / С.М. Домбровська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. Запоріжжя, 2010. №. 4. С. 125–129.
79. Домбровська С.М. Впровадження Болонського процесу як одне з стратегічних напрямів державного реформування освіти [Електронний ресурс] / С.М. Домбровська // Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. фахове видання. 2010. Вип. 7. Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/tppd/index.html>.
80. Домбровська С.М. Теоретичні засади державного впливу на процес адаптації вищої освіти до європейських вимірів / С.М. Домбровська // Ефективність державного управління : зб. наук. праць Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. Львів, 2010. Вип. 24. С. 108–113.

- 81.Домбровська С.М. Формування державної освітньої політики України та її вдосконалення / С.М. Домбровська // Ефективність державного управління: зб. наук. праць Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. Львів, 2011. Вип. 26. С. 126-132.
- 82.Державні будівельні норми України. Інклюзивність будівель та споруд. Основні положення: ДБН В.2.2-40:2018. Київ: Мінрегіонбуд України, 2018. 70 с.
- 83.Дубогай О. Освітньо-рухова методика навчання учнів молодших класів в системі здоров'язбереження. Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія. 2015. Вип. 38. С. 61-67. URL : <http://www.irbis-nbuv.gov.u>.
- 84.Древаль, Ю. (2014). "Механізми державного управління вищою освітою в Україні: проблеми формування та вдосконалення". Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління, 2, С. 107-111.
- 85.Енциклопедичний словник з державного управління/уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
- 86.Євтух, М. Б., Терентьєва, Н. О. (2014). "Український вектор у розвитку європейської університетської освіти". Журнал "Освітологічний дискурс", № 4, с. 130-143. Доступно на: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2014_4_15.
- 87.Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : кол. монографія / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова [та ін.] / за заг. та наук. ред. Г. В. Єльнікової. К., 2009. 480 с.
- 88.Єльнікова Г. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі [Електронний ресурс] / Г. В. Єльнікова, З. В. Рябова // Електронне наукове фахове видання «Теорія та методика управління освітою». 2008. Вип.1. Режим доступу: <http://www.umo.edu.ua/katalog/512-elektronne-naukove-fahove-vydannja-q>.

- 89.Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія / Г. В. Єльнікова. К.: ДАККО, 1999. 303 с.
- 90.Єфімова В.М. Здоров'язбережувальні технології в контексті педагогічних досліджень. Проблеми фізичного виховання і спорту. 2010, № 1, с. 146.
- 91.Єфімова С. М. Вивчення стану готовності педагога до інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу / С. М. Єфімова // Наукові записки Інституту психології АПН України ім. Г. С. Костюка. 2005. Вип. 26. С. 55–58.
- 92.Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2442-17>.
- 93.Закон України «Про дошкільну освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_01.
- 94.Закон України «Про загальну середню освіту» № 651-XIV, зі змінами від 4 червня 2008 р. [Електронний ресурс].
Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua>.
- 95.Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради. 1991. № 34. С. 45–48.
- 96.Закон України «Про вищу освіту» : чинне законодавство станом на 01.10. 2014 р. К. : Алерта, 2014. 96 с.
- 97.Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. 1991. № 2. С. 252–258.
- 98.Закон України «Про охорону дитинства». [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://kodeksy.com.ua>.
- 99.Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. 2006. № 2–3. С. 36–42.
100. Закон України «Про спеціальну освіту» (проект) // Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

101. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX.
102. Збірник тестових завдань до державного випробування з гігієни, соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я / В. Ф. Москаленко та ін. / за ред. В. Ф. Москаленка, В. Г. Бардова, О. П. Яворовського. Вінниця : Нова Книга, 2012. 200 с.
103. Зязюн І.А. Педагогіка добра : ідеали і реалії : наук-метод. посіб. / І.А Зязюн. К. : МАУП, 2000. 312с
104. Засенко В. В. Сучасні проблеми теорії і практики навчання дітей з особливими освітніми потребами / В. В. Засенко // Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-Канадський досвід): матеріали Міжнар. конф. (25–26 травня 2004 р., м. Київ). К.: Наук. світ, 2004. С. 26–30.
105. Засенко В. В. Інтеграція осіб з порушеннями слуху: проблеми, пошуки, перспективи / В. В. Засенко // Крок до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб. К.: Контекст, 2000. С. 61–63.
106. Засенко В.В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку / В. В. Засенко // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти колекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 8. / [за ред.: Бондаря В. І., Засенка В. В.]. К.: Наук. світ, 2006. С. 85–88.
107. Зверєва І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.05/ Зверєва Ірина Дмитрівна; Інститут педагогіки НАПН України. К., 1999. 31 с.
108. Інформаційно-аналітичне забезпечення освітньої реформи в Україні: монографія / за ред. СюЛ. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». К., 2017. 304 с
109. Іванова, І. Б., Зверєва, І. Д. (1995). Концептуальні основи соціального захисту людей з функціональними обмеженнями (За матеріалами Організації Об'єднаних Націй). Інвалід і суспільство:

проблеми інтеграції, 3-10.

110. Калініна Л. Культура як цивілізаційний феномен в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом / Л. Калініна, Г. Калініна // Освіта і управління. 2010. Т. 13, № 2–3. С. 70–78.
111. Калініна Л.М. Професіограма українського директора школи : моделювання управлінської діяльності директора школи / Л. М. Калініна // Директор школи. 2001. № 3. С. 13–15.
112. Карамішев Д.В. Стратегічне управління інноваційними процесами в системі охорони здоров'я : державні механізми: моногр. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 304 с.
113. Карапетян А. О. Вдосконалення механізмів управління системою вищої освіти України в умовах Болонського процесу : дис. канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Карапетян Аліна Овіківна; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Х., 2015. 240 с.
114. Капська, А. Й., Пеша, І. В., (2012). Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей. 232 с.
115. Коблянська А. В. Сучасні вимоги до державної політики у сфері охорони довкілля та здоров'я дітей: досвід та рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я / А. В. Коблянська, К. А. Скляренко // Довкілля та здоров'я. 2016. № 1. С. 68–72.
116. Конвенція ООН про права дитини. (1989). Генеральна Асамблея ООН, Резолюція 44/25 від 20 листопада 1989 року. Доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>.
117. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів): Конвенція ООН від 13 грудня 2006 р.: [ратифіковано Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, дата набрання чинності для України: 6 берез. 2010 р.] // Офіц. вісн. України. 2010. № 17. С. 799. Концепція «виклик – відгук» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.

118. Кодекс Законів про працю України: Затверджений Законом УРСР № 322-VIII від 10.12.71 // Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. додаток до № 50. ст. 375.
119. Конституція України: Затверджена Законом України № 254/96-ВР від 28.06.96 // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.
120. Комар, Т. В. (2014). Генеза негативних психічних станів студентів та їх психокорекція. Хмельницький національний університет.
121. Корсак К. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: інтегральнофілософський аналіз. К. ; Ніжин, 2004. 218 с.169.
122. Котлер Ф. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів. Ф. Котлер, Карен Ф. А. Фокс ; [пер. с англ.]. К. : УАМ, Вид. Хімджест, 2011. 580 с.
123. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: теоретико-методичні підходи / А. А. Колупаєва, І. О. Білозерська // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2010. Вип. 1. С.153-158.
124. Красняков Є. В. Державна політика в галузі вищої освіти в Україні: теоретико-історичний аспект : автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління»; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2012. 23 с.
125. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К. : Грамота, 2005. 448с.
126. Крисюк С.В. Державне управління освітою : навч. посіб. для слух., аспір., доктор. спеціальності «Державне управління освітою». К.: НАДУ, 2009. 220 с.
127. Крисюк С. Розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1944-1995 рр.) / С. Крисюк. Львів, 1997. 206 с.
128. Крижко В. Антологія аксіологічної парадигми освіти : навч. посіб. / В. Крижко. К.: Освіта України, 2005. 440 с.
129. Ксенофонтowa М. Управлінська культура: сутність та особливості формування / М. Ксенофонтowa, Т. Заболотна // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент».

2012. Вип. 8 (53), 68 с.

130. Курбатов С. В. Дослідницький університет в контексті інноваційної освітньої парадигми доби глобалізації. Вища освіта України : [теорет. та наук. метод. часопис] / МОН України ; Ін-т вищої освіти НАПН України. К.: Педагог. преса, 2013. № 3 (додаток 2), т. 1. С. 31–34.
131. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки // Політичний менеджмент. 2005. № 4(13). С.115–126.
132. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації. (Факти, роздуми, перспективи). К.: Грамота, 2003. 216 с.
133. Лесечко, М. Д., Блащук, Л. В. (2011). «Механізм управління великими містами в Україні». Журнал «Інвестиції: практика та досвід», № 22, с. 121-125. Доступно на: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_22_33.
134. Курс лекцій з порівняльної педагогіки /За заг. ред. Г. В. Троцько. Х., 2007. С.94.
135. Лариса Горяна, Олександра Олексієнко та ін. Модель управління та адміністрування створенням здоров'язбережувального простору в сучасному закладі освіти. К.: Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2022. 334 с.
136. Локшина О. Моніторинг якості вищої освіти: світовий досвід. Педагогіка і психологія. 2011. № 1. С. 108–116.
137. Лукіна Т. О. Технологія розробки анкет для моніторингових досліджень освітніх проблем: метод. рек. до обласного семінару «Розвиток регіональної системи моніторингу» у рамках Всеукр. наук.-практ. конф. «Моніторинг в освіті: становлення та розвиток в Україні» / Т. О. Лукіна. Миколаїв: ОППО, 2012. 32 с.
138. Луговий В. І. Якість вищої освіти: виклик для України. Вища освіта України : [теорет. та наук.-метод. часопис] / МОН України ; Ін-т вищої освіти НАПН України. К.: Педагог. преса, 2012. № 3 (додаток 2), т.1. С.5–9.
139. Луговий В. І. Десять років становлення (досвід досліджень, розробок і впроваджень у сфері державного управління). Київ: НАДУ, 2005. 355 с.

140. Маслов В.І. Концептуальні засади побудови, зміст і структура орієнтовної моделі функціональної компетентності керівників навчальних закладів // Післядипломна освіта в Україні. № 2, 2009. С. 4–10.
141. Маслоу А. Г. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999. 478 с.
142. Маркетинг. Тематический портал [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://marketing.web-3.ru/definitions/market/>
143. Мельник В.К. Підвищення фахової компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти. [Електронний ресурс]/ В. К. Мельник. Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/docs/1/08mvkppo.pdf>
144. Мешко Г.М. Формування саногенного мислення майбутніх педагогів як умова збереження і зміцнення їх професійного здоров'я / Г.М. Мешко // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Випуск 25. Частина 4. Львів : ЛНУ, 2009. С. 258-265.
145. Миронова С. П. Реалії та перспективи забезпечення інклюзивної освіти фахівцями / С. П. Миронова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. Вип. 32(2). С. 5-10.
146. Мішин Ю. Р. Удосконалення вищої освіти–провідна складова соціально-економічного розвитку України. Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. 2013. № 2. С. 3–8. 76.
147. Міністерство освіти і науки України. (2010). Концепція розвитку інклюзивної освіти. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 912 від 01 жовтня 2010 року. Київ: МОН України.
148. Міністерство освіти і науки України. (2005). Наказ «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» № 691 від 01 жовтня 2005 року. Київ: МОН України. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-05>.
149. Міщенко Г. Автоматизована система інформаційно-аналітичного забезпечення маркетингових досліджень / Г. Міщенко. К., 2000. 60 с.
150. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські

перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиною. К.: К.І.С., 2004. 128 с.

151. Москаленко В.Ф. Реформування системи охорони здоров'я / В.Ф. Москаленко // Програмні доповіді IV з'їзду спеціалістів з соцмедицини та організаторів охорони здоров'я Київ – Житомир: МОЗУ, 2008. С. 42 – 61
152. Наказ МОН України від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoji-shkoli>
153. Наукові основи управління школою / Навчальний посібник для директорів шкіл та факультетів підготовки і підвищення кваліфікації організаторів народної освіти / Під ред. Г.В. Єльнікової. Харків, 1991. 170с.
154. Національна доктрина розвитку освіти України // Нормативно-правове забезпечення освіти: у 4 ч. Х., 2004. Ч.1. С. 5-24.
155. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону праці»/ С.П. Ткачук, В.В Андрійчук, З.М. Васильова та інші. К.: Основа, 1997. 528 с.
156. Національна доктрина розвитку вищої освіти [Електронний ресурс]: затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002. Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc. \78.
157. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні / Андрущенко Віктор Петрович, Бех Іван Дмитрович, Кремень Василь Григорович та ін.; за заг. ред. В. Г. Кременя; НАПН України. К.: Пед. думка, 2011. 301 с.
158. Національна стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tempus.org.ua/uk/news/823>.
159. Ничкало, Н. Г. (2014). «Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів». Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова.
160. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління

інноваційним розвитком вищої освіти України: моногр. К.: 2008. 419с.

161. Недогарок В. О. Історичні та сучасні аспекти реформування системи управління освітою у Великій Британії. Науковий вісник. Чернівці, 2009. Вип. 469: Педагогіка та психологія. С. 122-128.
162. Новий освітній простір. Символи змін. Рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/5noprekomend22.pdf>
163. Некрасов Всеволод. Як виглядатиме «цифрова» Україна: репортаж з Естонії. Економічна правда. 2019.
164. Оболенська Т. Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний і зарубіжний досвід / Київський нац. економічний ун-т. / Т. Є. Оболенська. К.: КНЕУ, 2001. 208 с.
165. Олійник В. В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти: [монографія] / В. В. Олійник К.: Міленіум, 2003. 594 с.
166. Освіта й наука в інноваційному розвитку сучасної Європи: зб. наук.експерт. матеріалів / за заг. ред. С. І. Здіорука. К., 2014. (НІСД). (Гуманітарний розвиток; вип. 2). 124 с.
167. Освітній менеджмент в умовах змін : навч. посіб. / Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан, Р. Шиян [та ін.]; за ред.: В. Олійника, Н. Протасової. Луганськ : СПД Рєзніков В. С., 2011. 308 с.
168. Огаренко В.М. Управління розвитком вищої освіти в розвинених країнах. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2004. № 2(21): у 2 ч. Ч.2. С. 228-232.
169. Олексієнко В.В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України: моногр./ В.В. Онікієнко, Л.М. Ємельяненко, І.В. Терон. К., 2006. 480 с.
170. Олександра Олексієнко. Механізми самозбереження в управлінні здоров'язбережувальним простором закладу освіти: методичні рекомендації з питань управління змінами у закладі освіти / Олександра Олексієнко. К.: МАУП, 2021. 58 с.

171. Олександра Олексієнко. Особливості створення здоров'язбережувального середовища у закладі з питань управління змінами у закладі освіти / Олександра Олексієнко. К.: МАУП, 2021. 68 с.
172. Олексієнко О.М. Здоров'язбереження як державний механізм публічного управління в Україні / О.М. Олексієнко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація системи публічного управління створенням здоров'язбережувального та безпечного простору України (модернізація, інновації, розвиток)»: зб. наук. пр. К.: МАУП., 2020. с. 44-45.
173. Олексієнко О.М. Державні механізми здоров'язбереження як функціональні одиниці публічного управління та адміністрування / О.М. Олексієнко // Актуальні проблеми розвитку системи публічного управління в Україні: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. К.: МАУП, 2020. с.46-48.
174. Олексієнко О.М. Особливості державного управління створенням освітнього здоров'язбережувального простору в Україні / О.М. Олексієнко // Kelm. Польща, 2021. с. 208-215.
175. Олексієнко О.М. Глобалізаційний підхід у публічному управлінні національною освітою / О.М. Олексієнко // Контекстуалізація орієнтирів на створення стійкого благополуччя людини в здоров'язбережувальному просторі України: науково-просвітницький альманах. Черкаси, 2021. с. 91-93.
176. Олексієнко О.М. Державні механізми здоров'язбереження як показники публічного управління та адміністрування / О.М. Олексієнко // Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Одеса, 2020. с.162.
177. Олексієнко О.М. Адаптаціогенез як державний механізм упровадження здоров'язбережувального управління освітою / О.М. Олексієнко // Сучасні проблеми підготовки та професійного

удосконалення працівників сфери освіти: тези VII Міжнародної науково-практичної конференції. Чернігів, 2021. с.67-68.

178. Олександра Олексієнко. Інтеграція впровадження технологій здоров'язбереження учнів у початковій школі / Олександра Олексієнко. К., 2016. 72 с.
179. Олександра Олексієнко. Педагогічні умови управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у діяльність початкової ланки освітнього простору Великодимерського НВО /Олександра Олексієнко. К., 2017. 96 с.
180. Олександра Олексієнко. Інтегративні підходи до управління екологічним спрямуванням діяльності початкової ланки освітнього простору Великодимерського НВО /Олександра Олексієнко. К., 2017.64 с.
181. Олександра Олексієнко. Формуємо критичне мислення у молодших школярів / Олександра Олексієнко. К., 2017. 28 с.
182. Олександра Олексієнко. Дидактичні принципи превентивного навчання молодших школярів у Великодимерському НВО / Олександра Олексієнко. – К., Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2017. – 144 с.
183. Олексієнко О.М. Здоров'язбережувальні механізми для розбудови освітнього простору України: державно-управлінський контекст / О.М. Олексієнко // Публічне урядування, ТОМ 28 № 3 К.; МАУП, 2021. с.62-66.
184. Олексієнко О.М. Публічне управління у сфері розбудови освітнього здоров'язбережувального простору в Україні / О.М. Олексієнко // Видавничий дім «Інтернаука» / Публічне адміністрування та національна безпека. випуск № 2 (лютий) Київ 2022. с.1-12.
185. Осовська Г. В. Економічний словник / Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. К. «Кондор», 2007. 358 с.
186. Остапчук В.В. Державне управління якістю освітніх послуг // Теорія та практика державного управління. Вип..9: Державне управління та місцеве самоврядування: Тези IV Між нар.наук.конгресу. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2004. С.255-258.

187. Орлов А.А. Моніторинг інноваційних процесів в освіті. №3, 1996., с.5-8.
188. Охорона здоров'я в Україні: нормативна база / упоряд. Є.К. Пашутинський. К.: КНТ, 2006. 478 с.
189. Олійник В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти: монографія. К.: Міленіум, 2003. 594 с.
190. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку: аналіт. записка/ НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yak-chinnik-lyudskogo-rozvitku>
191. План-графік підвищення кваліфікації в УМО. План-графік підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних кадрів освіти на 2013 рік: відомче вид. К.: Держ. вищ. навч. заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії пед. наук України, 2012. 68 с.
192. Паращенко Л.І. Державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні: методології, стратегії, механізми: [монографія] / Людмила Іванівна Паращенко. К.: Видавництво Майстер книг, 2011. 536 с.
193. Пархоменко-Куцевіл, О. Формування, розвиток та модернізація державних посад: концептуально-методологічні засади: монографія / О. Пархоменко-Куцевіл. К. : ФАДА, ЛТД, 2010. 295 с.
194. Павліченко О. Рада Європи і питання освіти // Шлях освіти. 1996. №1. С. 38.
195. Подорваний В.К. Адаптація системи державного регулювання соціального розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання до сьогодення. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №11, С.124-126.
196. Приходченко Л. Л. Забезпечення ефективності державного управління на засадах демократичного врядування: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Людмила Леонідівна Приходченко; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2010. 36 с.

197. Поступна О. В. Механізми державного управління вищою освітою на регіональному рівні: дис. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 / Поступна Олена Вікторівна ; Харків. регіон. ін-т держ. упр. Х., 2010.- 231с.
198. Постанова ВР № 2695-XII від 14.10.92, ВВР, 1992, № 49.Закон України «Про охорону праці».
199. Пономарьов Степан Іванович // Шевченківська енциклопедія: Т.5: у 6 т. / Гол. ред. М. Г. Жулинський. Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2015. С. 269.
200. Про концепцію державного стандарту загальної середньої освіти та проект базового навчального плану загальноосвітньої школи: Рішення колегії М-ва освіти України. //Інформ. зб. М-ва освіти України. 1996. № 17-18.
201. Проект закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір». Режим доступу http://www.moz.gov.ua/ua/print/Pro_20120316_1.html 146.
202. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: Закон України від 23 трав. 2017 р. № 2053 // Голос України. 2017. 7 лип. (№ 123). С. 3.
203. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання: Закон України від 5 черв. 2014 р. № 1324 // Відомості Верхов. Ради. 2014. № 30. Ст. 1011.; Офіц. вісн. України. 2014. № 52. Ст. 1386
204. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання/у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2011 р. № 872 // Офіц. вісн. України. 2011. № 62. Ст. 2475.
205. Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009–2015 роки «Безбар'єрна

Україна»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 2009 р. № 784 // Офіц. вісн. України. 2009. № 58/60. Ст. 2027.; Уряд. кур'єр. 2009. 12 серп. (№ 145).

206. Про затвердження Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1849 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2006_12_27/KP061849.html
207. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 р. № 1594 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
208. Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки: наказ Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2009 р. № 1026-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/9071.html>.
209. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 14 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.health.gov.ua/www.nsf>.
210. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю. Факультативного протоколу до неї [Електронний ресурс]: Закон України від 16 груд. 2009 р. № 1767-VI [зі змін. та доп., станом на 7 верес. 2016 р.] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал.
211. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін : Доповідь Президента НАПН України на загальних зборах НАПН України 3 березня 2015 р. // [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/442/>.
212. Проект Закону України «Про освіту» // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://studopedia.ru/13_98730stattya--pozashkilna-osvita.
213. Порівняльна педагогіка : [навчальний посібник] / І. М. Богданова,

Н. Дідусь, Н. Курлянд та ін. Одеса, 2003. С. 4.

214. Рамкові рекомендації до структури ІКТ-компетентності освітян «UNESCO ICT Competency for Teachers (UNESCO ICT-CFT)» Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.microsoft.com/publicsector/ww/international-organizations/projects/Pages/ict-competency-framework.aspx>
215. Радиш Я. Ф. Домінанти державної політики України в галузі охорони здоров'я у вимірах сучасної євроатлантичної парадигми // Проблеми військової охорони здоров'я : зб. наук. пр. УВМА. К., 2006. Вип. 16. С.378–392.
216. Радиш Я. Ф. Державне управління в Україні : стан, проблеми та тенденції розвитку (за матеріалами експертної доповіді Національного інституту стратегічних досліджень) // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. 2009. № 1. С.11–20.
217. Роганова М. В. Соціальне проектування у вищому навчальному закладі інноваційного типу [Електронний ресурс] / М. В. Роганова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2013. № 3. С. 76-81. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2013_3_11.
218. Райт Г. Державне управління. К.: Основи, 1994.191с.
219. Радул В. До уявлень про соціальне середовище вищого навчального закладу / В. Радул // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 131. С. 18-22.
220. Рижих В. М. Державне управління науково-технічним прогресом: економічні аспекти : автореф. д. н. держ. упр. : спец. 25.00.05 «Галузеве управління» / В. М. Рижих. К., 1999. 36 с.
221. Рингач Н. О. Роль чинників пов'язаних зі здоров'ям, у Стратегії національної безпеки України, та пріоритети державного управління / Н.О. Рингач // Збірник наукових праць. К.: НАДУ, 2007. С. 293-304 с.
222. Розпорядженні кабінету міністрів Верховної ради Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р.Київ «Про схвалення

Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року .

223. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті: монографія / З. В. Рябова. К. : Педагогічна думка, 2013. 268 с.
224. Саламанська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами. (1994). Всесвітня конференція з питань освіти осіб з особливими потребами: доступ і якість, Саламанка, Іспанія, 7-10 червня 1994 року. ЮНЕСКО.
225. Сак Т. Організація навчання школярів із затримкою психічного розвитку різних психолого-педагогічних типів / Т. Сак // Особлива дитина: навчання і виховання. 2017. № 1. С. 13-20. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DLog_2017_1_4.
226. Семенець-Орлова І. Державне управління освітніми змінами в Україні : теоретичні засади: монографія / І. Семенець-Орлова. К.: ЮСТОН, 2018. 420 с.
227. Семенець-Орлова І. Проблемні аспекти державного управління освітніми змінами / І. Семенець-Орлова // Вісник НАДУ при Президентіві України. №2. 2015. с. 86.
228. Семиченко, В. А. (2001). Психологія особистості. К.: Видавець Ешке О. М., 427.
229. Сидоренко С. Генеза публічного управління розвитком безбар'єрного простору у закладах освіти України. Публічне урядування : збірник. № 3 (31) жовтень 2022. Київ : ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 2022. С. 60-70.
230. Сидоренко С. Вектори комунікативних процесів у безбар'єрній сфері простору закладів освіти. Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні : Матеріали X Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції, 27 квітня 2023 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. 176 с.
231. Сидоренко С. Механізми публічного управління соціально-комунікативною адаптацією осіб з особливими потребами у безбар'єрній

сфері освітнього простору України. Матеріали п'ятого міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підрастаючого покоління»: Зб. наук. Праць / За ред. Білик В.Г. Вип. 5. К.: Алатон, 2023. С. 101-103.

232. Сидоренко С. Механізми публічного управління соціально-комунікативною адаптацією осіб з особливими потребами у безбар'єрній сфері освітнього простору України. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 2 (68). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. С. 127-130.
233. Сидоренко С. Безбар'єрна сфера спілкування в просторі закладу освіти: комунікативні вектори. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 4 (70). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. С. 132-140.
234. Сидоренко С. Індивідуалізація організації безбар'єрної сфери в закладах освіти як дидактична проблема. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 5 (71). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 148 с.
235. Синьов В. М. Особливості умови соціалізації дітей з аутистичними порушеннями / В. М. Синьов, Д. І. Шульженко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2012. Вип. 21. С. 251-255.
236. Сіданіч, І. Л. (2003). Культура взаємин батьків і дітей, її сутність та зміст. Освіта і управління, 6(4), 102-109.
237. Сорочан Т. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності : теорія та практика : монографія. Луганськ: Знання, 2005. 384 с.
238. Співак М. В. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2016. 536 с.
239. Старєва А.М, «Регіональний соціокультурний освітній кластер як організаційна умова вирішення проблеми оптимізації навчальних закладів», Народна освіта, Вип. 2(17), с. 34–41, 2012. [Електронний ресурс].http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/17/statti/stareva.

htm.

240. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом / Т. Скрипник // *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 4. С. 24-31.
241. Сопрун, І. П., Чебикін, О. Я. (2003). Прояв агресивності в дітей, що виховуються в різних соціальних умовах. Випуск, 5/6, 51-53.
242. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» // [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
243. Сурмін, Ю. П. (2015). «Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні». Журнал «Вісник Національної академії державного управління при Президентові України», № 2, с. 19-28.
244. Таланчук П. М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому середовищі / Таланчук П. М., Кольченко О. К., Нікуліна Г. Ф. К.: Соцінформ, 2004. 128 с.
245. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи / О. Таранченко// *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2011. № 1. С. 19.
246. Таранченко О. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / О. М. Таранченко, Ю. М. Найда; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с.
247. Таранченко О. М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально–виховного процесу / О. М. Таранченко, Ю. М. Найда // *Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник* / [Колупаєва А. А. [та ін.]. К., 2007. 128 с.
248. Тарасун В. В. Інтеграція дітей з особливими потребами в активне життя суспільства / В. В. Тарасун // *Дефектологія*. 2000. № 1. С. 21–27.
249. Тесленко В. В. Доповідь на Всеукраїнській нараді-семінарі з питань формування освітньо-реабілітаційного простору для дітей-сиріт і дітей-інвалідів/ В. В. Тесленко // *Освіта України*. 2007. № 1-2. С. 4–5.
250. Терентьєва Н. Цілі розвитку тисячоліття: освітянський контент.

Навчальний посібник. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю.А., 2017. 88 с.13

251. Терентьєва Н. Контент Цілей розвитку тисячоліття: проблема збереження репродуктивного здоров'я в освітньому середовищі. Актуальні проблеми здоров'язбереження в Україні: педагогічні та медичні проблеми репродуктивного здоров'я: матеріали Міжнародного науково-практичного семінару (24 квітня 2014 р.). Черкаси, Видавець Чабаненко Ю.А., 2014. С. 24-27.
252. Терентьєва Н.О Людський розвиток: концепція цілей тисячоліття / Н.О. Терентьєва // Актуальні проблеми здоров'язбереження в молодіжному середовищі ХХІ століття: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15–16 листопада 2013 року, м. Київ) / упор. Л. Г. Горяна, Н. О. Терентьєва. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. В., 2013. С.27–30.
253. Токовенко В.В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії: Моногр. К.: Вид-во УАДУ, 2001. С.37.
254. Тимошко Г.М. Сучасні погляди на розвиток організаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г.М.Тимошко // Керівник нової української школи: світоглядно-професійні орієнтири: збірник наукових праць / [В. П. Андрущенко, В. П. Бех, О. В. Алейнікова України, НАПН України, Асоціація керівників шкіл України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. С. 141-144.
255. Технопарк для вчителів: Запровадження інновацій у навчально-виховний процес / Т. М. Сорочан , І. І. Цимбал , Б. А. Дьяченко, О. М. Рудіна, А. О. Данильєв, Л. М. Ткаченко, І. П. Воротнікова, Л. М. Михайлова. Луганськ : Знання, 2006. 360 с.
256. Ткаченко В.В. Основні аспекти поняття «Здоров'язбережувальні технології». Наука і освіта. 2014. № 3. С. 177-180.23, с. 177.
257. Трухін І. О. Основи шкільного виховання: навчальний посібник / І. О. Трухін, О. Т. Шпак. Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.

368 с.

258. Трощинський, В. (2018). «Інтеграційна модель державної етнополітики: зарубіжний досвід для України». Журнал «Актуальні проблеми державного управління», Вип. 1, с. 94-98.
259. Український педагогічний словник / [упоряд. Семен Устимович Гончаренко]. К.: Либідь, 1997. 376 с.
260. Федько О.А. Перспективи управлінського впливу на формування та збереження здоров'я населення з урахуванням ціннісно-світоглядної трансформації українського суспільства в умовах соціальної нестабільності: монографія / О.А. Федько. К.: НАДУ, 2010. 384 с.
261. Федько О. А. Категорійно-понятійний апарат ідеології здоров'я в у дискурсі науки державного управління / Федько О. А., Радиш Я. Ф. // Економіка та держава. 2010. № 4. 384 с.
262. Філософія: навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного. 6-те вид., випр. і допов. К. : Вікар, 2006. 534с.
263. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. К.: «Академвидав», 2010. 454 с.
264. Федорчак, О. В. (2016). «Сучасні форми іноземних інвестицій як об'єкти державного регулювання». Журнал «Ефективність державного управління», Вип. 4, с. 171-182.
265. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. М. Хриков. К. : Знання, 2006. 365 с.
266. Чорнобой Е. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта: посібник / Е. Чорнобай, О. Красюкова-Еннс. К.: Паливода А. В., 2012. 32 с.
267. Шевцов А. Г. Методичні основи організації соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я: монографія / А. Г Шевцов. К.: НТІ «Інститут соціальної політики», 2004. 240 с.
268. Шеремет М. К. Готовність слабочуючих дітей до навчання в школі: монографія / М. К. Шеремет. К.: Віпол, 1996. 190 с.

269. Шафранський В. В. Поліпшення здоров'я для всіх та скорочення нерівності щодо здоров'я як стратегічне завдання політики «Здоров'я – 2020»: аналітичний огляд публікацій ВООЗ / В. В. Шафранський // Україна. Здоров'я нації. 2016. № 4. С. 243–246.
270. Шиян О. Взаємодія школи, сім'ї і громадськості для створення оптимально здорового середовища / Олена Шиян // Фактори соціального формування особистості: школа, сім'я, громадськість: матеріали регіон. наук.-практ. конф. Л., 2000. С.150.
271. Шиян О. І. Здорова школа: аспекти фізичного виховання: метод. посіб. /Шиян О. І., Сороколіт Н. С. Львів : ЛДУФК, 2013. 60 с.
272. Шиян О. І. Здорова школа: школи сприяння здоров'ю Львівщини: метод. посіб. / Шиян О. І., Павлова Ю. О. Львів : ЛДУФК, 2013. 90 с.
273. Шиян О. І. Освітня політика з питань забезпечення здорового способу життя учасників навчально-виховного процесу [Електронний ресурс] / Олена Шиян // Спецпроект: аналіз наукових досліджень: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (30–31 трав. 2013 р.). Дніпропетровськ, 2013.
274. Шиян О. Структура ключових понять у сфері збереження здоров'я засобами освіти / Шиян О. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): [зб. наук. пр.]. Київ, 2012. Вип. 24. С. 125 – 129.
275. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». Київ, 2017. 516с.
276. Юнак А. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження здоров'язберігаючих технологій на уроках з лижної підготовки. Гуманітарний вісник. 2011. № 27. С. 348-352.
277. Янкович О. Розвиток здоров'язберезувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи (1991–2016 рр.).

Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». 2017. Випуск 4/36. С. 302.

278. Яременко О. О. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / О. О. Яременко, О. М. Балакірева, О. В. Вакуленко та ін. К.: Укр. ін-т соц. дослідж., 2000. 210 с
279. Ягупов В. В. Педагогіка – Результативний компонент навчального процесу. Вихованість, її рівні та критерії [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://eduknigi.com/get_book.php?id=12.
280. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: методичний посібник / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в Україні» / уклад. С. Єфімова. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 152 с.
281. Ярмощук І. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. Ярмощук // Шлях освіти. 2009. № 2. С. 24–28.
282. Яценко Т. С. Социально-психологическое обучение в подготовке будущих учителей / Т. С. Яценко. К.: Вища школа, 1987. 110 с.
283. Antor, G.; Bleidick, U. Handlexikon der Behindertenpädagogik. Schlüsselbegriffe aus Theorie und Praxis. Stuttgart, Berlin, Köln. 145.
284. Bailey, D. Collaborative goal setting with families. Resolving differences in values and priorities for services. Topics in Early Childhood Special Education, 1987, 7(2), p. 59–71.
285. Bailey, D. Collaborative goal setting with families. Resolving differences in values and priorities for services. Topics in Early Childhood Special Education, 1987, 7(2), p. 59–71.
286. Bailey, D. Working with families of children with special needs. Washington D.C, 1994. 56 p.
287. Biewer, G./ Reinhartz, P. (Hrsg.) (1997): Pädagogik des Ästhetischen. Bad Heilbrunn: Klinkhardt. 237 p.
288. Breiner, Herbert L.: Die Präventive Integration. PIH, Frankenthal / Pfalz 1989, Biewer, G. (2001): Vom Integrationsmodell für Behinderte zur Schule für alle Kinder. Neuwied, Berlin: Luchterhand. 186.
289. Cjughlin P.A., Hansen K.A., Heller D., Kaufmann R.K., Stolberg J.R.,

- Walsh K. Family Participation (Chapter III). Creating Child-Centered Classrooms. Children's Resources International. 1997. 49 p.
290. Cooper C. & McEvoy M.A. Group friendship activities. Teaching Exceptional Children, 28, 1996. P. 67–69.
291. Cordon T., Holland J., Lahelma E. Making Spaces-Citizenship and Difference in Schools. – Basingstoke: Macmillan Press, 2000. 225 p.
292. Daniels E. Stafford K. Forming partnerships with families. (Chapter 2). Creating Inclusive Classrooms Children's Resources International. 1999. 156 p.
293. Davern L. Listening to parents of children with disabilities. Educational Leadership 53 (5), 1996. P. 61–63.
294. Doornbos K. & Stevens L.M. De groei van het speciaal onderwijs. Deel A. Analyse van historic en beleid. Den Haag: Staatsuitgeverij, 1987. P. 37–59.
295. Elliott R. Self-Knowledge and Education // Personal and Social Education. L.: Univ. of London. 1989. P. 35–53.
296. Nye J. S., Jr. The Paradox of American Power. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки // Політичний менеджмент. 2005. № 4(13). С. 15–126.
297. Nye J. S., Jr. The Paradox of American Power. Why the World's Only Superpower Can't It Alone. N. Y., Oxford: Oxford University Press, 2002. XVIII. 222 p.
298. Semenets-Orlova I. Transformation in education institutions in a context of social conflicts: upon M. Maffesoli's concept of the «neo-tribalism» archetype / I. Semenets-Orlova // Public management. 2017. Vol. 1. P. 276–295.
299. Tim Loreman, Joanne Deppeler, David Harvey «Inklusive Education. A practica guide to supporting diversity in the classroom». Routledge Falmer, London and New York, 2005. 85 p.
300. The development of strategies and approaches to the successful implementation of inclusive education Svitlana Sydorenko | Olena Akimova | Olena Stechenko | Oksana Stanichenko | Oleksandr Ievlieve. СЕМЕНЕЦЬ-

Орлова І. Нормативно-правове забезпечення освітніх змін в Україні / І. Семенець-Орлова // Теорія та практика державного управління. № 3. 2017. С.145.

301. Vitello, S.J., Mithaug, D.E. (Eds.). Inclusive Schooling National and International Perspectives. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1998. 78 p.
302. Why the World's Only Superpower Can't It Alone. N. Y., Oxford: Oxford University Press, 2002. XVIII. 222 p.
303. Wilson B. Morality in the Evolution of the Modern Social System // The British Journal of Sociology. 1985, 46.3. P. 315–332.

ДОДАТКИ

ОПОРНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ «КАЛИНІВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ»
КАЛИНІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
БРОВАРСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул. Шкільна, 8, смт Калинівка, Броварський район, Київська область, 07443,
тел./факс (04594)78-2-15, e-mail:Kalinowwka@ukr.net Код ЄДРПОУ 25300625

від 21.12. 2023 р. № 01-23/382

Довідка про впровадження

Видана Сидоренко Світлані Станіславівні в тому, що матеріали її дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» на тему **«Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України»**, впроваджені та використовуються у роботі керівника та адміністрації закладу щодо управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти.

Директор ОЗО «Калинівський ліцей»

С.І.Кириї

БРОВАРСЬКА МІСЬКА РАДА БРОВАРСЬКОГО РАЙОНУ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Броварський ліцей № 5 ім. Василя Стуса

Броварської міської ради Броварського району Київської області

07400 м.Бровари, вул.Київська,306-А, тел. (04594) 6-10-02; 6-05-76

e-mail: paul-5@ukr.net

код згідно з ЄДРПОУ 22203689

21.12.2023 р.№ 278

На № _____ від _____

Довідка про впровадження

Видана Сидоренко Світлані Станіславівні в тому, що матеріали її дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» на тему **«Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України»**, впроваджені та використовуються у роботі керівника та адміністрації закладу щодо управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти.

Директор

Надія ДАЙНЕКО

БРОВАРСЬКИЙ ЛІЦЕЙ № 6

БРОВАРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ БРОВАРСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
вул. Гродзиського повіту, 3-А, м. Бровари, Броварський район, Київської області, 07400,
тел. (04594) 4-21-63, e-mail: lyceum6@ukr.net, код згідно ЄДРПОУ 25657577

Від 21.12.2023 № 322
На № _____ від _____

Довідка

Видана Сидоренко Світлані Станіславівні в тому, що матеріали її дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» на тему **«Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України»**, впроваджені на Всеукраїнському семінарі з міжнародною участю **«Втілення Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору у закладах освіти для дітей з особливими потребами»**, який проходив у Броварському ліцеї № 6 13 вересня 2023 року. Аспірантка виступила перед педагогічними працівниками та гостями семінару на тему **«Експертне оцінювання розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти»**.

Директор

Людмила ПРИДЕЛЮК

041018

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

Україна, 03039, Київ-39, вул. Фрометівська, 2,
Тел. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

2, Frometiv's'ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine,
Tel. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

" 28 " березня 20 24 № 1216/1

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспірантки кафедри публічного адміністрування
Сидоренко Світлани Станіславівни

Дослідження Сидоренко С.С. на тему «Механізми публічного управління розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України» виконане відповідно до наукової роботи НДР Міжрегіональної Академії управління персоналом на тему «Розвиток публічного управління та адміністрування в умовах системних галузевих реформ: соціальні, економічні, безпекові та культурні аспекти» (номер державної реєстрації 0119U100491).

Здобувачкою обґрунтовано теоретичні засади механізмів публічного управління у сфері безбар'єрного простору закладів освіти України як виду соціального управління, можливості застосування сучасних теорій освітніх змін у стратегічному плануванні, програмуванні, моделюванні, проектуванні процесів освітньої реформи Нова українська школа. У дисертаційному дослідженні проаналізовано сутність безбар'єрного середовища, досліджено предметне поле і категоріальний апарат механізмів публічного управління у безбар'єрній сфері простору закладів освіти з використанням синергетичного підходу. Автором проаналізовано та розкрито суть і особливості філософсько-методологічних та теоретичних основ дослідження механізмів публічного управління розвитку безбар'єрної сфери простору закладів освіти України в контексті світових та національних процесів.

Результати дослідження Сидоренко С.С. можуть використані для розробки та впровадження інноваційних підходів у системі публічного управління в Україні, спрямованих на покращення рівня розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України.

Науковий керівник теми НДР,
доктор наук з державного управління,
професор

І.А.Семенець-Орлова

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України з державного управління

1. Сидоренко С. Генеза публічного управління розвитком безбар'єрного простору у закладах освіти України. Публічне урядування: збірник. № 3 (31) жовтень 2022. Київ: ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 2022. С. 60-70.
2. Сидоренко С. Механізми публічного управління соціально-комунікативною адаптацією осіб з особливими потребами у безбар'єрній сфері освітнього простору України. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 2 (68). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. С. 127-130.
3. Сидоренко С. Безбар'єрна сфера спілкування в просторі закладу освіти: комунікативні вектори. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 4 (70). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. С. 132-140.
4. Сидоренко С. Індивідуалізація організації безбар'єрної сфери в закладах освіти як дидактична проблема. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 5 (71). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 148 с.

Статті у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science

Core Collection та/або Scopus

5. Sydorenko, S., Akimova, O., Stechenko, O., Stanichenko, O., lievliev, O. (2024) The development of strategies and approaches to the successful implementation of inclusive education, Multidisciplinary Science Journal, 6.

Авторський внесок:

Сидоренко С. проаналізувала міжнародний досвід впровадження інклюзивної освіти та його застосування в Україні.

Акімова О. розробила стратегії залучення батьків та спільноти до процесу інклюзивної освіти.

Стеченко О. досліджувала методики адаптації навчальних програм для учнів з особливими освітніми потребами.

Станіченко О. провела емпіричне дослідження ефективності різних підходів до інклюзивного навчання.

Ільєвлієв О. запропонував моделі управління навчальними закладами в умовах інклюзивної освіти.

Тези конференцій

6. Сидоренко С. Вектори комунікативних процесів у безбар'єрній сфері простору закладів освіти. Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні: Матеріали Х Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції, 27 квітня 2023 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. 176 с.

7. Сидоренко С. Механізми публічного управління соціально-комунікативною адаптацією осіб з особливими потребами у безбар'єрній сфері освітнього простору України. Матеріали п'ятого міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підростаючого покоління»: Зб. наук. Праць / За ред. Білик В.Г. Вип. 5. К.: Алатон, 2023. С. 101-103.

Інші видання

8. Горяна Л., Олексієнко О., Сидоренко С. та ін. Модель управління та адміністрування створенням здоров'язберезувального простору в сучасному закладі освіти. К.: Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2022. 334 с.

Авторський внесок:

Сидоренко С. обґрунтувала особливості інтеграції інклюзивної освіти в закладі освіти.

Горяна Л. теоретично обґрунтувала доцільність діяльності розробки програми управлінсько – методичного супроводу.

Олексієнко О. розробила орієнтовну модель управлінсько – методичного супроводу створення здоров'язберезувального середовища.

9. Сидоренко С. Механізми публічного управління профілактикою сколіозу в учнів з особливими потребами/поради керівникам і педагогічним кадрам сучасного закладу освіти/ К.: 2023. 28 С.

10. Сидоренко С., Семенець-Орлова І., Горяна Л., Олексієнко О. Методичне забезпечення публічного управління розвитком безбар'єрного простору в закладах освіти України: навч. посіб. / І. Семенець-Орлова, Л. Горяна, С. Сидоренко, О. Олексієнко. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 112 с.

Авторський внесок:

Сидоренко С. визначила основні поняття і терміни впровадження безбар'єрної сфери у середовище закладу освіти; розробила семінар – тренінг «Особистісно орієнтовний підхід до впровадження безбар'єрної сфери закладу освіти щодо організації пізнавальної діяльності учнів.

Семенець – Орлова І. описала класифікаційні параметри моделі технології формування методичної культури педагогічних працівників організації навчально – виховного процесу.

Горяна Л. розробила програму факультативу «Самоменеджмент учня».

Олексієнко О.М. обґрунтувала головні компоненти Концепції Нової Української школи.

11. Сидоренко С. Сучасні питання публічного управління в сфері інклюзивної освіти. 4. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2020. Вип. 1 (59). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2020. 70 с.

12. Сидоренко С., Олексієнко О. Функціонування механізмів державного управління в українській освітній системі. Управління розвитком інклюзивної освіти. (Олексієнко О., Броварський ліцей № 6, Сидоренко С., Броварський ліцей № 6). C91 Moderní aspekty vědy: XXVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2023. str. 607.

Авторський внесок:

Сидоренко С. дослідила та описала чинну нормативно-правову базу, що регулює інклюзивну освіту в Україні, висвітлила питання підготовки та підвищення кваліфікації педагогів, які працюють в умовах інклюзивної освіти

Олексієнко О. дослідила чинні закони та нормативні акти, які регулюють освітню систему України, висвітлила основні реформи в освітній системі України, їхні цілі, досягнення та недоліки.

Анкета

**для опитування управлінських, керівних і педагогічних
працівників, які працюватимуть в умовах створення і розвитку
безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти**

*(Авторська розробка Сидоренко С. С., яка впроваджена у заклади освіти
м. Бровари)*

Анкета розглянута та схвалена громадською лабораторією методичної культури Президії Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я Протокол № 76 від 12 березня 2023 р

Анкета затверджена педагогічною радою Броварського ліцею № 6. Протокол № 4 від 31 травня 2023 року.

Шановний колего!

У рамках організації діяльності «Центру експертного оцінювання створенням та розвитком безбар'єрної сфери пропонуємо взяти активну участь у діагностиці ставлення суб'єктів закладу освіти до професійної діяльності в умовах розвитку безбар'єрної сфери закладу освіти.

Гарантуємо Вам повну конфіденційність. Просимо Вас бути якомога відвертішими, адже саме від повноти та щирості Ваших відповідей залежатиме розробка умов удосконалення управлінської, професійно-педагогічної підготовки у міжкурсовий період

Щиро дякуємо Вам за співпрацю!

1. Ви вважаєте, що впровадження механізмів публічного управління створенням і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти України є важливим кроком освітніх реформ:

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

2. Безбар'єрна сфера у просторі закладів освіти передбачає: _____

3. Яку підготовку з питань створення та розвитку безбар'єрної сфери у закладі освіти освіти Ви пройшли?

1. Навчальні дисципліни (вказіть, які саме) _____
2. Семінари (вказіть, які саме) _____
3. Тренінги (вказіть, які саме) _____
4. Самоосвіта (вказіть види) _____
5. Курсова чи міжкурсова підготовка _____
- Інше _____

4. У чому, на Вашу думку, полягає сутність створення та розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти?

(Позначте не більше 6 відповідей)

1. реалізація ідеї гуманізму
2. один з аспектів прав людини
3. окрема методика навчання
4. сукупність методик навчання
5. система освітніх послуг
6. індивідуалізована система навчання дітей з особливими освітніми потребами
7. реформа, що підтримує розбіжності та особливості кожного учня
8. багаторівневий процес включення осіб з інвалідністю в суспільне життя
9. процес здобуття освіти в умовах загальноосвітнього простору
10. підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами в системі загальноосвітніх навчальних закладів
11. процес визнання і реагування на різноманітність потреб усіх тих, хто навчається

5. Діти з особливими освітніми потребами – це діти _____

6. Які форми організації навчання дітей з особливими освітніми потребами відповідають ідеї безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти?

1. Спеціальні класи в структурі загальноосвітнього закладу
2. Інклюзивні класи в структурі загальноосвітньої школи
3. Спеціальні загальноосвітні заклади (інституалізація)
4. «Стихійна» інклюзія (навчання дітей з особливими освітніми потребами в ЗНЗ без створення відповідних умов)

5. Інше _____

7. Чи дає можливість нормативно-правова база в Україні забезпечити реалізацію запровадження та розвиток безбар'єрної сфери у закладі освіти?

1. Так

2. Ні

3. Частково

4. Не знайомий з нормативно-правовою базою

8. Для здійснення професійно- управлінської та педагогічної діяльності в умовах безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти необхідна спеціальна підготовка?

1. Так

2. Ні

3. Частково

9. Для здійснення оцінювальної діяльності в умовах безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти необхідні спеціальні психолого-педагогічні знання, уміння і навички?

1. Так

2. Ні

3. Частково

10. Ви проходили педагогічну практику створення і розвитком безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти ?

1. Так, активно працював

2. Так, пасивно спостерігав

3. Ні

11. У Вас є досвід практичної діяльності з дітьми, які мають особливі освітні потреби?

1. Так (вказіть, який саме) _____

2. Ні

12. У Вас є досвід спілкування з людьми, які мають особливості психофізичного розвитку?

1. Так (вказіть, який саме) _____

2. Ні

13. З якими науково-методичними посібниками, підручниками з питань безбар'єрної сфери закладу освіти Ви знайомі?

14. Звідки Ви отримуєте інформацію з питань організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами?

15. Які форми отримання інформації є для Вас найбільш оптимальними?

1. Навчальні дисципліни
2. Інтерактивні курси
3. Семінари-практикуми
4. Рекомендації, консультації
5. Електронний форум
6. Інші _____

16. Яку науково-методичну підтримку із зазначених нижче питань Ви хотіли б отримати:

1. Сутність **безбар'єрної сфери** у просторі закладу освіти
2. Нормативно-правова база **безбар'єрної сфери** у просторі закладу освіти. Сутність створення та розвитку **безбар'єрної сфери** у просторі закладу освіти.
3. Організація роботи з найуразливішими категоріями учнів з метою їх повноцінного залучення до освітнього процесу та подальшої соціальної інтеграції.
4. Альтернативні методи оцінювання.
5. Організація співпраці усіх учасників **безбар'єрної сфери** освітнього середовища.
6. Залучення батьків у адвокації прав дітей.
7. Підтримка **безбар'єрною сферою** освітніми послугами сімей дітей з особливими освітніми потребами.
8. Психолого-педагогічний супровід.
9. Програмно-дидактичне (методичне) забезпечення
10. Міжнародний досвід розвитку **безбар'єрної сфери** у закладі освіти.

**Методика експертного оцінювання та діагностування самооцінювання
рівня готовності управлінських, керівних і педагогічних кадрів в умовах
створення і розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти**

1. Як Ви оцінюєте свій рівень орієнтування в тезаурусі педагогічних
понять у галузі **розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти розвитку
безбар'єрної сфери у закладах освіти** та оцінювальної діяльності в її умовах?

- а) низький;
- б) середній;
- в) високий;
- г) складно відповісти.

2. Як Ви вважаєте, чи є тотожними поняття, «оцінювання навчальних
досягнень», «оцінювання предметних компетентностей», «оцінювання
ключових компетентностей»?

- а) ці поняття тотожні, синонімічні;
- б) ці поняття мають відмінності, але взаємопов'язані;
- в) складно визначитися.

3. Закінчіть, будь ласка, речення:

Оцінювання навчальних досягнень передбачає ...

Оцінювання предметних компетентностей передбачає ...

Оцінювання ключових компетентностей передбачає...

4. Якою мірою Вас цікавлять проблеми оцінювальної діяльності в умовах
розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти ?

- а) дуже цікавлять;
- б) скоріше цікавлять, ніж не цікавлять;
- в) складно визначитися;
- г) скоріше не цікавлять, ніж цікавлять;
- д) зовсім не цікавлять.

5. Визначте, якою мірою Ви володієте тими чи іншими знаннями щодо оцінювальної діяльності вчителя початкових класів:

- а) глибоко володію;
- б) достатньою мірою;
- в) складно визначитися;
- г) обізнана (-ий) поверхнево;
- д) не обізнана (-ий).

6. Визначте, якою мірою Ви володієте тими чи іншими знаннями щодо специфіки механізмів публічного управління оцінювальною діяльністю управлінських, керівних і педагогічних кадрів в умовах **розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти** :

- а) глибоко володію;
- б) достатньою мірою;
- в) складно визначитися;
- г) обізнана (-ий) поверхнево;
- д) не обізнана (-ий).

7. У чому, із Вашого погляду, полягає сутність механізмів публічного управління створенням і розвитком **у безбар'єрної сфери у закладах освіти** готовності управлінських, керівних, педагогічних кадрів до оцінювальної діяльності в умовах **розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти**?
(Підкресліть лише три із запропонованих варіанти відповіді).

у сформованості професійно-управлінської та педагогічної спрямованості особистості.

Уміння управляти
(запитальник для експертів)

Шановний колего! Просимо Вас взяти участь у дослідженні проблем створення і розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти управлінців, керівників та адміністрації закладів освіти. Ваші відповіді сприятимуть розробці нових варіантів навчальних планів у міжкурсовий період підвищення кваліфікації управлінських, керівних і педагогічних кадрів задля визначення тематики нарад, семінарів і заходів.

Вдячні за виявлену увагу!

Пропонуємо Вам дати експертну оцінку управлінським умінням керівника щодо розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти_____

Критерії та показники	Не володіє	Прагне оволодіти	Володіє на достатньому рівні
1. Здійснення традиційного управлінського циклу сфери безбар'єрної діяльності			
1.1. Визначати мету творення та розвитку безбар'єрної діяльності закладу освіти			
1.2. Опрацьовувати концепцію експертного оцінювання розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладу освіти загальноосвітнього			
1.3. Планувати діяльність закладу освіти з врахуванням розвитку безбар'єрної сфери			
1.4. Роз'яснювати завдання учасникам навчально-виховного процесу створення			

та розвитку безбар'єрної сфери			
1.5. Виконувати організаторські функції задля розвитку безбар'єрної сфери			
1.6. Здійснювати внутрішньошкільний контроль якості створення і розвитку безбар'єрної сфери			
1.7. Працювати з інформацією, аналізувати показники діяльності розвитку безбар'єрної сфери навчального закладу			
2. Управління закладом освіти як соціальною системою			
2.1. Прогнозувати розвиток розвитку безбар'єрної сфери з закладу освіти як відкритою соціальною системою в умовах конкретного соціуму			
2.2. Створювати систему розвитку безбар'єрної сфери роботи з органами влади, громадськими організаціями, культурно-просвітницькими установами			
2.3. Формувати позитивну громадську думку щодо розвитку безбар'єрної сфери діяльності закладу школи, створювати імідж школи			
2.4. Створювати умови розвитку безбар'єрної сфери як структури, що забезпечують реалізацію державно-громадської моделі публічного управління			
3. Управління закладом освіти в умовах ринкових щодо розвитку безбар'єрної сфери			
3.1. Визначати цілі різних рівнів і критерії результату розвитку безбар'єрної сфери			
3.2. Формувати культуру			

організації розвитку безбар'єрної сфери			
3.3. Управляти якістю освіти розвитку безбар'єрної сфери			
3.4. Мотивувати діяльність учасників навчально-виховного процесу розвитку безбар'єрної сфери			
3.5. Забезпечувати умови для особистісного розвитку учасників навчально-виховного процесу			
3.6. Делегувати повноваження			
4. Опанування інновацій			
4.1. Оновлювати мету діяльності розвитку безбар'єрної сфери			
4.2. Обґрунтовувати інноваційну та експериментальну діяльність розвитку безбар'єрної сфери			
4.3. Прогнозувати, планувати діяльність школи в режимі розвитку та експерименту розвитку безбар'єрної сфери			
4.4. Роз'яснювати сутність нововведень учасникам навчально-виховного процесу			
4.5. Забезпечувати умови опанування інноваціями й учителями розвитку безбар'єрної сфери			
5. Створення оригінальної освітньої практики розвитку безбар'єрної сфери			
5.1. Обирати тип освітньої практики або поєднувати декілька типів з урахуванням умов розвитку безбар'єрної сфери закладу освіти			
5.2. Моделювати тип освітньої практики розвитку безбар'єрної сфери			
5.3. Забезпечувати апробацію розвитку безбар'єрної сфери свого навчального закладу за			

участю науковців, компетентних фахівців, громадськості			
5.4. Визначати показники діяльності навчального закладу відповідно до поставленої мети, здійснювати моніторинг за цими показниками розвитку безбар'єрної сфери			

Як зазначалося вище, вибір необхідної маркетингової стратегії уможлиблює створення позитивного іміджу закладу й, що, на сьогодні, є вкрай актуальним, сприятиме формуванню освітніх потреб споживачів послуг, який надає навчальний заклад, розвитку їхньої особистості. Найголовніше – забезпечить піднесення освіти як соціальної цінності.

Ключовим у цьому напрямі має бути впровадження у навчальний процес нових інформаційних технологій, комп'ютерних програм, сучасних моделей публічного управління розвитку безбар'єрної сфери у просторі закладів освіти.

Сутнісні аспекти маркетингової стратегії розвитку навчального закладу (розроблено за методикою Peter. Marketing Management and Strategy. / Peter Doyle, Philip Stern. - PearDoyleson Education, 2006. – 446 p).

Етимологія поняття Фандрайзинг (від. англ. fund – засоби, фінансування, raise – знаходження, збір) являє собою методику (в широкому сенсі) пошуку додаткових джерел фінансування.)

МОДУЛЬ

Теорія та практика організації роботи з обдарованою, талановитою та бажаною учнівською молоддю *Технології, методика управління,*
(адаптовано та впроваджено Сидоренко С. С. практику базового закладу освіти за методикою Л.Г. Горяної Горяна Л.Г. Підручник –засіб формування особистості учня. К.: Основа, 2003.–208 с.)

Мета модуля:

1. Удосконалення знань керівних, педагогічних працівників про форми організації роботи з обдарованою молоддю.
2. Ознайомлення з педагогічною діагностикою виявлення характерних ознак обдарованості учнів.
3. Вибір методів подальшого розвитку особистісних якостей обдарованої, талановитої та бажаної учнівської молоді.
4. Посилення процесуальної сторони організації олімпіад, роботи МАН, проведення конкурсів

Ключові завдання модуля:

- ✓ звернути увагу керівних і педагогічних кадрів - слухачів на сутнісні показники роботи з обдарованою молоддю;
- ✓ Ознайомити основ психолого-педагогічної діагностики обдарованості;
- ✓ ознайомити керівних і педагогічних кадрів з технологіями організації та проведення різних етапів учнівських олімпіад, МАН, конкурсів молодіжних проєктів;

У результаті відвідування занять управлінські керівні та педагогічні кадри повинні:

Знати: а) сучасні форми управління організацією роботи з обдарованою молоддю; б) способи виявлення обдарованих дітей та учнів.

Вміти: аналізувати завдання, результати олімпіадні, МАНівські, проєктні учнівські роботи; об'єктивно оцінювати результати різних етапів учнівських

олімпіад, робіт МАН, конкурсів.

Орієнтовний зміст модуля

№	Тема	Зміст і навчальні елементи теми
1	Характеристика основних форм організації роботи з обдарованої, талановитої та бажаючої учнівської молоді.	Поняття обдарована, талановита, бажаюча молодь. Порівняльний аналіз форм роботи з обдарованими дітьми. Дидактичні принципи організації олімпіад, конкурсів, роботи МАН. Законодавчі документи, ведення протоколів зазначених заходів.
2	Технології управління організацією роботи з обдарованою, талановитою та бажаючою учнівською молоддю.	Посилення процесуальної сторони роботи з обдарованою молоддю. Інноваційні технології та індивідуалізовані методи менеджменту організації підготовки обдарованої молоді до різних конкурсів, роботи МАН, олімпіад

Рекомендована література:

1. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина. – К., 1993
2. Горяня Л.Г. Підручник – засіб формування особистості учня. К.: Основа, 2003.–208 с
3. Психология одаренности детей и подростков /Под редакцією Н.С. Лейтеса. – М., 1996
4. Енциклопедия освіти/ Акад.пед.наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040с.
5. Конституція України (ст. 10,11,15, 23,24,35.53.54). К.: 2006
6. Закон України «Про загальну освіту» // ВВР України, 2000
7. Національна Доктрина розвитку освіти // II Всеукр. з'їзд працівників освіти (жовтня). – К., 2001

Завдання для контролю навчальних досягнень слухачів міжкурсового етапу підвищення кваліфікації закладу освіти:

1. *Визначити основні форми організації роботи з обдарованими дітьми:*

а) урок;

- б) олімпіада;
- в) повторення;
- г) тематичний конкурс;
- д) проєктивна діяльність.

2. *Напишіть основні законодавчі документи, щодо організації роботи з обдарованою, талановитою та бажаною учнівською молоддю:*

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____

3. *Менеджмент організації роботи з обдарованою, талановитою та бажаною учнівською молоддю це:*

- а) навчання роботи з науковою інформацією;
- б) навчання проведенню досліджень;
- в) навчання робити презентацію;
- г) прогулянка по вулиці;
- д) спілкування на дискотеці.

4. *Підкресліть основні дидактичні принципи організації роботи з обдарованою, талановитою та бажаною учнівською молоддю:*

- а) науковість;
- б) вікові особливості;
- в) історизм;
- г) екологізація;
- д) мотивація.

**Орієнтовні завдання для визначення механізмів публічного управління
рівня готовності створення та розвитку безбар'єрної сфери у закладах
освіти до оцінювальної діяльності за когнітивним критерієм**

*Блок 1. Містить завдання, спрямовані на визначення сутності базових
понять оцінювальної діяльності механізмів публічного управління в умовах
розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти*

Продовжіть визначення понять:

1. Оцінювання це... _____

2. Оцінки слугують для... _____

3. Оцінювальна діяльність управлінських кадрів _____

4. Переліchte функції оцінювальної діяльності ... _____

5. Об'єктами оцінювальної діяльності учителя початкових класів виступають ...

6. Компетентнісний підхід до оцінювальної діяльності має на
меті... _____

7. Безбальне оцінювання передбачає - _____

8. Формувальне оцінювання спрямоване на... _____

9. Переваги використання технології портфоліо в оцінювальній діяльності учителя початкових класів полягають у ... _____

10. Діти з особливими освітніми потребами це ... _____

11. До методів діагностики соціальної компетентності учня початкових класів належать _____

12. До нормативних та регулюючих оцінювальну діяльність учителя початкових класів документів належать ... _____

Блок 2. Містить завдання, спрямовані на визначення знань щодо особливостей механізмів публічного управління застосування оцінювальної діяльності в умовах розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти

Дайте розгорнуті відповіді на поставлені завдання:

1. Наведіть приклади оціночних суджень управлінських кадрів відповідно до отриманого результату.
2. Які техніки формувального експертного оцінювання Вам відомі?

3. Розкрийте вплив результатів оцінювальної діяльності управлінських, керівних і педагогічних кадрів в умовах **розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти** на соціалізацію учнів.
4. Охарактеризуйте психолого-педагогічні особливості дітей з особливими освітніми потребами, які мають враховувати керівні та педагогічні кадри час діяльності **розвитку безбар'єрної сфери у закладах освіти** .
5. Визначте види компетентностей учнів і коротко охарактеризуйте їх зміст

Результати виконання роботи оцінюються наступним чином:

1. за кожную правильну відповідь на завдання з блоку 1 учасник опитування отримує 1 бал (максимальна кількість балів за виконання завдань блоку 1 – 12 балів);
2. за кожную правильну і повну відповідь на завдання з блоку 2 учасник опитування отримує по 3 бали (максимальна кількість балів за виконання завдань блоку 2 – 18 балів).
3. Таким чином, максимальна кількість балів, яку може отримати учасник опитування дорівнює 30 балам.

но оцінювати свої знання, самоаналіз.

Методика організації «Уроків толерантності»

Актуальність проведення. Інклюзивна освіта – що це розширення участі всіх дітей, зокрема з особливостями психофізичного розвитку, в освітньому процесі. Одним із аспектів інклюзивної освіти є забезпечення ефективності навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому закладі.

На сьогодні у сфері інклюзивної освіти Україною досягнуті певні результати: у липні 2010 року до Закону України «Про загальну середню освіту» були внесені зміни, згідно з якими загальноосвітні навчальні заклади можуть створювати у своєму складі спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами; реалізується державна експериментальна програма «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» із питань інтеграції дітей з особливими потребами на рівні дошкільних освітніх закладів та початкових класів (ініційована ВФ «Крок за кроком» спільно з Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України за підтримки Міністерства освіти і науки), програму продовжено до 2013 року; реалізуються тренінги для вчителів (ВФ «Крок за кроком», іншими громадськими організаціями, на базі 4-х обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти); проведено ряд досліджень з питань ефективності інклюзивної моделі освіти, наприклад, «Оцінка впливу інклюзивної моделі освіти на учасників навчально-виховного процесу» (2003-2004), «Права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти» (2005-2006) та ін.; видано методичні посібники для педагогічних працівників класів/груп інтегрованого навчання «Залучення дітей з особливими потребами в загальноосвітні класи», «Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі»; посібник для батьків «Як досягти змін»; науково-методичний збірник «Кроки до компетентності та інтеграції в

суспільство»; посібник із теорії та практики виховання «Освіта та культура демократії: практика раннього дитинства» тощо; розроблено і проводяться спеціальні (72-х годинні) курси з підготовки вчителів початкових класів та вихователів дошкільних груп кількох областей України до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу; відбувається формування громадської думки щодо необхідності забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими потребами через проведення міжнародних та всеукраїнських конференцій, круглих столів та інші масові заходів.

Проблеми на шляху впровадження інклюзивної освіти. Сучасний стан підготовки фахівців і спеціалістів в Україні для роботи в інклюзивному освітньому середовищі не задовольняє суспільним запитам і потребам. Існує брак теоретичних знань та практичних навичок роботи з дітьми з особливими освітніми потребами у переважній більшості вчителів та вихователів ДС. Існує методологічна та психологічна неготовність педагогічних працівників, класних керівників, учителів, як у початковій школі, так і предметників до викладання ряду дисциплін для дітей, які мають певні обмеження. Забезпеченість методичними матеріалами для дошкільної та початкової школи оцінюється на рівні 30%. Матеріали для середньої та старшої школи не розроблялись, або існують тільки як напрацювання окремих педагогів у пілотних школах. В ЗОШ із «стихійною інклюзією» наповнюваність класі близько 30-34 учнів, що не відповідає моделі інклюзивної освіти. Мотивація вчителів ЗОШ до впровадження інклюзивної освіти низька через невідповідну їх роботі зарплатню та перевантаження. Не розроблені чіткі критерії для визначення рівня психофізіологічних порушень, які не заперечують навчання у ЗОШ. Та окрім зазначених проблем однією з провідних для інклюзивних закладів України залишається проблема формування толерантності, тобто адекватного сприйняття дитини з особливими потребами однолітками, учителями та батьками.

Формування толерантності в інклюзивних закладах. Перш за все формуючі учнівський колектив в інклюзивному навчальному закладі слід

звертати увагу на те, що основною проблемою стає розвиток толерантності у здорових дітей по відношенню до дітей з обмеженими можливостями. Процес формування і розвитку толерантності необхідно починати з перших днів навчання дитини у школі, задля того, щоб поступово ідеї взаємопорозуміння стали твердими переконаннями. Толерантність формується через виховання, інформування та особистий життєвий досвід; формування толерантності особливо важливо в молодшому шкільному віці.

Толерантність особистості можна формувати за трьома її основними компонентами: когнітивним – поняття про толерантність, процеси, що характеризуються толерантною спрямованістю; емоційним – емоційно-ціннісне ставлення до дітей, чужої думки, взаємин, почуттів; діяльнісним – загальна спрямованість діяльності дитини стосовно об'єктів і явищ соціального значення, побудова шляхів досягнення життєвих планів.

Проводити дану роботу з формування толерантності, можливо на виховних заходах, годинах спілкування, круглих столах, тощо. Ефективність усієї роботи цілком залежить від обраної структури заняття.

Починати заняття необхідно з актуалізації опорних знань учнів, а саме у вигляді мозкового штурму, визначивши відповіді на питання, що таке інвалідність, і які види інвалідності можна назвати. Після чого слід провести інформаційне повідомлення з наведених вище питань. Вдалим продовженням уроку буде проведення практичних вправ «Закрий очі» і вправа «Кораблі та острова» мають допомогти дітям відчувати складнощі які мають особи з обмеженими можливостями, а також сприятиме встановленню позитивної і доброзичливої атмосфери в класі.

Таким чином можна сказати, що учні можуть зрозуміти, як важко людям з особливостями зору, слуху, рухового апарату і що такі люди часто зустрічаються в реальному житті. Після цього необхідно провести бесіду про те, як же необхідно поводитися з цими особливими людьми, запропонувати завдання в групах «Як я можу грати з дітьми, які мають вади зору, слуху, мови?». Таку задачу діти можуть зрозуміти не відразу, для полегшення завдання можна запропонувати кілька варіантів, прикладів, що б діти почали мислити і

згадувати відомі їм ігрові технології і різні вправи, які вони могли б запропонувати використовувати в даній ситуації. Можна стверджувати, що учні, переживши на собі ті незручності, з якими стикаються люди з вадами зору, переоцінюють своє ставлення до таких людей, тому що зрозуміли наскільки це не зручно і виявляють бажання допомогти їм.

Не менш важливим є проведення профілактично-просвітницької роботи з батьками у вигляді батьківських зборів на тему: «Толерантне ставлення до людей з особливими потребами». Даний захід необхідно провести з метою висвітлення проблеми інвалідності і неприйняття людей в суспільстві; сформувані позитивне і толерантне ставлення до людей з особливими потребами; залучати до співпраці з формування толерантності молодших школярів по відношенню до сімей що виховують дитину з інвалідністю, оскільки сім'я є провідним чинником соціалізації особистості та вплив сім'ї має безпосередній вплив на особистість.

У Харкові та Харківській області є особливий досвід проведення занять з формування толерантності до особливих дітей. Ці уроки мають назву «*Уроки толерантності*». Вони спрямовані на формування усіх перелічених компонентів толерантності.

Проведення уроків здійснюється в два етапи – від казкотерапії до інформування про реальні можливості спілкування та взаємодії з людьми з інвалідністю. Перший етап передбачає занурення дітей у проблему за допомогою «Казки про блакитного зайчика» (або інша тваринка незвичайного кольору: рожеве мишеня, жовте слоненя тощо) та інтерактивних ігор, метою яких було донести сенс відмінностей в цьому світі. Друга частина побудована на читанні книги «Познайомся – другом стань!», яка видана Благодійним фондом «Інститут Раннього втручання» за участі Харківського центру реабілітації молодих інвалідів та членів їх сімей «Право вибору» та Харківського технологічного центру ОРТ, авторка – А. Кравченко.

Перший урок має назву «Пригоди блакитного зайченя», та має наметі сформувати у дітей розуміння про відмінності інших, виховати у дітей почуття

толерантності до інших людей, розвивати розуміння значущості відмінностей і несхожості людей.

Він проводиться без використання книги. На уроці доречно використовувати словесні методи і прийоми (розповідь, бесіда, пояснення) та практичні (спостереження, малювання).

Необхідно підготувати для уроку деяке обладнання: іграшка не традиційного кольору (зайчик блакитний, слоник рожевий, собачка бузова тощо), горішки, корзинку, стікери бажано двох кольорів.

Урок починається з організації класу. Той хто проводить урок вітається «Доброго дня діти! Давайте з вами познайомимось та дізнаємось як йому подобається коли його називають, а за це, ви отримаєте маленький подарунок. Добре?». Учень говорить своє ім'я та як їм подобається, щоб називали («сонечко», «красунчик» і т.д.), після представлення себе, дитині вручається кольоровий стікер. Наступний учень також говорить як йому подобається, коли його називають і отримує стікер іншого кольору. Після того, коли всі діти представились і у кожного є стікер, за кольорами стікерів діти будуть ділитися команди. Якщо цей урок проводить сам вчитель, і він знає як звати дітей, то можливо запитувати лише як учню подобається, щоб його називали.

Основна частина уроку проводиться в форматі казки. Дітей запитують: «Діти скажіть, а всі вірять у дива? А хто хоче потрапити на чарівну галявину? Але для того що б на неї потрапити, нам необхідно пройти випробування. І це випробування буде не простим. Готові? Добре тоді для початку кожен подивіться на свої стікери: у кого зелененькі підходять до мене, а у кого рожеві спостерігають та оцінюють. Увага, завдання для першої команди: білочка дуже поспішала, швиденько бігла і розсипала горішки. Потрібно допомогти білочці, але необхідно це зробити на одній ніжці. Дуже добре».

- А тепер завдання для іншої команди: допомогти зайчику знайти його маму, але оскільки зайчик не розуміє слів, то треба йому пояснити і показати де його мама без слів. Зараз у кого рожеві стікери підходять, а учасники іншої команди спостерігають і оцінюють. А скажіть, легше було б збирати горішки на двох ніжках? А пояснити зайчику, де його мама було б легше за допомогою мови?

- Молодці, впоралися із завданням, а значить можемо всі разом відправитесь на чарівну галявину. Давайте закриємо очі і уявімо, що ми з вами на чарівній галявині, де тепло і сонячно багато травички. Уявили? Скажіть діти, а ви всі знаєте зайчиків? А де вони живуть? А що їдять? А якого вони кольору? Молодці, відкриваємо оченята, на цій чарівній галявині живе незвичайний зайчик, він прийшов з нами що б розповісти свою історію. Давайте ми з ним привітаємося. Так от, наш зайчик відрізнявся своїм кольором, всі зайці були білого, або сірого кольору, а наш зайчик був блакитний. Малюк дуже переживав з цього приводу та й як тут не засмучуватися коли всі навколо дивляться косо і не схвально, а йому так хотілося грати і бігати зі всіма. Але зайчики не завжди брали його в свої ігри, адже нашому зайчику бачилося все не так як іншим і відчував він себе не так як всі, іноді йому було так образливо, що здавалося він весь тремтить від незрозумілого почуття.

І ось одного разу наш зайчик сидів милувався природою і йому було так самотньо й сумно. Тут раптом до нього підійшло найстарший заєць і сказав:

- Що трапилося? Чого ти сумуєш малюк?

- Розумієте мене турбує, що я не такий як всі. У мене і гри свої та роблю я все по іншому.

Старий заєць обійняв його і сказав:

- Ти не журися про те, що ти такий блакитний у цьому є свої переваги. Згадай, коли тебе твій голубий колір виручав?

Малюк згадував, згадував і раптом згадав, як колись дуже давно він загубився і самотньо плував в темряві, в той час як його шукали його батьки.

- Вірно-вірно я пам'ятаю такий випадок, мені було дуже страшно, і я блукав темною дорогою і не знав де мій дім. Раптом не подалеку я чув голос мами.

- Як добре, що ти такий блакитний і весь світишся у темряві, якби ти був сірим, ми ще довго тебе шукали.

У цей момент очі зайчєня весело блиснули, він зрозумів що зовсім не погано відрізнитися від інших.

Старий заєць подивився на нього і сказав:

- У житті бувають різні моменти: і погані, і хороші, але ти ж особливий і ти можеш навчити товаришів всьому, що ти навчився, а вони тебе навчать того, що вміють вони.

Зайчик подумав і сказав:

- Звичайно навчу!

Він підійшов до місця де грали інші зайчата і показав, що він умів, інші зайці були в подиві. Вони стали разом грати, і стало їм зрозуміло що, кожен особливий по-своєму і це так здорово.

Підбиваючи підсумок уроку, доречно задати дітям ряд питань:

- Вам сподобалася казка? Скажіть, а чому вона нас вчить? А чому з зайчиком не хотіли гратися інші зайчики? А що трапилося в кінці, коли вони потоваришували?

Наступний урок проводиться уже безпосередньо використовуючи книжку «Познайомся другом стань». Уроки за цією книгою проходять за тією ж структурою, що і звичайні, тобто мають організаційний момент, основну та заключну частину.

Мета уроку полягає в формуванні у дітей елементарних знання про людей з інвалідністю та шляхів допомоги таким людям; вихованні у дітей почуття толерантності до інших людей; розвитку почуття відповідальності за інших. Методи і прийоми можуть використовуватися такі, як і на попередньому занятті: розповідь, бесіда, пояснення, малюнки дітей, ігри. З обладнання необхідна лише книга та хустинка

На початку уроку дітям повідомляється його назва «Познайомся другом стань». Потім доречно задати дітям питання «Ви пам'ятаєте, про що ми говорили на минулому уроці, а хто мені скаже?». Після відповідей дітей можна сказати щось на кшталт «Сьогодні ми з вами поговоримо про таких діток, як той зайчик з яким ніхто не спілкувався, бо він відрізнявся від інших» та повідомити тему уроку: «Наша тема Познайомся другом стань. Ми з вами будемо подорожувати сторінками особливої книги і дізнаємося багато цікавого про дітей, які відрізняються від нас, поговоримо як же можна з ними потоваришувати. Важливо попередити дітей, що існує певна умова для цієї

мандрівки «Але є одна умова, мандрувати сторінками ми повинні разом, ніхто сам не гортає книжечку, поки я не скажу». Після цього діти відкривають першу сторіночку книжки. Далі йде робота повністю за книжкою. Дітям ставляться питання:

- Скажіть, а що ви бачите на на цих малюнках? А діти граються усі разом?

Давайте перегорнемо сторінку, відкриваємо сторінку 4-5, ось так має вийти. Давайте закриємо очі, а що ви бачите з заплющеними очима? Так дійсно нічого, відкривайте очі.

Давайте з вами зіграємо в одну гру, яка трішки допоможе зрозуміти людей які не бачать.

Гра: «Відгадай хто я»

Виходить один учень, я зав'язую очі, і підводю іншого учня, дитина з зав'язаними очима має по рукам, волоссі має здогадатися хто це.

- Скажіть, складно було здогадуватися з зав'язаними очима? А ви знаєте, що насправді є такі люди, які не бачать з народження, або впродовж життя втратили зір і вони не можуть бачити сонце інших людей, як ми з закритими очима. А що ви бачите на наступну сторінці?

- Так хлопчик, а ви помітили що він замислився? А замислився він про дітей які не бачать, він думає, що бути таким зовсім не просто, чи можна з ними дружити. Давайте допоможемо хлопчику і підкажемо, чи можна дружити с такими дітьми? Так, а в які ігри можна з ними грати? Так. (зіпсований телефон)
Перегортаємо на сторінку 6.

- Що ви бачете? Так, людину з палицею. А як ви гадаєте чому вона з палицею? Так людина не бачить і палицею перевіряє собі шлях. А ви знаєте, що іноді замість палиці ці люди ходять із собаками, які спеціально підготовані.

- А що ви ще помітили цікаве? Знак? А що це за знак. Так, це знак який попереджує водіїв: обережно, тут може проходити незряча людина.

- А на наступній сторінці, що намальовано? Потяг, а ще що? Дівчинка і жінка. А ви звернули увагу, що в жінки в руках палиця, тобто в слабочуючі люди можуть чути. Скажіть, чому тут намальований телевізор? Чому ведуча в лівому куті

екрану щось показує? Навіщо? Правильно, це для людей, які нечують. Ви дома по телевізору бачили такий сурдопереклад?

- Діти, наш урок закінченчується. Чи було вам цікаво? Скажіть, що ви дізналися нового для себе?

На завершення заняття давайте зіграємо в гру «Спасибі за те, що ти є». Виходимо стаємо в коло і кожен учасник по черзі має повернутися і усміхнувшись сказати сусіду «спасибі за те що ти є». Добре діти сідайте. На сьогодні наш урок завершено. Дякую за увагу!

Подібні уроки можуть буди проведені і для інших нозологій. **Теми для роботи з керівниками загальноосвітніх навчальних закладів у міжкурсовий період**

Розділ 1. Школа в сучасному суспільстві

- 2.1. Законодавство про освіту: школа – юридична особа.
- 2.2. Основи громадсько-державного управління навчальним закладом.
- 2.3. Концепція школи: методологія та процедура створення.
- 2.4. Конкурентноздатна школа очима замовників і споживачів освітніх послуг.

Розділ 2. Шкільний менеджмент

- 2.1. Як укласти кошторис фінансової діяльності школи.
- 2.2. Інновації у загальній середній освіті: сутність, управлінські умови запровадження, очікуваний результат.
- 2.3. Управління якістю освіти.
- 2.4. Як опанувати функції шкільного менеджера.
- 2.5. Моніторинг результатів діяльності школи.

Розділ 3. Професійне зростання педагогів

- 3.1. Неперервна освіта педагогів в умовах переходу на нову структуру та зміст освіти. Атестація педагогічних кадрів.
- 3.2. Формування професіоналізму молодих учителів.
- 3.3. Новий погляд на зміст і форми науково-методичної роботи в школі.

Констатуючий експеримент

№ пока з ника	Критерії та показники	1	2	3	Всього
	1. Функціональна компетенція				
1	1.1. Визначати мету діяльності загальноосвітнього навчального закладу	15%	21%	64%	100%
2	1.2. Опрацьовувати концепцію діяльності загальноосвітнього навчального закладу	36%	41%	23%	100%
3	1.3. Планувати діяльність загальноосвітнього навчального закладу	12%	15%	73%	100%
4	1.4. Роз'яснювати завдання учасникам навчально-виховного процесу	27%	22%	51%	100%
5	1.5. Виконувати організаторські функції	9%	10%	81%	100%
6	1.6. Здійснювати внутрішкільний контроль	24%	22%	54%	100%
7	1.7. Працювати з інформацією, аналізувати показники діяльності	27%	26%	47%	100%

	загальноосвітнього навчального закладу				
	Середнє	21,4%	22,4%	56,1%	100%
	2. Соціально-педагогічна компетенція				
8	2.1. Прогнозувати розвиток загальноосвітнього навчального закладу як відкритої соціальної системи в умовах конкретного соціуму	12%	79%	9%	100%
9	2.2. Створювати систему роботи з органами влади, громадськими організаціями, культурно-просвітницькими зкладами	13%	69%	18%	100%
10	2.3. Формувати позитивну громадську думку щодо діяльності школи, створювати імідж школи	21%	64%	15%	100%
11	2.4. Створювати в школі структури, які забезпечують реалізацію державно- громадської моделі управління	18%	70%	12%	100%
	Середнє	16,0%	70,5%	13,5%	100%
	3. Соціально-економічна компетенція				
12	3.1. Визначати цілі різних рівнів і критерії результату	12%	76%	12%	100%
13	3.2. Формувати культуру організації	27%	64%	9%	100%

14	3.3. Управляти якістю освіти	36%	55%	9%	100%
15	3.4. Мотивувати діяльність учасників навчально-виховного процесу	15%	73%	12%	100%
16	3.5. Забезпечувати умови для особистісного розвитку учасників навчально-виховного процесу	6%	70%	24%	100%
17	3.6. Делегувати повноваження	12%	70%	18%	100%
	Середнє	18,0%	68,0%	14,0%	100%
	4. Інноваційна компетенція				
18	4.1. Оновлювати мету діяльності школи	21%	61%	18%	100%
19	4.2. Обґрунтовувати інноваційну та експериментальну діяльність	36%	52%	12%	100%

20	4.3. Прогнозувати, планувати діяльність школи в режимі розвитку та експерименту	33%	49%	18%	100%
21	4.4. Роз'яснювати сутність нововведень учасникам навчально-виховного процесу	27%	58%	15%	100%
22	4.5. Забезпечувати умови опанування інновацій учителями	39%	49%	12%	100%
	Середнє	31,2%	53,8%	15,0%	100%
	5. Фасілітативна компетенція				

23	5.1. Обирати тип освітньої практики або поєднувати декілька типів з урахуванням умов загальноосвітнього навчального закладу	39%	55%	6%	100%
24	5.2. Моделювати тип освітньої практики	45%	52%	3%	100%
25	5.3. Забезпечувати апробацію досвіду свого навчального закладу за участю науковців, компетентних фахівців, громадськості	39%	52%	9%	100%
26	5.4. Визначати показники діяльності навчального закладу відповідно до поставленої мети, здійснювати моніторинг за цими показниками	33%	58%	9%	100%
	Середнє	39,0%	54,3%	6,8%	100%

6. Фасилітативна компетенція				
5.1. Обирати тип освітньої практики або поєднувати декілька типів з урахуванням умов загальноосвітнього навчального закладу	39%	55%	6%	100%
5.2. Моделювати тип освітньої практики	45%	52%	3%	100%

5.3. Забезпечувати апробацію досвіду свого навчального закладу за участю науковців, компетентних фахівців, громадськості	39%	52%	9%	100%
5.4. Визначати показники діяльності навчального закладу відповідно до поставленої мети, здійснювати моніторинг за цими показниками	33%	58%	9%	100%
Середнє	39,0%	54,3%	6,8%	100%

Матриця SWOT-аналізу ВП ЗІЕІТ в м. Кривий Ріг

Критерії	Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
	Мобільність у впровадженні нових експериментальних підходів і навчальних програм; Впровадження ідеї безперервної освіти; Інтеграція в світове освітянське середовище; Надання додаткових освітніх послуг (школа журналістики); Активізація функціонування «Асоціації випускників»;	Загроза втрати висококваліфікованих кадрів через недостатній рівень оплати праці; Втрата можливості розробки нестандартних навчальних програм; Втрата можливості проводити навчання за рівнем «спеціаліст»; Зниження кількості абітурієнтів в наслідок демографічної кризи; Втрата певної частини студентів через відсутність гуртожитку;

		Невикористання можливостей на ринку освітніх послуг деякими освітніми програмами.
Сильні сторони (Strengths) Творчий колектив; Мобільність, здатність до змін, гнучкість; Взаємодія з програмою «Корпусу Миру» по обміну викладачами; Впровадження системи поступового навчання: молодший спеціаліст – бакалавр – спеціаліст; Надання освітніх послуг за напрямами які є унікальними для міста і регіону.	S-O: Використання досвіду закордонних викладачів, а також використання практики спілкування з «носієм мови» для навчання перекладачів; Розвиток співпраці з міжнародними програмами обміну викладачами та студентами; Розширення переліку спеціальностей за якими навчаються студенти в коледжі, отримуючи кваліфікацію молодшого спеціаліста; Розвивати культурно-мистецьке середовище студентів, залучати їх до участі в міських та регіональних студентських заходах; Розвиток диференціації спеціальностей за якими готуються випускники;	S-T: Проведення більш активної рекламної діяльності для донесення інформації про інститут до споживачів, особливо в школах; Розробка нових освітніх програм і нових спеціалізацій в рамках ліцензованих напрямів

	Виховання власних кадрів.	
Слабкі сторони (Weaknesses)	W-O:	W-T:
Недостатність розвитку внутрішньої корпоративної культури; Близько половини викладачів працюють за сумісництвом, що знижує їх зацікавленість в підвищенні іміджу саме цього навчального закладу; Недостатня матеріальна база – брак приміщень, недостатня забезпеченість комп'ютерною технікою [та ін.] технічними ресурсами;	Проведення заходів, направлених на підвищення корпоративної культури і корпоративного духу колективу; Збільшення кількості штатних викладачів; Підвищення кваліфікації викладачів і стимулювання наукової роботи штатних викладачів; Проведення на базі інституту наукових конференцій та семінарів; Збільшення активності наукової роботи студентів; Розширення аудиторного фонду закладу, спортивного комплексу інституту, конференц-зали; Запровадження фірмового автобусу, який би возив студентів та викладачів до інституту та з нього; Оновлення фонду комп'ютерної техніки закладу; Збільшення кількості	Розробка обґрунтованої фінансової стратегії, яка дозволила б розширити фінансування головним вузом оновлення матеріальної бази; Винайдення можливості довгострокової співпраці з іншими ВНЗ щодо проживання наших студентів в їх гуртожитках

Віддаленість корпусу інституту від основної «красної лінії»	допоміжних технічних засобів для викладання дисциплін.	
---	--	--

ДОДАТОК Д (рекомендований)

МАТЕРІАЛИ ДО РОЗРАХУНКУ МАКСИМАЛЬНОГО УХИЛУ Й ДОВЖИНИ ПАНДУСА

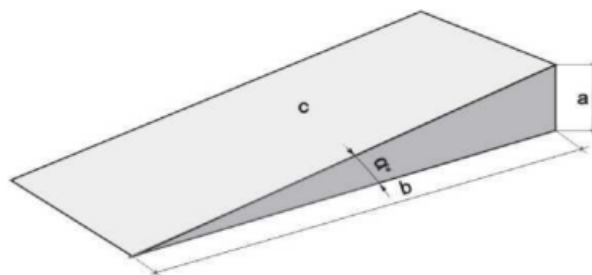
Таблиця Д.1

Максимальний підйом, мм	Максимальний ухил		Максимальна довжина між проміжними площадками, мм
	$a:b$	%	
500	1:20	5,0	10 000
460	1:19	5,3	8 740
420	1:18	5,6	7 560
385	1:17	5,9	6 545
350	1:16	6,3	5 600
315	1:15	6,7	4 725
280	1:14	7,1	3 920
245	1:13	7,7	3 185
200	1:12	8,0	2 400

Примітка 1. Ухил пандуса не повинен перевищувати максимальні значення, викладені у таблиці.

Примітка 2. Пандус з ухилом менше ніж 1:20 (5,0 %) не потребує проміжних площадок.

Примітка 3. Пандус з ухилом більше ніж 1:12 (8,0 %) використовувати не допускається.

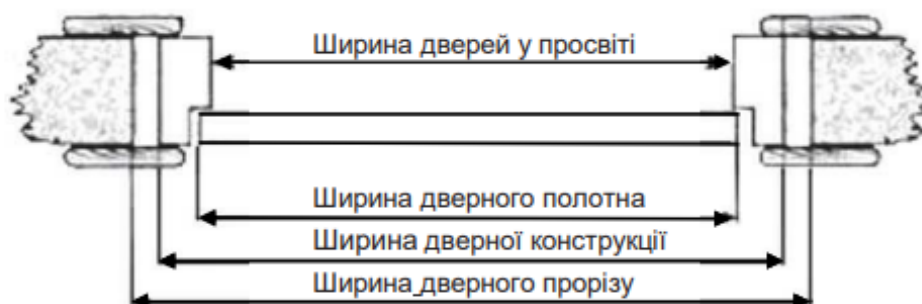
c- похила площина; a- вертикальна проекція (перепад висот); b- горизонтальна проекція; a- ухил

Рисунок Д.1 - Схема визначення параметрів пандусів

Доповнити ДБН додатком Е такого змісту:

ДОДАТОК Е (рекомендований)

СХЕМА ОБЛАШТУВАННЯ ДВЕРНОГО ПРОРІЗУ

Таблиця 3

Приміщення	Місткість, місць	Площа на одного учня, студента, слухача (не менше ніж), м ²
Кабінети з великогабаритним обладнанням (деталі та вузли машин) за гірничими, будівельними професіями	25	8
Кабінети-лабораторії з середньорозмірним обладнанням (стенди, лабораторні столи) за гірничими, транспортними, металургійними професіями	25	10
Лабораторії з середньорозмірним обладнанням (стенди, установки) за гірничими, транспортними, металургійними професіями	12	9
Кабінети-лабораторії-майстерні по сільськогосподарських машинах, автомобілях	12	17
Лабораторії з великогабаритним обладнанням (деталі, вузли гірничих, будівельних машин)	12	30
Примітка. Рекомендована глибина приміщень не менше 9 м. Допускається коректування площ приміщень в залежності від видів прийнятого навчально-технологічного обладнання і форм занять.		

Таблиця 4

Майстерні	Кількість учнів (не більше)	Площа на одного учня, студента (не менше ніж), м ²
А. В закладах загальної середньої освіти		
Ручної праці для учнів перших-четвертих класів	25	3,6
Для учнів п'ятих-дев'ятих класів:		
– з обробки металу	15	6
– з обробки деревини	»	6
– комбінована (з обробки металу та деревини)	»	7
– електротехнічних робіт	»	6
З обслуговуючих видів праці:		
– з обробки тканин	15	5
– з кулінарії	»	4,5
Б. В міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, профтехучилищах, закладах вищої освіти		
Загальнослюсарної підготовки	12	6
Слюсарно-інструментальна, слюсарно-складальна (вузлове складання), електромонтажна	12	7,5
Слюсарно-складальна (загальне складання)	12	8,2
Механічна (токарна, фрезерувальна)	12	12,0
Електрогазозварювальна	12	12,5
Примітка. При майстерні обробки з деревини передбачається приміщення розпилювальної розмірами не менше ніж 12 м 3 м.		